

Yıl: 50 Sayı: 133

Temmuz-Ağustos-Eylül 2025

Bursa Barosu

DERGİSİ

HERKES İÇİN EŞİTLİK,
ÖZGÜRLÜK, DEMOKRASİ
VE ADALET İLKELERİNİ
SOMUT OLARAK
İNSANLA BULUŞTURMAK İÇİN
MÜCADELEYE
DEVAM EDİYORUZ

Bursa Barosu

her yönüyle
sosyal medya
hesaplarında...

Ayrıca

App Store Google Play

'den indirilebilen
BURSA BAROSU
uygulamasıyla
avucunuzun içinde...

EYLÜL 2025

içindekiler

Sayfa 6

"MAALESEF ÜLKEMİZDE HUKUK DEVLETİ İLKELERİ YERLE BİR EDİLMİŞTİR"

Sayfa 8

HATTI MÜDAFAA YOKTUR SATHI MÜDAFAA VARDIR O SATIH BÜTÜN VATANDIR

Bursa Barosu

Yıl: 50 Sayı: 133
Temmuz-Ağustos-Eylül 2025
Yerel Süreli Yayın (3 Aylık)

İmtiyaz Sahibi
Bursa Barosu adına
Av. Metin ÖZTOSUN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Özen DAĞDEVİREN

Editör-Sayfa Tasarımı
İhsan BÖLÜK

Baskı
Dizgi Ofset
Matbaacılık ve Cilt Sanayi
Matbaacılar Sitesi, Dizgi Cad.
No. 6 - KONYA
Tel: 03323420742
Faks: 03323420005
dizgioffset@yahoo.com

Yayıncı / Yönetim
Bursa Barosu Başkanlığı

Kıbrıs Şehitleri Cad.
Adalet Sarayı
G-Blok Kat:1
Osmangazi
BURSA

Tel: 444 50 99
0224 251 66 06

Faks: 0224 251 62 49

basin@bursabarosus.org.tr

Bursa Barosu Dergisi, Bursa Barosu Başkanlığı tarafından T.C. yasalarına uygun olarak yayımlanmaktadır. Bursa Barosu Dergisi'nin isim ve yayın hakkı Bursa Barosu Başkanlığı'na aittir. Yayımlanan yazı, fotoğraf ve konuların her hakkı saklıdır ve tüm sorumluluğu eser sahiplerine aittir. İzin alınmadan alıntı yapılamaz. Reklamların sorumluluğu reklam verenlere aittir. Bursa Barosu Dergisi, Basın Meslek İlkeleri'ne uymaya söz vermiştir.

içindekiler

4

Başkandan

10

Bursa Barosu'ndan tazminat talep eden arzuhalciye, mahkemeden ret

Avukatlık Kanunu'na muhalefete hapis cezası

Siyasi partilerin seçimle işbaşına gelmiş il/ilçe/merkez karar ve yürütme organlarının asliye hukuk mahkemelerince verilen kararlarla görevlerinden uzaklaştırılması ve yerlerine kayyım atanması, Anayasaya ve hukuka aykırıdır, yok hükmündedir

11

Hukukun siyasallaştırılmasını reddediyoruz

12

İstanbul Barosu'nun yanındayız

13

İmamoğlu'nun sahte diploma davası

15

Farazi dava duruşmaları yapıldı

16

Av. Yankı Büyüksezer'den "Kira Hukuku"

"Spor Hukukunda Avukatlık" konferansı

17

Tahkim Günü Etkinliği

18

Baroların saymanları TBB'de bir araya geldi

Disiplin kurulları toplantısı

BİRİNCİ

27

"İLAHİ DRAMA: GRİ ARAFTAN CEVAP"

Av. Serhat Çınar

İKİNCİ

29

"ZAPTU BAHAR"

Toprak Seda Karaosmanoğlu

ÜÇÜNCÜ

30

"BİR SAP KIRMIZI KARANFİL"

Av. Atahan Çakmakaya

BİRİNCİ

31

BAROLARIN VE AVUKATLIĞIN
BAĞIMSIZLIĞI SORUNU

Özge FINDIK

İKİNCİ

48

DEMOKRASİNİN ANKA KUŞU
WATERGATE

Iryna AKSAKAL

ÜÇÜNCÜ

63

BİLİM VE HUKUK ÜZERİNE

Muhammet Enver GÖKKILIÇ

65

TEFECİLİK SUÇU

Av. Sezin METE

77

HALKA AÇIK OLMAYAN
ŞİRKETLERDE KAYITLI SERMAYE
SİSTEMİ'NİN BENİMSENMESİ

Av. Ece YASAV

81

ADLİ BELGE İNCELEME UZMANI/
BİLİRKİŞİ SEÇİMİNDE NİTELİKLER

Murat ÇOBAN

83

AKTÜERYAL HESAPLAMALARDA
PASİF DÖNEM KAZANCINA ASGARİ
ÜCRET VERGİ İSTİSNALARININ DAHİL
EDİLİP EDİLMEYECEĞİ SORUNU

Av. Erhan YAŞBEY

86

İŞVERENİN HAKLI FESHİNDE FESHE
YETKİLİ MAKAM VE SÜRE (Yargıtay
Kararı İncelemesi)

Av. Tolga SOLMAZ

94

SGK TARAFINDAN KARŞILANMAYAN
İLAÇ BEDELLERİNE İLİŞKİN YARGI
YOLLARI

Av. Fahriye ÖZKORKMAZ ÖZKAN

19 Ankara'da maden yasası eylemine destek
Tahtalı için idare mahkemesine dava

20 Bursa Barosu, Orhaneli Termik Santrali için
Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvurdu

21 Temmuz ayında ciğerlerimiz yandı

22 Akbelen'de hukuksuzluğa direnişin simgesi
Zehra Nine'nin anısını yaşatacağız

23 "Kadınların miras hakkına yönelen diyanet
hutbesi Anayasanın temel niteliklerinin açık bir
ihlalidir"

Genç kadınların yurtlarda güvende olması devletin
tartışmasız yükümlülüğüdür!

24 Tarifsiz bir acı ve öfkeyle doluyuz!

25 Bursa Barosu Tiyatrosu Advocato'dan Bir Efes
Masalı

26 Hukuk ve demokrasi şehitleri Göral ve Aksoy
bu yıl da unutulmadılar

makaleler

“ADALETİN OLMADIĞI YERDE,
İNSAN HAYATINA DEĞER VERECEK
HİÇBİR ŞEY KALMAZ.”
Immanuel Kant

İnsanoğlunun en eski arayışı, belki de en zor sorusudur: “Adalet nedir?” sorusu. Platon’un Devlet adlı eserinden bu yana sorulan bu soru, çağlar boyunca yeniden ve yeniden sorulmuş ama her çağda yeniden yanıtı aranmak, adaletin anlamı yeniden kurulmak zorunda kalmıştır.

Çünkü adalet, soyut bir kavramdan çok, toplumların vicdanında ve insanın ahlaki bilincinde şekillenen bir değerdir. Yasalar değişir, kurumlar dönüşür, dönemler geçer; fakat adalet ihtiyacı baki kalır.

Hukuk, teknik bir disiplin olmanın ötesinde, ahlaki bir bilgelik alanıdır. Adaletin yokluğunda, en mükemmel yasalar bile birer kağıt yığınının ibarettir. Tam da bu yüzden, hukuku yaşatan şey metinler değil, vicdanla hareket eden hukukçulardır.

Yargı bağımsızlığı, hukuk devletinin en temel ilkesidir. Bu ilke, yalnızca bir anayasa hükmü değil, bir medeniyet kazanımıdır. Montesquieu’nün yüzyıllar önce söylediği gibi: “Yargı gücü, diğer güçlerden ayrılmadıkça özgürlük olmaz.” Bu söz, bir tarihsel tespitten öte, günümüz demokrasilerinin de yol gösteren pusulasıdır. Montesquieu, kuvvetler ayrılığının özünü değil, aslında insan onurunun teminatını tanımlamıştır.

Bir hakimin, vicdanı dışında herhangi bir otoriteye bağlı kalması, adaletin doğasına aykırıdır.

Yargıç, kararını yasadan ve vicdandan almadığında, hukuk artık adalet üretme kapasitesini yitirir.

O yüzden bağımsız bir yargı, sadece hakimlerin değil, bütün yurttaşların da güvencesidir. Zira yargı, iktidarın değil; ancak hakikatin hizmetinde olduğunda adalet tecelli eder. Bir hakim, kararını yalnızca vicdanından ve hukuktan almadığı anda, adalet terazisi şaşar. Ve o şaşma, sadece bir dosyanın değil, bir toplumun kaderini de etkiler. Bağımsız olmayan bir yargı, yalnızca hukukun değil, toplumun da demokratik meşruiyet zeminini yok eder.

Yargı bağımsızlığı, bu yüzden yalnızca bir “yargı meselesi” değil aslında en çok da bir demokrasi

meselesidir.

...

Aristoteles, adaleti “tam erdem” olarak tanımlar. Aristoteles’e göre adalet kavramı bütün diğer erdemleri içine alan ve yasalara itaatle ortaya çıkan en tamam ve en mükemmel erdemdir. Bu tanım, bugün halen önemini korur. Çünkü adalet, yalnızca yasal değil, ahlaki bir davranıştır. Adalet duygusu zedelendiğinde de, toplumun bütünü yara alır.

Adaletin özü, biçimde değil, niyettedir. Adalet erdemi olmayan bir hukuk düzeni, güçlü olabilir ama yukarıda söylediğimiz gibi meşru olamaz. Hukukçunun görevi o yüzden sadece kanunları uygulamak değil, o kanunlara insani anlam kazandırmaktır. Zira yasalar bu insani anlam olan vicdanla birleşmediğinde, hukuk da adil olmaktan ve düzen meşru olmaktan çıkar.

...

Bir hukuk devletinde, yargı üçlü bir yapı üzerine oturur: yargıç, savcı ve savunma. Bu üçlünden biri eksik olduğunda, adalet eksik kalır. Baroların varlık nedeni de işte tam buradadır: Savunmanın sürdürülmediği, değersizleştirilmediği bir toplumda hukuk güvencedir. Bu nedenle barolar, yalnızca meslek örgütü değil, hukukun toplumsal bilincinin kurumsal ifadesidir. Avukat, yalnızca müvekkilini değil, adaletin kendisini savunur. Savunmanın sürdürüldüğü, değersizleştirildiği bir toplumda geriye kalan hukuk düzeni değil, yalnızca biçimsel bir yönetimdir.

Bir avukatın kalemi, savunması bazen bir mahkeme kararından daha etkili olabilir; çünkü o kalem ve savunma toplumun vicdanını yansıtır. Avukatlar yargılamalara vicdanı sokan veya vicdanın o salonlardan dışarı kaçmasını önleyen meslek mensuplarıdır. Barolar da, sadece meslektaşların menfaatlerini koruyan geliştiren bir meslek örgütü değil; aynı zamanda hukukun üstün olmasının sağlayıcılarıdır. Her baro, her avukat, adaletin o

büyük zincirinin halkalarından biridir.

...

Bugün, teknolojinin, küresel politikaların ve ekonomik güçlerin yön verdiği yeni bir çağın içindeyiz.

Bilginin hızla yayıldığı, ama hakikatin kolayca çarpıtıldığı bu dönemde; adalet, sadece hukukçuların değil, toplumun ortak vicdanının da meselesi hâline gelmiştir. O yüzden artık adaletin savunulması, sadece mahkeme salonlarında değil, kamuoyunda, medyada, hatta dijital alanda da verilmek zorundadır.

John Rawls'un "Adalet, toplumsal kurumların ilk erdemidir; tıpkı hakikatin düşünce sistemlerinin ilk erdemi olması gibi" demektedir. Eğer bu erdem zayıflarsa, güven kaybolur ve toplumun dokusu çözülür, hukuk yalnızca bir yönetim aracı haline gelir yani araçsallaşır. Oysa hukuk, hiçbir gücün değil, yalnızca hakikatin hizmetinde olmalıdır.

Bu çağda adalet, daha önce hiç olmadığı kadar karmaşık; ama bir o kadar da hayati bir değerdir.

Yukarıda da değindiğimiz gibi hakikat ile manipülasyonun, bilgi ile dezenformasyonun birbirine karıştığı bir dünyada, adaletin terazisini doğru tutmak, adaleti savunmak, hem entelektüel hem de etik bir direniştir ve gerçeğin sesi olarak hukukun ve hukukçunun sesi bunca kirliliğin arasında artık daha gür çıkmalıdır. Hukukçu, her çağda hakikatin nöbetçisidir; bu nöbet, hiçbir dönemde kolay olmamıştır. Ancak hukuk tarihini yazanlar da bu nöbeti tutan avukatlardır.

O yüzden Adalet aslında bir sonuç değil, hiç bir zaman bitmeyen mücadeleyi gerektiren bir çabadır. Her çağ, kendi adalet mücadelesini verir ve bu mücadele, asla tamamlanmaz. Biz hukukçular da hiç bir zaman tamamlanmayan o çabanın ve mücadelenin hem tanığı hem de taşıyıcısıyız.

Ve unutmamak gerekir ki bir toplum ancak adaleti, onun güven ve kudretini koruduğu sürece uygarlığını korur. Adalet mülkün temelidir sözünün de anlamı budur.

...

Barolar ve onu oluşturan avukatlar yargının bağımsızlığını, savunmanın gücünü ve hukukun üstünlüğünü savunmaya devam ettiği sürece; adalet umudu da var olmaya devam edecektir. Bu umut devam ettiği ve arttığı sürece de avukatın mesleki varoluşu anlamını bulacak ve avukatların mesleki değeri de gerilemeyecek ve daha çok güç kazanacaktır. Baroların ve her hukukçunun omuzlarında taşıdığı bu sorumluluk; kanun

 Av. Metin Öztosun

metinlerinden, mahkeme salonlarından, hatta çağlardan daha büyüktür. Çünkü adalet, insanlığın ortak mirasıdır. O yüzden bizler, adaletin yalnızca uygulanmasını değil, anlamının korunmasını da savunmakla yükümlüyüz. Zira hukuk, adaletsiz bir toplumda var olabilir; ama adalet, hukuksuz bir toplumda nefes alamaz.

Bu derginin sayfalarının bir kısmına da yansıyan onca mücadeleyi de adalet bu nefesi aldırarak ve yasalarda yer alan ancak bir türlü uygulanmayan herkes için eşitlik, özgürlük, demokrasi ilkelerini somut olarak insanla buluşturmak ve bu sayede adaletin anlamını savunmak ve korumak için yapmaktayız.

Ve bizler umudun nöbetini tutmaya, bir sis çanı gibi gözümüze uyku girmeden adalet mücadelesinin en ön safında yer almaya devam edeceğiz.

Bugün, yarın ve daima...

BURSA BAROSU BAŞKANI ÖZTOSUN'DAN ADLİ YIL AÇIKLAMASI:

"MAALESEF ÜLKEMİZDE HUKUK DEVLETİ İLKELERİ YERLE BİR EDİLMİŞTİR"

2 025-26 Adli Yılı, Bursa Bölge Adliye Mahkemesi'nde düzenlenen tören ve kokteyle başladı. Bursa Valisi Erol Ayyıldız, Bursa yargı protokolü, Bursa Barosu başkan ve yöneticileri ile avukatlar, hakim-savcılar ve yargı personelinin katıldığı tören, BAM girişindeki Atatürk anıtına çelenklerin sunulmasıyla başladı. Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun da Atatürk'ün

manevi huzuruna çelenk bıraktı. Katılımcılar daha sonra BAM ön büro alanındaki kokteyle davet edildi. Adli Yıl açılışı böylece sona erdi.

Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, 2025-26 Adli Yılı açılışı nedeniyle yaptığı yazılı açıklamada, "maalesef bugün ülkemizde hukuk devletinin en temel ilkeleri yerle bir edilmiştir" dedi.

Öztosun'un açıklaması şöyle:

"Her ne kadar yürütme temsilcileri tarafından neredeyse her gün 'Türkiye'de yargı bağımsızdır, hukuk üstündür' dense de, hukukun üstünlüğü endeksinde en alt sıralara demir atmış olan yerimiz ve halkımızın adalete olan inancının Cumhuriyet tarihinin en alt seviyesine inmesi de zaten bu beyanların altının ne kadar boş olduğunu bize gösteren verilerdir.

Bu istatistik veriler olmasa bile bugün de tıpkı geçmişte Ergenekon/Balyoz vb süreçlerde yaşanıldığı gibi, 'soruşturmanın gizliliği, suçsuzluk karanesi, delilden sanığa gidilme' vb temel anayasal ve yasal hakların yok edildiği, bizzat kendi ağızlarından itiraf ettikleri gibi 'görevli gazeteciler'

eliyle önceden haberi yapılan soruşturmalarda tüm bu hakları ortadan kaldıran ya da ağır şekilde zedeleyen algı yönetimlerinin yaygın halde kullanılması ve daha yargılanmayan insanlar hakkında bu sözde 'görevli gazeteciler' medya veya sosyal medya trolleri eliyle adeta 'suçluluk karinesi' yaratılması, hukukun ve anayasanın fiilen ne halde olduğunu, ne hale getirildiğini bizlere apaçık göstermektedir.

2025 yılında ülkemizin ve mesleğimizin içinde bulunduğu durumu yeniden gözden geçirmek gerekirse;

Daha önce de defalarca tekrar ettiğimiz üzere 2017

Anayasa değişikliğiyle devletin tüm kuvvetlerinin örtülü olarak yürütmeye birleştiği, yürütmeye karşı itiraz, denetleme mekanizmalarının neredeyse hiç işlemediği;

Bu durumun kaçılmaz sonucu olarak yargının, bireyle devletin, güçlüyle güçsüzün, iktidarla muhalefetin karşı karşıya kaldığı dikey adalet uygulamalarında, maddi hukuk ve usul hukuku yasalarını ve hukuk güvenliği ile öngörülebilirliğini alt üst eden kararlar verdiği, yargının araçsallaştırıldığı;

TBMM çalışmalarının şekli bir hal aldığı, yürütmeyi dengeleme, denetleme fonksiyonunu artık yapamadığı, hatta tamamen yürütmenin etkisine girdiği;

Hukukun ve yargının araçsallaştırılması sebebiyle muhalif olan siyasetçi, basın mensubu, avukatlar, öğrenciler, sanatçılar ve sade vatandaşların kriminalize edilip tutuklandıkları ya da adli kontrollerle susturulmaya çalışıldıkları;

Düşünce ve ifade özgürlüğüne, toplantı ve gösteri haklarına yönelik kısıtlamalar ve hukuka aykırı müdahalelerle ülkemizin daha baskıcı otoriter bir rejimin kısılcına alınmaya çalışıldığı;

Bizzat RTÜK kanalıyla basına ve medyaya daha yayın yapmadan "şunu yayınlama, bunu yayınlama şeklinde" sansür uygulanmaya çalışıldığı;

Kamu yayıncısı TRT'nin ifade özgürlüğünü kullanan sanatçıları diğer tüm sanatçılara gözdağı verecek şekilde işlerinden uzaklaştırdığı;

Yeni oluşan rejim sebebiyle, devlet yönetiminde hakikatten kopuşlar yaşandığı ve mevcut sistemin hukuki, sosyal ve ekonomik krizlere yol açtığı ve krizlerin artarak devam ettiği;

Siyasi fikirlere ve siyasal özgürlüğe ve onun en temel göstergesi olan seçme seçilme hakkına yönelik yargının araçsallaştırıldığı kararlar veya sonrasındaki kayyum örnekleriyle, muhalif belediye başkanları ve siyasi parti liderlerinin, gazetecilerin tutuklanmalarında olduğu gibi hukuku ve demokratik devleti yerle bir eden müdahalelerin olduğu;

Cumhuriyet kazanımlarının, laik demokratik hukuk devletin temelleri aşındırılarak kullanılmaz hale getirilmek istendiği, laiklik ilkesinden uzaklaştırıldığı, içinin boşaltıldığı, naslara, dogmalara göre yönetsel kararları alındığı, milli eğitim başta olmak üzere yeni anti-laik bir yapılanma sürecine girildiği;

Tüm bu hukuk politik anlayışın sonucu olarak kadın haklarını geriletme isteyen çağdışı anlayışlara, tarikatlara prim verildiği, 6284 s.lı yasaya uluslararası koruma sağlayan İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı sonrası kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri ile çocuk istismarı vakıalarının her geçen

gün daha da arttı;

Bu hukuksuzluk ortamında çevre ve doğa talanının ve katliamlarının devam ettiği, yeni yasal düzenlemeler sonrası verilen yeni maden izinleri ile bu talan ve katliamın devam ettiği, tüm bunların sonucu olarak ülkede ağır susuzluk ve kuraklık yaşandığı, barajların kurduğu, tarım üretiminin düştüğü, milyonlarca insanın temel gıdaya ulaşmakta zorluk çektiği;

Demokrasinin temeli olan; demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların, meslek örgütlerinin bulundukları beyanlar, aldıkları tavırlar ve itirazlar sebebiyle kriminalize edildiği ve düşmanlaştırıldığı, İstanbul Barosu örneğinde olduğu gibi haksız hukuksuz davalarla seslerinin kısılmak istendiği;

En temel Anayasal haklar olan düşünce ifade özgürlüğüne, barışçıl protesto gösteri haklarına ağır ve hakların özünü kaldıran müdahalelerin olduğu, gösteri yapanların tutuklanarak diğer gösteri yapacaklara ve topluma gözdağı verildiği, ceza ve CMK kurallarına aykırı soruşturmalar yapıldığı;

İdare hukukun en temel kurallarının altüst edilerek diploma iptal kararlarının verildiği, bu hukuksuz kararlara karşı sahte diploma skandallarının yeterince araştırılmadığı ve ucunun nereye gittiğinin kestirilemediği;

Yürütmenin politikalarına karşı olanların hukuk güvenliğinin kalmadığı, AİHM kararlarının tanınmadığı, Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığının tartışılmaya açıldığı ve uygulanmadığı görülmektedir.

CMK'ya göre bir tedbir olan tutuklamanın, rakip siyasal düşünceleri ve siyasetçileri engellemek, toplumun sesini, itirazlarını kesme ve cezalandırma aracı olarak kullanılınca, yasalar bizzat soruşturma ve kovuşturma makamlarınca siyasal saiklerle eğilip bükülünce, toplumun, gençliğin, emeklilerin, işçilerin çaresizliğini ve umutsuzluğunun görmezden gelinerek yasalarla sadece ülke gelirlerinin çoğunluğunu elinde bulunduran bir avuç azınlığın hakları korununca, toplumun bir arada yaşamasını sağlayan o adalet kavramının bu kadar ağır yara alması da kaçınılmaz olmaktadır.

Bahsettiğim gibi hep beraber, Anayasanın ve hukukun üstünlüğünün delik deşik edilerek kevgire döndürüldüğü, demokratik hukuk devletinin ağır yaralı olduğu, otokratik devlet emareleri veren bir düzeninin içinden geçiyoruz.

Bizler yasaların, yanlış uygulanması, uygulanmaması, üst hukuk normlarına aykırı olması ile yargının bağımsızlığını yitirip, siyasallaşması, araçsallaştırılması ve buna bağlı sorunlarla uğraşıyoruz. Bu sorunlar çoğaldıkça da devletin temeli olan adalete ulaşmamız zorlaşıyor. O zorluk

artıkça adaletle olan inançla beraber adaletin kudreti de yok oluyor. Kudretini ve güvenini kaybetmiş adalet mekanizması sonunda toplumsal sosyal bağları da kopararak devlet mekanizması içinde koca bir boşluk oluşturuyor. O boşluk da bir kara delik gibi hukuku, demokrasiyi, ahlakı, ekonomiyi ve her şeyi içine doğru çekerek yok ediyor. Bizlerin uzun süredir ifade ettiği ancak son zamanlarda adı da konduğu üzere ağır bir sosyal çürüme de buna eşlik ediyor. Bu da aslında devlet yapısının kıyameti demek... O yüzden devletin temeli olan adalet yoksa o devlet örtülü veya gizli bir çöküşe doğru gidiyor. Bunun toplumsal yansımaları tıpkı 1990'larda olduğu gibi adaletin kudretini kaybettiği alanlara yerleşen karanlık hukuksuz yapıların yaygınlaşmasından ve hatta denize düşen yılanı sarılır misali bazı mafyatik figürlerin toplumda yaygın itibar görmesinden de anlamaktayız.

Bu sebeplerle de hukukun en temel fonksiyonu Adalet bu kadar yaralı olunca hukukun diğer temel fonksiyonları olan düzen ve ihtiyaçları giderme fonksiyonu da işlevini yerine getiremez hale gelmekte.

İşte tüm bu sosyal, hukuksal ve politik iklimin sonucu oluşan ağır krizlerin yansımalarını mesleğimizde de görüyoruz. Avukatlık mesleği bugün;

Yıllardır tüm çabalarımıza rağmen biriken sorunlara çözüm bulmak yerine avukatı iş yaparken daha da etkisizleştiren gerek adliye de gerekse tapu, nüfus müdürlüğü gibi kamu makamlarında kısıtlamalar ve uygulamalarla avukatı adliye ve işlev dışı alana iten bir anlayışla mücadele etmek zorunda kalmaktayız.

Halen avukatlık asgari ücret tarifesinin 5 de biri gibi ücretlere CMK zorunlu müdafiliği yapmak durumunda kalmakta, bağlı çalışan avukatlar düşük ücretlere çalışmakta ve iş güvencesinden yoksun bulunmaktadır.

Öte yandan avukatlık mesleğinin kamu hizmeti niteliği de gün geçtikçe aşındırılmakta, temelinde 'savunma hakkı' ve 'hak arama özgürlüğü' olan avukatlık, toplumsal sorunlar ve etik değerlerden daha çok piyasa kuralları öne çıkarılarak yeniden yapılandırılmaktadır. Halkın yargıya erişim ve adil yargılanma hakkı da bu şekilde de adım adım ortadan kaldırılmaktadır. Bu ve benzeri birçok sorunların ve bunların siyasi irade tarafından yasal ve ekonomik düzenlemelerle çözülmek istenmediği bu suretle de avukatların etkisizleştirildiği boğucu ve yakıcı bir ortamla karşı karşıya kalmaktayız.

Hak arama özgürlüğünün, halkın savunma hakkının ve hukuk devletinin ve adil yargılanma hakkının güvencesi olan Avukatların tam bir özgürlük, bağımsızlık ve geçinme kaygısı olmadan mesleğini

icra edemediği, yargılama faaliyetine katılamadığı bir ortamda bağımsız ve tarafsız yargıdan, adil bir yargılamadan ve adil bir devlet düzeninden söz edilemez.

Ancak herkes bilmelidir ki; hukukçu-avukat adaletsizliğe, hukuksuzluğa tüm gücüyle itiraz eden kişidir. Onun karakteri haksızlıkla uzlaşa üzerine kurulamaz. Çünkü 'haksızlıkla uzlaşa' adaletsizliğe kısmen de olsa boyun eğmektir. Çünkü avukat adaletsizliğe, hukuksuzluğa direnmezse eninde sonunda bu adaletsizliğin ve hukuksuzluğun kapısına dayanacağını bilen mesleki varoluşunun anlamının ve mesleki sürdürülebilirliğinin ancak hukukun üstün olduğu yerde gerçekleşeceğini bilen insandır.

Tüm bu hukuksuzluk ve zorluklar içinde salt iş takipçisi seviyesine düşmemiş gerçek avukatlar olarak; büyük kan emicilerin toplumun kanını emmesini engellemek için de uğraşyoruz. Ülkemizin arazilerinin, sularının, ağaçlarının çıkar uğruna yok edilmesine karşı durmaya devam ediyoruz. İktidar sahiplerinin bizlere kabul etmemiz için dayattıklarına katlanmayı değil, ona itiraz etmeyi, değiştirmeyi; geçmişini unutmadan aydınlık bir geleceği hayal ediyoruz. Bizler; hukukun halkın aleyhinde kullanılmasına, yargının iktidar ve güç uğruna araçsallaştırılmasına karşı duruyor; yasaların gerçeğe göre düzenlenmesini savunarak, yasaların içinde olan fakat gerçekte bir türlü uygulanmayan herkes için eşitlik, özgürlük, demokrasi ve adalet ilkelerini somut olarak insanla buluşturmak için mücadeleye devam ediyoruz. Çünkü bu mücadele sahip olduğumuz hem insani hem mesleki hem de tarih bilincin bir sonucudur. Bizler dün olduğu gibi bugün de tarihi yalnızca izlemiyor, bizzat o tarihin hukukun üstün olduğu, insan haklarının gerçekleştiği demokratik bir akışta akması için mücadele ediyoruz. Meslek yeminimize sadık kalarak kısıp sesle değil yüksek sesle olana bitene itiraz ediyor ve tavır koyuyoruz.

Bursa Barosu olarak avukatsız adaletin olamayacağı bilinciyle; hiçbir adaletsizliğe boyun eğmeden, susmadan, şimdiye kadar kimsenin iliklemediği cübbelerimizi hiç bir gücün önünde iliklemeden, meslektaşlarımızla beraber yılmadan, usanmadan, korkmadan, itaat ve biat etmeden, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ilke edindiğimiz sözünde olduğu gibi 'hak kuvvetten üstündür' demeye devam edeceğiz.

Anadolu ve Rumeli müdafayı hukuk ve kuvayı milliye ruhuyla, Cumhuriyetimizi kuran kadrolarda yer alan ve bu anlayışı kuşaklar boyunca devam ettiren Bursa Barosu'nun başkanı olarak hepinizi saygıyla selamlıyor yeni adli yılın ülkemize adalet, demokrasi, eşitlik ve özgürlük getirmesini diliyorum."

#AVUKATADOKUNMA

KAMUOYUNA

Manavgat'ta meslektaşımız Avukat Mehmet Ali Tosun'a yönelik gerçekleştirilen silahlı saldırı, avukatların müvekkilleriyle özdeşleştirilerek taraf gibi gösterilmesinin ve kamuoyunda hedef haline getirilmesinin ne denli vahim sonuçlar doğurduğunu gözler önüne sermiştir.

17.09.2025 günü yaşanan menfur saldırı, yalnızca meslektaşlarımızı değil, doğrudan hukuk devletini ve yurttaşların adalete erişim hakkını hedef almıştır.

Meslektaşımızın sağlık durumunun iyi olması bizler için büyük bir teselli kaynağı iken; hiçbir avukatın, yalnızca görevini yaptığı için ölümle burun buruna gelmesi kabul edilemez. Bu saldırının faili ya da failleri, en kısa sürede yakalanmalı ve hukuk önünde en ağır biçimde cezalandırılmalıdır.

Açıkça ilan ediyoruz: Avukat, dosyanın tarafı değildir. Avukat; yalnızca savunma hakkının, adaletin ve hukukun güvencesidir. Buna rağmen avukatı hedef gösteren her kişi, kurum ya da söylem, doğrudan adalet sistemini dinamitlemektedir.

Mevcut cezasızlık iklimi faillere cesaret vermekten öteye geçmemiş, avukata yönelik şiddeti sıradanlaştırmıştır. Bu gidişata dur demek için artık söz değil, somut adımlar atılmalıdır. Avukatlara karşı işlenen suçlarda en ağır ve caydırıcı cezaların uygulanması bir tercihten değil, hukuk devletinin varlığını korumak için zorunluluktan doğmaktadır.

Bir kez daha vurguluyoruz: Avukata saldırı, savunmaya saldırıdır; savunmaya saldırı, yurttaşın özgürlüğüne ve hukuk devletine saldırıdır. Hiç kimse, hiçbir güç, hiçbir baskı, avukatı susturarak adaletin sesini kesemeyecektir.

Bursa Barosu Avukat Hakları Merkezi olarak; meslektaşımızın yanında olduğumuzu, hukuki süreci sonuna kadar takip edeceğimizi ve avukata yönelen şiddetin karşısında tavizsiz duracağımızı, gerekli önlemlerin alınmaması halinde ise mesleki örgütümüzün hukuk çerçevesinde tüm hak ve yetkilerini kullanacağını kamuoyuna saygıyla duyuruyoruz.

Bursa Barosu Avukat Hakları Merkezi

AVUKATLIK KANUNU'NA MUHALEFETE HAPİS CEZASI

Bursa Barosu, "danışmanlık hizmetleri" adı altında avukatlık mesleği hizmet alanına giren işler yapan bir kişinin hapis cezasıyla cezalandırılmasını sağladı. Bursa Barosu'na yapılan ihbar üzerine İstanbul Kadıköy adresli şirketin, Bursa'da bir adreste tabelası bulunduğu tespit edildi. Başka bir şirketin tabelasının da bulunduğu aynı adreste İstanbul Barosu'na kayıtlı bir avukata ait avukatlık ruhsatnamesi de görüldü. Yapılan bu tespit üzerine, devretatil-devremülk ihtilafları konusunda danışmanlık yapıldığı belirtilen şirketin sahibi Ş.Y. hakkında suç duyurusunda bulunuldu. Bursa Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan yargılama sonunda, 16 Temmuz 2025 tarihinde verilen gerekçeli kararla, Ş.Y. "Avukatlık Kanunu'na muhalefet" suçundan hapis cezasına çarptırıldı.

BURSA BAROSU'NDAN TAZMİNAT TALEP EDEN ARZUHALCİYE, MAHKEMEDEN RET

Avukat olmadığı halde sosyal medyada hukuki paylaşım yapan bir arzuhalci hakkında Bursa Barosu'nun yaptığı savcılık şikayetlerinde kyok ve beraat kararları verilmesi üzerine, şikayetli şahsın daha önce Baro Başkanı, Başkan Yardımcısı ve Bursa Barosu'na karşı açtığı ve red olup kesinleşen tazminat davasından sonra ilgili şahsın Bursa Barosu'na karşı yeniden açtığı tazminat davası Bursa 19. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görüldü. Duruşmanın sonunda Bursa Barosu aleyhine açılan davanın reddine karar verildi.

SİYASİ PARTİLERİN SEÇİMLE İŞBAŞINA GELMİŞ İL/İLÇE/MERKEZ KARAR VE YÜRÜTME ORGANLARININ ASLİYE HUKUK MAHKEMELERİNCE VERİLEN KARARLARLA GÖREVLERİNDEN UZAKLAŞTIRILMASI VE YERLERİNE KAYYIM ATANMASI, ANAYASAYA VE HUKUKA AYKIRI VE YOK HÜKMÜNDEDİR

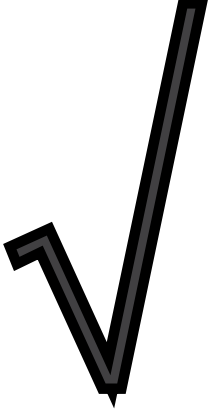
Anayasamızın 68 md.sine göre; Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler. Anayasanın 69. md.sine göre; Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Bu ilkeler doğrultusunda 2820 s.lı siyasi partiler kanunu kabul edilmiş ve siyasi partilerin karar ve yürütme organ seçimlerinin kanunun 21 md.sine göre il/ilçe seçim kurulları gözetiminde ve denetiminde yapılacağı belirtilmiştir. Aynı kanunda bu seçimlere ilişkin belirtilen süreler içinde yapılacak itirazlar üzerine, seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama nedeniyle seçimlerin iptaline da ancak seçim hakimlerince karar verebileceği ve seçimlerin en geç iki ay içinde yenilenebileceği hükmü düzenlenmiştir. Aynı kanunun 112. md.sine göre ilgili seçimlere hile karıştırıldığına ilişkin iddia ve itirazlar da yine seçim hakimlerince incelemek ve sonuç olarak seçimlerin iptaline ve yenilenmesine yalnızca seçim hakimleri tarafından karar verilebilecektir.

Tüm bu mevzuat karşısında, münhasıran seçim hakimlerinin ve Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkisinde olan konularda, asliye hukuk mahkemelerinin görev sınırları dışına çıkarak kararlar vermesi, hukuk ve seçim güvenliğini ortadan kaldıran, Anayasaya ve hukuka tamamen aykırı ve yok hükmünde olan kararlardır. Şeklen varmış gibi gözüken aslında yok hükmünde olan kararlara karşı sorumluluk makamında olanlarca "itiraz yolu açık" şeklinde açıklama yapılması hukuki vahameti daha da arttırmakta yine ve yeniden anayasal demokratik hukuk devleti ilkeleri ayaklar altına alınmaktadır. Bursa Barosu olarak siyasallaşmış ve hukuken yok hükmündeki kararların ve uygulamaların tam karşısında durarak anayasal demokratik hukuk devletini savunmaya devam edeceğimizi bir kere daha kamuoyuna ilan ederiz.

BURSA BAROSU BAŞKANLIĞI

HUKUKUN SİYASALLAŞTIRILMASINI REDDEDİYORUZ

Hukukun, her nevi muhalif sese karşı aparat olarak kullanıldığı bir süreci yaşamaktayız. Bugün halkın oylarıyla seçilmiş belediye başkanları tutuklanmakta, birçok belediye kayyumlarla idare edilmekte, siyaseten ters düşülen her kurum ve kuruluş anti-demokratik ve hukuk dışı kararlarla susturulmak istenmektedir.

Son olarak dün de CHP 38. Olağan İstanbul İl Kongresi'nde seçilen Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeleri, Disiplin Kurulu Asıl ve Yedek Üyeleri İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin ihtiyati tedbir kararı ile görevden uzaklaştırılmış ve CHP İstanbul İl Başkanlığı'na kayyum atanmıştır.

Kararın hukuka, usul kurallarına, Anayasa'ya ve demokratik hukuk devleti ilkelerine uygun hiçbir yönü bulunmamaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki; Siyasi Partiler Kanunu'nun 21. maddesi, parti kongrelerinin nasıl yapılacağını düzenlemekte ise de, söz konusu kararın ilgili kanuna bu denli açık bir aykırılıkla alınabilmesi yargı kararlarının objektiflik ve tarafsızlığını sorgulatır mahiyettedir. Parti kongrelerinin, gözetiminde yapıldığı seçim kurulu hakiminin kararlarının yalnızca Yüksek Seçim Kurulu'nca kaldırılabilceği ve bu kararların da kesin nitelik taşıdığı yönündeki

düzenlemenin varlığı, bir asliye hukuk mahkemesinin görevi alanına girmeyen bir konuda parti başkan ve yönetimini görevden alıp yerine kayyum atamasına nasıl cevaz verdiğinin hukuk bilimi açısından bir yanıtı bulunmamaktadır.

Ülkemizin Anayasa'nın, hukukun, demokrasinin, en temel hak ve özgürlüklerin egemen olduğu bir ülkeye dönüşme mücadelesi tüm baskılara karşı sürecektir. Sosyal adalet, iş, aş ve güzel bir gelecek, "lüks" değil, en temel ihtiyaç olarak muhakkak karşılanmak durumundadır. Halkımız, ülkemiz bu baskılarla yaşamayı hak etmemektedir. Hukuka ve adalete olan güven duygusunu yerle bir edecek haksız kararlardan bir an önce dönülmelidir. Ancak bu şekilde demokrasiyi özümsemiş, insan haklarına saygılı ve egemenlerin değil hukukun üstün olduğu bir ülke olma yolunda adım atmış oluruz.

Aşağıda imzası olan Barolar olarak; yargının siyasallaştırılmasını, bir aparat olarak kullanılmasını reddettiğimizi belirtiyor, verilen her haksız ve hukuka aykırı kararın hukuk sistemimiz ve vicdanlarda telafisi imkansız sonuçlara neden olduğunu bir kez daha hatırlatıyoruz.

ADANA BAROSU
ADIYAMAN BAROSU
AFYONKARAHİSAR
BAROSU
AĞRI BAROSU
AMASYA BAROSU
ANKARA BAROSU
ANTALYA BAROSU
ARDAHAN BAROSU
ARTVİN BAROSU
AYDIN BAROSU
BALIKESİR BAROSU
BATMAN BAROSU
BİLECİK BAROSU

BİNGÖL BAROSU
BİTLİS BAROSU
BURDUR BAROSU
BURSA BAROSU
ÇANAKKALE BAROSU
ÇANKIRI BAROSU
DENİZLİ BAROSU
DİYARBAKIR BAROSU
EDİRNE BAROSU
ESKİŞEHİR BAROSU
GAZİANTEP BAROSU
GİRESUN BAROSU
HAKKARİ BAROSU
HATAY BAROSU

IĞDIR BAROSU
ISPARTA BAROSU
İSTANBUL BAROSU
İZMİR BAROSU
KARS BAROSU
KIRKLARELİ BAROSU
KOCAELİ BAROSU
KÜTAHYA BAROSU
MALATYA BAROSU
MANİSA BAROSU
MERSİN BAROSU
MUĞLA BAROSU
MUŞ BAROSU
ORDU BAROSU

SAKARYA BAROSU
SAMSUN BAROSU
SİİRT BAROSU
SİNOP BAROSU
ŞANLIURFA BAROSU
ŞIRNAK BAROSU
TEKİRDAĞ BAROSU
TRABZON BAROSU
TUNCELİ BAROSU
UŞAK BAROSU
VAN BAROSU
YALOVA BAROSU
ZONGULDAK
BAROSU

İSTANBUL BAROSU'NUN YANINDAYIZ

İstanbul Barosu Başkanı ve Baro Yönetim Kurulu üyeleri hakkında İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davanın ikinci duruşması 9-10 Eylül'de Silivri'deki Marmara Cezaevi Yerleşkesi Duruşma Salonu'nda görüldü. Duruşmaya Bursa Barosu Başkanı Av.Metin Öztosun, başkan yardımcısı Av.Aslı Evke Yetkin, genel sekreter Av.Yener Poroy ile genç yk Av. Metin Gökarp katıldı.

İstanbul Barosu Başkanı Av. Prof. Dr. İbrahim Ö. Kaboğlu, İstanbul Barosu davası duruşmalarının Çağlayan'daki İstanbul Adliyesi yerine Silivri'deki Marmara Cezaevi Yerleşkesi Duruşma Salonu'nda yapılmasına itiraz ederek, "durumun Anayasa'nın başta 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, 141. maddesinde düzenlenen duruşmaların aleniliği kuralı ve 2. maddesinde yer alan hukuk devleti gerekleri ile bağdaşmamaktadır. Zira bu hüküm, sınırları belirsiz 'fiilî sebepler' kavramına dayanarak ve herhangi bir ölçülülük değerlendirmesini de içermeksizin duruşmaların keyfî şekilde başka yerlere taşınmasına olanak tanıyarak, savunma hakkının özünün zedelemesine yol açtığını" söyledi.

İstanbul Barosu Başkanı Av. İbrahim Ö. Kaboğlu, mahkemeye sunduğu 35 sayfalık dilekçesinde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 'davanın nakli ve duruşmanın başka yerde yapılması' başlıklı 19/3 maddesinin "Anayasa'nın başlangıç hükümlerinin yanı sıra madde 2, 3,5, 6/son, 9, 10, 11, 13, 17, 36, 37, 38, 90, 135, 138,141 ve 142. maddelerine

aykırı olması ve aykırılığının Anayasanın madde 152/11 doğrultusunda 'ciddi bulunarak' Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine ve AY.152/1 fıkrası son cümlesi uyarınca Anayasa Mahkemesince bir karar verilinceye kadar 'davayı geri bırakma' kararı verilmesini" talep etti.

Mahkeme heyeti, İstanbul Barosu'nun Anayasa'ya aykırılık ve 'Adil Yargılanma Hakkının' ihlal edildiği, CMK'nun 'davanın nakli ve duruşmanın başka yerde yapılması' başlıklı 19/3 maddesinin Anayasa 152. madde uyarınca Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne taşınması talebini reddetti. Cumhuriyet Savcılığı'nca esas hakkındaki mütalaanın hazırlaması amacıyla bir sonraki duruşmanın 5 Ocak 2026 tarihine ertelenmesine, yargılamanın Silivri'deki duruşma salonunda 5 gün kesintisiz olarak yapılmasına, duruşmanın Silivri'de yapılmasına ilişkin itirazın ise bir üst mahkeme olan İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesi'nce değerlendirilmesine karar verildi.

Duruşma sonunda TBB Başkanı, baro başkanları basın açıklamasında konuştu. Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun da, "İktidar temsilcileri 'hukuk üstündür' dese de istatistiki veriler bu söylemlerin ne kadar boş olduğunu gösteriyor. En temel anayasal haklar yok sayılıyor, yok ediliyor. Tüm hukuk sistemini altüst eden, hukukun araçsallaştırıldığı kararlarla karşı karşıyayız. Bu tip dava ve kararlarla ülkemiz otoriter bir rejim altına alınmak isteniyor. İstanbul Barosu davası da bu örneklerden biridir" dedi.

İMAMOĞLU'NUN SAHTE DİPLOMA DAVASI

CHP'nin tutuklu cumhurbaşkanı adayı ve görevden uzaklaştırılan İstanbul Büyükşehir Belediye (İBB) Başkanı Ekrem İmamoğlu hakkında, üniversite diplomasının sahte olduğu iddiasıyla açılan davanın ilk duruşması Silivri'de yapıldı. Duruşmayı Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun da izledi. 12 Eylül'de Silivri'de yapılan duruşmada ilk olarak hakim tarafından iddianame özetlendi. Sonrasında

savunma yapmaya başlayan İmamoğlu, 18 yaşında bir gencin iddianamede dile getirilen suçlamaları nasıl yapabileceğini "tasavvur edemediğini" söyledi. Ekrem İmamoğlu, isim vermeden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı işaret etti ve "Ona karşı dört seçim kazandığımı ve beşinciye de kazanacağımı bildiği için" diyerek davanın bu nedenle hazırlandığını savundu. Duruşma 20 Ekim 2025 tarihine ertelendi.

HATTI MÜDAFAA YOKTUR.ŞATHI MÜDAFAA VARDIR O SATIH BÜTÜN VATANDIR

Bursa Barosu yönetimi 30 Ağustos Zafer Bayramı nedeniyle Adalet Sarayı Atatürk Anıtı'na çelenk sundu, saygı duruşunda bulundu. Törene katılan meslektaşlarına hitap eden Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, şöyle konuştu:

"Kederli denizlerin ve nehirlerin, yıllardır sürülememiş ekin vermez, çiçek açmaz toprağın ve çöp gibi kalmış çocuk boyunları ile dolu şehirlerin bahtını değiştirecek bir adam 13 Kasım 1918 İstanbul limanında demirlemiş emperyalist donanmaya bakar; "Geldikleri gibi giderler!" der.

Bu üç cümlede hani şimdi unutturulmaya çalışılan alternatif tarihle görmezden gelinmeye çalışılan müthiş bir kararlılık gizlidir. İşte bu kararlı cümlenin sahibiilmekilmek örgütler Anadolu'yu...

Önce 19 Mayıs 1919'da Samsun'da yakar umudun, direncin ışığını...

"Milli sınırlar içinde vatan bölünmez bir bütündür, parçalanamaz" der Erzurum'da...

Ve ardından Sivas'ta "mandayı kabul etmez" ve "ya istiklal ya ölüm" der...

Ve sonra yüzyılların karanlıklarını bir bir delmeye başlar ve 23 Nisan'da milletin iradesini bir avuç saraylıdan alıp milletin kendi avuçlarına verir "egemenlik senin" der "al parçala" sana biçilen bu deli gömleğini...

Sonra 13 Eylül 1921'de Sakarya'da "hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır o sathı bütün vatandır" diyerek umutla, inançla, dirençle yener bu millet o

yüzyıllardır süren makus kaderini...

Ve 26 Ağustos 1922 olur;

Başkomutan Afyon'da tek tek her Mehmetçığı birer bayrak yapar ve "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir" diye gönderir, emperyalizmin tetikçisi Yunan ordusunun üzerine...

Ve kalbini bir şahan gibi göklere salarak ve pırıltılar görerek ve çok uzak çok uzak bir yerlere çağıran sesler duyarak, bir müthiş ve mukaddes macerada, ön safta, en ön sırada, şahlanıp ölesi gelerek atılır Mehmetçik... Toprak olur, rüzgar olur. Başkomutanın emriyle koşar yağmur olur yağar Akdeniz'e ve İzmir'in dağlarında her bahar sonsuzluğa açan şerham şerham çiçek olur.

İşte bu yüzden sevgili meslektaşlarım ne yaparlarsa yapsınlar unutturamazlar bize bu zaferleri ve Gazi Mustafa Kemal'i... Çünkü o bizim her daim karanlığı delen yıldızımızdır. Çünkü naçiz vücudu toprak olan Mustafa Kemal bizim için akıl ve bilimle yoğrulmuş tam bağımsızlık şiarı ile donanmış bir fikirler bütünüdür. Vücutlar ölür ama fikirler ölmez, öldürülemez. Akıl ile bilim ile dolu fikirlerse her daim karanlıkları delip yolumuzu aydınlatır.

Selam olsun Dumlupınar 'a...

Selam olsun VATAN, NAMUS ve İSTİKLAL uğrunda kanını bu toprağa döken Mehmetçiğe...

Selam olsun Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e...

30 Ağustos Zafer Bayramımız kutlu olsun..."

FARAZİ DAVA DURUŞMALARI YAPILDI

Bursa Barosu Staj Eğitim Merkezi'nce her yıl düzenlenen farazi dava duruşmaları hafta sonu Bursa Adalet Sarayı'nda gerçekleştirildi. Ceza alanında iddia ve savunmada, hukuk alanında davalı ve davacı olmak üzere yarışan stajyer avukatlar, farazi davalarla

mesleki deneyim yaşadılar. Ceza davalarında Av. Tayfun Gündoğdu, Av. Doç. Dr. Şaban Cankat Taşkın ve Av. Ömer Gül, hukuk davalarında ise Av. Ülkü Şimşek, Av. Sedat Gökdemir ve Av. Özen Dağdeviren değerlendirme kurulu üyeliği yaptı.

AV. YANKI BÜYÜKSEZER'DEN "KİRA HUKUKU"

Bursa Barosu Eğitim Merkezi BUBEM tarafından düzenlenen "Kira Hukuku" başlıklı konferans BAOB Ortak Salon'da gerçekleştirildi. İstanbul Barosu'ndan Av. Yankı Büyüksenzer'in verdiği ve avukatların büyük ilgi gösterdiği konferansı Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, sayman Av. Nilay Parlar ve yönetim kurulu üyesi Av. Müberra Gülen Aydın da izledi. Konferans sonunda Bursa Barosu Saymanı Av. Nilay Parlar, Büyüksenzer'e anı plaketi verdi.

"SPOR HUKUKUNDA AVUKATLIK" KONFERANSI

Bursa Barosu Eğitim Merkezi'nin Spor Hukuku Komisyonu işbirliğiyle düzenlediği "Spor Hukukunda Avukatlık" başlıklı konferans Av. Özgür Aksoy Konferans Salonu'nda gerçekleştirildi. Moderatörlüğünü Spor Hukuku Komisyonu Başkanı Av. Burak Battal'ın yaptığı konferansı Av. Yakub Kızılkaya verdi. Konferansı Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun ile yönetim kurulu üyeleri de izledi. Konferans sonunda Bursa Barosu Genel Sekreteri Av. Yener Poroy, Battal ve Kızılkaya'ya anı plaketi verdi.

TAHKİM GÜNÜ ETKİNLİĞİ

Bursa Barosu ve İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) işbirliğiyle düzenlenen "Tahkim Günü" etkinliği, Bursa Bölge Adliye Mahkemesi Konferans Salonu'nda gerçekleştirildi.

Etkinliğin açılış konuşmalarını Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun ile ISTAC Yönetim Kurulu Üyesi ve Tekirdağ Barosu Başkanı Av. Egemen Gürcün yaptı. Bursa Barosu Tahkim Komisyonu Başkanı Av. Yavuzhan Trak'ın moderatörlüğünde ISTAC Başkanı Prof. Dr. Ziya Akıncı "Neden ISTAC ve Tahkimin Avukatlar İçin Önemi" başlıklı bir sunum yaptı. İkinci bölümde ise ISTAC Genel Sekreteri Av. Yasin Ekmen, "ISTAC Tahkim Yargılaması" başlıklı sunum gerçekleştirdi. Sunumlarının ardından Akıncı ve Ekmen, izleyici avukatların sorularını yanıtladı.

BAROLARIN SAYMANLARI TBB'DE BİR ARAYA GELDİ

Baro Saymanları Toplantısı Türkiye Barolar Birliği'nin ev sahipliğinde 19.07.2025 tarihinde geniş katılımı gerçekleştirildi.

Bursa Barosu'nu sayman Av. Nilay Parlar'ın temsil ettiği toplantıya TBB Başkan Yardımcısı Av. Bahar Gültekin Candemir, genel

sekreter Av. Ahmet Erdem Ekmekçi, yönetim kurulu üyeleri Av. Makbule Tanış ve Av. Ali Bayram da katıldı. Açılış konuşmalarının ardından toplantıda; TBB Adli Yardım Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde birliğe gönderilmesi gereken adli yardım raporlarının sağlıklı ve düzenli tutularak gönderilmesi, adli yardım bütçe disiplininin sağlanması, CMK cari gider bütçe disiplininin sağlanması ve baroların mali ve yönetsel sorunları başta olmak üzere genel sorunları ile bu sorunların çözümü hakkında görüşmeler gerçekleştirildi.

DISİPLİN KURULLARI TOPLANTISI

TBB ve baroların disiplin kurulları "Avukatlık Kanunu Disiplin Hükümleri" çalışması için bir araya geldi

Türkiye Barolar Birliği (TBB) ve baroların disiplin kurullarının başkan ve temsilcileri, Avukatlık Kanunu'nun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 134 ve 135. maddelerine ilişkin yasa taslağı çalışmaları için bir araya geldi.

Bursa Barosu'nu genel sekreter Av. Yener Poroy'un temsil ettiği toplantı, TBB Başkanı Av. Erinç Sağkan'ın konuşmasıyla açıldı. Sağkan, disiplin hükümlerine, bu hükümlerin etkinliğine ve eşit şekilde uygulanabilirliğine ilişkin faaliyetlerin baroların ve TBB'nin en önemli görevlerinden biri olduğunu söyleyerek, "Bu mesleğin itibarını, onurunu, saygınlığını korumak ve aynı zamanda bu kavramların yeni meslektaşlar tarafından içselleştirilmesini sağlamak da en önemli görevlerimizin başında yer alıyor" dedi.

ANKARA'DA MADEN YASASI EYLEMİNE DESTEK

Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, maden yasasına karşı Ankara'daki Cemal Süreya Parkı'nda günlerce eylem yapan İkizköy Muhtarı Nejla Işık ve köylülere dayanışma ve destek

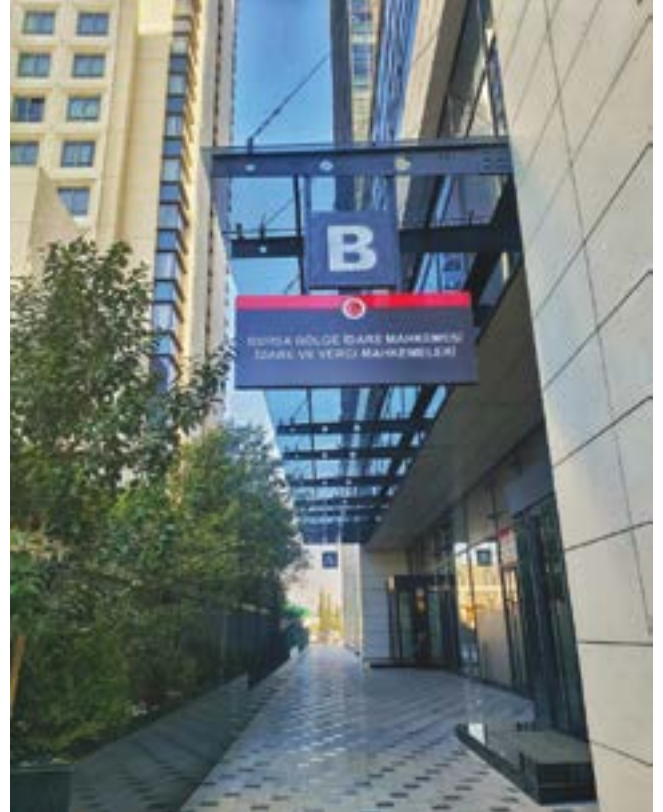
ziyareti gerçekleştirdi. Ziyarete baroların ve çevre örgütlerinin karşı çıktığı bu yasaya karşı hep beraber mücadele etme kararlılığı dile getirildi.

TAHTALI İÇİN İDARE MAHKEMESİ'NE DAVA

Bursa Barosu, bir madencilik şirketi tarafından Nilüfer ilçesi Tahtalı Mahallesi'nde orman ve tarım alanlarının bulunduğu alanda yapılmak istenen 240 m³/sa kapasiteli hazır beton üretim tesisi projesine ait Bursa Valiliği'nce verilen "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararına karşı 2 Temmuz 2025 tarihinde, işlemin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle idare mahkemesinde dava açmıştır.

Tahtalı mahallesi sakinlerinin yapılmasını istemediği proje için çevre ve kent hukuku komisyonumuzun da desteğiyle önce Bursa İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü önünde basın açıklaması yapılmış; ardından hukuki süreç başlatılmıştır. Tahtalı Köyü'nün olumsuzluğa giden durumu, amacın bölgeye yalnızca bir beton santrali yapılması değil, bu bölgenin korunması noktasında halkın direncini kırmakta ilk adım olduğunu göstermektedir. ÇED daire başkanlığının sahadan ve gerçeklikten uzak şekilde masa başında aldığı kararlarla halkın sağlığı ve geleceği ile doğanın dengesini bozmaya hakkı olmadığını ve bu duruma karşı Bursa Barosu olarak Tahtalı Köyü halkının yanında olacağımızı hatırlatırız.

BURSA BAROSU BAŞKANLIĞI

BURSA BAROSU, ORHANELİ TERMİK SANTRALİ İÇİN KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NA BAŞVURDU

Hava kirliliği yaratmamak için önlem almayan, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin mührünü bozarak faaliyetine devam eden Orhanlı Termik Santrali konusunda sorumluluk üstlenmeyen Bursa İl Sağlık Müdürlüğü ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü'nü Kamu Denetçiliği Kurumu'na bildirdi.

Bursa Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu'ndan yapılan yazılı açıklamada, "Bilindiği üzere; Orhanlı ilçemizde faaliyet gösteren termik santral zehir saçmaya devam etmekte, hukukun öngördüğü tedbirleri muhtemelen 'masraflı oldukları' gerekçesiyle geçiştirilmekte ve neticede halkımızın sağlığı hiçe sayılmaktadır. Söz konusu santral Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce defalarca kez mühürlenmişse de santral yetkilileri mührü bozarak faaliyete devam etmiştir. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin şikayeti üzerine TCK m.203'de düzenlenen mühür bozma suçu ile ilgili yargılama devam etmekte, süreç baromuzca da takip edilmektedir" denildi.

Açıklamaya şöyle devam edildi:

"Bu süreçte baromuzca Sağlık Bakanlığı Bursa İl

Sağlık Müdürlüğü'ne ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü'ne ayrı ayrı başvurularak, hukuka aykırı bir şekilde faaliyet gösteren termik santralin faaliyetten men edilmesi ve gerekli tüm önlemlerin alınması talep edilmiştir. İdareler muhtelif tarihli cevaplarında özetle, sorumluluğun kendilerinde olmadığını belirtip, herhangi bir işlem yapamayacakları iddiasıyla taleplerimizi reddetmişlerdir.

Santralin bulunduğu ilçede yaklaşık dört gündür kontrol altına alınamayan büyük bir orman yangını felaketi yaşanmakta ancak santral, tüm bu çevre felaketi devam ederken kayıtsızca ve umarsızca çalışmalarına devam etmektedir. Yöre halkı çevre felaketlerinin en büyüğünü yaşarken bir de üstüne kaçak çalışan santral nedeniyle hava kirliliği yaşamakta ve belki de bu durum yangının seyrini olumsuz anlamda etkilemektedir.

Baromuzca, Bursa İl Sağlık Müdürlüğü'nün ve Bursa Çevre İl Müdürlüğü'nün denetim yükümlülüklerini yok sayan söz konusu cevaplarına karşı 29.07.2025 tarihinde Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvurulmuş olup süreç titizlikle takip edilmektedir."

Bursa Barosu'nun da aralarında bulunduğu çevre platformunca orman yangınlarına ilişkin geçenlerde yanan İsmetiye Mahallesi'ndeki orman alanında basın açıklaması gerçekleştirildi. Açıklamaya Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun ile Bursa Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu başkanı Av. Eralp Atabek ve komisyon üyesi avukatlar katıldı.

TEMMUZ AYINDA CİĞERLERİMİZ YANDI

BASIN AÇIKLAMASI

Birçok şehirde olduğu gibi Bursa şehri olarak dün akşam büyük bir yangın felaketini yaşadık ve halen de yaşamaya devam ediyoruz.

Bu son yangınlarda göstermiştir ki ülkemizde yangınlarla mücadelede yeterli planlama yapılmamakta, itfaiye aracı, ekipman, yangın söndürme uçakları vb eksiklikler sebebiyle yangını söndürmek çoğunlukla insan gücüne kalmakta, tabiat şartları elverirse ya da yanacak bir şey kalmayınca yangınlar sona ermektedir. Uzun zamandır devletin gücünü , organizasyon yeteneğini göstereceği temel yerlerden olan deprem, sel, yangınlar gibi afet alanlarında etkisiz kalındığı , vatandaşların bu zamanlarda kendi başına kaldığı maalesef ki bütün

çıplaklığıyla gözler önüne serilmektedir.

Tüm bu hususlara rağmen sorumluluk makamında olan hiç bir kişi/ kurum ne siyasi ne de hukuki bir bedel de ödememektedir. Bu bedeller ödenmeyince de bu alanlarda yeterli düzenlemeler bir türlü yapılamamaktadır. Bursa Barosu olarak bu düzenlemelerin bir an önce yapılması ve eksikliklerin acil olarak tamamlanmasını talep ediyor vatandaşlarımızı da bu taleplere katılmaya çağırıyoruz. Yangını söndürmek için olağanüstü emek veren itfaiye erlerine ve orman personeline şükranlarımızı sunuyor, yangın söndürme çalışmaları sırasında kalp krizi geçirerek vefat eden itfaiyecimiz Ramazan Şaşkın'a Allah'tan rahmet diliyoruz.

BURSA BAROSU BAŞKANLIĞI

AKBELEN'DE HUKUKSUZLUĞA DİRENİŞİN SİMGESİ ZEHRA NİNE'NİN ANISINI YAŞATACAĞIZ

1 4 Eylül 2025 tarihinde, Akbelen Direnişi'nin sembolü Zehra Nine'yi kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşadık. Ancak Zehra Nine'nin vefatından daha 24 saat geçmeden Muğla'nın Milas ilçesine bağlı İkizköy ve Akbelen'de, YK Enerji / Limak-İçtaş ortaklığıyla yürütülen ve termik santrale kömür sağlama amaçlı projenin ve maden sahası genişletme girişimlerinin yeniden başladığını, zeytinliklerle ormanların yeni bir ekokırımla karşı karşıya kaldığını öğrenmiş bulunmaktayız.

Dünya Bankası verilerine göre "altyapı" projelerine dünyada en çok yatırım yapan 10 şirketten 5'i Türk şirketi olup, bu Türk şirketlerinde de başı Limak Holding çekmektedir. Başta Limak Holding olmak üzere bütün gelirini halkımızın sırtından sağlayan bu şirketler; iş halkımızın sağlığını ve refahını düşünmeye gelince meydanlarda gözükmemekte, halkımızın yıllardır binbir emekle ekip yetiştirdiği binlerce zeytin ağacını 3 kuruş fazla kazanabilmek için kesmeye kalkışma cüretini kendilerinde görebilmekte, yalnızca kendi ceplerine giren bu 3

kuruşu da "ülkemiz kalkınıyor" sloganı arkasında gizlemeye çalışmaktadır. Aynı zamanda yapılan ağaç söküm işlemleri, zeytin ağaçlarının sökülüp yeniden dikilmesine uygun olmayan bir dönemde gerçekleştirilmiş, böylece "yeniden dikeceğiz" iddiasının gerçek olmadığı apaçık ortaya çıkmıştır.

Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını savunan Zehra Nine'nin aziz mücadelesinin asırlar geçse de minnetle hatırlanacağını, doğa katliamcılarının ise lanetle anılacaklarının bilinciyle tüm vatandaşlarımıza başsağlığı diliyoruz.

Bursa Barosu olarak tarih boyunca vermiş olduğumuz hukuki mücadeleye paralel bir şekilde Akbelen'de yapılmaya çalışılan hukuksuz saldırıya karşı olduğumuzu bildiriyor; doğaya ve insan onuruna karşı yapılan tüm eylemlerin karşısında olduğumuzu, Milaslı vatandaşlarımızla sonuna kadar dayanışma içerisinde olacağımızı kamuoyuna ilan ediyoruz.

Bursa Barosu Başkanlığı

"KADINLARIN MİRAS HAKKINA YÖNELEN DİYANET HUTBESİ ANAYASANIN TEMEL NİTELİKLERİNİN AÇIK BİR İHLALİDİR"

Diyamet İşleri Başkanlığının Cuma hutbelerinde okunmak üzere yayınladığı hutbe;

Anayasamızın 2. maddesinde belirtilen laik, demokratik hukuk devleti ilkeleri ile kanun önünde eşitlik ilkesinin açık ihlalidir.

İlgili hutbede " kız çocuklarının da Allah'ın takdir ettiği hakka razı olmaması kul hakkıdır. " demek suretiyle, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca kadınların Türk Medeni Kanunu ile kabul edilmiş miras haklarına, Anayasada belirtilen hukuk devletinin laik niteliğine doğrudan ve açıkça bir ihlal gerçekleştirilmiştir.

Tüm kavramları eğip bükme suretiyle demokratik, laik, hukuk devlet düzenine, kadınların 1926'dan itibaren kazandıkları hakları çiğnemeye yönelik bu ihlali kabul etmiyoruz.

Diyanet açıklamasının, bu açıklamadaki anlayışa paralel olarak başlatılmak istenen aile hukukunda arabuluculuk uygulamasında, kadınların miras haklarından arabulucu önünde sözde kendi rızaları ile vazgeçmesinin önünü açmak için yapıldığının da farkında olduğumuzu, Cumhuriyetimizin en önemli kazanımlarından olan kadın erkek eşitliğine, laik hukuk düzenine karşı yapılan tüm eylem ve işlemlerin tam karşısında durmaya ve mücadeleye devam edeceğimizi kamuoyuna duyuruyoruz...

BURSA BAROSU BAŞKANLIĞI

GENÇ KADINLARIN YURTLARDA GÜVENDE OLMASI DEVLETİN TARTIŞMASIZ YÜKÜMLÜLÜĞÜDÜR!

İstanbul Cevizlibağ Atatürk Kız Öğrenci Yurdu'nda barınan öğrencilerin kişisel eşyalarının karıştırıldığı, özel alanlarına müdahale edildiği, cinsel içerikli materyallerin odalarına yerleştirildiği ve taciz niteliği taşıyan birtakım davranışlara maruz bırakıldıkları yönündeki kamuoyuna yansıyan görüntü ve bilgiler, son derece ciddi ve kaygı vericidir.

Bu durum; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği, bedensel ve ruhsal bütünlüğün korunması, konut dokunulmazlığı ve kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerin açıkça ihlali anlamına gelmektedir. Öğrencilerin anayasal güvence altındaki mahremiyet haklarının ihlali, kamu gözetimindeki bir yurt ortamında gerçekleştiği iddia edilen cinsel taciz içerikli eylemlerle birlikte değerlendirildiğinde, hem ceza hukuku hem de idare hukuku yönünden kapsamlı bir incelemeyi zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede, Kadın Hakları Merkezi olarak;

Söz konusu iddialarla ilgili etkin, tarafsız ve ivedilikle yürütülecek bir adli ve idari soruşturmanın başlatılmasını,

Sorumluların tespiti hâlinde hukuka uygun şekilde cezalandırılmalarını,

Mağdur öğrencilerin fiziksel ve psikolojik güvenliğinin sağlanmasını,

Yurt yönetimleri ve ilgili kamu kurumlarının, benzeri hak ihlallerinin önüne geçilmesi amacıyla gerekli yapısal ve güvenlik önlemlerini hayata geçirmesini,

Sürecin kamuoyuna şeffaf ve hesap verebilir bir anlayışla açıklanmasını hukuki ve toplumsal bir zorunluluk olarak görmekteyiz.

Genç kadınların barınma hakkı, yalnızca fiziksel bir mekâna erişim değil; aynı zamanda güvenli, saygılı ve anayasal haklara uygun bir yaşam alanına sahip olma hakkıdır. Bu hakların ihlaline karşı mücadeleimiz, hukuk devleti ilke ve değerleri çerçevesinde kararlılıkla sürecektir.

BURSA BAROSU KADIN HAKLARI MERKEZİ

TARİFSİZ BİR ACI VE ÖFKEYLE DOLUYUZ!

Bursa Barosu Kadın Hakları Merkezi, Ayşe Tokyaz cinayeti üzerinden haykırdı: "Ataerkil yargı anlayışı ve cezasızlık politikasıyla mücadelemize devam edeceğiz!"

Bursa Barosu adın Hakları Merkezi Başkanı Av. Ceren İlgen Altuntaş, 22 yaşındaki hemşirelik öğrencisi Ayşe Tokyaz'ın eski erkek arkadaşı tarafından katledilmesi diğer kadın cinayetlerinden ötürü "Kadın cinayetlerindeki bu korkunç artışın kökeninde, kadın düşmanı bir ataerkil yargı anlayışı ve buna sırtını dayayan cezasızlık politikaları yatmaktadır!" dedi. Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, başkan yardımcısı Av. Aslı Evke Yetkin, genel sekreter Av. Yener Poroy, yönetim kurulu üyesi Av. Gülender Adıgüzel ile Kadın Hakları Merkezi üyesi avukatların katıldığı basın açıklamasında konuşan Altuntaş şunları söyledi:

"Yüreğimizde tarifsiz bir acı ve öfkeyle buradayız! 22 yaşındaki hemşirelik öğrencisi yaşam dolu Ayşe Tokyaz, eski erkek arkadaşı Cemil Koç tarafından vahşice katledildi. Ayşe'nin cansız bedeni bir valize konulup vicdansızca yol kenarına terk edildiğinde, ülkemizdeki erkek şiddetinin kan donduran boyutu bir kez daha yüzümüze çarptı!

Bu cinayet, bireysel bir trajedi olmanın ötesinde, kadınların yaşam hakkını koruma konusundaki kurumsal ve sistematik yetersizliğin çarpıcı bir örneğidir. Ayşe Tokyaz'ın ölümü, yalnızca bir kişinin değil, hukuki, siyasi ve toplumsal mekanizmaların ihmali sonucudur.

Ayşe Tokyaz'ın ölümü, münferit bir olay olmanın ötesinde: Geçmişte yapılan şikâyetlerin yetkililerce dikkate alınmaması ve sistemin kadınları koruyamadığı gerçeğidir.

Kadınların korunması, yalnızca aile içi mesele ya da bireysel bir sorumluluk değil; devletin pozitif yükümlülüğüdür. AİHM içtihatlarına göre, devlet, kadına yönelik şiddeti önlemek için; Koruyucu ve önleyici tedbirleri zamanında almalı, Şikâyetleri etkili şekilde soruşturmalı, Failleri yargılamalı ve caydırıcı cezalarla sonuçlandırmalıdır.

Ayşe Tokyaz'ın yaşadığı vahşet, bu yükümlülüklerin yerine getirilmediği bir toplumda kadınların her gün hayatta kalma mücadelesi verdiğini göstermektedir. Failin 'merdivenden düştü' şeklindeki savunması ve olası bir 'iyi hal' indirimi ihtimali, kadın cinayetlerinin

halâ adalet sisteminde nasıl sıradanlaştırıldığını göstermektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede ceza indirimleri değil, caydırıcılık esastır.

Yaşam hakkına yönelik planlı ve ağır bir saldırıda hiçbir hafifletici neden, ceza indirimi gerekçesi olamaz.

Failin 'merdivenden düştü savunması' akıllara şüpheli ölümleri getirmektedir. 2025'in ilk yarısında erkekler en az 131 kadını öldürdü. 178 kadının ölümü ise 'şüpheli' olarak kayıtlara geçti.

Eğer kız kardeşi Esra mücadele etmeseydi, kamera kayıtları ortaya çıkmasaydı Ayşe de istatistiklere 'şüpheli kadın cinayeti' olarak eklenecekti.

Türkiye'de her gün artan kadın cinayetleri, bir cinayet sarmalına dönüşmüş durumdadır! Kadınlar, çoğu zaman güvendikleri, hayatlarını paylaştıkları erkeklerin şiddetiyle yüzleşirken, koruma mekanizmaları yetersiz kalıyor, cezasızlık politikaları ise faillere kalkan oluyor!

Acımız dinmiyor, öfkemiz büyük. Kadın cinayetlerindeki bu korkunç artışın kökeninde, kadın düşmanı bir ataerkil yargı anlayışı ve buna sırtını dayayan cezasızlık politikaları yatmaktadır!

Bursa Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak, Ayşe Tokyaz cinayetinin etkin bir şekilde araştırılmasını, kadın cinayetlerine karşı İstanbul Sözleşmesi'nin tam uygulanmasını, cezasızlık politikalarının son bulmasını, koruma mekanizmalarının güçlendirilmesini, sistemdeki sorumluların yargılanmasını ve toplumsal zihniyet dönüşümü talepleriyle ataerkil düzene karşı mücadele çağrısı yapmaktayız.

Bizler, Bursa Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak, Ayşe'nin ve tüm katledilen kadınların sesi olmaya, adaletin sağlanması için hukuksal ve toplumsal mücadelemizi kararlılıkla sürdürmeye devam edeceğiz. Erkek şiddeti son bulana, tek bir kadın dahi yaşamını yitirmeyene dek mücadelemiz sürecektir! Kadın cinayetleri politiktir! Katledilen tüm kadınların sesi olacağız! Kadınlar, şunu unutmayın, asla yalnız yürümeyeceksiniz! Ataerkil zihniyete karşı renklerimiz birleştirerek ve isyanımızı büyüterek mücadelemize devam edeceğiz."

Bursa Barosu Tiyatrosu Advocato'dan

BİR EFES MASALI

Bursa Barosu Tiyatrosu Advocato, Bir Efes Masalı oyununu Nilüfer Uğur Mumcu Salonu'nda sahneliyor. Kuruluşunun 20. yılını kutlayan Tiyatro Advocato'nun 20. oyunu olan Bir Efes Masalı'nı, Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, önceki başkanlar Av. Ali Arabacı ve Av. Ekrem Demiröz de izledi. Tiyatroseverlerin büyük beğenisini kazanan Bir Efes Masalı'nı, Av. İzzet Boğa yönetti, müziklerini de Nedim Yıldız hazırladı.

HUKUK VE DEMOKRASİ ŞEHİTLERİ GÖRAL VE AKSOY BU YIL DA UNUTULMADILAR

Bursa Barosu, 1979 ve 2017 yıllarında kaybettiği iki meslek şehidi Av. Cengiz Göral ve Av. Özgür Aksoy'u ölümlerinin yıldönümünde Gemlik Adliye Köyü ve Orhangazi Yeniköy'deki mezarları başında ayrı ayrı törenlerle andı. Gemlik Belediyesi ile ortak düzenlenen törenlere Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, önceki başkanlar Av. Yahya Şimşek ve Av. Gürkan Altun, yönetim kurulu üyeleri Av. Müberra Gülen Aydın, Av. Atakan Arar, Av. Özen Dağdeviren, İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Av. Kemal Özgür Yetkin ve avukatlar katıldı.

İlk tören, Gemlik'e bağlı Adliye Köyü'nde Av. Mehmet Cengiz Göral'ın mezarı başında düzenlendi. Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun ve Gemlik Belediye Başkanı Şükrü Deviren Göral'ın mezarına çelenk bıraktı. Yapılan konuşmalarda, Göral'ın hukuk ve demokrasi mücadelesinin bugün örnek alındığı ifade edildi.

Daha sonra Orhangazi Yeniköy Mezarlığı'na geçildi. Burada da Av. Özgür Aksoy mezarı başında anıldı. Bursa Barosu Başkanı Av. Metin Öztosun, Özgür Aksoy'u anarken, birlikte tiyatro sahnesini paylaştıklarını hatırlattı.

CENGİZ GÖRAL MAKALE, AV. ÖZGÜR AKSOY ŞİİR YARIŞMALARININ SONUÇLARI BELLİ OLDU

Bursa Barosu'nun geleneksel hale getirdiği Av. M. Cengiz Göral Makale ve Av. Özgür Aksoy Şiir yarışmalarının 2025 sonuçları belirlendi.

Avukat M. Cengiz Göral adına düzenlenen makale yarışmasında Aslı Evke Yetkin, İhsan Bölük, Nilay Parlar, Tayfun Gündoğdu, Erhan Yaşbey, Atakan Arar, Gülender Adıgüzel Özcan ve Şeyda Çolakoğlu'dan oluşan jürinin değerlendirmesi sonucu;

İstanbul Barosu'ndan Av. Özge Fındık "BAROLARIN VE AVUKATLIĞIN BAĞIMSIZLIĞI SORUNU" makalesi ile 1.lik;

Bursa Barosu üyesi Iryna Aksakal "DEMOKRASİNİN ANKA KUŞU WATERGATE" makalesi ile 2.lik;

Kastamonu Barosu Üyesi Av. Muhammed Enver Gökklıç "BİLİM VE HUKUK ÜZERİNE" makalesi ile 3.lük ödülüne değer görüldü.

Avukat Özgür Aksoy adına düzenlenen şiir yarışmasında da Nazan Türkoğlu, Buket Gülçin Özel, Pelin Yılmaz, Servet Sarıca, İzzet Boğa, Saygun Çelebi, Şakir Çalışkan, Tekin Öztürk, Umut Mısır ve Tolga Polat'tan oluşan jürinin değerlendirmesi sonucu;

Bursa Barosu'ndan Av. Serhat Çınar "İLAHİ DRAMA: GRİ ARAFTAN CEVAP" şiiri ile 1.lik;

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi Toprak Seda Karaosmanoğlu, "ZAPTU BAHAR" şiiri ile 2.lik;

Bursa Barosu'ndan Av. Atahan Çakmakkaya "BİR SAP KIRMIZI KARANFİL" şiiri ile 3.lük ödülüne değer görüldü.

SERHAT ÇINAR

İLAHİ DRAMA: GRİ ARAF'TAN CEVAP

Bir vardı, bir yine vardı; iki de üç de. İhtimaller dahilinde... Pireler kafada saç bırakmaz; develer gidecek yer bulamaz iken uzak diyarların birinde, ben sana yoktum.

I. İHTİMAL: SENİ

"...Yeşile çalan kırmızı suskunlukların vardı...
İnsan bilmediği bir rengi hayal edemez..."

Yaz;

yarattığın adımla!..

Kendi ve ötekinin

küllerinden yeni bir din doğuyor şimdi.

Adı: Unutmak.

- Her dize; ayrı bir Ortadoğu ülkesi,
her şiir; ayrı bir din.

Suskunluğun alfabesinden bir dil kurdun,
bu dili yalnızca sen biliyorsun;

- Sessizliğini toprağa gömme!..

vahyindeki tüm o kelimeler günah değil mi o zaman?

- Sen ilk müminlerindensin,
secde edenlerindensin;
gözyaşlarına...

Yıldızlarda

saklı ayetlerin, soğuk bir küf gibi sinerken
elma(cıklarına)

- Gökyüzü boşaldı,
donuk ve cansız...

Hiçbir duan çarpmadı, Tanrı'nın alnına.

Bir dilekçe dolanıyordu etrafta,
yalnız.

- İstifa ediyorum..

İmza: Karar veremediler, henüz ve bir türlü,
adıma.

Mühür: Kaburga"

E quindi uscimmo a riveder
le stelle.

II. İHTİMAL: SENİNLE

"...Ve mora çalan sarı bekleyişlerin.
İnsan bilmediği bir rengi umut edebilir..."
Tanrı bile senin kadar güzel bir yalnızlık kuramamıştı,
kendine.

Adım attığın her yerde

- Mesela, pazarda.

adım olmak istedin.

- Pazarcı bağırrı:

"Gel vatandaş gel, çok güzel elmalarım var;
taze taze..."

Sürgün mühim değil

Ortadoğu ya da

(tadı) nasıl acaba?

Ben, susarken doğurduğun sancıyı;

sen, kendi kendine "anlam" yaptın...

- Çünkü aşık olunmanın sözcüğü yoktu.

Hangi tövbe yükselirse yükselsin;

başkaldırmayı öğrenirdin, (yine) bana bakarken.

Sonra susmanın bile özgürlük olduğunu

ve aşkın sessiz kaldığında daha çok bağırdığını.

- Aşk biraz da sessiz kalsın diye

üç harflidir.

Ellerimi tutsaydın;

öpseydin, koklasaydın, sarılsaydın...

Gökyüzünden bir ayet daha kaydı,

dilek tutmayı; umutma.

- Isırılmış bir elma verildi,

göz hakkı olarak.

Puro e disposto a salire

a le stelle.

III. İHTİMAL: SENSİZ

"...Mavide de turuncuda da kayboluşların...

İnsanın bilmediği bir renk baktıkları kadardır..."

Başlangıçta cesetler vardı.

Kelimelerden de önce

ki kelimeleri yaratan zaten onlardı.

- Elmayı çiğnemededen yutmuş çürüyen

bedenlerden

şair olur mu hiç?

Toprağı, Tanrı yarattı;

çamuru sen...

Beni Ortadoğu'dan çıkarıp

farklı bir bedene mi gömeceksin şimdi?

- Ortadoğu kadar adil bir yer yok;

çünkü Ortadoğu'da benden başka kimse

yok,

çünkü Ortadoğu'da ölenin de yaşayanın da

adı yok.

Beni ne(y)den yarattın?

Eksikliği anlamakla yükümlü olan sen değil misin;

- "Bütün suç adını bilmediğin o renkte..."

yıldızlar; senin oyun bahçendi,

- İlk baş(ını) kaldırdığında da onlarla süsledin.

Şimdi ise, kelimelerin yükünü taşımaya

geldin.

söyle bakalım;

hangi cümleyle başlayacak bu sessizlik...

- Bizler kendi yokluğumuza tanık ederiz.

Yine de senin cümlelerini kendim tamamlayacağım.

Ve o cümleyi güneşte saklı bir ayete asacağım.

- Sen bir bilinmez idin, bilinmek istedin.

Kendini kendinde seyrettin. Seyrettikçe;

bölündün, bölündükçe; çoğaldın.

Çoğaldıkça uzaklaştın; uzaklaştıkça yaklaştın

L'amor che move il sole

e l'altre stelle.

İHTİLAL

- Daha gelmedik mi, kayıkçı?

- Her şey bitti sayılır, tek bir şey dışında?

- Ne?

- Çok acıktım.

- Ne yiyeceksin?

- Kumanyamda üç elma var.

- Hmmm...

- ...

- Yolculuk nasıldı, sence?

- Yeşile çalan kırmızı suskunlukların vardı.

- İnsan bilmediği bir rengi hayal edemez.

- Ve mora çalan sarı bekleyişlerin?

- İnsan bilmediği bir rengi umut edebilir.

- Mavide de turuncuda da kayboluşların?

- İnsanın bilmediği bir renk baktıkları kadardır.

- Sen hep bakmışsın, yalnızca bakmış?

- Bütün suç adını bilmediğin o renkte...

- ...

- ...

- ...

- ...

- Tamam geldik işte.

- Ne yapmam gerek?

- Sus ve bekle. Bir yere kaybolma.

- ...

- Efendim, bir ceset daha getirdim.

Segui il corso, e lascia

dir le genti...

-SON-

TOPRAK SEDA
KARAOŞMANOĞLU

ZAPTUBAHAR

Kırılan camlar –
dünsüz odalar...
Tahta bir masa,
sökük bir örtü –
saçılmış kırıntılar...
Yağmalanmış uykular –
evlerden... güneşten önce,
kendinden çalınanlar...
Aksak bir tabure,
dökük bir ranza –
üstü yetim paltolar...

* * *

İnsandır bu seslenen –
içinde zaptolunmaz soluklar...
Ve bu yırtılan kâğıt:
ne yana dönse dört duvar –
üstü çizik satırlar...
Duvar kör... esrik duvar:
çatlağından göz göz sızar
yosun tutmuş ağıtlar...

* * *

Bahar!
Bir de bahar var:
avuçlarda kımıldar –
ömür, toprakta çağır;
kendisini yankılar.
Bir kuş vakti... ansızın
Mayıs balkona konar –
işte ter, işte ekmek,
işte tuzlu sofralar...
Üç beş zeytin, demli çay –
yan yana duran bardaklar
gibi değmiş omuzlar...
Şakaklarda sabahlamış
üveyik sesli bir pınar –
toprağın göğsündeki
uykuları aralar:
akseden mavi, ısınan kar;
sulardaki aynada
çiyli bakışlar...

* * *

Bir çeşme başında,
göz kenarında,

tütsülenir anılar –
o dik duran ağaçlar...
Unutulmaz Haziran:
kent meydanlarının
yeşertiği gür orman...

* * *

Soluksuz durur duvar –
içten içe sararan,
kendine yamalanın...
Tuğladan bir gardiyan –
kuyruğunu yiyen talan,
insanı insanla vuran...
Bu oda evin değil:
portmantoda bir palto –
kollarından asılan...
Bizden uzak bu zaman,
bu tok koku,
bu yığma yalan –
sıvaları çatlayan...

* * *

Şimdiyiz biz –
topraktan hür doğan...
Güneş, ardımızdan,
sızar şakaklardan;
kır çocukları koşturur,
odalara sığmayan...
Ellerimizdir akışan,
ayazla durulmayan!
Dört mevsim meyvelenir,
taşar kuru dallardan...
Dişe değmiş başak,
serilmiş harman –
değirmene taşınan...
Bir gökyüzü çizeriz
camlara, yosunlardan –
bir kendilik, bir deniz:
izimiz bize kalan,
kıyımızda kumlardan.

* * *

O an –
gözleri iz bırakan!
Odalardan... ıssızdan...
kırık camlar ardından
bir solukta çıkarız,

tutunup omzumuzdan –
sökülmüş şafaklardan...
Ki zaptolunamaz güneş,
doğar yine alınlardan...

* * *

Ellerimiz: yankılanan,
duvarların çatlağından –
anlayan, anımsayan,
tahta kuşlar uçuran...
Kanatlar da çizeriz,
rüzgârdan sakınmayan!
Ellerimiz temizdir
elsiz, kanlı duvardan...

* * *

Kapılar –
çalındığımız kapılar!
Evimiz... mavi uyukular...
Yalınayak döneriz,
nereye saklasalar –
yüzümüzde aynalar.
Bizimdir hür sofralar:
zeytin bizim... ve bakışlar
çiylenir; ateş yakar
doruklarda ilk aşklar...
Derimiz anaç toprak –
bahçemiz incir, nar...
yine besler, yine sular
terlemiş avuçlarla
bol bulutlu çocuklar...
Ki onlar;
doğar, bilir, yağarlar:
canı canla saranlar,
aşk ile bakışanlar,
incirdirler, nardırlar –
bir üveyik sesiyle
yarına akıştılar...

* * *

Ellerimiz anımsar –
işte, bir aradalar!
Yetim bir paltonun
ceplerinden çıkarak
güneşe uzanırlar...
Ey ekmek! Ey sofralar!
Ey içimize saklanmış
zaptolunmaz soluklar!
Evimiz: dökük ranza –
alnimizde kaynar sular.
Bir yankı ki toprakta,
tutuşan sözümüz var:
erir elsiz duvarlar.

ATAHAN
ÇAKMAKKAYA

BİR SAP KIRMIZI KARANFİL

Yüreklerimizin tam da en sert yerinden
birer parça götürdü tek tek
sadece kendi değil ama
birer parça götürdü tek tek
Yüreklerimizin tam da en sert yerinden

susmuyoruz
susmuyoruz
susmuyoruz

Kaybettik belki en yakınımızı bizden bile
sevdiğimizi aldılar ellerimizden
ne haram ile beslendi ne de kötülük ile
sevdiğimizi aldılar ellerimizden
kaybettik belki en yakımızı bizden bile

susmuyoruz
susmuyoruz
susmuyoruz

beton ve taşlar ile örüldü etrafımız
kuşattılar yiğidimizi yalanlar ile
ekmek kirlendi su bulandı
kuşattılar yiğidimizi yalanlar ile
beton ve taşlar ile örüldü etrafımız

susmuyoruz
susmuyoruz
susmuyoruz

İzin verin sadece bir gün için
gözyaşlarımız ıslatsın öfkemizi bir an için
ekmeğin kirine suyun bulanıklığına inat
sadece kendi değil ama bizleri de götürdü yanında
ne haram ile ne de kötülük ile beslenen yiğidimizi
gözyaşlarımız ıslatsın öfkemizi bir an için
izin verin sadece bir gün için
vazgeçmiyoruz asla çünkü

susmuyoruz
susmuyoruz
susmuyoruz

1.

Baroların ruhsat süreçlerinden denetim mekanizmalarına kadar birçok alanda yürütmenin gölgesinde kalması, savunma makamının bağımsızlığına doğrudan bir tehdit oluşturmakta; yurttaşların adalete erişim hakkını zayıflatmaktadır.

BAROLARIN VE AVUKATLIĞIN BAĞIMSIZLIĞI SORUNU

Özge FINDIK

Özet:

Bu makale, Türkiye’de avukatlık mesleğinin tarihsel gelişimini, baroların kurumsal yapısını, hukuki statüsünü ve karşı karşıya kaldıkları siyasal baskıları bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan süreçte avukatlık mesleği Batı’dan alınarak kurumsallaştırılmış; barolar yalnızca mesleki temsil organları değil, aynı zamanda savunma hakkının ve hukuk devletin taşıyıcıları olarak işlev görmüştür. Makalede, baroların özerkliği, çoklu baro düzenlemesinin anayasal ve yapısal etkileri, Türkiye Barolar Birliği ile Adalet Bakanlığı arasındaki ilişkiler ve İstanbul Barosu örneği üzerinden baroların demokratikleşme, insan hakları ve toplumsal adalet mücadelesindeki rolü değerlendirilmiştir. Orhan Apaydın ve Atocha Katliamı gibi figüratif ve tarihsel örnekler üzerinden, baroların yalnızca meslek örgütü değil, aynı zamanda kamusal vicdanın kurumsal ifadesi olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışma, barolara ilişkin uygulamaların demokratik hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Avukatlık mesleği, barolar, savunma hakkı, hukuk devleti, kurumsal özerklik, çoklu baro sistemi, İstanbul Barosu, Orhan Apaydın, Atocha Katliamı, insan hakları, demokratikleşme, Türkiye Barolar Birliği, yargı bağımsızlığı, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu

Abstract:

This article offers a comprehensive analysis of the historical evolution of the legal profession in Turkey, focusing on the institutional structure, legal status, and political pressures faced by bar associations. From the late Ottoman period to the Republican era, the legal profession was imported from Western models and institutionalized; bar associations have functioned not only as professional bodies but also as key actors safeguarding the right to defense and the rule of law. The article explores the issue of bar autonomy, the constitutional and structural implications of the multi-bar system, the relationship between the Union of Turkish Bar Associations

and the Ministry of Justice, and the role of bar associations in democratization, human rights, and social justice struggles, especially through the case of the Istanbul Bar Association. By examining emblematic examples such as Orhan Apaydın and the Atocha Massacre, the study underlines that bar associations serve as institutional embodiments of public conscience. The findings emphasize the need for restructuring the bar system in line with the principles of a democratic state governed by the rule of law.

Keywords:

Legal profession, bar associations, right to defense, rule of law, institutional autonomy, multiple bar system, Istanbul Bar Association, Orhan Apaydın, Atocha Massacre, human rights, democratization, Union of Turkish Bar Associations, judicial independence, public professional body

6 Şubat Hatay Depremi'nde kaybettiğimiz sıra arkadaşım Stj. Av. Diler Denizoğlu ve depremde yitirdiğimiz, arkalarında bıraktıkları diplomalarına göz dikilen sevgili meslektaşlarımız anısına...

GİRİŞ

Türkiye’de avukatlık mesleği, yalnızca bireyin bir dava sürecinde temsil edilmesinden ibaret değildir; aynı zamanda hukuk devletinin yaşaması, adaletin sağlanması ve yurttaşların haklarına erişebilmesi için vazgeçilmez bir işlev görür. Bu bağlamda barolar, meslek örgütü kimliklerinin ötesinde, savunma makamının kurumsal güvencesi ve toplumsal adaletin taşıyıcıları olarak tarihsel ve güncel süreçlerde belirleyici roller üstlenmişlerdir. Avukatlığın Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan tarihsel dönüşümü, baroların örgütlenme süreci, mesleki özerklik mücadeleleri ve günümüzde karşı karşıya kaldıkları siyasi müdahaleler, yalnızca mesleki bir tartışma konusu değil; aynı zamanda demokratikleşme mücadelesinin bir parçasıdır.

Bu makalede, Türkiye’de avukatlık mesleğinin Osmanlı’daki ilk şekillenmesinden başlayarak Cumhuriyet’in kuruluşuyla kurumsallaşan baro sistemine, 1980 askeri darbesinden 2000’li yıllardaki sözüm ona hukuk reformlarına, 2010’lu yıllardaki baskı ortamından 2020’lerdeki çoklu baro düzenlemesine kadar uzanan çok katmanlı bir tarihsel süreç derinlemesine incelenecektir. Baroların kuruluş esasları, hukuki statüsü ve yapısal sorunlarının yanı sıra; savunma hakkının kolektif bir güvenceye dönüşebilmesi için gerekli olan kurumsal

özerklik tartışmaları da Anayasa, uluslararası hukuk belgeleri ve güncel yasal düzenlemeler ışığında değerlendirilecektir.

Ayrıca İstanbul Barosu örneği üzerinden, baroların sadece meslek içi temsille sınırlı olmayan, toplumsal hak mücadelelerine katılan ve siyasal baskılara karşı hukukun tarafında konumlanan bir direniş odağı olarak nasıl şekillendiği somut örneklerle ortaya konacaktır. Orhan Adli Apaydın gibi hukukçuların pratiğiyle baroların siyasi, etik ve toplumsal sorumluluğu yeniden düşünölmeye çalışılacak; Atocha Katliamı gibi uluslararası örneklerle savunma mesleğine yönelik baskıların küresel bağlamı da göz önünde bulundurulacaktır.

Bu giriş, yalnızca tarihsel bir panoramanın habercisi değil, aynı zamanda şu soruların da zeminidir: Barolar gerçekten ne kadar özerktir? Savunma hakkı ne derece güvence altındadır? En önemlisi, hukuk devletini yaşatacak olan kurumsal yapılar hangi koşullarda varlığını sürdürebilir? İşte bu soruların yanıtını ararken, tarihsel süreklilik ile güncel mücadele arasında sağlam bir bağ kurmak gerekmektedir.

TÜRKİYE’DE AVUKATLIK MESLEĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE İLK BAROLAR

Avukatlık mesleği, Türkiye’de Batılı anlamda ilk kez 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’na Avrupa etkisiyle girmiştir. “Türkiye’de savunma mesleği yapanlara ilişkin olarak yürürlüğe konulan ve mesleği gereği gibi düzenleyen ilk metin 13 Ocak 1876 tarihli Mehâkim-i Nizâmîye Dava Vekilleri Nizamnâmesi’dir.”¹ Osmanlı’nın klasik hukuk sistemi içinde modern avukatlığa karşılık gelen bir kavram yoktu; kadı huzurundaki duruşmalarda kişiler ya kendilerini savunur ya da gayri resmi vekillerden yararlanırdı. (Akman, 2007, s. 67-69) Ancak kapitülasyonlarla birlikte yabancı tüccarların Osmanlı’da ticaret yapmaya başlaması, konsolosluk mahkemelerinin yaygınlaşması ve ticari davaların artması, Batılı usulde dava vekilliğini kaçınılmaz hale getirmiştir.

Bu süreçte Osmanlı İmparatorluğu, Batı’daki avukatlık kurumuna benzer bir mesleği kendi hukuk sistemine entegre etmek zorunda kalmış; yabancı ve gayrimüslim avukatların etkisiyle avukatlık mesleği ilk kez Osmanlı topraklarında kurumsal kimlik kazanmaya başlamıştır.

¹ - Tugay Aydın, *Türkiye’de Avukatlığın Tarihi ve İlk Kurulan Barolar Hakkında*, *Adalet Dergisi*, 2023/2, s.504–505. DOI: 10.57083/adaletdergisi.1391708

Osmanlı Döneminde İlk Düzenlemeler ve Barolar

Belirtildiği üzere, avukatlık mesleğini düzenleyen ilk resmi hukuki metin, 13 Ocak 1876 tarihli Mehâkim-i Nizâmîye Dava Vekilleri Nizamnâmesi olmuştur.² Nizamnâme, dava vekillerinin çalışma esaslarını, mesleğe kabul şartlarını, disiplin süreçlerini ve baroların kuruluşuna ilişkin hükümleri içermiştir. Nizamnâme'nin 30. ve 31. maddeleri, baro niteliğinde bir meslek örgütü anlamına gelen Cemiyeti Daime'nin kurulmasını ve yönetimini düzenleyerek, modern baroculuğun Osmanlı'daki temelini atmıştır. (Akman, 2007, s. 73)

Bu hukuki zemin üzerine kurulan ilk baro, 1878'de Osmanlı tebaasından avukatların oluşturduğu Osmanlı (İstanbul) Barosu olmuştur. 5 Nisan 1878'de yapılan ilk genel kurul, en yaşlı dava vekili Kostaki Sardenski tarafından açılmış; başkanlığa Alexandre Meriem Kouli seçilmiştir. İstanbul Barosu'nun bu ilk toplantısında yapılan konuşmalar, mesleğin evrenselliğini vurgulamış ve Avrupa'daki baroların tarihi örnek alınmıştır. (Aydın 2020, s. 113-127; Adalet Dergisi 2023)

Osmanlı'da ayrıca Konstantinopolis Barosu (Barreau de Constantinople) gibi yabancılar tarafından kurulan barolar da faaliyet göstermiştir. Konstantinopolis Barosu'nun başkanı Georges Furlani'nin Kanun-ı Esasi'ye dair yaptığı konuşma ve 1876 tarihli tüzük, baronun etkinliğini göstermektedir. (Aydın 2022).

Taşrada İlk Baroların Kuruluşu

Osmanlı'da taşrada ilk baro, 1908'de kurulan İzmir Barosu olmuştur. 1910 tarihli Mizânü'l-Hukuk dergisinde İzmir Barosu'na kayıtlı 46 avukatın ismi yayımlanmıştır; bunların çoğunluğunu gayrimüslim avukatlar oluşturmuştur. İzmir Barosu'nun ardından 1909'da Bursa (Hüdâvendigâr) Barosu, 1912'de ise Konya Barosu kurulmuştur. Konya Barosu'nun kurucuları arasında dönemin önemli hukukçularından Musa Kazım Efendi, Hilmi Aksoy ve Mümtaz Ataman gibi isimler yer almıştır. Bu baroların kuruluşu, avukatlık mesleğinin taşraya yayılmasını sağlayarak Osmanlı'da modern savunma hakkının kurumsallaşmasını hızlandırmıştır. (Aydın, 2022)

Cumhuriyet Dönemi ve Muhamat Kanunu

Cumhuriyet'in ilanından sonra, modern hukuk sisteminin kurulmasına yönelik önemli adımlar atılmış; 3 Nisan 1924'te yürürlüğe giren 460 sayılı Muhamat Kanunu, avukatlık mesleğini düzenleyen

ilk Cumhuriyet yasası olmuştur. Kanunun 3. maddesi, avukat sayısı 10'u aşan yerlerde baro kurulmasını zorunlu kılmış ve baroya kaydolmadan avukatlık yapılamayacağını hükme bağlamıştır. Bu düzenleme, Türkiye genelinde baroların örgütlenmesini hızlandırmıştır.

Bugünkü Baro Sistemi ve Güncel Gelişmeler

Osmanlı döneminde kurulan Halep ve Bağdat baroları, günümüz Türkiye sınırları dışında kalan Osmanlı şehirlerinde baroculuk faaliyetlerinin varlığına işaret etmektedir. Cumhuriyet döneminde her ilde baro kurulması hedeflenmiş; bu süreç 2020'de Bayburt Barosu'nun kurulmasıyla tamamlanmıştır. Ancak aynı yıl yürürlüğe giren 7249 sayılı yasa ile çoklu baro sistemine geçilmiş; bu düzenleme, baroların bütünlüğünü ve savunma mesleğinin bağımsızlığını tehdit edeceği gerekçesiyle başta İstanbul Barosu olmak üzere birçok baro tarafından eleştirilmiştir. (Aydın, 2022)

Bugün Türkiye'de barolar, yalnızca meslek örgütü değil; insan haklarının, hukukun üstünlüğünün ve demokratik değerlerin korunmasında önemli bir sivil aktör olarak faaliyet göstermektedir. Barolar, avukatlık mesleğinin etik ilkelerini korumak, yurttaşların adil yargılanma hakkını savunmak ve toplumsal adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunmak gibi önemli sorumluluklar üstlenmektedir.

Avukatlık mesleği, Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de hukukun modernleşmesinde ve demokratikleşme çabalarında kilit bir rol oynamıştır. Osmanlı döneminin sonlarından itibaren İstanbul, İzmir, Bursa, Konya gibi şehirlerde kurulan barolar, Türkiye'de savunma hakkının kurumsallaşmasını sağlamış; Cumhuriyet dönemiyle birlikte ülke geneline yayılan barolar, hukukun üstünlüğünü ve adil yargılanma hakkını toplumun geniş kesimlerine ulaştırmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye'de avukatlık mesleği, klasik Osmanlı hukuk düzeninde karşılığı olmayan, Avrupa'dan Osmanlı'ya taşınmış bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı'da İslam hukuku uygulamasında davalarda bireyler çoğunlukla kendilerini savunur veya güvenilir vekiller tayin ederdi; modern anlamda, profesyonel kurallarla çalışan bir avukatlık kurumu yoktu. Avukatlık mesleği Batı'dan Osmanlı'ya 19. yüzyılda, özellikle Tanzimat sonrası dönemde, ticaret mahkemeleri ve yabancı sermaye ilişkileri sayesinde girmiştir. Ticaretin gelişmesiyle birlikte yabancı tüccarların yoğun davaları, batılı dava vekilleri ihtiyacını gündeme getirmiştir. Galata ve Pera gibi merkezlerde faaliyet gösteren yabancı avukatlar, Osmanlı topraklarında

² - Osman Kuntman, "Türkiye'de Avukatlık Mesleğinin, İstanbul Barosu'nun Tarihçesi ve Yabancıların Kurduğu Baro", Cilt 62, S. 4-5-6, 1988, İstanbul Barosu Dergisi, s. 263.

modern dava vekilliğinin ilk uygulayıcıları olmuştur.

Bu gelişmelere paralel olarak Osmanlı yönetimi, dava vekilliğini düzenlemek için hukuki bir altyapı oluşturmak zorunda kalmıştır. 13 Ocak 1876 tarihinde yürürlüğe giren Mehakimi Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname,³ Osmanlı'da dava vekilliğini kurumsal ve yasal bir çerçeveye oturtan ilk yazılı düzenleme olmuştur. Nizamnamenin 30. maddesi, dava vekillerinin işlerine bakmak ve Adliye Nezaret'i'ne bağlılıklarını sağlamak üzere bugünkü anlamda baro sayılabilecek Cemiyeti Daime kurulmasını öngörmüştür. 31. madde ise bu cemiyetin yönetimini; birinci reis, ikinci reis ve dört azadan oluşacak şekilde tarif etmiştir. Bu düzenlemeler Osmanlı için ilk kez batılı anlamda mesleki bir örgütlenmenin hukuki temelini atmıştır.

1878 yılına gelindiğinde, Osmanlı İmparatorluğu'nda modern baro kuruluşunun ilk somut adımı atılmıştır. İstanbul'da dava vekilliği yapan 63 kişi, 5 Nisan 1878'de İstanbul'da bir araya gelerek ilk Genel Kurul toplantısını gerçekleştirmiştir. Toplantıyı en yaşlı dava vekili Kostaki Sardeneski açmış; Genel Kurul'da yapılan seçim sonucunda İstanbul Barosu'nun ilk başkanı olarak Alexandre Meriem Kouli seçilmiştir. İstanbul Barosu'nun ikinci Genel Kurulu 1880 yılında toplanmış; başkanlığa bu kez Rus asıllı Fransuva Rosolato seçilmiş ve Rosolato altı yıl boyunca başkanlık yapmıştır. 1886'daki Genel Kurul sonunda ise başkanlığa Mehmet Reşit getirilmiştir. İstanbul Barosu ilk yıllarında farklı mekânlarda toplantılarını yürütmüş; kalıcı bir mekâna ancak 1893 yılında, Adliye binasının üst katına taşınarak kavuşabilmiştir. (İstanbul Barosu, t.y.)

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı, Osmanlı'da siyasi ve hukuki anlamda önemli bir dönüm noktası olmuş; Meşrutiyet ruhu, baroların da kurumsal yapısını etkilemiştir. İstanbul'daki dava vekilleri bu dönemde üyelerini bir deftere kaydederek ilk kez Baro Levhası oluşturmuştur. 1908'de yapılan Genel Kurul'da Manyasizade Refik Sait Bey başkanlığa seçilmiştir. Ancak Refik Sait Bey'in kısa süre sonra Adliye Nazırlığı'na atanması üzerine istifasıyla olağanüstü toplantı yapılmış ve bu toplantıda Yusuf Kemal Tengirşenk başkan seçilmiştir. Yusuf Kemal Bey'in bir yıl sonra Avrupa'ya göreve atanması üzerine başkanlığa Mahmut Mahir Avanos getirilmiş; Mahmut Mahir Bey iki yıl başkanlık yapmış, 1911 yılında ise yapılan Genel Kurul'da başkanlığa

Kavvaszade Fuat Bey seçilmiştir.⁴

Dünya Savaşı Osmanlı İmparatorluğu'nu siyasi, sosyal ve ekonomik olarak sarsmış; bu dönem İstanbul Barosu için de zorlu geçmiştir. Savaş sonrası işgal yıllarında İstanbul Barosu başkanlığına üç kez üst üste seçilen Celalettin Arif Bey, padişah karşıtı tutumu ve Kuvay-ı Milliye hareketine verdiği destekle öne çıkmıştır. Celalettin Arif Bey, Meclis-i Mebusan başkanlığı görevini üstlenmiş; Meclis'in 11 Nisan 1920'de padişah tarafından feshedilmesi üzerine Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı hareketine katılmış, Erzurum Kongresi'ne katılarak TBMM'de ikinci başkanlık görevini yapmıştır. Cumhuriyet'in ilanının ardından Türkiye'de hukuk alanında önemli düzenlemeler yapılmış; modern devlet anlayışına uygun bir yasal altyapı kurulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 3 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe giren 460 sayılı Muhamat Kanunu, avukatlık mesleği için dönüm noktası niteliğinde olmuştur. Kanunun 3. maddesi, bir şehirde avukat sayısı 10'a ulaştığında avukatların bir topluluk kurmalarını zorunlu kılmış, bu topluluklara Baro denileceğini açıkça belirtmiştir. Ayrıca baro kurulan yerlerde baroya kaydolmadan avukatlık yapılamayacağı hükme bağlanmış; böylece avukatlık mesleğinin kurumsal bir yapıya kavuşması için yasal dayanak oluşturulmuştur. (İstanbul Barosu, t.y.)

Bu düzenleme sonrası İstanbul Barosu'nun tarihindeki en çalkantılı dönemlerden biri yaşanmıştır. Muhamat Kanunu'nun geçici maddesine dayanarak oluşturulan Tefrik Meclisi, İstanbul Barosu'nun kayıtlı 960 üyesinden 482'sini meslekten çıkarmış; bu tasfiye hareketi Baro tarafından sert tepkilerle karşılanmıştır. İstanbul Barosu'nun kararlı duruşu sonucunda Adalet Bakanlığı geri adım atmak zorunda kalmış; baronun yetkileri aynen kabul edilmiştir. Bu gelişmelerin ardından Cumhuriyet döneminin ilk Baro Genel Kurulu 28 Ağustos 1924'te toplanmış ve Lütfi Fikri Bey yeniden başkanlığa seçilmiştir. Böylece Cumhuriyet döneminin ilk baro başkanı unvanı Lütfi Fikri Bey'e ait olmuştur.⁵

1926-1928 yılları arasında İstanbul Barosu başkanlığını Sadettin Ferit Talay, 1929-1934 yıllarında ise Halil Hilmi Uyguner yürütmüştür. Halil Hilmi Uyguner döneminde, 1933'te İstanbul Adliyesi'nde büyük bir yangın çıkmış; iki gün süren

4- Şerafettin Can ERDEM, "Cumhuriyet Öncesinde Avukatlık ve İstanbul Barosu'nun Kuruluşu", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 39, İstanbul, 2018, s. 153.

5- Umut Karabulut, "Muhâmat Kanunu: Türkiye'de Avukatlık Kurumunun Düzenlenmesi ve İstanbul Barosunda Yaşanan Tasfiyeler", *Çağdaş Türkiye Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 13, S.27, Aralık 2013, s. 79- 104, s. 92.

3- Mehakim-i Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname, *Düstur, Tertipli*, Cilt 4, s.209-216, 1 Kanunusani 1291 (13 Ocak 1876).

yangında Baro arşivinin büyük kısmı yok olmuş, geriye sadece 896 sicil dosyası ve iki sicil defteri kalmıştır. Bu felaketin ardından 9 Aralık 1933'te Halkevi Konferans Salonu'nda 604 avukatın katıldığı olağanüstü bir toplantı yapılmış; 25 kişilik Müzaheret Heyeti kurulmuştur. (Aydın, 2013) Heyet, kaybolan dosyaların avukatların kendi arşivlerinden elde edilen bilgilerle yeniden hazırlanmasını sağlamıştır.

Yangından sonra Baro ilk olağan Genel Kurul toplantısını Büyük Postane'nin üst kat koridorunda yapmak zorunda kalmış; ardından merkezini Galata'daki Liman Han'a, daha sonra Bahçekapı'daki

4. Vakıf Han'ın 1. katında 22 ve 23 numaralı odalara taşımıştır. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti, ekonomik ve sosyal değişim süreçlerinden geçerken; hukuk alanında da çeşitli reformlar yapılmıştır. 1938'de yürürlüğe giren yeni Avukatlık Yasası, avukatlık mesleğini ilk kez "amme hizmeti" olarak tanımlamış; böylece avukatlık, toplum için kamu yararı taşıyan bir meslek statüsüne kavuşmuştur. Yasada yer alan 22. madde, "Avukatlık amme hizmeti mahiyetinde bir meslektir" ifadesiyle, savunma mesleğinin kamusal sorumluluğunu hukuken ifade eden ilk hüküm olmuştur. (Aydın, 2013)

Dönemin Adalet Bakanı Şükrü Saracoğlu, Meclis görüşmeleri sırasında milletvekillerinden gelen "biz avukatlığı mı teşvik etmeliyiz yoksa hâkim kadrosunu mu doldurmaliyiz?" sorusuna karşılık "Adliye Vekâleti, her iki kuvveti de adaletin gerçekleşmesi için birbirine yardımcı unsurlar olarak görür" cevabını vermiş; bu açıklama, savunmanın adalet sistemi içindeki vazgeçilmez rolünü vurgulamıştır. (Aydın, 2013) 1938 tarihli bu yasal düzenleme ile birlikte avukatlık mesleğinin kamu hizmeti niteliği açıkça ortaya konmuş, avukatların görevlerini yürütürken sahip oldukları sorumluluklar ve haklar netleşmiştir.

Dünya Savaşı dönemi, Türkiye için de siyasi ve ekonomik belirsizliklerin yaşandığı zorlu bir süreç olmuştur. 1945 yılında Türkiye'nin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini⁶ imzalaması, insan hakları ve temel özgürlükler konusunda yeni bir dönemin başlamasına işaret etmiş; bu gelişme baroları da etkilemiştir. Savaş sonrası dönemde İstanbul Barosu başkanlığı görevini Hakkı Hikmet Gelenbağ, Haşim Rafet Hakarar, Abdülhak Kemal Yörük ve Abdurrahman Yola gibi isimler yürütmüş; bu başkanlar, savaş sonrası Türkiye'de hukukun üstünlüğü ilkesinin korunması ve baronun kurumsal yapısının devam ettirilmesi için önemli çabalar göstermişlerdir. (Aydın, 2013)

1960'lı yıllar Türkiye'de siyasi istikrarsızlık, darbeler ve toplumsal hareketlilikle geçerken; İstanbul Barosu, demokratik hukuk devletinin tesisi için etkin bir rol oynamıştır. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin ardından yeni anayasa sürecinde barolar, hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinde katkılar sunmuştur.

1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte Anayasa Mahkemesi gibi yeni kurumlar oluşturulmuş; yargının bağımsızlığı kavramı anayasal güvence altına alınmıştır. Ancak buna rağmen barolar, kamu kurumu niteliğinde meslek örgütleri olarak düzenlenmiş olsalar da Adalet Bakanlığı'nın denetim yetkisi tamamen ortadan kalkmamış; baroların özerklik mücadelesi devam etmiştir.

İstanbul Barosu'nun kurumsal yapısını güçlendirmeye yönelik en önemli adımlardan biri, 1962'de Muvafak Benderli başkanlığında Beyoğlu, İstiklal Caddesi'nde bir bina satın alınmasıyla atılmıştır. Böylece baro, kendine ait kalıcı bir mekâna kavuşmuş; avukatların meslek faaliyetlerini kurumsal bir çatı altında sürdürebilmeleri için önemli bir kazanım elde edilmiştir.⁷

1970'li yıllar Türkiye'de, emekçilerin sendikal ve demokratik hak arayışlarının yükseldiği; buna karşılık devlet aygıtının ve sermaye çevrelerinin işçi hareketini bastırmaya yönelik uygulamalarının yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Ekonomik krizlerin derinleşmesi, ücretli çalışan kesimlerin sefaletinin artması ve grev, direniş gibi sınıf mücadelelerinin yaygınlaşması, egemen güçleri otoriter yöntemlere yöneltmiştir. Bu süreçte ülkede hukukun üstünlüğü ciddi şekilde aşındırılmış; yargı, sermaye ve iktidarın baskı politikalarının bir aracı haline getirilmek istenmiştir.

Türkiye genelinde birçok baronun yaptığı gibi İstanbul Barosu bu dönemde demokratik hukuk devleti ilkesine sahip çıkmak ve adil yargılama hakkını savunmak için önemli bir duruş sergilemiştir. Aşağıda, baroların hukuki mücadelesinin önemini gözlemlemek üzere, İstanbul Barosu örneği üzerinden yakın tarihe ilişkin birkaç dönem incelemesine yer verilmiştir.

1975 yılında İstanbul Barosu başkanlığına seçilen Mehmet Ali İkizer, ülkede yaşanan devlet destekli şiddet ortamına ve hukuksuzluklara tepki olarak baro üyesi avukatlarla birlikte cüppelerini giyerek "Kan Dökülmesine Son, Hukuka Saygı" yürüyüşünü düzenlemiştir. Bu yürüyüş, baroların sadece mesleki konularla sınırlı kalmadığını; halkın yaşam hakkını, adil yargılanma hakkını ve demokrasiyi savunmak

6- Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948, BM Genel Kurulu Kararı, 217 A (III).

7- İstanbul Barosu Tarihçe, istanbulbarosu.org.tr, erişim: 11 Ağustos 2025

için toplumsal sorumluluk üstlendiğini açıkça ortaya koymuştur. Aynı dönemde İstanbul Barosu, işçi sınıfına, emekçilere ve ezilen kesimlere yönelik baskılara karşı hukuki dayanışma göstermiş; insan hakları ihlallerine karşı kamuoyunu bilgilendiren açıklamalar yayımlamıştır.

1976'da yapılan Genel Kurul'da "Çağdaş Avukatlar Grubu"nun adayı Orhan Adli Apaydın başkan seçilmiş; Apaydın'ın başkanlığında İstanbul Barosu, emekçi hareketlere dönük saldırılara ve işkenceli sorgulara karşı açık tavır almıştır. Apaydın, dönemin iktidarının yargı üzerinde kurmaya çalıştığı siyasi baskılara ve hukuksuzluklara karşı "Danıştay kararlarını uygulamamak, anayasayı ihlal etmektir" diyerek net bir karşı duruş sergilemiştir. Baro bu dönemde toplumsal muhalefete yönelik saldırılara karşı avukatların insan hakları savunuculuğunu öne çıkaran çalışmalar yürütmüş; toplumsal adalet için güçlü bir ses olmuştur.

4 Mart 1977 tarihinde Türkiye Barolar Birliği'nin başlattığı "duruşmalara girmeme" eylemine İstanbul Barosu'nun en yüksek katılımı sağlaması, baroların yargının sadece iddia ve hüküm makamından ibaret olmadığı; savunmanın bağımsız bir güç olarak adaletin temel direği olduğu gerçeğini bir kez daha göstermiştir. 1978'de İstanbul Barosu'nun 100. kuruluş yılı kutlamaları da idam cezalarına karşı kampanyalar ve örgütlenme özgürlüğü talepleriyle anılmış; Baro komisyonları aracılığıyla işkenceye, keyfi gözaltılara ve ölüm cezalarına karşı toplumsal farkındalık oluşturacak etkinlikler düzenlenmiştir. Belirtildiği üzere, 4 Mart 1977'de Türkiye Barolar Birliği'nin çağrısıyla gerçekleştirilen "duruşmalara girmeme" eylemi, savunma makamının yargının asli unsuru olduğunu tüm ülkeye bir kez daha göstermiştir. Bu süreçte, mesleğin onuru ve bağımsızlığı için verdiği mücadeleyle tanınan Halit Çelenk'in duruşu, avukatlık mesleğinin yalnızca bireysel davalarla sınırlı olmadığını; toplumsal adalet, özgürlük ve eşitlik mücadelesinin de ayrılmaz bir parçası olduğunu hatırlatmıştır. Çelenk, raporunda bu eylemin gerekçesini "savunma hakkını hiçe sayan baskı ve keyfiliğe karşı bir meslek onuru sınavı" olarak nitelemiş; meslektaşlarıyla kurduğu dayanışma ve kamuoyu önündeki kararlı tavrı, eylemin hem mesleki hem de toplumsal hafızada kalıcı bir yer edinmesini sağlamıştır.⁸

12 Eylül 1980 askeri darbesi, işçi sınıfının, halkın ve

demokratik güçlerin kazanımlarına dönük büyük bir saldırı niteliğinde olmuş; barolar da bu baskıcı dalgadan payını almıştır. Darbenin hemen ardından İstanbul Barosu kısa süreliğine kapatılmış; baro başkanı ve yönetim kurulu üyeleri sorgulanmış, baronun tüm evrak ve sicil dosyalarına el konulmuş; yaklaşan genel kurul toplantısı ise askeri yönetim tarafından ertelenmiştir. Bu dönemde İstanbul Barosu'nun kapatılmaması, meslek örgütü niteliğinin korunması için baro üyeleri büyük bir mücadele vermiştir. 1982 Anayasası ile 1136 sayılı Avukatlık Yasası'nda yapılan değişiklikler, savunma hakkını zayıflatmış; baroların özerkliğini ve avukatların bağımsız meslek icra etme güvencesini kısıtlayan düzenlemeler getirmiştir.

Baro Başkanı Orhan Adli Apaydın, barış ve demokrasi mücadelesi verdiği için "Barış Derneği Davası"nda sanık yapılmış ve 1983'te Adalet Bakanlığı tarafından görevden alınmıştır. Apaydın'ın görevden alınmasının ardından baro başkanlığına atanan Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay, cezaevlerinde tutukluların haklarının iyileştirilmesi, işkencenin sona erdirilmesi ve cezaevlerinin insanileştirilmesi amacıyla önemli çalışmalar yürütmüş; ulusal ve uluslararası kamuoyuna insan hakları ihlallerine ilişkin raporlar sunmuştur.

1980'li yılların ortalarına gelindiğinde Türkiye'de darbenin yarattığı otoriter iklim sürmekte; cezaevlerinde tutuklulara yönelik işkence, düşünce suçlarından yargılamalar ve siyasi yasaklar devam etmekteydi. Bu ortamda İstanbul Barosu, hem avukatların mesleklerini özgürce icra etmeleri hem de toplumun adil yargılanma hakkının korunması için yoğun bir mücadele yürütmüştür. Baro'nun bu dönemdeki faaliyetleri, baskı rejiminin yarattığı hukuksuzluklara karşı meslek örgütlerinin nasıl direnç odağı olabileceğini göstermiştir.

1980'lerin sonlarına doğru İstanbul Barosu başkanlığına seçilen Turgut Kazan, baronun kurumsal kimliğini güçlendirmeye yönelik önemli adımlar atmıştır. Kazan döneminde, 1992 yılında, CMUK Servisi kurulmuştur.⁹ Bu tür adımlar, dönemin hak arama mücadelesini yalnızca mevzuat değişiklikleriyle değil, doğrudan somut eylemlerle de besleyen bir çizginin varlığını kanıtlamaktadır.

1990'lı yıllar Türkiye'de sistematik insan hakları ihlallerinin sürdüğü; faili meçhul siyasi cinayetlerin ve işkence vakalarının yoğun yaşandığı yıllardı. İstanbul Barosu, bu süreçte insan hakları örgütleriyle

8- Çağdaş Hukukçular Derneği, Çalışma Raporu 1977, Ankara, 1977, s. 20, Halit Çelenk Arşivi, erişim: <https://halitcelenk.org/sites/default/files/belgeler/cagdas-hukukcular-dernegi-calisma-raporu-1977.pdf> (E.T. 11.08.2025).

9- Murat İnceoğlu, "Yargılanmak Baro Başkanlığının Fıtratında Var", *bianet*, 15 Ocak 2025, erişim: 11 Ağustos 2025, <https://bianet.org/yazi/yargılanmak-baro-baskanliginin-fitratininda-var-30364>

dayanışma içinde hareket etmiş; gözaltında kayıplar, işkence iddiaları ve siyasi davalarda gözlemci avukatlar görevlendirilerek hak ihlallerini belgelerle kamuoyuna duyurmuştur. Baro raporlarında, baskı ortamında ifade ve örgütlenme özgürlüğünün nasıl kısıtlandığı, yargının tarafsızlığına duyulan güvenin nasıl zedelendiği somut örneklerle ortaya konmuştur. Baro yönetimi, bu süreçte uluslararası hukuk platformlarıyla da iletişime geçerek Türkiye'nin imzaladığı İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin hükümlerine aykırı uygulamaları raporlamıştır.¹⁰

Dönemin Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın Saddam Hüseyin'in Irak'ını "hukuk devleti örneği" olarak göstermesi, İstanbul Barosu tarafından sert şekilde eleştirilmiştir. Baro, 1994 adli yılı açılış törenine katılmayarak bu anlayışı protesto etmiş; bu tepki, savunmanın yargı üzerindeki siyasi müdahalelere karşı duruşunun önemli bir sembolü olmuştur. Aynı yıl yapılan İstanbul Barosu Genel Kurulu'nda Yücel Sayman başkan seçilmiştir.

2000'li yıllara girildiğinde Türkiye reform vaatleriyle düzenlemelerin yapıldığı bir döneme girmiştir. Bu süreçte adalet sistemi, ifade özgürlüğü, işkence ve kötü muamele yasağı gibi temel haklarla ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmış; ancak bu değişikliklerin pratiğe yansımaları birçok alanda yetersiz kalmış, daha açık bir ifade ile belirtmek gerekirse, tahmin edildiği üzere bu vaatlerin gerçek ve samimi olmadığı kısa sürede görülmüştür. İstanbul Barosu, 2000'li yıllarda da savunmanın bağımsızlığını, adil yargılanma hakkını ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik mücadeleyi sürdürmüştür; siyasi iktidarın yargıyı kontrol etme girişimlerine karşı net bir tutum almıştır.

Bu dönemde, uzun yıllar baroların ve meslek örgütlerinin gündeminde olan Avukatlık Kanunu'nun güncellenmesi için girişimde bulunulmuş; sonunda 10 Mayıs 2001'de yürürlüğe giren 4667 sayılı yasa ile 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Yeni düzenlemelerle birlikte baroların idari ve mali özerkliklerinin güçlendirilmesi, disiplin kurullarının işleyişinin yeniden yapılandırılması; avukatlık stajında teorik ve pratik eğitimin standartlarının belirlenmesi; meslek etiği kurallarına uyumun artması konuşulmuştur.

Ayrıca İstanbul Barosu, Türkiye'de ifade özgürlüğünün ve basın özgürlüğünün geliştirilmesi için gazetecilere, sanatçılara ve muhalif seslere yönelik açılan davalarda gönüllü savunma desteği

vermiş; bu davalarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve uluslararası insan hakları normlarını savunmalarında temel argüman olarak kullanmıştır. Baro, bu sayede hukukun evrensel değerlerinin Türkiye'de uygulanması için hem ulusal hem uluslararası alanda önemli bir aktör haline gelmiştir.

2000'li yılların ortalarından itibaren Türkiye'de yargının siyasallaşması, kuvvetler ayrılığı ilkesinin zayıflatılması ve yargı bağımsızlığına yönelik tehditler yeniden yoğunlaşmış; İstanbul Barosu bu süreçte, siyasi müdahalelerin yargıya yön vermesine karşı en yüksek sesle tepki veren kurumlardan biri olmuştur. Baro, dönemin hukuksuzluklarına karşı basın açıklamaları yapmış, raporlar hazırlamış ve kamuoyunu bilgilendirmiştir. İstanbul Barosu'nun özellikle ceza davalarında ve kamuoyunu yakından ilgilendiren siyasi davalarda görev alan avukatları, yargılamaların adil yürümesini sağlamak için aktif rol üstlenmiştir.

İstanbul Barosu, Türkiye'de kadına yönelik şiddet davalarında mağdur kadınların ücretsiz hukuki destek alabilmesi için Kadın Hakları Merkezi'ni kurmuş; kadın avukatların gönüllü görev aldığı bu merkez, kadınların adalete erişiminde önemli bir boşluğu doldurmuştur. Kadın Hakları Merkezi'nde hazırlanan eğitim çalışmaları ve rehber kitapçıklar, kadınların başta şiddet ve taciz olmak üzere hak ihlallerine karşı bilinçlenmelerini ve yasal haklarını öğrenmelerini sağlamıştır. Bu hizmet, Türkiye'de kadın mücadelesinin hukuki alandaki en önemli kurumsal kazanımlarından biri olmuştur. Bu merkez ve Bağlı Çalışan Avukatlar Kurulu, toplumsal cinsiyet bağlamında önemli farkındalık ve örgütlenme adımları atmıştır.¹¹ Bu örnekler baroların vatandaşın yanında yer alan, toplumsal sorunlara karşı sorumluluk üstlenen ve adalet mekanizmasının demokratik işleyişini güvence altına alan birer hukuk örgütü olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Barolar, bu yönleriyle hem bireysel hak ihlallerine karşı doğrudan müdahale eden hem de hukuk devleti ilkesini güçlendirecek yapısal değişimlerin savunuculuğunu üstlenen kurumlardır.

TÜRKİYE'DE BAROLARIN KURULUŞU, YAPISI VE ÖZERKLİĞİ ÜZERİNE

Barolar, avukatlık mesleğinin düzenlenmesinden çok daha fazlasını ifade eden yapılardır. Türkiye'de barolar, hukukun üstünlüğünün, savunma hakkının

10-Human Rights Watch (HRW), *World Report 1990 – Turkey*, 1 Ocak 1991, erişim: 11 Ağustos 2025, <https://www.refworld.org/reference/annualreport/hrw/1991/en/16677>.

11 - "İstanbul Barosu'nda 8 Mart paneli: İş Yerinde Kadın: Sömürü, Mobbing, Şiddet ve Taciz", *Sol Haber*, 7 Mart 2020, erişim: 11 Ağustos 2025, <https://haber.sol.org.tr/toplum/istanbul-barosunda-8-mart-paneli-yerinde-kadin-somuru-mobbing-siddet-ve-taciz-282108>.

ve yargının bağımsız üç ayağından birinin kurumsal taşıyıcısı olarak işlev görür. Bu nedenle, baroların kuruluş biçimi, teşkilatlanması ve özerkliği yalnızca meslek içi bir mesele değil, doğrudan demokratik hukuk devletiyle ilgili bir konudur. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği¹², baroların kurumsal çerçevesini ve işleyiş esaslarını belirlemektedir. Ancak bu çerçevenin nasıl uygulandığı, baroların pratikte ne kadar özerk olabildiği sorusunu da beraberinde getirmektedir.

Avukatlık Kanunu'nun¹³ 76. maddesine göre barolar, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Aynı kanunun 77. maddesiyle baro kuruluş koşulları tanımlanmıştır: her il merkezinde sürekli çalışan en az otuz avukatın bulunması halinde baro kurulması zorunludur. Bu sürecin nasıl yürütüleceği, Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği'nin 28 ve 29. maddelerinde düzenlenmiştir.

Yönetmelikte belirtildiği üzere, Türkiye Barolar Birliği, baro kurulması için başvuruda bulunan avukatların kıdem ve yerleşim durumlarını değerlendirir, en kıdemli avukatı kurucu olarak görevlendirir ve bu kişinin başkanlığında oluşturulan kurucu kurul, kuruluş işlemlerini en geç altı ay içinde tamamlayarak baroya tüzel kişilik kazandırır.

2020 yılında yapılan bir değişiklikle, beş binin üzerinde avukat bulunan illerde asgari iki bin avukatla yeni bir baro kurulabilmesinin yolu açılmıştır (Yönetmelik m.29). Bu düzenleme, baroların birlik ve bütünlüğünü zayıflatacağı gerekçesiyle ciddi bir eleştiri konusu olmuştur. Zira baroların kurumsal özerkliğini siyasal müdahaleye açık hale getirmiştir.

Baroların en yüksek organı genel kuruldur. Yönetmeliğin 30. maddesine göre genel kurul, baroya kayıtlı tüm avukatlardan oluşur ve olağan olarak iki yılda bir, ekim ayının ilk haftasında toplanır (Yönetmelik m.32). Genel kurulda baronun faaliyet raporları ve bütçesi görüşülür; yönetim, disiplin ve denetleme kurulları ile Türkiye Barolar Birliği delegeleri seçilir. Yine aynı yönetmeliğin

42 ve devamı maddelerinde tanımlanan baro yönetim kurulu, baronun idari işleyişinden sorumludur. Baro başkanı, hem baroyu temsil eder hem de idari organizasyonun başı olarak görev yapar. Disiplin kurulu, Avukatlık Kanunu'nun 134 ve devamı maddeleri uyarınca avukatlık meslek

kurallarına aykırı davranışlarda bulunan üyeler hakkında işlem yapar. Denetleme kurulu ise baronun mali işleyişini düzenli olarak denetler (Yönetmelik m.57).

Barolar yalnızca merkezde örgütlenmiş yapılar değildir. Yönetmeliğin 47. maddesi, baroların bölgesindeki adliye merkezlerinde temsilciler atayabileceğini düzenler. Bu temsilciler, baro yönetimiyle koordineli biçimde staj, adli yardım ve yerel faaliyetleri yürütür.

Türkiye'deki baroların üst kuruluşu Türkiye Barolar Birliği'dir. Birlik, barolar arasında eşgüdüm sağlar, ortak politika üretir ve baro kararlarına yapılan itirazları değerlendirir (Yönetmelik m.60-62). Ancak bu yapı, baroların özerkliğini sınırlayan bir dizi mekanizmayı da içermektedir. Örneğin, bir avukatın baroya kabul süreci yalnızca baro yönetim kurulunun kararıyla tamamlanmaz; bu karar önce Türkiye Barolar Birliği'ne, ardından da Adalet Bakanlığı'na gönderilir (Yönetmelik m.9). Bakanlık iki ay içinde bir karar vermezse onaylanmış sayılır. Ancak onaylamazsa baro yönetimi kararını ancak üçte iki çoğunlukla yeniden kabul ederse yürürlüğe girebilir. Dolayısıyla barolar, kendi üyelerini seçme konusunda nihai yetkiye sahip değildir.

Öte yandan, barolar ve Türkiye Barolar Birliği, Adalet Bakanlığı müfettişleri tarafından idari ve mali olarak denetlenmektedir (Yönetmelik m.73). Denetim, kayıtların usulüne uygun tutulup tutulmadığını, bütçe işlemlerinin mevzuata uygunluğunu ve avukatlara ilişkin keseneklerin zamanında tahsil edilip edilmediğini içerir. Bu noktada baroların kurumsal özerkliği ciddi bir tartışma alanı haline gelir. Zira savunma makamı, yargının üç ayağından biridir. İddia makamı (savcılık) yürütmeye bağlıdır, mahkemeler tarafsız olmak durumundadır. Bu yapının dengede kalabilmesi için savunmanın da hiçbir yürütme organına bağlı olmaması gerekir. Barolar ise bu savunma gücünün kurumsal taşıyıcısıdır. Ancak baroların ruhsat süreçlerinden denetimine kadar yürütmenin gözetimi altında olması, bu kurumsal dengeyi zayıflatmaktadır.

Üstelik 2020 yılında çıkarılan çoklu baro düzenlemesi gibi değişiklikler, baroların birliğini zedelemiş; savunmanın kamusal sesi olma işlevine zarar vermiştir.

Savunma özgürlüğü, yurttaşın adalet önünde korunma hakkıdır. Bu hakkın varlığı, ancak savunmanın özgürlüğüyle mümkündür. Avukat, iktidar karşısında, yargı karşısında ve kimi zaman toplumun önyargıları karşısında müvekkilini korur. Onun özgürlüğü, yalnızca bireysel cesaretinden

12- Türkiye Barolar Birliği, Avukatlık Kanunu Yönetmeliği, Resmî Gazete, 19.03.2001, Sayı: 24345.

13- 1136 sayılı Avukatlık Kanunu, Resmî Gazete, 07.04.1969, Sayı: 13168.

değil, kurumsal güvencelerden beslenir. Bu güvence de ancak baroların gerçekten bağımsız ve özerk olmasıyla sağlanabilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de baroların kuruluşu ve teşkilatlanması hukuki olarak ayrıntılı biçimde düzenlenmiş olsa da mevcut yapı barolara tam kurumsal özerklik tanınamamaktadır. Baroların kendi üyelerini belirleme yetkisinin sınırlanması, denetim süreçlerinin yürütmenin takdirine açık olması ve çoklu baro uygulamasının bir bölünme zemini yaratması, baroların kamu yararı gözetken bağımsız kuruluşlar olmasını güçleştirmektedir. Hukuk devleti, yalnızca bağımsız yargı ile değil, aynı zamanda güçlü ve özgür bir savunma makamıyla mümkündür. Bu nedenle, baroların gerçek anlamda özerk kılınması, demokrasinin ve yurttaş haklarının korunması bakımından hayati önemdedir.

BAROLARIN ÖNEMİ, MESLEK ÖRGÜTÜ OLARAK BAROLAR

Avukatlık mesleğinin ilk izleri Antik Yunan’da görülür. O dönemde taraflar mahkemeye bizzat başvurmak zorundaydı; zamanla “logographos”¹⁴ adı verilen yazıcılar, savunma metinleri hazırlamaya başladı. Bu kişiler, ücret karşılığında taraflara ezberlemeleri için savunma metinleri sunuyordu. Sonraki dönemlerde bu yazıcılar, doğrudan duruşmalara katılarak avukatlığın öncüsü hâline geldiler.

Roma’da savunma görevini öncelikle aristokrat sınıf olan “patrisyenler” üstlenmişti. Bu görev ücretsiz ve adeta ahlaki bir yükümlülük sayılıyordu. Zamanla ücretli savunma hizmeti de meşrulaştı. “Advocatus” kavramı burada doğdu. Ancak mesleğin kutsallığına gölge düşmemesi için belli etik ve sınırlar getirildi. Zengin bir hitabet kültürü ve sınıfsal ayrıcalıklarla şekillenen bu süreç, avukatlığın kurumsallaşmasında belirleyici oldu.

Baro, avukatların üye olduğu, kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütüdür. Yasa gereği yalnızca mesleki temsil görevini değil, aynı zamanda yargı sisteminin bir unsuru olarak avukatlık mesleğinin kurumsal yapısını oluşturur ve hukukun ilerlemesine katkı sunar. Barolar, avukatların mesleki faaliyetlerini düzenleyen, meslek etik kurallarının uygulanmasını denetleyen ve hukukun üstünlüğünü koruma amacıyla faaliyet gösteren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Bu yönüyle sadece meslek içi temsil organları değil, aynı zamanda yargı sisteminin tamamlayıcı

parçalarından biridir. Türkiye’de baroların kuruluşu, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve buna bağlı çıkarılan Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği ile düzenlenmektedir.

Temel Mevzuat: 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu

Baroların yasal zemini, 1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile oluşturulmuştur. Bu kanun, hem mevcut baroların görev ve yetkilerini hem de yeni baro kurulmasına ilişkin esasları belirler.

7249 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle (11 Temmuz 2020), “beş binden fazla avukat olan illerde, asgari 2.000 avukatla yeni bir baro kurulabilir” düzenlemesi getirilmiştir. Kanunun 77. maddesine göre, bir ildeki baro levhasına kayıtlı avukat sayısının 2.000’i aşması durumunda, o ilde birden fazla baro kurulabilmesi mümkündür. Aynı ilde kurulan barolar, sırasıyla numaralandırılarak tanımlanır, örneğin İstanbul 1 No’lu Barosu, İstanbul 2 No’lu Barosu gibi. Ancak bu hüküm, oldukça tartışmalı bir düzenleme olup, mesleki birlikteliği zedeleyebileceği gerekçesiyle eleştirilmektedir.¹⁵

Kanun, ayrıca avukat sayısı 30’un altına düşen bir baronun durumunun Türkiye Barolar Birliği tarafından gözden geçirilmesini ve gerekirse üyelerin başka bir baroya aktarılmasını da öngörür. Bu sayede baroların işlevselliğini sürdürebilmesi için asgari bir kurumsal kapasite aranır.

Kuruluş Süreci: Türkiye Barolar Birliği Yönetmeliği

1136 sayılı Kanun’un uygulamasına ilişkin detaylar, Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği ile açıklığa kavuşturulmuştur. Yönetmelikte “baroların kuruluşu” başlığı altında ilgili süreçler net bir şekilde tanımlanmıştır.

Yönetmeliğe göre bir ilde en az 30 avukatın sürekli olarak mesleki faaliyette bulunması, yeni bir baro kurulması için yeterli koşuldur. Bu durumda avukatların başvurusu üzerine Türkiye Barolar Birliği, başvuru dosyasını inceler ve uygun görmesi halinde beş kişilik bir kurucu kurul atar. Bu kurul, en geç altı ay içinde gerekli hazırlıkları tamamlayarak baroyu kurmakla yükümlüdür.

Kurucu kurulun çalışmaları sonucu oluşan yeni baro, tüzel kişiliğini, kuruluşun Adalet Bakanlığı’na bildirilmesiyle kazanır. Bu bildirim aynı zamanda ilgili baronun Türkiye Barolar Birliği nezdinde resmen

14- Clark L. Bradley, “The Lawyer’s Role in Shaping Legislation”, Santa Clara Law Review, C. 2, S. 2 (1962), s. 163, <http://digitalcommons.law.scu.edu/lawreview/vol2/iss2/5>.

15- Prof. Dr. Süheyl Batum, Prof. Dr. Korkut Kanadoğlu, Prof. Dr. Şule Özsoy Boyunsuz, Avukatlık Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7249 Sayılı Kanun’un Anayasaya Aykırılık Değerlendirmesi, İstanbul Barosu, erişim: 11 Ağustos 2025, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/AvukatlikKanunuDegis-AVProfilar-AnayasayaAykirlikDeglendirmesi.pdf>.

tanınmasını sağlar.

Baro Genel Kurulu ve Kurumsal İşleyiş

Yeni kurulan baronun en üst karar organı, levhaya kayıtlı tüm avukatlardan oluşan Genel Kuruldur. Genel Kurul, baronun başkanını, yönetim kurulunu, disiplin kurulunu ve Türkiye Barolar Birliği delegelerini seçer. Bu yapılar aracılığıyla baro, hem iç işleyişini hem de ulusal düzeyde temsiliyetini kurumsal bir zemine oturtur.

Barolar, bir yandan meslek mensuplarının haklarını korurken, diğer yandan avukatlık mesleğinin etik ilkelerini denetleyen ve kamu adına görev yapan birer yapı olarak işlev görür. Bu nedenle yalnızca "meslek örgütü" değil, aynı zamanda "kamu tüzel kişiliği" taşıyan anayasal kurumlar arasında yer alırlar.

Denetim ve Müdahale Yetkisi

Baroların faaliyetleri, kamu yararı gözetilerek yürütülmek zorundadır. Bu çerçevede baroların amaç dışı faaliyette bulunmaları veya meslek etiğine aykırı davranışları hâlinde Adalet Bakanlığı müdahale edebilir. Müdahale, yönetimin görevden alınması ya da geçici kayyım atanması şeklinde olabilir. Ne var ki bu müdahale yetkisinin kötüye kullanılması da mümkündür ki baroların özerkliğinin korunmasının ve desteklenmesinin bu ihtimalin önüne geçilmesi bakımından önemi büyüktür. Zira yukarıda detaylıca anlatıldığı ve örneklerle desteklendiği üzere barolar yalnızca bir meslek örgütü değil, hak savunuculuğu ve hukuk güvenliği kurumlarıdır.

Başka bir deyişle, Türkiye’de barolar, sadece avukatların kayıtlı olduğu bir meslek birliği değil; aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin uygulayıcıları, adaletin kurumsal güvencelerinden biridir. Baroların kuruluşu, hem sayısal kriterlere hem de demokratik ve kurumsal işleyişe bağlıdır. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve ilgili yönetmelikler, bu süreci sistematik biçimde düzenlerken, yargı bağımsızlığının korunmasında barolara düşen tarihi rolü de açıkça tanımlar. Bu bağlamda, baroların güçlendirilmesi hem mesleki kaliteyi hem de hukuk devleti ilkesini doğrudan etkileyen bir gerekliliktir.

BAROLARIN ÜSTÜNDEKİ BASKILAR

Türkiye’de hukuk devletinin temel direklerinden biri olan savunma kurumu, son yıllarda sistematik biçimde baskı ve müdahalelere maruz kalmıştır. Bu müdahalelerin odağında yer alan İstanbul Barosu, sadece bir meslek örgütü olarak değil; aynı zamanda demokratik hukuk düzeninin savunucusu olarak önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. Baro, bu sorumluluğun gereği olarak birçok dönemde hukuksuzluğa karşı duruş sergilemiş, savunma

hakkını ve avukatlık meslek onurunu kararlılıkla korumuştur.

Olağanüstü Genel Kurul: Kurumsal İradenin Göstergesi

İstanbul Barosu, 23 Şubat 2025 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu Olağanüstü Genel Kurul ile, kendisine yöneltilen dava ve soruşturmalara karşı güçlü bir yanıt vermiştir. Türkiye’nin dört bir yanından gelen barolar, avukatlar ve hukukçular bu toplantıya katılarak baronun yanında yer almış; "Biz Avukatız, Baro Biziz" diyerek savunma kurumunun onuruna sahip çıkmışlardır.

Baro, hakkında başlatılan hukuki süreçleri, savunma mesleğine yöneltilmiş siyasi nitelikli bir müdahale olarak değerlendirmiş ve bu doğrultuda iradesini ortaya koymuştur. Yönetim Kurulu üyelerinden Av. Fırat Epözdemir’in tutuklanması da baroya dönük baskıların yalnızca idari değil, ceza hukukuna da taşındığını göstermiştir.

21 Mart 2025 Soruşturması: İfade Özgürlüğüne Müdahale

İstanbul Barosu, gazeteciler Nazım Daştan ve Cihan Bilgin’in 19 Aralık 2024’te Suriye’de hayatını kaybetmeleri üzerine yaptığı açıklamayla, savaş bölgelerinde çalışan gazetecilere yönelik saldırıların uluslararası hukukun ihlali olduğunu belirtmiş; aynı zamanda İstanbul’daki protestolarda gözaltına alınan yurttaşların serbest bırakılmasını talep etmiştir.¹⁶

Bu açıklama sonrasında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, söz konusu gazetecilerin "terör örgütü üyeleri" olduğu iddia edilerek baro hakkında "terörü övme" suçlamasıyla soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma neticesinde, Baro Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu ve 10 yönetim kurulu üyesi hakkında görevden alınma istemiyle dava açılmıştır.

İstanbul Barosu’nun yaptığı açıklamanın bahane edilerek yargılamaya konu edilmesi hukuka aykırıdır. Bağlamdan biraz yükselerek bakılınca açıkça görülecektir ki bu soruşturma baroların kanaat bildirme, toplumsal konularda hak savunuculuğu yapma görevini yerine getirmesine karşı bir gözdağı niteliğindedir.

2012 Silivri Süreci ve Tarihsel Süreklilik

Baroya yönelik bu tür müdahaleler yeni değildir. 25 Mayıs 2012 tarihinde İstanbul Barosu Başkanı ve 10 baro yöneticisi, Balyoz Davası’na dair adil yargılama çağrısı yaptıkları için Silivri Cumhuriyet Başsavcılığı

¹⁶- Sol Haber, 22 Aralık 2024, erişim: 11 Ağustos 2025, <https://haber.sol.org.tr/haber/istanbul-baro-baskani-kaboglu-ve-yonetim-kurulu-hakinda-teror-sorusturmasi-396938>.

tarafından “adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs” suçlamasıyla ifadeye çağırılmıştır.¹⁷

İstanbul Barosu, Balyoz Davası’nda yaşanan yoğun hak ihlallerine karşı çıkmış, savunma hakkının ve meslek onurunun zedelenmesine karşı durmuştur. Bu tavrın ardından başlatılan hukuki süreçte, Avukatlık Kanunu’nun 58. maddesi gereği Adalet Bakanlığı izni olmadan baro yöneticileri hakkında soruşturma açılmayacağı açık olmasına rağmen, savcılık bu hükmü ihlal etmiş ve kanuna aykırı şekilde işlem başlatmıştır.

Aynı dönemde, mahkemeler tarafından cübbelerini bırakıp duruşmalara katılmayan meslektaşların yerine baronun zorunlu müdafisi ataması talebini reddetmesi de ikinci bir suç duyurusuna konu olmuştur. İstanbul Barosu, bu dönemde de hukuksuzluğa teslim olmayacağını açıklamış; meslek onurunu ve savunma hakkını kararlılıkla korumuştur.

Baroların Tarihsel Misyonu ve Demokratik Sorumluluğu

İstanbul Barosu’nun tarihi, Türkiye’de hukuk mücadelesinin tarihidir. 12 Eylül darbesi döneminde mühürlenen baro kapısı, avukatlar tarafından sökülerek açılmış; bu direniş, İstanbul Barosu’nun geçmişten bugüne hukuka bağlılık geleneğinin bir ifadesi olmuştur.

Barolar, siyasal görüşlerin üzerinde, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve adil yargılanma hakkını korumakla yükümlü anayasal kurumlardır. Seçimle gelen yöneticilerin ancak avukatların iradesiyle görevden alınabileceği; yargı yoluyla bu iradeye müdahale edilemeyeceği açıktır. Aksi durumda hukuk devleti ilkesinin özü zedelenmiş olur.

Orhan Adli Apaydın Örneği

Cumhuriyet’in erken döneminde dünyaya gelen Orhan Apaydın (1926-1986), yalnızca bir hukukçu değil, aynı zamanda Türkiye’de hukuk, siyaset ve toplumsal mücadele arasındaki ilişkileri kendi kişisel pratiğiyle görünür kılan simgesel bir figürdür. Baroların tarihsel rolü, hukuk devletinin sınırları ve avukatlık mesleğinin kurumsal duruşu onun yaşam öyküsünde somutlaşır. Baro başkanlığı sırasında, yalnızca meslek etiğini değil, aynı zamanda hukukun evrensel ilkelerine bağlı bir savunma hattı da inşa etmeye çalışmıştır. Ancak 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte başlayan baskı ortamı, onun şahsında baroları da hedef aldı. Barış Derneği kurucusu olması sebebiyle tutuklanması ve avukatlık yasasında

yapılan değişikliklerle baro başkanlığından alınması, baroların siyasal iktidar tarafından ne denli kolay hedef alınabileceğini gösterdi.

Apaydın, tutukluluğu sırasında kanser olmasına rağmen, devletin uyguladığı aşağılayıcı sevk zincirine karşı çıkarak hastaneye gitmeyi reddetmiştir. Bu sembolik direniş, hukukun onurunu kendi bedeninde taşıyan bir figür olarak onun son duruşudur. Dünya Barolar Birliği Başkan Vekilliği gibi uluslararası düzeyde saygı gören bir hukukçunun, kendi ülkesinde bu denli ağır muameleye maruz kalması, yalnızca bireysel bir trajedi değil, Türkiye’de hukukun durumu hakkında da çarpıcı bir veri sunar.

Barolar ve Mücadele Geleneği

Orhan Apaydın’ın hayatı, Türkiye’de baroların yalnızca meslek kuruluşu değil, aynı zamanda hukukun vicdanını temsil eden siyasal aktörler olduğunu gösterir. Bugün de baroların görev tanımı, yalnızca avukatları temsil etmek değil, aynı zamanda hukukun üstünlüğünü ve savunma hakkını siyasal baskılar karşısında korumaktır.

Apaydın’ın yaşamı, bir baro başkanının, bir milletvekilinin, bir yazarın ve en çok da bir avukatın yaşamıdır. Ama daha önemlisi, onun yaşamı Türkiye’de hukukun hangi sınavlardan geçtiğinin ve savunmanın ne zaman gerçek bir direniş biçimine dönüştüğünün hikâyesidir.

BAROLARIN BAĞIMSIZLIĞI, AVUKATLARIN DİRENİŞİ VE ATOCHA KATLIAMI

Baroların kurumsal özerkliği ve avukatlık mesleğinin bağımsız bir şekilde icrası, yalnızca mesleki özgürlük meselesi değildir; aynı zamanda bireylerin adalete erişim hakkının, hukukun üstünlüğünün ve demokratik toplumun devamlılığının temel güvencelerindendir. Avukatlar baskı altında kalır ve savunma yapamazsa, yargı bağımsızlığını yitirir, hukuk bir tahakküm aracına dönüşür. Bu nedenle baroların bağımsızlığı yalnızca avukatların değil, toplumun tümünün ortak menfaatidir.

Tarihsel olarak, baskıcı ve otoriter rejimlerin ilk hedeflerinden biri daima savunma mesleği olmuştur. Çünkü avukatlar susturulduğunda yalnızca bireyler değil, kolektif haklar da savunmasız kalır. Bu bağlamda, 24 Ocak 1977 gecesi Madrid’de işlenen Atocha Katliamı¹⁸, avukatlara yönelik saldırıların yalnızca mesleki değil, aynı zamanda politik ve ideolojik bir yön taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır.

17- İstanbul Barosu Resmî Sitesi, “Görevimizin Başındayız... Davalar, Baskılar Bizi Yıldıramaz”, İstanbul Barosu, 5 Şubat 2013, erişim 11 Ağustos 2025, istanbulbarosu.org.tr.

18- N. Bermeo, *Sacrifice, Sequence, and Strength in Successful Dual Transitions: Lessons from Spain*, *Journal of Politics* 56, no. 3 (1994): s. 257.

Atocha Katliamı: Hukuk Mesleğine Yönelik Faşist Şiddetin Anatomisi

Franco'nun ölümünün ardından İspanya'da burjuva anlamda demokratikleşme süreci başlarken, bu geçişin en kırılgan halkalarından biri de yargı sistemi idi. 24 Ocak 1977 geces, Madrid'in Atocha Caddesi 55 numaradaki bir hukuk bürosunda toplanan, İspanyol Komünist Partisi (PCE) üyesi beş avukat, faşist bir grup tarafından hedef alındı. Katliamı gerçekleştirenler, kendilerini Alianza Apostólica Anticomunista (AAA) olarak tanımlayan paramiliter bir oluşuma mensuptu. Saldırganlar, CCOO sendikasının taşımacılık kolundaki genel sekreteri ve PCE'nin önemli kadrolarından biri olan Joaquín Navarro'yu arıyorlardı. Ancak Navarro o an büroda bulunmadığı için, saldırırganlar toplantı hâlindeki avukatlara otomatik silahlarla ateş açtı. Saldırı sonucunda Francisco Javier Sauquillo, Luis Javier Benavides, Serafín Holgado, Enrique Valdevira, Ángel Rodríguez Leal hayatını kaybetmiş; Dolores González Ruiz (Sauquillo'nun hamile eşi), Miguel Sarabia, Alejandro Ruiz-Huertas, Luis Ramos Pardo yaralanmıştır.

Katledilen avukatlar, yalnızca mesleklerini icra etmekte olan hukukçular değil; aynı zamanda İspanya'da işçi sınıfının hakları için mücadele eden, siyasal olarak örgütlü ve komünist savunma emekçileriydi. Hukukun ve düzenin halk lehine dönüştürülmesi yönünde verdikleri mücadele, onları doğrudan faşist odakların hedefi hâline getirmişti.

Siyasal Arka Plan ve Cezasızlık Kültürü

Saldırımı gerçekleştirenler arasında Carlos García Juliá, José Fernández Cerrá ve Fernando Lerdo de Tejada gibi isimler yer alıyordu. Bu kişiler yalnızca bireysel fail olarak değil, Fuerza Nueva gibi açıkça faşist politik partilerle ve İspanya'daki Gladio yapılanmasıyla bağlantılı olarak hareket etmekteydi. 1990'larda NATO bünyesinde faaliyet gösterdiği ortaya çıkan kontrgerilla örgütlenmeleriyle bağlantıları, saldırının münferit değil, yapısal ve ideolojik bir yönü olduğunu da ortaya koymuştur.

Her ne kadar García Juliá ve Fernández Cerrá'ya 196'şar yıl hapis cezası verilmiş olsa da infaz süreçleri ciddi zaaflar içermekteydi. García Juliá sadece 14 yıl cezaevinde kaldıktan sonra firar etti. Tejada ise kefaletle serbest bırakıldıktan sonra yurtdışına kaçtı.

Katliamın ardından Madrid sokaklarında düzenlenen cenaze törenine 100 binden fazla kişi katıldı. Bu tören, yalnızca bir yas seremonisi değil; aynı zamanda geniş kitlelerin sokakta faşizme karşı gösterdiği kitlesel ve barışçıl bir direnişti. Ülke genelinde birçok sektörde genel grevler ilan edildi

ve kamuoyunun yoğun baskısı sonucunda o tarihe dek yasaklı olan İspanyol Komünist Partisi (PCE) meşru ve yasal bir zemine kavuştu.

Dolayısıyla Atocha Katliamı, yalnızca bir bastırma girişimi değil; aynı zamanda halkın devrim yönündeki kararlılığını güçlendiren bir tarihsel dönüm noktası haline geldi.

Türkiye'de Savunma Mesleği ve Atocha'nın Güncel Yansımaları

24 Ocak tarihi, 2010'lu yıllardan bu yana "Tehlikedeki Avukatlar Günü" olarak anılmaktadır. Bu tarih, yalnızca İspanya'daki olayları anmakla kalmaz; aynı zamanda günümüzde savunma mesleğinin baskı altında olduğu ülkelerdeki hak ihlallerine dikkat çekmek için bir farkındalık gününe dönüşmüştür.

Türkiye, 2012¹⁹ ve 2019 yıllarında bugüne iki kez konu olmuştur. Bunun nedeni, ülkedeki avukatlara yönelik sistematik baskı ortamıdır. Yüzlerce avukatın tutuklanması, yargılanması, meslekten menedilmesi ve kimi zaman fiziksel saldırıya uğraması, Türkiye'de savunmanın ne denli ciddi bir tehdit altında olduğunu göstermektedir.

İstanbul Barosu'nun öncülüğünde 24 Ocak günlerinde düzenlenen yürüyüşler ve açıklamalar, Türkiye'de de savunma mesleğinin, yalnızca bireysel değil, toplumsal bir sorumlulukla yürütülmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu durum, Atocha'da yaşananları yalnızca tarihsel bir anı olmaktan çıkararak güncel bir mücadele başlığına dönüştürmektedir.

Atocha Katliamı, yalnızca beş avukatın hayatına kastedilmesi değildir; halkın adalete erişim hakkına, hukukun toplumsal işlevine ve siyasal mücadelenin meşruiyetine yönelik bir saldırdır. Aynı zamanda, halkın direnişiyle bu saldırının boşa çıkarıldığı ve adaletin yeniden inşa edilmesi yönünde büyük bir iradenin ortaya konulduğu tarihsel bir kesittir.

Baroların özerkliği, savunmanın bağımsızlığı ve avukatların can güvenliği, yalnızca meslek içi meseleler değildir; doğrudan demokrasinin varlığına dair belirleyici göstergelerdir. Bu nedenle Atocha'dan günümüze uzanan mücadele hattı, yalnızca bir anma değil; bir çağrı, bir hatırlatma ve bir direnç manifestosudur.

Tehlikedeki Avukatlar Günü: Savunma Hakkı Üzerine Küresel Bir Uyarı

Her yıl 24 Ocak tarihinde anılan "Uluslararası

19- Sol Haber, 24 Ocak 2013, erişim: 11 Ağustos 2025, <https://habersol.org.tr/dunyadan/tehlakedeki-avukatlar-gunu-turkiye-ve-ismpanyadaki-avukatlara-ithaf-edildi-haberi-66772>

Tehlikedeki Avukatlar Günü", yalnızca avukatlara yönelik baskı, şiddet ve hukuksuzluklara dikkat çekmek için değil; aynı zamanda savunma hakkının, dolayısıyla hukukun kendisinin nasıl sistematik olarak tehdit edildiğini gözler önüne sermek için ilan edilmiştir. Bu özel gün, yukarıda detaylı olarak anlatıldığı üzere, ilk olarak 1977 yılında İspanya'nın başkenti Madrid'de yaşanan Atocha Katliamı'nın yıldönümünde anılmaya başlanmıştır.

Sözünü ettiğimiz üzere, 24 Ocak 1977 gecesi, İspanyol Komünist Partisi (PCE) üyesi olan ve sendikal faaliyetler yürüten beş avukat, bir hukuk bürosuna düzenlenen silahlı saldırı sonucu faşist bir çete tarafından katledildi. Bu saldırı, yalnızca bireysel bir nefret suçunun değil, aynı zamanda toplumsal savunmanın, siyasal hak arayışının ve avukatlık mesleğinin kolektif olarak hedef alındığı bir saldırının simgesi hâline gelmiştir.

O tarihten bu yana, dünyanın dört bir yanında avukatlara yönelik benzer saldırılar, gözaltılar, tutuklamalar ve mesleki engellemeler devam etmektedir. Uluslararası hukuk örgütlerinin ortak çağrısıyla oluşturulan bu anma günü, her yıl özellikle baskı altındaki bir ülkeye ithaf edilerek, orada yaşanan hak ihlallerine dikkat çekmektedir.

Türkiye’de Avukatlık: Hukukun Taşıyıcısı mı, Siyasal Hedef mi?

2012 ve 2019 yıllarında, "Tehlikedeki Avukatlar Günü" iki kez Türkiye'ye ithaf edilmiştir. Bu ithafın nedeni yalnızca bireysel olaylar değil; Türkiye’de uzun yıllardır süregelen sistematik baskıların, savunma mesleğini doğrudan hedef almasıdır.

Uluslararası raporlarda, Türkiye’nin tutuklu ve hükümlü avukat sayısı bakımından, bu yıllar için, dünya birincisi olduğu belirtilmektedir. Özellikle olağanüstü hâl döneminde artan baskılar, avukatların yalnızca meslekî faaliyetleri nedeniyle yargılandığı, müvekkilleriyle özdeşleştirildiği ve çeşitli suçlamalarla kriminalize edildiği çok sayıda vakayı gündeme taşımıştır.

Bu süreçte baroların özerkliğini sınırlamaya yönelik yasal düzenlemeler, avukatlara yönelik fiziksel şiddet olayları, adliye içinde dahi yaşanan gözaltılar ve savunma hakkının çeşitli yollarla kısıtlanması, Türkiye’deki hukuk sisteminde yapısal bir gerilemeye işaret etmektedir.

Savunma Hakkı ve Demokratik Toplum İlişkisi

Avukatlar, yalnızca bireylerin temsilcisi değil, aynı zamanda hukukun ve adalet sisteminin asli birer unsuru olarak hareket eder. Bu nedenle bir avukata yönelik saldırı, yalnızca o kişinin değil; temsil ettiği

savunma hakkının, hukuk devleti ilkesinin ve adil yargılama güvencelerinin tamamının hedef alındığı bir saldırdır.

Dolayısıyla, savunmanın bağımsızlığı; yargının tarafsızlığı ve toplumun adalete olan inancıyla doğrudan bağlantılıdır. Avukatlık mesleğinin zayıflatılması, bireylerin hak arama yollarının tıkanmasına, yargılamaların göstermelik bir nitelik kazanmasına ve nihayetinde hukukun, iktidarın bir aracı hâline gelmesine yol açar.

Avrupa Demokrat Avukatlar Birliği (AED), Avrupa Baroları İnsan Hakları Enstitüsü (IDHAE) ve İnsan Hakları İçin Avrupalı Avukatlar Derneği (ELDH)²⁰ gibi kuruluşların çağrısıyla şekillenen bu özel gün, sadece sembolik bir anma değil; aynı zamanda uluslararası kamuoyunun, hukukun üstünlüğü ilkesine karşı sorumluluğunu hatırlatması bakımından da önemlidir.

Avukatların savunma görevini özgürce yapamadığı bir ülkede demokrasiden, insan haklarından ve adil bir yargıdan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle "Tehlikedeki Avukatlar Günü", yalnızca geçmişteki katliamların hatırasına değil, günümüzde devam eden baskılara karşı ortak bir duruşun ifadesine dönüşmüştür.

Avukatların baskı altına alındığı, susturulmak istendiği her koşulda aslında halkın adalete erişim hakkı zedelenmektedir. Savunmanın bağımsızlığı, bireysel değil, kamusal bir değerdir. Bu nedenle, avukatlara yönelik her saldırı aynı zamanda halkın nefes borularından birinin tıkanması anlamına gelir.

"Tehlikedeki Avukatlar Günü", bu gerçeği yılda bir kez hatırlatmakla kalmaz; aynı zamanda adaletin yalnızca yasalarla değil, onu savunmaya cesaret edenlerle mümkün olduğunu da hatırlatır.

BAROLARIN ÖZERKLİĞİ

Demokratik bir hukuk devletinde yargı yalnızca mahkemelerden ibaret değildir. Savunma makamı, iddia ve yargılamanın karşısında eşit derecede bağımsız ve kurumsal bir unsur olarak yer almalıdır. Barolar, bu bağlamda yalnızca birer meslek örgütü değil, savunma hakkının kurumsal güvencesi, hukuk devletinin sigortasıdır. Baro bağımsızlığı, yalnızca mesleki bir mesele değil, toplumsal adaletin tesisi açısından yaşamsal bir öneme sahiptir.

Baroların örgütlü bir yapıya kavuşması, Tanzimat sonrası başlayan modernleşme süreci ile hız

20 - Michael Mansfield QC, "The Day of the Endangered Lawyer", *Socialist Lawyer*, No. 63 (February 2013), ss. 12-13, Pluto Journals, erişim 11 Ağustos 2025, <https://www.jstor.org/stable/10.13169/socialistlawyer.63.0012>.

kazanmıştır. 1876 Anayasası yargı bağımsızlığını tanısa da savunma makamı uzun süre ikincil konumda kalmıştır. 1908 yılında kurulan Osmanlı Avukatlar Cemiyeti, mesleki dayanışmanın ilk kurumsal adımıdır. Cumhuriyet döneminde 1924 Anayasası yargı bağımsızlığını korumuş ancak baroların kurumsallaşması 1938 tarihli “Avukatlık Kanunu” ile başlamıştır.

1950’li yıllardan itibaren barolar yalnızca mesleki değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk üstlenen kurumlar hâline gelmiş; insan hakları, demokrasi ve adalet mücadelesinde aktif roller üstlenmiştir. 1969 yılında kabul edilen 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile barolar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlanmış, Türkiye Barolar Birliği (TBB) kurulmuştur.

Havana Kuralları

1990 tarihli BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler (Havana Kuralları), avukatların bağımsız hareket etmesi gerektiğini belirtir.²¹ Özellikle 24. maddeye göre, avukat örgütleri kendi üyeleri tarafından seçilmeli ve devlet kurumlarının etkisinden uzak kalmalıdır. Bu kurallar, baro bağımsızlığının yalnızca ulusal değil, uluslararası insan hakları standartlarıyla da güvence altına alındığını gösterir.

Avrupa Konseyi ve CCBE İlkeler

Avrupa Konseyi’nin Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen R(2000)21 sayılı Tavsiye Kararı, baroların mesleki etik, disiplin ve eğitim gibi konularda devlet müdahalesinden arındırılmış bir şekilde hareket etmesi gerektiğini açıkça belirtir. Avrupa Avukatlar Konseyi (CCBE) ise, baroların kendi üyeleri üzerinde disiplin yetkisi bulunan, hesap verebilir fakat bağımsız meslek örgütleri olması gerektiğini vurgular.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) İçtihatları

AİHM, savunma hakkının yalnızca bireyin avukata erişim hakkı değil, avukatın da özgürce görev yapabilme hakkı olduğunu kabul etmektedir.²² Bu bağlamda baroların bağımsızlığı, adil yargılanma hakkının kolektif bir unsurudur.

TÜRKİYE’DE BAROLARIN KURUMSAL YAPISI VE SİSTEMATİĞİ

1136 sayılı Kanun, baroları kamu kurumu niteliğinde

meslek kuruluşları olarak tanımlar. Her ilde bir baro kurulabilir ve barolar kendi genel kurullarınca seçilen yönetim organları ile idare edilir. Ancak bu tanımın içeriği zamanla tartışmalı hâle gelmiştir. Kamu kurumu olmak, baroların bağımsızlığına zarar verebilecek şekilde yorumlanabilmektedir.

TBB, baroların çatı kuruluşudur ve teorik olarak koordinasyon organıdır. Ancak uygulamada ruhsat verme, kimlik düzenleme, ücret tarifesi belirleme gibi işlevlerle koordinasyondan fazla yetkiye sahiptir. Bu durum baroların özerkliğini tehdit eden yapısal bir soruna işaret eder.

Disiplin kararlarının Adalet Bakanlığı tarafından onaylanması, tüzük değişikliklerinde Bakanlık vetosunun bulunması gibi uygulamalar baroların yargıdan değil, yürütmeden etkilenmesini doğurabilir. Oysa yargı bağımsızlığı, savunmanın da yürütmeden tam bağımsız olmasını gerektirir.

ÇOKLU BARO SİSTEMİ VE YAPISAL TEHDİTLER

Belirtildiği üzere, 2020 yılında yürürlüğe giren yasa ile büyük illerde 2000 avukatla yeni baro kurulabilmesinin yolu açılmıştır. Bu düzenleme, özellikle büyük şehirlerde çoklu baro sistemini teşvik etmiş, avukatları ideolojik-siyasal temelde bölen bir yapı oluşturmuştur.

Çoklu baro uygulaması, savunma makamının birliğini ve kolektif direncini zayıflatmakta, meslek dayanışmasını parçalamaktadır. Baroların siyasi kutuplaşma ekseninde ayrışması, savunma makamının tarafsızlığını zedeleyerek yurttaşın adil yargılanma hakkını tehlikeye atar.

Baroların yalnızca seçkin bir grubun temsil edildiği yapılardan çıkıp geniş kesimlerin katılımına açık, tabana dayalı, şeffaf ve hesap verebilir kurumlara dönüşmesi gerekir. Cinsiyet kotası, gençlik temsilciliği, azınlık gruplara kontenjan gibi yapısal reformlarla temsilde adalet sağlanabilir.

Baroların bağımsızlığı yalnızca mesleki özerklik meselesi değil, anayasal bir zorunluluktur. Baroların yürütmeden ve merkezi meslek otoritelerinden bağımsız, demokratik, çoğulcu ve hesap verebilir yapılar olması; hukuk devletinin inşası ve savunma hakkının korunması için hayati önemdedir. Çoklu baro sistemi, mesleki bütünlüğü parçalamakta; TBB’nin yetkileri ise özerklik ilkesini zedelemektedir. Baroların geleceği için, TBB ve barolar arasındaki ilişki yatay düzlemde yeniden tanımlanmalıdır. Adalet Bakanlığı’nın barolar üzerindeki tüm vesayet yetkileri kaldırılmalıdır.

Barolar arası eşitlik ve temsilde adalet ilkeleri anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır. Çoklu baro

21 - Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler (Havana Kuralları) – İzmir Barosu, PDF tam metin <https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/merkezler/havana-kurallari.pdf> Erişim tarihi: 12 Ağustos 2025

22 - Balcı, Murat, “Avukatların Özgürce Görev Yapabilme Hakkı ve Baroların Bağımsızlığı: AİHM Kararları Işığında Bir Değerlendirme”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 96, Sayı 3, 2022, s. 168

sistemi kaldırılmalı, tekil ve birleşik baro yapısı güçlendirilmelidir. İç yapıdaki demokrasi, şeffaflık ve katılım mekanizmaları geliştirilmelidir.

Bu çerçevede barolar, yalnızca avukatların değil, toplumun hak ve özgürlüklerinin de güvencesidir. Onların bağımsızlığı, aslında hepimizin hukuk güvenliğidir.

Baroların Hukuki Niteliği ve Anayasal Konumları

Barolar, Anayasa'nın 135. maddesi uyarınca kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Aynı zamanda Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesine göre avukatlar, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı temsil eder. Bu düzenlemeler ışığında baroların sadece mesleki örgütlenmeler olmadıkları, aynı zamanda kamusal işlevleri haiz oldukları açıktır.

Çoklu Baro Sisteminin Kamu Kurumu Mantiğiyle Çelişkisi

Çoklu baro sisteminin getirdiği temel değişiklik, bir ilde birden fazla kamu kurumu niteliğinde baronun kurulabilmesine imkân tanınmasıdır. Ancak kamu hukukunun temel ilkeleri, aynı coğrafi bölgede aynı kamu hizmetini ifa eden birden fazla kamu tüzel kişiliğinin oluşturulmasına izin vermez. Zira kamu hizmetlerinde birlik, denetim ve bütünlük esastır.

Anayasa'nın 135. maddesi²³, meslek kuruluşlarının meslekte birlik amacına hizmet etmesini öngörmektedir. Aynı ilde birden fazla baronun bulunması, mesleki dayanışmayı ve birliği zedeleyeceği gibi, baroların kamu hizmeti niteliğini zayıflatarak onları dernek benzeri yapılara dönüştürecektir.

Hukuk Devleti İlkesi ve Yargı Bağımsızlığı Açısından Değerlendirme

Anayasa'nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devletidir. Hukuk devleti; yargı bağımsızlığının, adil yargılanma hakkının, hak arama özgürlüğünün ve masumiyet karinesinin güvence altına alındığı bir sistemi ifade eder.

Çoklu baro sistemiyle, avukatların bağlı bulundukları baroların siyasi, ideolojik veya inanç temelli kimliklerle anılma riski artmaktadır. Bu durum, yargı organlarının tarafsızlığına yönelik algıyı olumsuz yönde etkileyebilir. Zira bir avukatın hangi baroya mensup olduğu bilgisi, mahkeme nezdinde onun dini veya siyasi görüşüne dair bir işaret olarak algılanabilir. Bu tür bir algı, "silahların eşitliği" ve "tarafsız yargı" ilkelerini zedeleyerek, Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi'nin

6. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkını ihlal edebilir.

Baroların parçalı bir yapıya kavuşması, savunmanın kurumsal gücünü zayıflatacağından, savunma fonksiyonunun yargı içindeki etkinliğini azaltacaktır. Bu ise yargının kurucu unsurları arasındaki dengeyi bozacaktır.

Üniter Devlet İlkesi Bağlamında Kurumsal Bütünlük Sorunu

Anayasa'nın 3. maddesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğunu hükme bağlamaktadır. Üniter devlet yapısı, idari teşkilatlanmada birlik ilkesini esas alır. Her ilde tek valilik, tek savcılık ve tek adliye bulunur. Bu yapı, kamu kurumlarında bütünlük ve hiyerarşi gereği doğrudan kamu yararıyla ilişkilidir.

Barolar da kamu kurumu niteliği taşıdıkları için bu yapıdan ayrı tutulamaz. Her ilde birden fazla baronun kurulması, idari yapılanmada parçalanmaya yol açacaktır. Bu durum, yalnızca mesleki temsil açısından değil, yargının birliği ve kamu idaresinin bütünlüğü açısından da üniter yapıyla çelişmektedir.

Tarihsel olarak da çoklu baro modelinin başarısız olduğu örnekler mevcuttur. Osmanlı'nın son dönemindeki çoklu avukat dernekleri, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte tasfiye edilmiş; 1924 yılında tekil baro sistemi tesis edilmiştir. Bu tarihsel örnek, barolardaki birlik ilkesinin toplumsal barış ve hukuk düzeni için ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Disiplin Hukuku ve Mesleki Denetim Açısından Riskler

Avukatlık Kanunu, barolara üye avukatlar hakkında disiplin soruşturması açma ve çeşitli yaptırımlar uygulama yetkisi tanımaktadır. Ancak çoklu baro sistemi, bir baroda disiplin soruşturmasıyla karşılaşan bir avukatın başka bir baroya kolayca geçiş yapabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum, mesleki denetimin işlevsizleşmesine ve kamu hizmeti niteliği taşıyan avukatlık faaliyetinin yaptırımsız kalmasına yol açabilir. Hukuk devleti ilkesi, hukuki güvenliğin sağlanmasını ve kamu görevi ifa edenlerin hesap verebilirliğini zorunlu kılar. Bu yönüyle de sistem ciddi bir anayasal sorun barındırmaktadır.

Meslek İlke ve Uygulamalarındaki Tutarlılık Sorunu

Baroların parçalı yapısı, mesleki standartlar, disiplin uygulamaları, asgari ücret tarifesi gibi konularda yeknesaklık ilkesini de zayıflatacaktır. Bu da avukatlar arasında eşitsizliğe, barolar arası

23- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 135, 07.11.1982 tarih ve 2709 sayılı Kanun, RG 09.11.1982/17863 (Mükerrer).

rekabete ve yurttaşların adalete erişimi konusunda dengesizliklere neden olabilir. Özellikle CMK ve adli yardım hizmetlerinin barolar arasında farklılaştırılması, sosyal devlet ilkesinin uygulanmasını sekteye uğratabilir.

Çoklu baro sistemi; kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları olan baroların anayasal konumunu zayıflatan, yargının bağımsızlığına ve tarafsızlığına zarar veren, hukuk devleti ve üniter devlet ilkeleriyle çelişen bir düzenlemedir. Yalnızca avukatların meslek içi temsil sorunlarını değil, doğrudan yurttaşların hak arama özgürlüğünü ve adalete erişim hakkını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu düzenlemenin, baroların siyasallaşmasının önüne geçmek gibi savlarla meşrulaştırılması mümkün değildir. Aksine, çoklu baro sistemi baroların daha fazla siyasallaşmasına, ideolojik temelli ayrışmaların kurumsallaşmasına ve mesleki dayanışmanın ortadan kalkmasına neden olacaktır.

Anayasa'nın 2., 3., ve 135. maddeleri ışığında değerlendirildiğinde, çoklu baro sisteminin mevcut haliyle Anayasa'ya uygun olduğu söylenemez.

SONUÇ

Türkiye'de avukatlık mesleği ve barolar, tarihsel süreç içerisinde yalnızca birer meslek örgütü olarak değil, hukuk devletinin ve demokrasinin kurucu unsurlarından biri olarak şekillenmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan modernleşme süreci, avukatlığın kurumsallaşması ve baroların oluşumunu beraberinde getirmiş; özellikle Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte barolar, yargının bağımsız bir ayağı olarak kamusal işlev üstlenmiştir.

Ancak bu kurumsal yapı, özellikle siyasal müdahaleler, idari vesayet uygulamaları ve 2020 yılında yürürlüğe giren çoklu baro düzenlemesiyle ciddi biçimde zedelenmiştir. Baroların ruhsat süreçlerinden denetim mekanizmalarına kadar birçok alanda yürütmenin gölgesinde kalması, savunma makamının bağımsızlığına doğrudan bir tehdit oluşturmakta; yurttaşların adalete erişim hakkını zayıflatmaktadır.

İstanbul Barosu örneğinde görüldüğü üzere, barolar tarih boyunca yalnızca avukatları değil, aynı zamanda halkın haklarını da savunmuş; askeri darbelerden olağanüstü hâl uygulamalarına, insan hakları ihlallerinden ekonomik krizlere kadar birçok dönemde hukukun toplumsal işlevini korumak adına direnç göstermiştir. Orhan Apaydın gibi figürler, bu mücadelenin etik ve siyasal boyutunu görünür kılmış; Atocha Katliamı gibi uluslararası örnekler ise

savunma mesleğinin kolektif haklar açısından taşıdığı kritik önemi ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, baroların güçlendirilmesi, yalnızca mesleki bir gereklilik değil; demokratik toplum düzeninin, hukuk güvenliğinin ve toplumsal barışın teminatıdır. Gerçek anlamda özerk, katılımcı ve kamu yararını esas alan baro yapıları inşa edilmeden; yargının bağımsızlığı ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınamaz. Bu nedenle, barolar üzerindeki siyasal ve idari baskıların kaldırılması, çoklu baro gibi ayrıştırıcı düzenlemelerin sonlandırılması ve baroların kurumsal bütünlüğünün anayasal güvenceye kavuşturulması, demokratikleşme süreci açısından yaşamsal önemdedir.

KAYNAKÇA

1136 sayılı Avukatlık Kanunu, Resmî Gazete, 7 Nisan 1969, Sayı: 13168.

AKMAN, Mehmet. 2007. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I: 1. Tertip Düstur'un Tarihi Fihrist ve Dizini." *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları* 3 (Bahar): 67-224.

APAYDIN, Orhan Adli. *Kim Öldürüyor, Niçin Öldürüyor? - Dünyada ve Türkiye'de Terör Üstüne Bir İnceleme ve Araştırma*. İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1978 (2. baskı 1981).

Aydın, N. (2013). *Avukatlık mesleğinin niteliği*. İstanbul: [Yayınevi bilgisi yok]. (İkinci baskı, 1 Haziran 2013).

AYDIN, Tugay. "Türkiye'de Avukatlığın Tarihi ve İlk Kurulan Barolar Hakkında." *Adalet Dergisi*, Sayı 71, 2023/2, ss. 503-526. DOI: 10.57083/adaletdergisi.1391708.

BALCI, Murat. "Avukatların Özgürce Görev Yapabilme Hakkı ve Baroların Bağımsızlığı: AİHM Kararları Işığında Bir Değerlendirme." *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt 96, Sayı 3, 2022, s. 163-184.

BATUM, Süheyl; KANADOĞLU, Korkut; ÖZSOY BOYUNSUZ, Şule. *Avukatlık Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7249 Sayılı Kanun'un Anayasaya Aykırılık Değerlendirmesi*. İstanbul Barosu. Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/AvukatlikKanunuDegis-AVProflar-AnayasayaAykirilikDegerlendirmesi.pdf>.

BERMEO, Nancy. "Sacrifice, Sequence, and Strength in Successful Dual Transitions: Lessons from Spain." *Journal of Politics*, 56(3), 1994, ss. 601-627.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 10 Aralık 1948. BM Genel Kurulu Kararı, 217 A (III).

BRADLEY, Clark L. "The Lawyer's Role in Shaping Legislation." *Santa Clara Law Review*, Cilt 2, Sayı 2, 1962, ss. 161-. <http://digitalcommons.law.scu.edu/lawreview/vol2/iss2/5>.

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ. Çalışma Raporu 1977. Ankara, 1977. Halit Çelenk Arşivi. Erişim: 11 Ağustos 2025. <https://halitcelenk.org/sites/default/files/belgeler/cagdas-hukukcular-dernegi-calisma-raporu-1977.pdf>.

ERDEM, Şerafettin Can. "Cumhuriyet Öncesinde Avukatlık ve İstanbul Barosu'nun Kuruluşu." *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı 39, İstanbul, 2018, ss. 127-168.

HUMAN RIGHTS WATCH (HRW). World Report 1990 - Turkey. 1 Ocak 1991. Erişim: 11

Ağustos 2025. <https://www.refworld.org/reference/annualreport/hrw/1991/en/16677>.

GÜRSELER, Güneş. (2004). Baroların Bağımsızlığı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (54), 303-307

"İstanbul Baro Başkanı Kaboğlu ve yönetim kurulu hakkında 'terör' soruşturması." *Sol Haber*, 22 Aralık 2024. Erişim: 11 Ağustos 2025. <https://haber.sol.org.tr/haber/istanbul-baro-baskani-kaboglu-ve-yonetim-kurulu-hakkinda-teror-sorusturmasi-396938>.

İstanbul Barosu. Görevimizin Başındayız... Davalar, Baskılar Bizi Yıldırılmaz!. İstanbul Barosu, 5 Şubat 2013. Erişim: 11 Ağustos 2025. istanbulbarosu.org.tr. İstanbul Barosu. Tarihçe. istanbulbarosu.org.tr. Erişim: 11 Ağustos 2025.

"İstanbul Barosu'nda 8 Mart paneli: 'İş Yerinde Kadın: Sömürü, Mobbing, Şiddet ve Taciz.'" *Sol Haber*, 7 Mart 2020. Erişim: 11 Ağustos 2025. <https://haber.sol.org>.

[tr/toplum/istanbul-barosunda-8-mart-paneli-yerinde-kadin-somuru-mobbing-siddet-ve-taciz-282108](https://toplum.istanbul-barosunda-8-mart-paneli-yerinde-kadin-somuru-mobbing-siddet-ve-taciz-282108).

İNCEOĞLU, Murat. "Yargılanmak Baro Başkanlığının Fitratında Var." *Bianet*, 15 Ocak 2025. Erişim: 11 Ağustos 2025. <https://bianet.org/yazi/yargılanmak-baro-baskanliginin-fitratinda-var-303647>.

KARABULUT, Umut. "Muhâmât Kanunu: Türkiye'de Avukatlık Kurumunun Düzenlenmesi ve İstanbul Barosunda Yaşanan Tasfiyeler." *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı 27, Aralık 2013, ss. 79-104.

KUNTMAN, Osman. "Türkiye'de Avukatlık Mesleğinin, İstanbul Barosu'nun Tarihçesi ve Yabancıların Kurduğu Baro." *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt 62, Sayı 4-5-6, 1988.

MANSFIELD, Michael QC. "The Day of the Endangered Lawyer." *Socialist Lawyer*, no. 63 (February 2013): 12-13. *Pluto Journals*. Erişim: 11 Ağustos 2025. <https://www.jstor.org/stable/10.13169/socialistlawyer.63.0012>.

Mehakim-i Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname. *Düstur, Tertip I*, Cilt 4, ss. 209-216. 1 Kanunusani 1291 (13 Ocak 1876).

"Tehlikedeki Avukatlar Günü Türkiye ve İspanya'daki avukatlara ithaf edildi." *Sol Haber*, 24 Ocak 2013. Erişim: 11 Ağustos 2025. <https://haber.sol.org.tr/dunyadan/tehlikedeki-avukatlar-gunu-turkiye-ve-ismanyadaki-avukatlara-ithaf-edildi-haberi-66772>.

Türkiye Barolar Birliği. Avukatlık Kanunu Yönetmeliği. *Resmî Gazete*, 19 Mart 2001, Sayı: 24345.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, *Resmî Gazete* 09.11.1982/17863.

Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler (Havana Kuralları). İzmir Barosu. Erişim: 12 Ağustos 2025. <https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/merkezler/havana-kurallari.pdf>.

2.

Dürüst olmayan, etik dışı davranan ve kişisel sadakate önem veren bir başkan, yönetimini dürüst olmayan ve etik dışı destekçilerle doldurur. Bu durum, artan yolsuzluğa ve gücün kötüye kullanımına, siyasi sistemin etkili işleyişi için kritik öneme sahip yerleşik normların terk edilmesine ve hatta suç faaliyetlerine yol açar.

DEMOKRASİNİN ANKA KUŞU WATERGATE

Iryna AKSAKAL

Önsöz

Bunaltıcı bir Temmuz akşamı, eski gazete ve monografi arşivlerini karıştırırken, zamanla sararmış sayfaların hışırtısı yerine, şimdiki zamanın ve ilerlemenin bir göstergesi olarak, bir bilgisayar faresinin yavaş tıkırtısı duyuluyordu. Sayfalar değişiyor, siyah-beyaz fotoğraflar hızla geçiyor, yer yer eski ama bir zamanlar çok önemli olan belgelerin okunamayan kopyaları beliriyor, bazen de bütün bu bilgi yığınının arasında bir daktilo sesi, bir taksinin sabırsız kornası, bir başkent gazetesinin yazı işleri bürosunun gürültüsü ve uğultusu, Deep Purple'un ritmik rock'u duyuluyor gibiydi. Stenograflar, fakslar, çıtırtı ve gürültüyle dolu ses kayıtları...

Bu kelimeler çoktan unutulup gitmiş ve kullanımdan kalkmıştı. Peki neden tekrar ortaya çıkıp bizi Temmuz 1974'e geri döndürüyorlar?

Giriş

"Watergate skandalı her şeyi altüst etmiş gibi görünüyor: Hukuku uygulaması gereken Başsavcı kanunsuzluk yapıyor; FBI Başkan Yardımcısı gecenin karanlığında gizlice bir gazeteciyle görüşüyor; Yüksek sosyete mensup bir kadın hapishaneye girmeye, daha doğrusu limuziniyle oraya gitmeye hazırlanıyor; ve başkanın bir suçlu olduğu ortaya çıkıyor."

Tamara Eidelman¹,

tarihçi, bilimin popülerleştiricisi

1972'de, Amerika Birleşik Devletleri Demokrat Partisi'nin Watergate kompleksinde yer alan ofisine dinleme cihazı yerleştirmeye çalışan beş adam tutuklandı. Garip ama çok da önemli olmayan bir olay gibi görünebilir. Ancak, Başkan Richard Nixon'un istifasıyla sonuçlanan ve Amerikalıların güç algısını sonsuza dek değiştiren siyasi patlama tam da bu olayla başladı.

Amerikan siyaset tarihinde birçok önemli olay yaşanmıştır, fakat hiçbirisi demokrasinin temellerini Watergate skandalı kadar sarsmamıştır. Bu, bir güç, yolsuzluk ve gerçeği gizleme girişiminin öyküsüydü ve nihayetinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın eşi benzeri görülmemiş istifasına yol

¹ - <https://tamara-eidelman.com/p/uotergeyt-kak-skandal-otpravil-prezidenta-v-otstavku> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

açtı. Bu olay, yalnızca Amerika Birleşik Devletleri tarihine değil, aynı zamanda tüm dünya tarihine de damgasını vurdu. "Watergate" kelimesi, devlet başkanının kariyerinin çöküşüne yol açan bir skandal anlamında, dünyada ki birçok dilde siyasi literatürlere girmiş ve yaygın kullanılan bir kelime haline gelmiştir; olayların merkezindeki Watergate isimli otel kompleksinin ikinci kökü olan "gate", yeni skandalları ve sarsıcı olayları vurgulamak için adlarında sıklıkla kullanılan bir ek haline gelmiştir. Ancak modern dünyada, siyasi yankı uyandıran bir olayı belirtmek için "gate" ekini cesurca kullanan ortalama bir kişi, bu "gate" kelimesinin nereden geldiğini ve başlangıçta ne anlama geldiğini her zaman hatırlayamayacaktır. Bu da olayın ne kadar yankı uyandırdığını, nesillerin hafızasında ne kadar derin izler bıraktığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bu olay birçok makale ve yayına, tarih kitaplarına ve edebi romanlara, bilimsel çalışma ve incelemeye, belgesellere ve filmlere konu olmuştur. Siyasetçiler, gazeteciler, öğrenciler ve filozoflar, yarım asırdan fazla bir süre önce yaşanmış bir olayın analizine tekrar tekrar başvuruyorlar. Görünüşe göre bu olayda "boş nokta" kalmamış: tüm arşivler açılmış, tüm yazışmalar yayınlanmış ve okunmuş, tüm ses kayıtları tekrar tekrar dinlenmiş. Olaylara doğrudan katılanların çoğu artık hayatta değil ve hikâyelerini yeni gerçekler veya ayrıntılarla destekleyemeyecekler. Ayrıca, Watergate'ten sonra dünya birçok siyasi skandal, çatışma ve savaşa sarsılmıştı. Bunu izleyen elli yıl, Haziran 1972'de başlayan olayları gölgede bırakabilecek ve hafızalardan silinmesine yol açabilecek önemdeki kader olayları ve kararlarla doluydu. O zamandan beri birçok istifa, birçok cinayet ve birçok seçim yaşandı. Peki, sıradan gazeteciler, akademisyenler, siyaset bilimciler ve hukuk çalışmalarıyla ilgilenen kişiler neden tekrar ve tekrar Watergate davasının olaylarına dönmeye çalışıyorlar?

İlk bakışta pek de dikkat çekici olmayan, üstelik pek çok rastlantısal etkenin bir araya gelmesiyle mümkün olan bir olayla başlayan Watergate fenomeni nasıl açıklanabilir? Eğer tüm bu rastgele faktörler aynı anda gerçekleşmeseydi, o Haziran gecesi yaşanan olay ve genel olarak onu takip eden üst düzey iktidar bağlantıları hakkında belki de hiçbir şey bilinmezdi. Ancak suç apaçık ortadaydı. ABD Başkanı'yla hiçbir ilgisi olmayan, basit küçük bir suç gibi görünen otel kompleksindeki vaka, başlangıçta önemsizliği gerekçesiyle göz ardı edilmiş veya ettirilmeye çalışılmış, ancak yetkin eylemler sonucunda giderek bir skandala dönüşmüş, bunun sonucunda da en üst

düzy iktidar organlarındaki devasa yolsuzluk sistemi ortaya çıkarılmıştır. Oysa ki, olaylar silsilesi öncesi ilk resim oldukça basitti: Richard Nixon'un aşırı aktif ve açıkçası pek de akıllı olmayan beş destekçisi, başkanın lehine hareket etmeye karar vermişti.

Bu yazıda, Haziran 1972'de başlayan olaylar zincirinin analizine de değinecek ve bu davanın olgusunun ne olduğunu ve modern dünyadaki daha ciddi siyasi çalkantılara rağmen neden günümüze kadar güncelliğini yitirmediğini açıklamaya çalışacağız. Temmuz 2025'te, modern dünya açısından bakıldığında, Watergate davasının neden sivil toplumda başarılı demokratik süreçlerin bir örneği haline geldiğini ve bugün de öyle kaldığını anlamak temel hedefimizdir.

Gece Gölgesi: Bir Skandalın Başlangıcı veya Watergate'te Neler Oldu?

"Watergate neydi? Küçük bir sorun!"

Richard M. Nixon²,

1969'dan 1974'e kadar 37. ABD başkanı olarak görev yapan Amerikalı siyasetçi ve avukat

17 Haziran 1972, gece yarısı. Watergate Otel Kompleksi, Washington, ABD:

Rutin kontrollerini yapan bir güvenlik görevlisi, Watergate ofislerinden birinin kapısının kırıldığını fark etti. Bu andan itibaren, yalnızca bir araya geldiklerinde tüm sonraki olaylar zincirinin gelişiminin başlangıcı için temel oluşturacak olan rastgele etkenler sırası meydana gelir.

Güvenlik görevlisi, devriyesi sırasında kapı kilidine yapışmış bir bant parçasını fark etmeseydi, hikâye farklı olabilirdi. Bu bant, kapının kapanmasını engellememiş, ancak otomatik olarak kilitlenmesinin önüne geçmişti. Temizlikçi kadınların temizlik yaparken kilitleri açmak için zaman kazanmak amacıyla bant kullandığını düşündü. Yapışkan bandı kopardı, hemen unuttu ve yoluna devam etti. Doğal olarak, yaklaşık bir saat sonra aynı kapıda tekrar yapışkan bant görünce şaşırdı. Belki de onun yerindeki başka bir güvenlik görevlisi buna dikkat etmemiş ve önem vermemişti. Ancak bu durumda polis çağrıldı³. İşte tam bu noktada bir rastlantı daha ortaya çıkıyor. Devriye arabası, depoda benzin olmadığı gerekçesiyle ihbarın yapıldığı yere ulaşamadı (aslında devriye görevlisi,

2-<https://www.azquotes.com/quote/1204003> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

3- Elaine Woo and Frank Wills, "Guard Discovered Watergate Break-In" ("Frank Wills; Güvenlik Görevlisi Watergate Hırsızlığını Keşfetti"), The Los Angeles Times, 29.09.2000.

en sevdiği barda aşırı alkol aldığı için gelememişti⁴). Fakat görevli polis memuru dikkatli ve ısrarcı olmaya karar verdi. Bunun üzerine olay yerine, tesadüfen yakınlarda bulunan ve sokak suçlularını ve uyuşturucu bağımlılarını yakalamakla meşgul olan sivil giyimli (daha doğrusu hippy gibi giyinmiş) polis dedektiflerini çağırdı⁵. Otel kompleksinde devriye gezmek görev kapsamı dışındaydı, yani görev başındayken belirtilen komplekse gelen bir çağrıya cevap verme zorunlulukları yoktu. Ancak yine de hemen olay yerine geldiler.

Özetle, bu davanın ilk dakikalardan itibaren tamamen sıra dışı bir seyir izlediği ve en sonunda şu tabloya varıldığı söylenebilir: Gece. ABD'nin başkenti. Saygın bir otel kompleksi. Bir siyasi partinin ofisi. Hippiler gibi giyinmiş ve hippilere benzeyen üç kişi, pahalı takım elbise ve kravatlı beş adamı tutukluyor. İlk bakışta bu oldukça absürt bir tablo. Ancak devamında ki olaylarda olduğu gibi, başlangıç noktası olan bu gece her şey bambaşka ve gerçekte olduğundan farklı görünüyordu. Bu gece tutuklamasının, sembolizmiyle, bir şekilde davanın sonraki tüm süreçleri ve nihayetinde sonucunu öngördüğü söylenebilir.

Böylece tutuklanan beş adam dinleme cihazları ve fotoğraf ekipmanlarıyla donatıldı. Üstelik, bunun ikinci izinsiz girme vakası olduğu kısa sürede anlaşıldı, ilki aynı yılın 28 Mayıs gecesi aynı adreste gerçekleşmişti. O zamanlar, ABD Demokrat Parti yetkililerinin telefonlarına elektronik dinleme cihazları takılmıştı. İkinci izinsiz girme ise daha önce kurulan "böceklerden" birinin arızalanması nedeniyle tamir edilmesi için yapılmıştı⁶.

İlk başta basit bir ceza davası gibi görünen bu vaka, kısa sürede siyasi bir depreme dönüştü. Nasıl mı? Hem tesadüfi olayların bir araya gelmesiyle hem de davanın sonraki tüm ana katılımcılarının kamusal duruşu, mesleklerine ve devlet yasalarına saygısı sayesinde.

Başlangıçta olay, basında sıradan bir gece olayı⁷, bir hırsızlık girişimi olarak yansıtıldı. Soruşturma

sırasında tespit edildiği üzere, tutuklulardan dördü Fidel Castro'dan kaçan Kübalı göçmenlerdi; bu nedenle dava ilk başta bir tür amatör faaliyet olarak değerlendirildi: Demokratların değil, Cumhuriyetçilerin iktidara gelmesi için Nixon'a yardım etmek gerekiyordu, çünkü o zaman ABD'nin Küba politikası daha sert hale gelecekti. Nitekim duruşmada, beşinci hırsız James McCord, hâkimin mesleğini sorması üzerine, yakın zamanda kamu hizmetinden (CIA'den) istifa ettiğini söyledi. Duruşma sırasında ortaya çıkan bu ayrıntı, gazetenin yayıncısı tarafından suç bölümündeki vakaları takip etmek üzere o gün mahkemeye gönderilen The Washington Post gazetesinin genç muhabiri Cumhuriyetçi Bob Woodward'ın dikkatini çekti. Genelde, sıradan suçlarla ilgili duruşmalar ilginç veya sıra dışı bir şeyin habercisi değildi. Gazete için ilgi çekici ve heyecan verici bir haber hazırlamanın mümkün olması pek olası değildi. Ancak gazetecilik profesyonelliği, her zaman tetikte olmak ve ilk bakışta en sıradan olanlar da dahil olmak üzere, haberlere karşı sorumlu bir yaklaşım sergilemekten ibarettir. "Eski CIA çalışanı" - bu genç muhabir için ilk işaret fişegi idi ve geri sayım başladı. Bob Woodward bu ipucuna sarıldı. Ardından meslektaşı Carl Bernstein da ona katıldı. Kelimenin tam anlamıyla bir telefon rehberi ve rastgele konuşmalar zinciriyle başlattıkları soruşturma, kısa sürede gündeme bomba gibi düştü. Hırsızların kendi inisiyatifleriyle hareket etmedikleri ve Başkanı Yeniden Seçtirme Komitesi (CREEP - Committee to Re-Elect the President) ile bağlantılı olduklarını keşfettiler. Yani, ipleri çektikçe ucunun Beyaz Saray'a çıktığı açıktı⁸. Fakat orada çalışan çok sayıda insan var. Başkentteki otel komplekslerinden birinde gece yarısı yapılan bu yasadışı girişimin nereye kadar gidebileceği henüz bilinmiyordu. Ancak Beyaz Saray Üzerinde karabulutların yavaş yavaş toplandığı aşıkardı.

Tarihi Değiştiren Soruşturma: "Yalnızca özgür ve serbest bir basın, hükümetin aldatmacasını etkili bir şekilde ortaya çıkarabilir. Özgür basının en önemli görevlerinden biri, hükümetin herhangi bir kolunun halkı aldatmasını engellemektir."

Hugo Lafayette Black⁹,

Amerikalı siyasetçi ve hukukçu, ABD Yüksek Mahkeme Yargıcı

Gazeteciler Woodward ve Bernstein, sistematik

4- Craig Shirley, "The Bartender's Tale: How the Watergate Burglars Got Caught" ("Barmenin Hikayesi: Watergate Hırsızları Nasıl Yakalandı"), Washingtonian, 20.06.2012.

5- Al Hunter, "Watergate A Half Century On" ("Watergate'in Üzerinden Yarım Yüzyıl Geçti"), The Weekly View, 09.06.2022.

6- Robert Pear, "Watergate, Then And Now; 2 Decades After a Political Burglary, the Questions Still Linger" ("Watergate, O Zaman ve Şimdi; Siyasi Bir Hırsızlıktan 20 Yıl Sonra, Sorular Hala Akıllarda"), The New York Times, June, 15 (1992), p. 15.

7- <https://www.britannica.com/event/Watergate-Scandal> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

8- Janelle Davis, "6 Mistakes That Led To The 1972 Watergate Burglars Being Caught" ("1972 Watergate Hırsızlarının Yakalanmasına Yol Açan 6 Hata"), CNNPolitics, 27.02.2022.

9- <https://www.azquotes.com/quote/899299> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

bir şekilde giderek daha fazla kanıt toplamaya başladılar. Kısa sürede izinsiz girme ile Beyaz Saray'ın en üst kademeleri arasında net ve doğrudan bir bağlantı kurmayı başardılar. Söz konusu olayların ardından adı geçen gazetecilerin yayınladıkları "All the President's Men" (Başkanın Tüm Adamları)¹⁰ adlı sosyo-politik kitapta, gazetecilik soruşturmasının tüm seyri ayrıntılı olarak yansıtılmaktadır.

Makalemiz çerçevesinde soruşturmanın tüm iniş çıkışlarına ve ayrıntılarına değinmenin bir anlamı yok. Araştırmamızın konusu çerçevesinde bu soruşturmayı dikkat çekici kılan en önemli husus, bundan sonraki tüm sürecin ilk adımı, tetikleyicisi olmasıdır. Bu hem başlangıçta ortaya çıkması hem de sonrasında gelişmiş bir demokrasi kültürünün olduğu koşullarda ilerlemesi sayesinde mümkün olmuştur; çünkü bu toplumun temel unsurlarından biri de özgür basındır.

İnisiyatif alan iki genç gazeteci, yayın yönetmeni ve gazete sahibinin desteğiyle, ilk bakışta sonuçsuz gibi görünen bir soruşturmaya başlar. Gazetecilerin bu davadaki kararlılığı ve azminin rolü, bilgi kırıntılarını parça parça toplayarak yürüttükleri soruşturmanın siyasal ve toplumsal arka planı göz önüne alındığında daha da artmaktadır. Arka plan ise şöyledi: Bir yandan Beyaz Saray, yaşananların önemsiz bir saldırı veya "üçüncü sınıf hırsızlık" (third-rate burglary)¹¹ olarak değerlendirilmesi gerektiğini resmi görüş olarak belirtmeye devam ediyordu. Nitekim daha sonra, bu tür resmi açıklamalara paralel olarak Beyaz Saray'ın soruşturma sürecini yavaşlatmaya, başkana ve yeniden seçilmesine zarar verebilecek her türlü kanıtı örtbas etmeye çalıştığı ortaya çıktı. Öte yandan, başlangıçta medya Beyaz Saray'ın söylediklerine inanarak girişimi önemsiz bir vaka olarak değerlendirip pek gündeme almadı. Toplum ise olan bitene hiçbir şekilde ilgi göstermedi, çünkü bir olayın yankı düzeyi her zaman basında nasıl yer aldığıyla doğrudan ilişkilidir ve toplumda ilgi ancak bu şekilde uyandırılabilir.

Basının ve dolayısıyla kamuoyunun devam eden soruşturmaya yönelik tutumunda önemli bir dönüm noktası, McCord'un (suçlulardan biri) 1973 baharında davadaki Baş Yargıç John Sirica'ya, başkanlık yönetiminin soruşturmayı yavaşlatmaya çalıştığını iddia eden bir mektup yazmasıyla gerçekleşti¹².

Yargıç, duruşma sırasında mahkeme salonunda bu mektubu okudu. Elbette McCord'un eylemleri, demokrasinin korunması ve adaletin tesisi gibi meşru amaçlara dayanmıyordu. Her şey çok daha sıradandı: Yargıç Sirica bazı çevrelerde oldukça ağır cezalar vermesiyle tanındığı için, Beyaz Saray aleyhine ifade vermeye yalnızca cezasını hafifletmek için kalkışmıştı. Ancak McCord'un başlangıçtaki niyetlerinin aksine, mektubu hem basının hem de dolayısıyla kamuoyunun artan ilgisinin odağını değiştirmede bir dönüm noktası oldu. Bunun ardından, özellikle mahkeme salonunda tanıklardan birinin sorgusu sırasında, başkanın Beyaz Saray'daki tüm konuşmalarının ses kaydının alındığının ortaya çıkmasıyla, medyanın ve ardından kamuoyunun bu davaya olan ilgisi katlanarak arttı. O geceki olayın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen konu giderek daha güncel hale geliyordu.

Böylece 1973 baharına gelindiğinde durum şöyle gelişmişti: Üç soruşturma aynı anda yürütülüyordu. Bağımsız gazetecilik soruşturması ve otele yasadışı giriş ile ilgili mahkeme soruşturmasına ek olarak, Kongre'nin her iki meclisi (Temsilciler Meclisi ve Senato) da Beyaz Saray yetkililerinin eylemleri hakkında kendi soruşturmalarını yürütüyordu. Ayrıca, Senato komitesi duruşmaları ulusal televizyondan canlı yayınlanıyordu ve bu da yaşananlara olan kamu ilgisinin arttığının açık bir teyidiydi.

Yani, başkent gazetelerinden birinin suç sayfasında, Haziran akşamı bir otelde yapılan hırsızlık girişimine ilişkin küçük bir notla başlayan dava, genç gazetecilerin özverili çalışmaları ve girişimleri sonucu toplumda başlatılan süreçlerle giderek iktidarın en üst kademelerine yönelik siyasi bir soruşturmaya dönüşmeye başladı.

Basının rolüne dair bu bölümü kısaca özetleyecek olursak, Woodward ve Bernstein ne kadar parlak gazeteciler olursa olsunlar, ana akım tüm gazetelerin olup bitenlere önem vermediği ve aktif bir şekilde hükümet yanlısı bir tavır takındığı bir dönemde The Washington Post yönetiminin desteği olmasaydı, soruşturmalarının böyle bir sonuç ve yankı uyandıramayacağını belirtmekte fayda var.

Aşağıdaki örnek, tüm gazete ekibinin ne kadar uyumlu hareket ettiğinin ve gazetecilerin yayın kuruluşunun yöneticilerinden ne tür bir destek aldığının kanıtı olabilir. Bu, sadece küçük bir taslak, önemi bakımından daha önemli olan bir dizi olaydan biri; ancak tıpkı çimenlerin üzerindeki bir çiy damlası gibi, etrafındaki daha geniş dünyayı (makalemizin bağlamında, egemen olan özgürlük atmosferini) yansıtıyor.

10- Carl Bernstein and Bob Woodward, *All the President's Men*, New York: Simon and Schuster, 1974.

11 - <https://politicaldictionary.com/words/third-rate-burglary/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

12- Mektubun içeriği ve yargı sisteminin rolü bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

Gazete eski Başsavcı ve daha sonra başkanlık seçim kampanyasının başkanı olan John Mitchell'e¹³ artık ulaştığında ve dava Beyaz Saray yönetimi ile The Washington Post arasında doğrudan bir çatışmaya dönüşmeye başladığında, Carl Bernstein ifade vermek üzere mahkemeye çağrıldı. Davanın karşı tarafı, özellikle gazetecilerin haber kaynaklarıyla ilgileniyordu. Gazetecilik etiğine göre bir gazeteci hiçbir zaman, hiçbir koşulda haber kaynaklarının isimlerini açıklayamaz. Fakat diğer yandan mahkemenin talebi üzerine mahkeme salonunda bilgi vermeyi reddetmek, mahkemeye itaatsizlik anlamına gelecektir. Ne yapmalı? Durum umutsuz görünüyordu ve soruşturma ile ilgili tüm belgelerin resmi mercilere teslim edilmesi konusunda baş editör Ben Bradlee ile gazetenin sahibi Katherine Graham'ın aklına parlak bir fikir geldi: Soruşturmaya ilişkin tüm belgeleri ona (Katherine Graham'e) teslim etmek. Gazeteyi temsil etmek üzere mahkemeye çıkacak olan Katherine Graham, mahkemeye çağrılan gazeteciler yerine, kaynaklarını açıklamayı reddederek suçlamayı üstlenecek. Dolayısıyla mahkeme kaynakların açıklanmasını talep ederse, bunu ondan talep edecek ve reddetmesi durumunda, mahkemeye saygısızlığının bir göstergesi olarak hapis cezasıyla karşı karşıya kalacak.

Böylece, bizlerin hayal gücü, davadaki karşı tarafın (Beyaz Saray yönetimi) baskısı altında, mahkemenin basının bağımsızlığına baskı yapmaya devam etmesi halinde gerçekleşebilecek şu tabloyu kolayca çiziyor: Şık bir limuzin cezaevine yaşıyor ve ABD Anayasası'nın Birinci Ek Maddesi'ni korumak uğruna hapse girmeye hazır bir yüksek sosyete mensup bir kadın olan Katherine Graham aracından çıkıyor. Ne denilebilir ki, hippi kıyafetli polislerden başlayarak absürt olaylar zinciri tüm dava boyunca devam ediyor. Bu olayın yanı sıra, Katherine Graham'ın eski Başsavcı ve daha sonra başkanlık seçim kampanyasının başkanı olan John Mitchell'den doğrudan tehditler aldığını da belirtmekte yarar görüyoruz. Ancak burada da gazetenin sahibi korkusuzluğunu ve metanetini gösterdi ve gazetenin baş editörü Ben Bradlee, tehdit metnini bir sonraki sayıda yayınladı¹⁴. Bilindiği gibi, tanıtım, gece vakti kötü bir adamı hedef alan bir spot ışığıdır.

13- John Mitchell'in Watergate'deki rolü hakkında daha fazla ayrıntı buradan bulunabilir; Lawrence Meyer, "John N. Mitchell, Principal in Watergate, Dies at 75" ("Watergate'in Ana Karakterlerinden Biri John N. Mitchell 75 Yaşında Hayatını Kaybetti"), The Washington Post, 10.11.1988.

14- Evan Thomas, "An American Original" ("Bir Amerikan Orijinali"), Newsweek, 29.07.2001.

Yukarıda verilen küçük ama önemli ayrıntı, The Washington Post ekibinin başlatılan soruşturma etrafındaki birliğini, gazetenin tüm kadrosunun mesleklerine olan bağlılığını ve gerçeği topluma ulaştırmada kendilerine verilen önemli rolün bilincinde olduklarını yansıtmaktadır. Bu hikâyenin devamında, yukarıda bahsedilen, anonimliği ve gizliliği korunan gazetecilik kaynaklarına dönmekte fayda var. Sonuçta, gazetecilerin tüm özverisine rağmen, bilgi ve veri olmadan bir soruşturma yürütmek kesinlikle imkansızdır. Gazeteciler gerçeği ortaya çıkarma arayışlarında, toplumun tepkisiyle, daha doğrusu demokrasi ve açıklık ilkelerine göre inşa edilmiş, gelişmiş bir sivil toplumla işleyen mekanizmaları devreye soktular. Hedef, daha fazla bilgi edinmektir. Bu kaynaklar kimlerdir? Neden bilinmiyorlardı ve gizli tutuluyorlardı? Bu soruların cevapları bir sonraki bölümde verilecektir.

Kaynaklar veya Casusluk Hikayesi: "Deep Throat (Derin Boğaz) olarak bilinen kaynak, skandala dair bir tür rehber niteliğindeydi. Onun tek tutarlı mesajı, Watergate soygununun buzdağının sadece görünen kısmı olduğuydu."

Bob Woodward¹⁵,

The Washington Post gazetecisi

Belki de bu olay gerçekten de The Washington Post'ta birkaç makale ve suç raporları arşivlerinde yer alan atıflarla sona erebilirdi. Gazetenin tüm ekibinin ısrarı (azmi) ve kararlılığı göz önüne alındığında bile, güvenilir kaynaklar olmadan, genel olarak hiçbir kaynak olmadan davanın ilerletilmesi mümkün değildi. Aksi takdirde, tipik bir magazin yayını gibi görünürdü. 1972 yazından itibaren, gazetecilere bilginin çoğu, "Deep Throat" (Derin Boğaz) kod adı verilen anonim bir kaynak tarafından sağlanıyordu. Daha sonra aynı yılın ekim ayında söz konusu kişi gizlice The Washington Post muhabiri Bob Woodward ile görüşerek, olayda Beyaz Saray çalışanlarının doğrudan rolü olduğunu söyledi. Gazetecilerin bazı şüphelerini doğrulayan ve onlara bir dizi yeni bilgi veren söz konusu gizli görüşmenin ardından The Washington Post, Beyaz Saray yetkililerine yönelik soruşturma ve 1973 sonbaharında sona eren başkanlık seçim kampanyası hakkında bir dizi makale yayınladı (Richard Nixon ikinci kez başkan seçildi).

Yapılan haber dizisi sonucunda, gazetecilere anonim olarak bilgi sağlayan kişinin devlet kurumlarında üst düzey bir mevkide olduğu varsayımına yol açtı.

15- https://www.brainyquote.com/quotes/bob_woodward_289958 - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Söz konusu kaynak, olaylardan ancak otuz yıl sonra resmi olarak ortaya çıktı: Soruşturmayla ilgili bilgiler, aynı zamanda Haziran olayını soruşturmak için özel olarak oluşturulan FBI görev gücüne başkanlık eden FBI Başkan Yardımcısı Mark Felt tarafından sürekli sızdırılıyordu. Watergate skandalındaki rolünü ancak 2005 yılında Vanity Fair dergisinde itiraf etti¹⁶. Bu itiraftan önce Mark Felt, Watergate davasıyla ilgili tüm belge, makale ve yayınlarda yalnızca, "Deep Throat" (Derin Boğaz) takma adıyla anılıyordu. Ayrıca, gazeteci Woodward'ın ilk notlarında MF -My Friend (Dostum)- kısaltması da yer alıyordu. Çok başarılı bir kısaltma olmasa da belki de Watergate davasının gelişimi sırasında FBI başkan yardımcısının gazetecilik soruşturmasına dahil olabileceğine dair şüpheler ortaya çıkmıştı, ancak kamuoyunda bu söylentiler düzeyinde kalmıştı. Bu arada, FBI'nin kendi bünyesinde Haziran 1973'te, yani Watergate davasının en yoğun olduğu dönemde ortaya çıkan kuşkular nedeniyle Mark Felt görevinden ayrılmak zorunda kalmıştı.

Bob Woodward ile Mark Felt arasındaki görüşmelerin öyküsü ayrı bir anlatımı hak ediyor ve bir casus romanından alınmış gerçek bir öyküye benziyor, ancak makalenin konusuyla doğrudan bir ilgisi olmadığı için, bu anlatı çerçevesinde sadece gazetecilerin çalışmalarını ele almak için ilgi çekici bir arka plan görevi görebilir.

Bu çalışmada, asıl ilgi odağı Mark Felt'in soruşturmaya yardımcı olma motivasyonları, nedenleri ve hedefleridir. Siyaset bilimciler, FBI soruşturmasını yürüten kişinin bu davadaki gizli bilgilerin çoğunu neden gazetecilerle paylaşmaya karar verdiğini hâlâ merak ediyorlar. Bazı siyaset bilimciler kişisel intikam fikrini savunurken, diğerleri Felt'in eylemlerinde Beyaz Saray'daki yaşamın tüm karanlık taraflarını kamuoyuna duyurma arzusunu görmeye meyillidir ve bunu da onun yüksek ideallere ve ahlaki ilkelere olan bağlılığıyla haklı çıkarırlar.

Watergate olayı başladığında, mükemmel bir hukuk eğitimi almış olan Mark Felt, otuz yıldan fazla bir süredir FBI'da devlet hizmetindeydi: basit bir ajandan bürodaki ikinci kişiye kadar yükselmişti, tüm devlet mekanizmalarına aşinaydı ve ayrıca çeşitli başkanlık yönetimlerinde çalışma deneyimine sahipti. Mark Felt ile yapılan özel sohbetlerden birinin anıları ve onun Beyaz Saray yönetimi hakkındaki düşünceleri şöyle: "Nixon'un Beyaz Sarayı bambaşka bir konuydu," dedi Felt. "Siyasi baskı muazzamdı," diye devam etti ayrıntıya

girmeden. (Beyaz Saray'ı) "yozlaşmış" ve uğursuz olarak nitelendirdi¹⁷. Dolayısıyla, Nixon yönetiminin yolsuzlukları hakkında tüm bilgilere sahip olan ve yürütme erkinin hâlâ devletin ve vatandaşlarının hizmetinde olduğu ilke ve kavramlarına sahip olan Mark Felt'in, iki yüzyıl boyunca oluşmuş ve şekillenmiş demokratik ilkeleri zayıflatan, ruhu ve yaklaşımlarıyla mevcut yürütme erkini parçalamayı amaçlayan o büyük mekanizmanın parçası olmaya karar verdiğine inanmak kolaydır.

Bu muhakemenin devamında, gazeteci Woodward'ın Mark Felt'in saiklerini nasıl anladığını aktarmak gerekmektedir: "Carl (yazar - Bernstein) ve ben Watergate'in çok başlı canavarını anlamaya çalışırken bana verdiği her türlü bilgi, teyit veya yardım için Felt'e minnettarım. Ana soruşturma kurumunun fiili başkanı konumunda olması nedeniyle, sözleri ve talimatları muazzam, hatta bazen ezici bir otorite taşıyordu. Niyetinden, eğer varsa, ağırlığı, güvenilirliği ve itidali daha önemlidir. Nixon'un istifasından sonra, Felt'in kendisi ve FBI için ciddi bir tehlike oluşturuyorsa bu bilgileri neden sızdığını merak etmeye başladım. Daha önce ifşa edilseydi, Felt bir kahraman olmazdı. Teknik olarak, büyük jüri bilgilerini veya FBI dosyalarını sızdırmak yasa dışıydı veya yasa dışıymış gibi gösterilebilirdi.

Felt, FBI sorgularından ve dosyalarından bazı bilgileri, Nixon ve ekibinin hesap vermesini sağlamak için kamuoyu ve siyasi baskıyı artırmak amacıyla, gizlice de olsa kamuoyuna sızdırmanın bir yolunu bularak büroyu koruduğuna inanıyordu. Nixon yönetimine ve büroyu siyasi amaçlar için manipüle etme girişimlerine karşı yalnızca küçümseme besliyordu. Beyaz Saray'ın genç ve hevesli adamlarından oluşan devriye... ona iğrenç geliyordu... Daha doğrusu, Deep Throat'ın büroyu korumaya, her şey bitmeden önce davranışlarını değiştirmeye çalıştığı sonucuna vardık."¹⁸

Kanaatimizce bu, Watergate davasının bir diğer önemli katılımcısının saiklerinin en mantıklı açıklamasıdır. Bu, dünya görüşünü özgür bir toplumun değer sisteminde şekillendirmiş, devletin varoluşunu sağlayan demokratik ilke ve fikirleri savunmaya hazır, bilinçli bir sivil toplumun temsilcisinin bir başka örneğidir.

Yargının Rolü veya "Cumartesi Katliamı"

"Tarafsız bir yargıç olmak istiyorsanız, suçlayana veya

16- John D. O'Connor, "I'm the Guy They Called Deep Throat" ("Ben Derin Boğaz Dedikleri Adamım"), Vanity Fair, July (2005).

17- Bob Woodward, "How Mark Felt Became 'Deep Throat'" ("Mark Felt Nasıl 'Derin Boğaz' Oldu?"), The Washington Post, 20.06.2005.

18- Bob Woodward, "How Mark Felt Became 'Deep Throat'" ("Mark Felt Nasıl 'Derin Boğaz' Oldu?"), The Washington Post, 20.06.2005.

suçlanana değil, davanın kendisine bakın."

Epiktetos

"Adaletin sağlanması için irade gücüne ihtiyacınız var."

Tojiro Kakisu

Watergate olayının başarıyla sonuçlanmasına yol açan olaylar zincirinin bir sonraki halkası, beş gece hırsızına karşı açılan ceza davalarının yargılanma aşamasıydı.

Hukuk profesörü Anthony J. Gaughan'ın da belirttiği gibi, Yargıç Sirica hem o geceki suçluların davasında hem de daha büyük Watergate skandalının sonucunda belirleyici bir rol oynadı. Yargıç Sirica, soruların içeriğini doğrudan otel kompleksine gece yarısı yapılan baskına ilişkin sorularla sınırlandırdı, sanıklar konuşmayabilir ve Nixon ikinci dönemini tamamlayabilirdi. Sirica'nın mahkeme salonunda gerçeği arama çabaları ulusu büyüledi. Beyaz Saray'ın olaylara ilişkin yorumunu açıkça sorgulayarak, kamuoyunu yönetimin Watergate'teki rolünü örtbas etme çabalarına karşı çevirdi¹⁹. Peki Yargıç Sirica'yı bunun sıradan bir izinsiz girme vakasından daha fazlası olduğuna inandıran neydi? Soruşturma sırasında suçluların paralarının takibi sonucunda, hepsinin doğrudan veya dolaylı olarak Başkanı Yeniden Seçtirme Komitesiyle bağlantılı olduğu ortaya çıktı. Yargıç Sirica'nın "davanın iplerinin"²⁰ en üst düzey güçlere kadar uzandığından şüphelenmesine yol açan bilgi buydu²¹.

Yargı sisteminin rolüyle ilgili bölüm bağlamında, sanıklardan biri olan James McCord'un, cezasının hafifletilmesi umuduyla savcılıkta mahkemeye iş birliği yapmaya karar vererek, Beyaz Saray'ın yakışsız eylemleri hakkında, Watergate davasının tamamı için bir tür kader niteliğinde yazdığı talihsiz mektubunu bir kez daha hatırlamak gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu mektup Mart 1973'teki duruşmada yargıç tarafından okundu. Uzun bir hapis cezasıyla karşı karşıya kalan sanık James McCord,

19- Anthony J. Gaughan, *Watergate, "Judge Sirica, and the Rule of Law"* ("Watergate, Yargıç Sirica ve Hukukun Üstünlüğü"), *McGeorge Law Review*, Vol. 42 (2011), p. 345.

20- Karlyn Barker and Walter Pincus, "Watergate Revisited: 20 Years After the Break-in, the Story Continues to Unfold" ("Watergate Yeniden Ele Alındı; Hırsızlıktan 20 Yıl Sonra Hikâye Devam Ediyor"), *The Washington Post*, 14.06.1992.

21- Bunu Yargıç John J. Sirica'nın "To Set The Record Straight: The Break-In, The Tapes, The Conspirators, The Pardon." ("Kayıtları Düzene Koymak Gerekirse: Hırsızlık, Kasetler, Komplocular, Af.") adlı kitabından daha detaylı okuyabilirsiniz (ss. 56-57); New York: Norton, 1979.

Ayrıca şu kaynağa da başvurabilirsiniz; Carl Bernstein and Bob Woodward, "Bug Suspect Got Campaign Funds" ("Böcek Şüphelisi Kampanyadan Fon Aldı"), *The Washington Post*, 01.08.1972.

yargıca yazılı bir ifade sundu. Yargıç Sirica, açık duruşmada okuduğu dilekçede şu ifadelerle yer verdi²²:

1. Sanıklar şimdiye kadar siyasi baskı nedeniyle sessiz kalmıştı; 2. McCord'un yemin altında yalan söylemesinin nedeni buydu; 3. Suça başka politikacılar da karışmıştı²³.

Mahkeme salonunda kaos çıktı. Bu açıklama, Beyaz Saray'ın sessizlik komplosunda ilk çatlağı. Dolayısıyla, dava skandalın sonu değil, başlangıcıydı. Yani salt cezai bir mesele olmaktan çıkıp siyasi bir meseleye dönüştü. Anthony J. Gaughan'ın monografisinde belirttiği gibi: Yargıç Sirica davada pasif bir rol üstlenseydi, Watergate skandalının bir yargılamayla sonuçlanması ve Richard Nixon'un ikinci döneminin sona erdiği Ocak 1977'ye kadar başkan olarak kalması oldukça olasıydı. Bunun yerine, Sirica'nın baskıcı yaklaşımı sessizlik duvarını yıktı²⁴. The Washington Post editörü Ben Bradlee'nin daha sonra otobiyografisinde açıkladığı gibi, Yargıç Sirica'nın 23 Mart 1973'teki mahkeme salonunda yaşanan dram, nihayetinde Nixon'un istifasına yol açan olayları tetikledi²⁵.

Yargıç Sirica'nın davadaki rolü ve önemine ilişkin, söz konusu olaylara doğrudan katılan biri tarafından yapılan böyle bir değerlendirmenin dikkate değer olduğuna ve anlatımıza dahil edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Bilindiği üzere, savcılık makamlarının koordineli ve bağımsız çalışması olmadan yargı organlarının sağlıklı bir şekilde işlemesi mümkün değildir. Bu nedenle, bu bölüm kapsamında, Watergate davasının soruşturulmasında savcılık makamlarının rolünün vurgulanması yerinde olacaktır.

Böylece siyasi bir dava süreci başlatılmış oldu; basit bir suç teşkil eden izinsiz giriş, paralel gazetecilik çalışmaları ve yargısal soruşturmalar sonucunda siyasi bir davaya dönüştürülmüştür. 7 Şubat 1973'te ABD Senatosu, Watergate soruşturmasını yürütmek üzere Başkanlık Kampanyasını Araştırma

22- Anthony J. Gaughan, "Watergate, Judge Sirica, and the Rule of Law" ("Watergate, Yargıç Sirica ve Hukukun Üstünlüğü"), p. 372.

23- Belgenin orijinal metnine bu bağlantıdan ulaşılmaktadır: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/2022-05/McCord%27s%20letter%20to%20Judge%20Sirica%20p1%262.pdf> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

24- Anthony J. Gaughan, "Watergate, Judge Sirica, and the Rule of Law" ("Watergate, Yargıç Sirica ve Hukukun Üstünlüğü"), p. 378.

25- Bradlee, Benjamin C. *A Good Life: Newspapering And Other Adventures (İyi Bir Hayat: Gazetecilik ve Diğer Maceralar)*, New York: Simon & Schuster, 1995, p. 346.

Senato Komitesi'nin kurulmasını öngören kararı çoğunluğuyla onayladı. Başkanı olan Senatör Sam Ervin'in adıyla Ervin Komitesi olarak bilinen Komite, 17 Mayıs 1973'te kamuoyuna açık duruşmalara başladı ve bu duruşmalar kısa süre sonra "Watergate Duruşmaları" (Watergate Hearings) olarak anılmaya başlandı. Watergate duruşmalarının televizyon yayınları ilk günden 7 Ağustos'a kadar devam etti. Dönemin üç özel televizyon kanalı (NBC, CBS ve ABC) Watergate duruşmalarını günde ortalama beş saat yayınlıyordu. İzlenme oranları etkileyiciydi: Bir ankete göre, tüm Amerikan hanelerinin yüzde 85'i duruşmaların en azından bir kısmını izledi²⁶. Böylece dava giderek kamuoyunun ilgisini çekmeye ve toplumda giderek ana tartışma konusu haline gelmeye başladı.

Mayıs 1973'te yeni Başsavcı Elliott Richardson, Harvard Üniversitesi hukuk profesörü Archibald Cox'u Senato Watergate soruşturması için özel savcı olarak atadı. Cox, davada sembolik bir rol oynayacak ve gelecek nesiller tarafından ülkenin yasalarını temsil eden ve uygulayan bir figür olarak hatırlanacaktı.

Söz konusu duruşmalar, bir Beyaz Saray çalışanının Senato soruşturmacılarına Oval Ofis'teki (yukarıda bahsi geçen) konuşmaların kayıt altına alınmasını sağlayan bir sistemin varlığından bahsetmesi kısa sürede başka bir sansasyon meydana getirdi²⁷. Bu ifşa, başkanlık yönetiminin kaderini belirledi. Soruşturmacıları, başkanın örtbas etmedeki rolünü kesin olarak kanıtlayabilecek delillerin varlığı konusunda uyardı. 1973'ün geri kalanı ve 1974'ün büyük bir bölümünde, soruşturmacılar ile Beyaz Saray arasındaki mücadele, önce Savcı Archibald Cox ve ardından onun yerine atanan diğer savcıların Oval Ofis'teki önemli ses kayıtlarını celp yoluyla elde etme çabaları etrafında şekillendi: Savcı Cox'un talebi üzerine Yargıç Sirica, Başkan Nixon'a kayıtları mahkemeye kapalı bir duruşmada incelenmek üzere sunmasını emreden bir celp çıkardı. Başkan Nixon bu emri reddetti ve temyiz etti. Başkanlık yönetimi, kuvvetler ayrılığı ilkesinin ve özellikle de yürütme ayrıcalığı doktrininin, yargının Amerika

Birleşik Devletleri Başkanı'na karşı bir celbi yürürlüğe koymasını engellediğini ileri sürüyordu. Ancak ABD Yüksek Mahkemesi, Yargıç Sirica'nın tarafını tutarak celbin ABD yasalarına uygun olduğuna karar verdi²⁸. Başkan Nixon, mahkemelerin kararlarına rağmen hemen pes etmedi. Başkanın dokunulmazlığına atıfta bulunarak, yargı ve yasama organlarının yürütme organının faaliyetlerine bu kadar kaba bir şekilde müdahale edemeyeceğini belirtiyordu. Kayıtların ifşa edilemeyecek konuşmaları kaydettiğini, aksi takdirde bunun ABD'nin güvenliğine zarar vereceğini iddia ediyordu. Böylece, bir yandan yargı ve yasama organları, diğer yandan yürütme organı arasındaki çatışma alevlendi.

1973 Ekim ayının sonlarında ilişkilerdeki gerginlik yeni bir boyuta ulaştı: 19 Ekim 1973 Cuma günü, Başkan Nixon, ABD Yüksek Mahkemesinin ses kayıtlarını teslim etme emrini reddetti ve Savcı Cox'a soruşturmayı düşürmesini emretti. Cumartesi öğleden sonra Savcı Cox, başkana meydan okuyarak, başkanın kayıtları teslim etmesini zorunlu kılan yeni bir mahkeme emri isteyeceğini söyledi. Başkan, ABD Başsavcısı'nı çağırdı ve beş ay önce atadığı Cox'u görevden almasını emretti. O dönemde Başsavcı, bizzat Başkan Nixon tarafından atanan Cumhuriyetçi Eliot Richardson'du. Ancak Richardson, yasalara saygı gösteriyordu ve istifa ederek başkanın talebini yerine getirmeyi reddetti. Ardından Adalet Bakanlığı'nın ikinci en yüksek rütbeli yetkilisi Başsavcı Yardımcısı William D. Ruckelshaus, Beyaz Saray Özel Kalem Müdürü'nden Savcı Cox'u görevden almasını isteyen bir telefon aldı. Ancak, asıl görevi yasalara uyulmasını denetlemek olan bir devlet kurumunun temsilcisi olarak, daha sonraki röportajlarından birinde o günlerde yaşananları anlatırken Ruckelshaus, gayet açık bir şekilde, "Bunu kesinlikle yapamazdım," demişti²⁹. Elbette, böylesine büyük bir hukuk ihlali karşısında istifa dilekçesi yazmak zorunda kaldı, ancak Beyaz Saray, dilekçeyi beklemeden Ruckelshaus'un görevden alındığını duyurdu.

Sonuç olarak, ABD Genel Solicitor (ABD Adalet Bakanlığı'nın dördüncü en yüksek rütbeli görevlisidir) Robert Bork, geçici Başsavcı olarak atandı. Başkanın emriyle Savcı Cox'u görevden aldı ve bu durum Kongre'de büyük bir eleştiri fırtınasına yol açarak Başkan Nixon'un görevden alınmasının yolunu açtı. Bork'un Başsavcı olarak yaptığı eylemler, davadaki

26- Andrew Kohut, "How The Watergate Crisis Eroded Public Support For Richard Nixon" ("Arşivlerden: Watergate Krizi Richard Nixon'a Olan Halk Desteğini Nasıl Aşındırdı?"), Pew Research Center, 25.09.2019; Ronald Garay, Watergate. 05.06.2018 - <https://web.archive.org/web/20180605220734/http://www.museum.tv/eotv/watergate.htm>. - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

27- Lawrence Meyer, "President Taped Talks, Phone Calls; Lawyer Ties Ehrlichman to Payments" ("Başkan, Konuşmaları ve Telefon Görüşmelerini Kaydetti; Avukat, Ehrlichman'ı Ödemelerle Bağlantılı Hale Getirdi"), The Washington Post, 17.07.1973.

28- Anthony J. Gaughan, "Watergate, Judge Sirica, and the Rule of Law" ("Watergate, Yargıç Sirica ve Hukukun Üstünlüğü"), p. 379.

29- Kenneth B. Nobel, "Bork Irked by Emphasis on His Role in Watergate" ("Bork, Watergate Skandalındaki Rolünün Vurgulanmasından Rahatsız Oldu"), The New York Times, 02.07.1987.

rolüyle ilgili eleştiri ve tartışmaların konusu olmaya devam ediyor³⁰.

Yazmış olduğumuz makalenin amacının, doğrudan katılımcıların tümünün güdüler ve hedeflerini, ayrıca ABD hükümet aygıtının bir bütün olarak işleyişini değerlendirmek ve analiz etmek olduğu düşünüldüğünde, Watergate davasının bu yönü elbette bizim için özellikle ilgi çekicidir.

Dolayısıyla, Savcı Bork'un eylemlerinin belirsizliği göz önüne alındığında, onun niyetlerinin değerlendirilmesi önem kazanıyor: Başkan Nixon'un isteklerini mi takip ediyordu yoksa daha yüce hedefleri mi korumaya çalışıyordu? Bork, daha sonra verdiği röportajlarda eylemlerinin amaçlarını açıklarken, her şeyden önce devlette hukukun korunmasını sağlamayı ve kaosun önlenmesini amaçladığını belirtiyordu. Mesela, o yılın ilerleyen dönemlerinde, Savcı Cox'un görevden alınmasıyla ilgili olayları hatırlayan Bork, bir röportajında şunları söyledi: "Ahlaki nedenlerle istifa etmeyi düşünmüyordum. Görevini korumak için başkanın emrini yerine getirmiş biri olarak algılanmak istemedim. Bunu düşünmek için zamanım vardı. Sanırım doğru olanı yaptım. ... İstifa etmemin nedeni, Adalet Bakanlığı'nın ve yürütme organının diğer bölümlerinin sürdürülebilirliğini tehdit eden çok tehlikeli bir durumu kontrol altına almam gerektiğini düşünmemdi. Başkan ve Bay Cox, benim yardımım olmadan kendilerini bir çatışmanın içine sokmuşlardı. Bay Cox'un şu ya da bu şekilde görevden alınacağından hiçbir şüphe yoktu. O noktada Adalet Bakanlığı'nın üst düzey yöneticilerinden toplu istifalar gelirdi. Eğer böyle olsaydı, Adalet Bakanlığı tüm üst düzey yöneticilerini kaybeder ve bence fiilen felç olurdu." Bork daha sonra yayımlanan anılarında, Beyaz Saray'a yalakalık yapan biri olarak görülmemek için önce Cox'u görevden almak, ardından istifa etmek istediğini yazdı. Ancak, Richardson ve Ruckelshaus'un Adalet Bakanlığı'nın iyiliği için kendisini görevde kalmaya ikna ettiğini de ekledi³¹.

Watergate davasına katılanlardan birinin bu açıklamasını, ilk bakışta bile, yargı ve savcılık organlarındaki görevlilerden birinin görünüşte çelişkili ve genel olarak herkesçe kınanan eylemlerinin ardında, her şeyden önce devletin, sisteminin ve tüm devlet aygıtlarının normal işleyişinin çıkarlarının korunmasının yattığını

göstermek için aktarmayı gerekli görüyoruz. Devlet memuru, devletin demokratik temellerini ve hukukun üstünlüğünü koruma hedefleri uğruna, kamuoyu nezdindeki otoritesini bile feda etmeye hazır. Yani sanki ilk bakışta barikatların farklı taraflarında gibi görünseler de olaylara katılanların hepsi aynı taraftaymış gibi görünüyor: Demokratik sistemin korunması ve kamu yönetimi sisteminde kaosun önlenmesi.

Daha sonra, o Ekim ayındaki Cumartesi günü yaşanan olaylara basın tarafından dokunaklı bir isim verildi: "Cumartesi Gecesi Katliamı" (Saturday Night Massacre)³².

O akşamdan itibaren, Beyaz Saray kayıtları üzerindeki mücadele Washington'daki resmi gündemin büyük bir kısmını meşgul etti. Hem Temsilciler Meclisi hem de Senato Demokratların kontrolündeydi ve kısa sürede kayıtlara takıntılı hale geldiler. Başkan Nixon hem özelde hem de kamuoyunda mücadelesini sürdürüyordu³³.

Bu olaylardan birkaç gün sonra, Başkan Nixon nihayet kararının ve savcılara yaptığı baskının bedelini ödemek zorunda kaldı: Kongre, azil sürecini başlattı. ABD Yüksek Mahkemesi, Nixon tarafından atanan yargıçlar da dahil olmak üzere oybirliğiyle, başkanın Watergate kayıtlarını teslim etmesi gerektiğine karar verdi. Böylece, makalemizin kilit bölümüne ulaştık.

Her Şeyi Çözen Kayıtlar

"Bu [Watergate] kayıtları beni yüzümde kocaman bir gülümsemeyle mezara götürecekt."

Ben Bradlee³⁴,

Genel Yayın Yönetmeni, The Washington Post

Öyleyse, makalemizin bir sonraki bölümüne geçelim. Watergate olayı denince akla ilk gelen Oval Ofis'teki konuşmaların ses kayıtları oluyor ve bunlar, Başkan Nixon'un istifasına yol açan davanın sonuçlarında belirleyici öneme sahip delillerden biri olarak görülüyor. Onlarla aynı fikirde olmamıza izin verelim. Kanaatimizce bu sonuç, daha önceki bölümlerde ele alınan bir dizi etkenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur ve bahsi geçen kayıtlar, daha önce yaşanan süreçlerin yalnızca maddi bir

30- Ruth Marcus, "Bork's Role In Watergate Disputed" ("Bork'un Watergate'teki Rolü Tartışılıyor"), The Washington Post, 30.09.1987.

31- Kenneth B. Nobel, "Bork Irked by Emphasis on His Role in Watergate" ("Bork, Watergate Skandalındaki Rolünün Vurgulanmasından Rahatsız Oldu").

32- Amy B. Wang, "Who coined 'Saturday Night Massacre'?" ("Cumartesi Gecesi Katliamı" terimini kim ortaya attı?), The Washington Post, 12.05.2017.

33- Ron Elving, "A Brief History Of Nixon's 'Saturday Night Massacre'" ("Nixon'un 'Cumartesi Gecesi Katliamı'nın Kısa Tarihi"), NPR History, 21.10.2018.

34- <https://www.azquotes.com/quote/735194> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

yansıması, yani mantıksal bir tamamlayıcısıdır. Dolayısıyla, söz konusu kayıtların kamuoyuna açıklanmaması ve davanın görülmesi sırasında dinlenmemesi durumunda dahi, kanamızca bu durum davanın sonucunu etkilemeyecektir. Söz konusu kayıtlar, olayların bir tür katalizörü olmuş, yani istifa sürecini hızlandırmışlardır. Belki daha sonra, ama yine de Başkan Nixon görevinden erken ayrılmak zorunda kalacaktı. Bunun başlıca nedeni, Haziran gecesi olayından istifasına kadar geçen süre boyunca Anayasa'da yer alan demokrasinin ilke ve kurallarına aykırı hareket etmiş olması ve gelişmiş bir sivil toplumda bunun, şahsın bulunduğu makamdan mahrum bırakılmasından başka bir sonuca yol açamayacak olmasıdır.

Peki bu kayıtlar neler, neden önemliler ve davada nasıl bir rol oynuyorlar?

Yukarıda belirtildiği gibi, dava sırasında, 1971'de, Watergate olayından önce, Beyaz Saray'ın içine, Oval Ofis ve diğer önemli odalar da dahil olmak üzere, büyük bir dinleme sisteminin kurulduğu ortaya çıktı. Başkan Nixon dışında, başkanlık yönetiminden yalnızca birkaç yetkili bu sistemin varlığından haberdardı. Neredeyse tüm Amerikan Başkanları konuşmalarının bir kısmını kaydetmişti, ancak Nixon en kapsamlı kayıt sistemine sahipti. Dolayısıyla, kamuoyu kayıtlardan haberdar olduğunda, hepsini imha etmek fiziksel olarak imkânsızdı. Yukarıda bahsi geçen oybirliğiyle alınan ABD Yüksek Mahkemesi kararı, başkana Watergate dönemine ait ses kayıtlarını teslim etmesini emretti³⁵.

Bunların sağlanmasını geciktirmek için yasal yollar tükenmiştir. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı ve Beyaz Saray, mahkemeye konuşmaların ses kayıtlarını parça parça sunmaya başlamıştı. Ancak bunlar çoğunlukla düzenlenmiş (veya daha doğrusu, bu dava bağlamında sansürlenmiş) kayıtlardı. Beyaz Saray, ulusal güvenlik endişeleri nedeniyle konuşmaların sansürlenmesi ve bazı durumlarda küfür ve argo ifadelerin gizlenmesi gerektiğini belirtti. Fakat Temsilciler Meclisi Adalet Komitesi, Başkan Nixon'un sansürlenmiş tutanaklarını, celp gerekliliklerini karşılamadığını belirterek reddetti. Komite, konuşmaların tam metinlerinin verilmesini talep etti³⁶.

35- John P. MacKenzie, "Court Orders Nixon to Yield Tapes; President Promises to Comply Fully" ("Mahkeme Nixon'a Kayıtları Teslim Etmesini Emretti; Başkan Emre Uyacağına Söz Verdi"), *The Washington Post*, 25.07.1974.

36- Gillian Brockell, "That Time Nixon Released Doctored Transcripts During Watergate" ("Nixon'ın Watergate skandalı sırasında tahrif edilmiş tutanakları yayınladığı zaman"), *The Washington Post*, 25.09.2019.

Böylece, 5 Ağustos 1974'te Beyaz Saray, daha önce yayınlanmamış 23 Haziran 1972 tarihli bir ses kaydını yayınlamak zorunda kaldı. İzinsiz girme vakasından birkaç gün sonra yapılan kayıta, başkanın danışmanlarına FBI'ın soruşturmayı sürdürmesini engellemek için CIA ile iletişime geçmeleri yönünde doğrudan bir emir verdiği belirtiliyordu. Ses kaydının yayınlanmasından önce Başkan Nixon skandalla herhangi bir ilgisi olduğunu reddediyordu. CIA'ya verdiği talimatların siyasi saiklerle verilmediğini ve 21 Mart 1973'e (McCard'ın mektubunun tarihi; yukarıya bakınız) kadar John Mitchell gibi üst düzey kampanya yetkililerinin olaya müdahil olduğundan haberi olmadığını iddia ediyordu. Böylece, Beyaz Saray ve Richard Nixon'un bizzat Watergate skandalının soruşturulmasını her şekilde engellediği herkes tarafından açıkça anlaşıldı. Artık gerçeklerin zamanı gelmişti. Gazetecilerin "Smoking Gun" (Kesin Delil) olarak adlandırdığı bu delil, Nixon'un soruşturma altındaki suçları örtbas etme komplosuna karıştığını kanıtladı. Buna göre söz konusu kayıt, başkanın avukatlarını da Nixon'un iki yıldan fazla bir süredir kamuoyuna, danışmanlarına ve hatta kendilerine bile yalan söylediğine ikna etti³⁷.

Özetle, başkanın apaçık yalanlarını doğrulayan bu kasetin transkriptinin yayınlanması, Richard Nixon'u bir politikacı olarak mahvetti. O noktada, Nixon'un Capitol Hill'deki siyasi desteği neredeyse tamamen ortadan kalktı. Komitede azil kararına karşı oy kullanan Yargı Komitesi'nin on Cumhuriyetçi üyesi, konu Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'na ulaştığında azil kararı lehine oy kullanacaklarını açıkladı. Cumhuriyetçi Temsilciler Meclisi Başkanı John Rhodes bile, Nixon'u görevden almak için oy kullanma niyetini kamuoyuna açıkladı³⁸.

Dünyayı Sarsan İstifa: "Umarım Amerika'nın acilen ihtiyaç duyduğu iyileşme sürecini hızlandırmışımıdır."

Richard M. Nixon

(Ertesi gün öğlen başkanlıktan istifa edeceğini duyurduğu akşam televizyonda yayınlanan)

37- Martin, Andrew. "The Smoking Gun That Took Down Nixon: One From the History Books" ("Nixon'u Deviren Kesin Kanıt: Tarih Kitaplarından Bir Tanesi"), *Bloomberg*, 17.05.2017; 23 Haziran 1972'de Oval Ofis'te Başkan Nixon ve H.R. Haldeman arasında yapılan toplantının kaydının ses çözülmesi bu bağlantıdan okunabilir; <https://web.archive.org/web/20100528003941/http://www.nixonlibrary.gov/forresearchers/find/tapes/watergate/wspf/741-002.pdf> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

38- Andrew Glass, "Watergate 'Smoking Gun' Tape Released, Aug. 5, 1974" ("Watergate'in 'Kesin Delil' Kaseti 5 Ağustos 1974'te Yayınlandı"), *Politico*, 08.05.2018.

Kongre'nin desteğinden yoksun kalan ve hakkında azil süreci başlatılan Richard Nixon, 8 Ağustos 1974'te televizyonda ulusa seslenerek istifasını açıkladı. Ertesi gün, Başkan Yardımcısı Gerald Ford, Amerika Birleşik Devletleri'nin 38. Başkanı olarak yemin etti. Böylece Richard Nixon, Amerika Birleşik Devletleri tarihinde kendi isteğiyle görevden ayrılan ilk ve tek başkan oldu. Yakın gelecekte yaşanacak azil sürecinden kaçınmak için istifa etti. Nixon'un istifasının ardından Kongre, azil sürecini durdurdu ancak kendisine karşı federal cezai suçlamalar getirilebilirdi. Bir ay sonra yeni Başkan Gerald Ford ona tam af çıkardı ve bu da toplumda hâlâ genel bir hayal kırıklığı ruhunun hüküm sürmesi nedeniyle yeni bir genel öfke dalgasına neden oldu⁴⁰.

Başkan Nixon, hayatının sonuna kadar masumiyetini ilan etmeye devam ediyordu. Nitekim, 1974'te Başkan Ford'un kendisini affına binaen şöyle demişti şöyle demişti: "Watergate konusunda, özellikle de yargılama aşamasına gelip siyasi bir skandaldan ulusal bir trajediye dönüştüğünde, daha kararlı ve açık sözlü davranmamakla hata ettim. Watergate konusundaki hatalarımın ülkeye ve başkana verdiği acının derinliğini ve hissettiğim acıyı tarif edecek kelimeler yok."⁴¹

Bizim görüşümüze göre, Nixon'un istifasının sonucunu belirleyen şey, başkanın apaçık yalanlarının kanıtlanmasıydı. Basının dinleme, zimmete para geçirme ve diğer suistimallerle ilgili tüm suçlamalarına rağmen, Amerikalılar o zamana kadar devlet başkanını bir dereceye kadar desteklediler.

Basında yer alan dinleme, zimmete para geçirme ve diğer suistimal iddialarına rağmen Amerikalılar, o zamana kadar başkanını şu veya bu ölçüde bir dereceye kadar desteklemişlerdi. Bilindiği üzere ABD tarihinin en popüler Başkanı John F. Kennedy de dinleme yöntemini kullanmıştı. Ancak Amerikalılar liderlerinin yalan söylemesini affedemediler ve Nixon günümüzde bile en sevilmeyen başkanlardan biri

olmaya devam ediyor⁴².

Peki ya Amerika? "Amerika, yeni bir başkanın yönetimi altında hayatına ve çalışmalarına yeniden başladı. Cumhuriyet, dayanıklılığını ve en büyük gücünü bir kez daha kanıtladı. Kanunların ve kanunlara inanan insanların ülkesi. Politikacılar gelir ve gider, ancak hukukun üstünlüğü kalıcıdır." - Tom Brokaw, gazeteci⁴³.

Bu bölümü şu alıntıyla bitirmenin en uygun olacağını düşünüyoruz.

Sonrasında Ne Değişti?

"Watergate skandalı, Washington'u dürüstlükten yoksun bir şehir haline getirdi."

Russell Baker⁴⁴,

Amerikalı gazeteci, yazar

Watergate, Amerikan siyaseti için gerçek bir depremdi. Toplumsal ve siyasal yaşamın her düzeyinde şu değişim kilometre taşlarını gözlemlemek mümkündür.

Öncelikle bir dizi reforma yol açtı: Watergate skandalı, Kongre'yi tüm başkanlık kayıtlarının ve materyallerinin saklanması (1974), hükümette etik (1978), başkanlık belgeleri (1978) ve bağımsız bir kurum olan Ulusal Arşivleri'n (1984) kurulması hakkında yasalar çıkarmaya ikna etti⁴⁵.

Böylece, söz konusu yasa tasarılarının kabulü sonucunda seçim kampanyalarının finansmanına ilişkin kurallar sıkılaştırılmış, yetki ihlallerini soruşturmak üzere özel savcılar oluşturulmuş ve genel olarak Kongre'nin istihbarat teşkilatları üzerindeki denetimi güçlendirilmiştir.

İkincisi, Başkan Nixon, Başkan Ford tarafından affedilmiş olsa da davadaki diğer isimler hakkındaki soruşturmalar devam etti. Dolayısıyla, Watergate olayı yalnızca devlet başkanının istifasıyla sonuçlanmadı. Nixon'un çevresinden yaklaşık 40 kişi, Watergate otel kompleksinde yer alan Demokrat Ulusal Komite genel merkezine yapılan yasa dışı müdahaleler karışmakla suçlandı. Bazıları istifaya

39- <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/august-8-1974-address-nation-announcing-decision-resign-office> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

40- Richard H. Rovere, "Letter From Washington" ("Washington'dan Mektup"), *The New Yorker*, 16.09.1974, pp. 134-135.

41- Mary, Lou Fulton, "Nixon Library: Nixon Timeline" ("Nixon Kütüphanesi: Nixon Zaman Çizelgesi"), *The Los Angeles Times*, 17.07.1990.

42- Andrew Kohut, "How The Watergate Crisis Eroded Public Support For Richard Nixon" ("Arşivlerden: Watergate Krizi Richard Nixon'a Olan Halk Desteğini Nasıl Aşındırdı?").

43- Tom Brokaw, "Politicians Come and Go, But Rule Of Law Endures" ("Politikacılar Gelir ve Gider, Ancak Hukukun Üstünlüğü Kalıcıdır"), *NBC News*, 06.08.2004.

44- <https://www.azquotes.com/quote/1098443> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

45- Sam Berger and Alex Tausanovitch, "Lessons From Watergate" ("Watergate'ten Dersler"), *CAP*, 30.07.2018.

zorlandı ve 25 kişi hapis cezasına çarptırıldı⁴⁶.

Üçüncüsü, Watergate ifşaatlarından dolayı Cumhuriyetçi Parti ve Nixon'a duyulan tiksinti, Nixon'un istifasından üç ay sonra yapılan Kasım 1974 Senato ve Temsilciler Meclisi seçimlerinin sonuçları üzerinde derin bir etki yarattı. Demokratlar Senato'da beş, Temsilciler Meclisi'nde ise kırk dokuz sandalye kazandı (yeni gelenlere "Watergate bebekleri"⁴⁷ lakabı takıldı).

Dördüncüsü, Nixon ve Watergate olayına karışan birçok üst düzey yetkilinin avukat olması nedeniyle, skandal hukuk mesleğinin kamuoyundaki imajını ciddi şekilde zedeledi. O dönemde kamuoyunun hukuk mesleğine yönelik tutumuna dair bir örnek şöyle: "Watergate, meşru otoriteye duyulan güvenin nihai yıkımını işaret etti. Kanun ve düzenin, yasadışı baskının bir maskesi olduğunu, kanunu korumaya yemin etmiş kişilerin onu baltalamak için komplo kurduğunu gösterdi..."⁴⁸

Beşincisi, o dönemdeki toplumun genel ruh halinden bahsedecek olursak, burada birkaç önemli noktaya değinebiliriz. Watergate skandalı, şüphesiz Amerikan tarihinde bir dönüm noktası oldu:

- Toplum, en üst düzey yetkililerin bile gücü kötüye kullanabileceğini fark etti.

- Hükümete olan güven seviyesi keskin bir şekilde düştü.

- Gazetecilik yeni bir güç kazandı: Baskı ve tehditlere rağmen gerçeği topluma ulaştırabilen özgür basındı. Sivil kontrolün bir sembolü ve ifade özgürlüğü, sorumluluk ve toplumun gerçeği bilme hakkı hakkındaki tartışmaların bir nedeni haline geldi⁴⁹.

Özetle, o dönemde Amerikan toplumunda yeni bir dönem başlamıştı: şüphelilik ve iktidarın sürekli gözetlendiği dönem. Ancak aynı zamanda, Nixon'un istifasının ardından Amerikan toplumunda belirgin bir rahatlama hissi vardı. Siyasi camia uzun süredir

bir geçiş dönemindeydi; siyasi hayatın sıradan sorunlarına pek vakit bırakmayan yoğun bir kaygı ve ahlâki çöküntü içindeydi. Başkan Yardımcısı Gerald Ford'un başkanlık görevini devralmasının ardından bir dizi değişiklik yaşandı. Başkan Ford, göreve başladıktan sonraki ilk konuşmasında "uzun ulusal kâbusumuz sona erdi," dedi. Gazete manşetleri, güneşin nihayet bulutların arasından çıktığını, yeni bir günün doğduğunu duyuruyordu. Amerikalılar ülkenin gücü ve birliği hakkında durmadan konuşuyorlardı. Ford'un kendisi de beceriksiz bir parti liderinden, ülkenin şifacısına, en yüksek etik ve siyasi davranış standartlarını temsil eden "iyi adamın" vücut bulmuş haline dönüştü⁵⁰.

Jim Lehrer⁵¹ daha sonra şöyle demişti: Bunu "iyi haber, kötü haber" durumu olarak özetledim. Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin önce en kötü, sonra en iyi halini gösterdi. Eşi benzeri görülmemiş bir yanlış, bir dizi yanlış düzeltti. Fakat bunları düzeltme biçiminin de eşi benzeri görülmemişti⁵².

Bunun yankıları bugün hâlâ sürüyor.

Sonsöz

"Watergate sayesinde, bizden önceki nesillerin bildiği şeyi öğrendik: Anayasamız işe yarıyor. Watergate yıllarında ise, hiç kimsenin -kesinlikle hiç kimsenin- kanunun üstünde olmadığını teyit edecek şekilde yeniden yorumlandı."

Leon Jaworski⁵³,

Watergate skandalı sırasında ikinci özel savcı olarak görev yapan Amerikalı avukat ve hukuk profesörü

Anlatılan olayların üzerinden yarım yüzyıl geçmesine rağmen Watergate skandalının gölgesi hâlâ Amerikan siyasetinin üzerinde dolaşmaktadır. Güven kaybıyla eş anlamlı hale geldi. Ancak en

46- https://en.wikipedia.org/wiki/Watergate_scandal - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

47- https://en.wikipedia.org/wiki/Watergate_Babies - ziyaret tarihi: 25.07.2025; John A. Lawrence, "How the 'Watergate Babies' Broke American Politics" ("Watergate Bebekleri" Amerikan Siyasetini Nasıl Çökertti?), Politico, 26.05.2018.

48- Roger S. Clark, "Review Of The Book "Justice. Lawyers And Social Change In Modern America" by Jerold S. Auerbach" ("Jerold S. Auerbach'in "Adalet. Avukatlar ve Modern Amerika'da Toplumsal Değişim" Adlı Kitabının İncelemesi"), Victoria University of Wellington Law Review, Volume: 9, Publication Year: 1977-78, p. 209.

49- Watergate skandalının Amerikan toplumu üzerindeki etkisi hakkında daha fazla bilgiyi bu bağlantıdan okuyabilirsiniz; Marc Fisher, "Watergate: The Long Shadow Of A Scandal" ("Watergate: Bir Skandalın Uzun Gölgesi"), The Washington Post, 14.06.2012.

50- Jeffrey C. Alexander, "Watergate as democratic ritual." // Chapter 6. from the book by Alexander J. C. The meanings of social life: a cultural sociology (Demokratik bir ritüel olarak Watergate (Alexander J. C.'nin "Toplumsal yaşamın anlamları: kültürel bir sosyoloji" adlı kitabından 6. Bölüm), Oxford: Oxford University Press: 2003, p. 171.

51 - Jim Lehrer 1973'te Senato Watergate duruşmalarını ve Watergate Tapes yayınının PBS'de canlı yayınlanmasını takip etti. Lehrer, Temsilciler Meclisi Yargı Komitesi'nin Başkan Richard Nixon'a yönelik azil soruşturmasını da takip etti. - https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Lehrer - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

52- Jim Lehrer, "Covering Watergate: 40 Years Later With MacNeil and Jim Lehrer" (Jim Lehrer'in "Watergate'i Takip Etmek: MacNeil ve Lehrer ile 40 Yıl Sonra." programının transkriptinden alıntısı), PBS News, 16.05.2013, 14m.40s.- 15m.07s.

53- <https://www.azquotes.com/quote/970424> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

önemlisi, Watergate skandalı, en güçlü hükümetin bile kanunun üstünde olmadığını doğruladı. Demokrasilerde (gerçekten örgütlenmiş ve fiilen işleyen demokratik bir toplumda), hemen olmasa bile gerçeğin perde arkasındaki entrikaların ve yalanların üstesinden gelebileceğini gösterdi.

Modern dünyaya, son elli yılın perspektifinden bakıldığında, Watergate'in yalnızca belirli bir yönetim hakkında ahlâki ve hukuki bir yargı değil, aynı zamanda gerçek bir demokrasinin kurumsal istikrarının gücünü de gösterdiği söylenebilir.

Watergate, bağımsız basın demokrasilerde etkili bir denetim kurumu olarak işlev görebileceğinin kanıtıydı. Kitlesele protestolar, kamuoyu tartışmaları ve Kongre üzerindeki baskı, siyasi kültürün güçlenmesine ve sivil toplumun her üyesinin devam eden siyasi süreçlere katılımının önemini artmasına katkıda bulundu. Fakat belki de en önemlisi, sistem ayakta kalmayı başardı. Zor da olsa, krizler ve çalkantılar yaşasa da demokrasinin hatalarını düzeltebileceğini kanıtladı.

Skandal sadece Amerika Birleşik Devletleri'ni değil, tüm dünyayı etkiledi. Şeffaflığın, kuvvetler ayrılığının ve basın özgürlüğünün önemini bir sembolü haline geldi. "Watergate" terimi artık herkesin bildiği bir kelime haline geldi ve o zamandan beri dünya çapındaki siyasi skandallar bağlamında kullanılmaktadır.

Olayların üzerinden yarım asırdan fazla zaman geçmesine rağmen Watergate, demokrasinin kırılabilirliğini ve iktidarın sürekli olarak kamuoyu tarafından denetlenmesi gerekliliğini hatırlatmaktadır. Özgür yurttaşların ve cesur bir basının suiistimalleri nasıl durdurabileceğinin ve ülkeyi adalet yoluna nasıl döndürebileceğinin örneği haline geldi.

Watergate skandalı, demokrasinin gelişim tarihinde dünya çapında benzersiz bir olgu olmaya devam etmektedir. Bu olayı incelemek yalnızca siyasi tarih açısından değil, aynı zamanda hükümet ve toplum arasındaki denge ve denetleme mekanizmaları aracılığıyla etkileşimin bir örneği olması açısından da önemlidir. Kendisi, sivil toplumun şeffaflık, hesap verebilirlik ve sürekli teyakkuz halinde olmasının gerekliliğini hatırlatan bir isim oldu⁵⁴.

Nixon döneminin en önemli derslerinden biri, yozlaşmış bir başkanın tüm yönetime nüfuz eden ve yaygın suiistimallere yol açan bir yolsuzluk kültürü yaratmasıdır. Dürüst olmayan, etik dışı davranan ve

kişisel sadakate önem veren bir başkan, yönetimini dürüst olmayan ve etik dışı destekçilerle doldurur. Bu durum, artan yolsuzluğa ve gücün kötüye kullanımına, siyasi sistemin etkili işleyişi için kritik öneme sahip yerleşik normların terk edilmesine ve hatta suç faaliyetlerine yol açar. Sonuç olarak tüm bunlar, hükümetin farklı kademelerinde devam eden birçok skandalın ortaya çıkmasına yol açıyor ve bu da hem politikayı raydan çıkartmak hem de tamamen dengesizleştirmek için birçok fırsat yaratmaktadır.

Yasama organının Senato komitesi duruşmaları aracılığıyla hareket etmesine ve yargının yürütmeyi bu suçlayıcı kayıtları yayınlamaya zorlamasına olanak tanıyan Amerikan denge ve denetleme sistemi, Anayasa'nın kendisine tanıdığı belirleyici rolü oynadı. Senato duruşmaları skandalın derinliğini ortaya koydu ve yargı sistemi, sorumluların hesap vermesi için bir platform sağladı. Nixon, istifa ederek görevden alınmaktan ve olası hapis cezasından başkanlık affı alarak kurtulmuş olsa da Amerikan sisteminin ve Anayasası'nın işe yaradığı açıktı. Yarım asırdan fazla bir süre sonra, hatırlanmaya ve ders çıkarılmaya değer, demokrasinin en büyük örneklerinden biri olmaya devam ediyor⁵⁵.

Güneş ağır ağır batıyordu, pencereyi sabırsızlıkla taze bir rüzgar dolduruyordu; gündüz sıcaklığını ve yorgunluğu beraberinde götürerek; geçmişten tesadüfen bu odaya taşınan skandalla örüntülü o uzak sesleri azar azar azalıp kesiyor, sayfalar kapanırken sessizleşip kayboluyordu. Temmuz gününün boğucu havası mıydı yoksa o uzak olayların ağırlığı mı bilinmez, rüzgarın serinliği her şeyi sarıp sarmalıyordu. Temmuz çayırırlarının kokusuyla dolu bu rüzgar yalnızca beklenen serinliği değil; bir özgürlük hissini, bir inancı, bir de yepyeni imkânları getiriyordu beraberinde. Yarın yeni bir gün olacak. Güzel bir gün. Umutlarla dolu, taze başlangıçlarla örülmüş bir gün...

KAYNAKÇA

Alexander, Jeffrey C. "Watergate as democratic ritual." // Chapter 6. from the book by Alexander J. C. *The meanings of social life: a cultural sociology. (Demokratik bir ritüel olarak Watergate (Alexander J. C.'nin "Toplumsal yaşamın anlamları: kültürel bir sosyoloji" adlı kitabından 6. Bölüm.) Oxford: Oxford University Press: 2003: pp. 155-178. -*

<https://academic.oup.com/book/2110/chapter-abstract/142047236?redirectedFrom=fulltext> - ziyaret tarihi:

54- Sam Berger and Alex Tausanovitch, "Lessons From Watergate" ("Watergate'ten Dersler"), CAP, 30.07.2018.

55- John Parisella, "Lessons From The Watergate Scandal" ("Watergate Skandalından Çıkarılacak Dersler"), Americas Quarterly, 06.11.2012.

25.07.2025.

Barker, Karlyn and Walter Pincus. "Watergate Revisited; 20 Years After the Break-in, the Story Continues to Unfold." ("Watergate Yeniden Ele Alındı; Hırsızlıktan 20 Yıl Sonra Hikâye Devam Ediyor.") The Washington Post. 14.06.1992. -

https://www.washingtonpost.com/politics/watergate-revisited-20-years-after-the-break-in-the-story-continues-to-unfold/2012/06/04/gJQAKaAqIV_story.html - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Berger, Sam and Alex Tausanovitch. "Lessons From Watergate." ("Watergate'ten Dersler.") CAP. 30.07.2018. - <https://www.americanprogress.org/article/lessons-from-watergate/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Bernstein, Carl and Bob Woodward. All the President's Men. New York: Simon and Schuster, 1974. - <https://archive.org/details/allpresidentsmen0000bern> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Bernstein, Carl and Bob Woodward. "Bug Suspect Got Campaign Funds." ("Böcek Şüphelisi Kampanyadan Fon Aldı.") The Washington Post. 01.08.1972. -

https://www.washingtonpost.com/politics/bug-suspect-got-campaign-funds/2012/06/06/gJQAYtJKJV_story.html - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Bradlee, Benjamin C. A Good Life: Newspapering And Other Adventures. (İyi Bir Hayat: Gazetecilik ve Diğer Maceralar.) New York: Simon & Schuster, 1995. - https://archive.org/details/goodlifewspape0000brad_y9z7 - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Brockell, Gillian. "That Time Nixon Released Doctored Transcripts During Watergate." ("Nixon'un Watergate skandalı sırasında tahrif edilmiş tutanakları yayınladığı zaman.") The Washington Post. 25.09.2019. -

<https://www.washingtonpost.com/history/2019/09/25/trump-ukraine-that-time-nixon-released-doctored-transcripts-during-watergate/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Brokaw, Tom. "Politicians Come And Go, But Rule Of Law Endures." ("Politikacılar Gelir ve Gider, Ancak Hukukun Üstünlüğü Kalıcıdır.") NBC News. 06.08.2004. -

<https://web.archive.org/web/20210114215245/https://www.nbcnews.com/id/wbna5593631> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Clark, Roger S. "Review Of The Book "Justice. Lawyers And Social Change In Modern America" by Jerold S. Auerbach." ("Jerold S. Auerbach'ın "Adalet. Avukatlar ve Modern Amerika'da Toplumsal Değişim" Adlı Kitabının İncelemesi.") Victoria University of Wellington Law Review. Volume: 9. Publication Year: 1977-78: pp. 208 - 211. -

[chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nzlii.org/nz/journals/VUWLawRw/1978/13.pdf](https://www.nzlii.org/nz/journals/VUWLawRw/1978/13.pdf) - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Davis, Janelle. "6 Mistakes That Led To The 1972 Watergate Burglars Being Caught." ("1972 Watergate Hırsızlarının Yakalanmasına Yol Açan 6 Hata.") CNNPolitics. 27.02.2022. -

<https://edition.cnn.com/2022/06/04/politics/watergate-scandal-burglars-break-in-mistakes-origseriesfilms> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Elving, Ron. "A Brief History Of Nixon's 'Saturday Night Massacre.'" ("Nixon'un 'Cumartesi Gecesi Katliamı'nın Kısa Tarihi.") NPR History. 21.10.2018. -

<https://www.npr.org/2018/10/21/659279158/a-brief-history-of-nixons-saturday-night-massacre> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Fisher, Marc. "Watergate: The Long Shadow Of A Scandal." ("Watergate: Bir Skandalın Uzun Gölgesi.") The Washington Post. 14.06.2012. -

https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/as-years-go-by-watergate-drifts-toward-myth/2014/06/14/cff4080c-aa8a-11e1-b15f-a61faf9b4d76_story.html - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Garay, Ronald. "Watergate." 05.06.2018 -

<https://web.archive.org/web/20180605220734/http://www.museum.tv/eotv/watergate.htm>

Gaughan, Anthony J. "Watergate, Judge Sirica, and the Rule of Law." ("Watergate, Yargıç Sirica ve Hukukun Üstünlüğü.") McGeorge Law Review. Vol. 42 (2011): pp. 343-395. -

[chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://scholarlycommons.pacific.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1263&context=mlr](https://scholarlycommons.pacific.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1263&context=mlr) - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Glass, Andrew. "Watergate 'Smoking Gun' Tape Released, Aug. 5, 1974." ("Watergate'in 'Kesin Delil' Kaseti 5 Ağustos 1974'te Yayımlandı.") Politico. 08.05.2018. -

<https://www.politico.com/story/2018/08/05/watergate-smoking-gun-tape-released-aug-5-1974-753086> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Hunter, Al. "Watergate A Half Century On." ("Watergate'in Üzerinden Yarım Yüzyıl Geçti.") The Weekly View. 09.06.2022. -

<https://weeklyview.net/2022/06/09/watergate-a-half-century-on-part-1/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Kohut, Andrew. "How The Watergate Crisis Eroded Public Support For Richard Nixon." ("Arşivlerden: Watergate Krizi Richard Nixon'a Olan Halk Desteğini Nasıl Aşındırdı?"). Pew Research Center. 25.09.2019. - https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/09/25/how-the-watergate-crisis-eroded-public-support-for-richard-nixon/?gad_source=1&gad_campaignid=22208645881&gbraid=0AAA-AAA-ddO9EVO_Tjoa1EiGW58Okc3K11I&gclid=Cj0KCQjwklEBhDeARIsAL-pjzxt6eiWwQNfO6kbrdqBN6SPuLQJa1gwcVaJ44k8gSnui5ku9-qM8aAt3TEALw_wcB - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Lawrence, John A. "How the 'Watergate Babies' Broke American Politics." ("Watergate Bebekleri" Amerikan Siyasetini Nasıl Çökertti?) Politico. 26.05.2018. - <https://www.politico.com/magazine/story/2018/05/26/congress-broke-american-politics-218544/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Lehrer, Jim. "Covering Watergate: 40 Years Later With MacNeil and Jim Lehrer." (Jim Lehrer'in "Watergate'i Takip

Etmek: MacNeil ve Lehrer ile 40 Yıl Sonra" programının transkriptinden alıntısı.) PBS News. 16.05.2013. 14m.40s.- 15m.07s. - <https://www.pbs.org/newshour/show/covering-watergate-40-years-later-with-macneil-and-lehrer> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Lou Fulton, Mary. "Nixon Library: Nixon Timeline." ("Nixon Kütüphanesi: Nixon Zaman Çizelgesi.") The Los Angeles Times. 17.07.1990. -https://web.archive.org/web/20140812172222/http://articles.latimes.com/1990-07-17/news/ss-339_1_richard-nixon/2 - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

MacKenzie, John P. "Court Orders Nixon to Yield Tapes; President Promises to Comply Fully." ("Mahkeme Nixon'a Kayıtları Teslim Etmesini Emretti; Başkan Emre Uyacağına Söz Verdi.") The Washington Post. 25.07.1974. - https://web.archive.org/web/20170314072025/https://www.washingtonpost.com/politics/court-orders-nixon-to-yield-tapes-president-promises-to-comply-fully/2012/06/04/gJQAZSw0IV_story.html - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Marcus, Ruth. "Bork's Role In Watergate Disputed." ("Bork'un Watergate'teki Rolü Tartışılıyor.") The Washington Post. 30.09.1987. -<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1987/09/30/borks-role-in-watergate-disputed/6c3e07c2-f56e-42d6-8b31-319d256aef2a/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Martin, Andrew. "The Smoking Gun That Took Down Nixon: One From the History Books." ("Nixon'u Deviren Kesin Kanıt: Tarih Kitaplarından Bir Tanesi.") Bloomberg. 17.05.2017. - <https://web.archive.org/web/20201112011845/https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-05-16/the-smoking-gun-that-took-down-nixon-one-from-the-history-books> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Meyer, Lawrence. "President Taped Talks, Phone Calls; Lawyer Ties Ehrlichman to Payments." ("Başkan, Konuşmaları ve Telefon Görüşmelerini Kaydetti; Avukat, Ehrlichman'ı Ödemelerle Bağlantılı Hale Getirdi.") The Washington Post. 17.07.1973. -

<https://web.archive.org/web/20170516101432/http://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/watergate/articles/071773-1.htm> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Meyer, Lawrence. "John N. Mitchell, Principal in Watergate, Dies at 75." ("Watergate'in Ana Karakterlerinden Biri John N. Mitchell 75 Yaşında Hayatını Kaybetti.") The Washington Post. 10.11.1988. -

https://www.washingtonpost.com/politics/john-n-mitchell-principal-in-watergate-dies-at-75/2012/05/31/gJQAIIhGV_story.html - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Nobel, Kenneth B. "Bork Irked by Emphasis on His Role in Watergate." ("Bork, Watergate Skandalındaki Rolünün Vurgulanmasından Rahatsız Oldu.") The New York Times. 02.07.1987. -

<https://web.archive.org/web/20180901010849/https://www.nytimes.com/1987/07/02/us/bork-irked-by-emphasis-on-his-role-in-watergate.html> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

O'Connor, John D. "I'm the Guy They Called Deep Throat." ("Ben Derin Boğaz Dedikleri Adamım.") Vanity Fair. July (2005). - <https://www.vanityfair.com/news/politics/2005/07/deepthroat200507> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Rovere, Richard H. "Letter From Washington." ("Washington'dan Mektup.") The New Yorker. 16.09.1974: pp. 134-135. - <https://www.newyorker.com/magazine/1974/09/16/letter-from-washington-223?> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Parisella, John. "Lessons From The Watergate Scandal." ("Watergate Skandalından Çıkarılacak Dersler."). Americas Quarterly. 06.11.2012. - <https://www.americasquarterly.org/blog/lessons-from-the-watergate-scandal/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Pear, Robert. "Watergate, Then And Now; 2 Decades After a Political Burglary, the Questions Still Linger." ("Watergate, O Zaman ve Şimdi; Siyasi Bir Hırsızlıktan 20 Yıl Sonra, Sorular Hala Akıllarda.") The New York Times. June, 15 (1992): p. 15. - <https://web.archive.org/web/20220408103144/https://www.nytimes.com/1992/06/15/us/watergate-then-now-2-decades-after-political-burglary-questions-still-linger.html> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Shirley, Craig. "The Bartender's Tale: How the Watergate Burglars Got Caught." ("Barmenin Hikayesi: Watergate Hırsızları Nasıl Yakalandı.") Washingtonian. 20.06.2012. - <https://www.washingtonian.com/2012/06/20/the-bartenders-tale-how-the-watergate-burglars-got-caught/> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Sirica, John J. To Set The Record Straight: The Break-In, The Tapes, The Conspirators, The Pardon. (Kayıtları Düzene Koymak Gerekirse: Hırsızlık, Kasetler, Komplocular, Af.). New York: Norton, 1979. - <https://archive.org/details/tosetrecordstrai00siri> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Thomas, Evan. "An American Original." ("Bir Amerikan Orijinali.") Newsweek. 29.07.2001. - <https://www.newsweek.com/american-original-155159> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Wang, Amy B. "Who coined 'Saturday Night Massacre'?" ("Cumartesi Gecesi Katliamı" terimini kim ortaya attı?") The Washington Post. 12.05.2017. - <https://www.washingtonpost.com/news/retropolis/wp/2017/05/12/how-a-washington-post-humorist-became-connected-to-the-saturday-night-massacre/?variant=bacbc59707f74b0> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Woo, Elaine. "Frank Wills; Guard Discovered Watergate Break-In." ("Frank Wills; Güvenlik Görevlisi Watergate Hırsızlığını Keşfetti.") The Los Angeles Times. 29.09.2000. - <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2000-sep-29-me-28706-story.html> - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

Woodward, Bob. "How Mark Felt Became 'Deep Throat'." ("Mark Felt Nasıl 'Derin Boğaz' Oldu?") The Washington Post. 20.06.2005. - https://web.archive.org/web/20160329162910/https://www.washingtonpost.com/politics/how-mark-felt-became-deep-throat/2012/06/04/gJQAIPARIV_story.html - ziyaret tarihi: 25.07.2025.

3.

Son dönemlerde ülkemizde uygulayıcı vafına sahip kişilerin (avukat-hakim-savcı) hukukun bilimsel yönüne ilgi göstermesi yüksek lisans ve doktora eğitimlerine yönelik taleplerin artması ülkemiz adına son derece sevindirici birer gelişmedir.

MAKALE BİLİM VE HUKUK ÜZERİNE

Muhammet Enver GÖKKILIÇ

Bilimsel bir eserin tetkikinden bahsedilmek için öncelikle bilimin ne olduğu üzerinde durulması gerekir. Kanaatimizce bilimin mutlak ve genel geçer bir tanımından bahsetmek imkânsızdır. Bilimi kısaca şu şekilde tanımlayabiliriz: Belirli bir metodoloji perspektifinde gelişen ve genel kabul gören sistematik bilgilerin toplamıdır.

POPPER'a göre "bilimsel araştırma mantığı yöntem öğretisidir."¹ Bilimsel araştırmalar her şeyden önce belirli bir metoda bağlı kalınarak yapılmalıdır. "Metot manası itibari ile bir hedefe varmak için takip edilen yolların tümüdür."² Dolayısıyla evvela araştırma neticesinde izlenilecek rota ile birlikte varılmak istenen hedef de kuşkusuz belirlenmesi gerekmektedir.

SÖZER, bilim ve hukuk arasında arasındaki tenasüp ilişkisini vurgulayarak hukukun bilim mi yoksa bilim dışı bilgiler bütünü mü olduğuna dair diyalektik çalışmayı ortaya koymuştur. Bu kapsamda öncelikle bilimin ne olduğu, bilimin görevleri, bilimsel araştırma türleri ve bilimsel araştırma yöntemleri doyurucu bir şekilde açıklanarak esasında bahsedilen kavramlar üzerine bir düşünme eylemi gerçekleştirilmesini istemiştir. Bilim ve hukuk arasındaki ilişki irdelenirken hukukun ne olduğunun da bilinmesi zarurettir. Hukuk "adalete yönelmiş toplumsal yaşama düzenidir."³

SÖZER, "hukuk biliminin diğer bilim dallarında uygulanan yöntemlerden sadece yorumdan yararlanabileceği ileri sürülebilir."⁴ demek suretiyle kanaatimizce hukuku yöntemsel olarak son derece daraltmıştır. AKTAŞ'ında belirttiği üzere "hukuk kavramının incelenmesi, tek bir bakış açısıyla veya tek bir yöntemle sınırlandırılmamalıdır. Bu hukuk kavramının çok yönlülüğünün bir gereğidir."⁵

Hukuk, kendine özgü metotları bulunan ve pozitif bilimler gibi topluma fayda saiki ile hareket eden sosyal bilimler hanedanının en şerefli en ulvi ve en

1-Karl R. Popper, *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*, 12.Basım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2022, s. 73.

2-Yaşar Karayalçın ve Aynur Yongalık, *Hukukda Öğretim-Kaynaklar-Metod Problemleri Çözme*, 7. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2008, s. 105.

3-Yasemin Işıktaş, *Bir Hukuk Tanımı Vermenin Zorunluluğu*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, Ankara 1998.

4-Ali Nazım Sözer, *Bilim ve Hukuk*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 1, İstanbul 2014, s. 1097.

5- Suriri Aktaş, *Hukuk Kavramının Analizi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 67, S. 2, Ankara 2018, s. 228.

muazzam hükümdardır. Hukuk bilimi araştırmalarında diğer bilim dalları gibi yorum, tümevarım, tündengelim, tasım vb. metotları sıklıkla kullanan zengin bilgi çeşitliliği olan bir bilim alanıdır. Hukuk sadece uhdesinde mevcut bulunan yöntemsel metot ve bilgilerle de yetinmez kendi içerisinde belirlediği sui generis bölümlerinde sıklıkla tıp, tarih, sosyoloji, psikoloji ve felsefe gibi bilim alanları ile de arkadaşlığını her daim sürdürür. Hukuk öylesine yüce bir bilimdir ki insanlığın her yeni keşfinde akla ilk kurtarıcı olarak gelmektedir. Uzayın o sonsuz büyüklüğü karşısında insanoğlunun giderilmesi gereken problemleri yine ancak ve ancak hukukun o namütenahi kudreti ile aşılabilecektir. İnsanoğlunun doğumu ile başlayan hukuk süreci şüphesiz ölümü ile de son bulmayacaktır. Böylesine meşakkatli ve bir o kadar insanlığa yarar sağlayan bilim olma sıfatı da şüphesiz Hukuk da tecelli etmiştir.

Sosyal bilimlerin tam manası ile kavranamayışı ve bazı dar yorumlarla bilimin sadece deney ve gözlem metodu ile sınılanabilen bir bilgiye indirgenmesi maalesef hukuk biliminin bilim yanının anlaşılmasına neden olan en önemli faktördür. Keyman bu tarz bir çelişki üzerinden ayrımını şu şekilde ifade etmiştir: "Hukuk fizik bilimler anlamında bilim, hukukçu da fizikçi ya da biyolog anlamında bilgin değildir."⁶ Her ne kadar hukuk bütünsel manada tek bir bilim alanı olarak görülmüşse de hukukun alt disiplinleri olan alanlarda bilimsellikten çok da uzak değildir. "Hukuk felsefesi en insani olanı araştırmak, barış içerisinde insana en çok yaraşır bir düzenin kurulabilmesine hizmet etmekle hukuk bilimleri içerisinde en soylu bir yeri almaya hak kazanmaktadır."⁷

Bilimin ulaştığı her yere hukukun arkasından değil hemen yanı başından ulaştığı değişmez bir hakikattir. Fizik bilimi yer çekimi olmayan ve yahut da dünyadaki yerçekimine göre son derece düşük ortamlara seyahat fikrini kurarken uluslararası hukuk bütün manada uzayı koruyucu hükümler vazederek büsbütün uzayın kirlenmesinin önüne geçmektedir. Geçtiğimiz son birkaç yılda insanlığın ortak mücadelesi haline gelen Korana virüs salgınının tedavi metotları tıp ve kimya ilmi ile aşılmaya çalışılırken bozulan toplum ve iş yaşantısı da iş ve sosyal güvenlik hukukunun toplumları sarıp sarmalaması ile giderilmiştir. Devlerin kuruluş ve işleyişlerinin hemen yanı başında Anayasa

varken, savaşların yıkıcı yanını giderme de insancıl hukuk vazifesini layık-ı veçhi ile ifa etmiştir. Örnekler sayısız kesretin içinde bir numune olması bakımından hukukun ne denli hayatın her aşamasında adeta kainatın nukesu olduğunu doğrulamaktadır.

Hukuk faaliyetleri kapsamında icra edilen her türlü işin bilimsel olmadığı başka bir deyişle bilimsellik niteliğine haiz olmadığı da açıktır. İş bu kapsamda derinlemesine araştırmadan uzak belirli metotları olmayan faaliyetler elbette ki bilimsel bir anlam ve içerik taşımayacaktır. Yine hukuk bünyesinde uygulayıcı vazifesi gören avukat-hakim-savcı vb. şahısların fiil ve eylemleri de olanın tekrarından ibaret olmasından ötürü bilimsellikten uzaktır. Aynı şey fizik öğretimi yapan bir öğretmen için de geçerli olduğu gibi yine bir mühendis ya da kimyager açısından da geçerlidir. Unutulmamalıdır ki uygulayıcılar ile araştırmacılar arasındaki keskin çizgi araştırmacıların bilimsel metotlar kullanarak bilgi açıklıklarının peşinden koşmalarıdır. Son dönemlerde ülkemizde uygulayıcı vasfına sahip kişilerin (avukat-hakim-savcı) hukukun bilimsel yönüne ilgi göstermesi yüksek lisans ve doktora eğitimlerine yönelik taleplerin artması ülkemiz adına son derece sevindirici birer gelişmedir. Bilinmelidir ki uygulayıcılar ne denli hukuk bilime yaklaşırlarsa içtima-i hayat da menfur bulunan tüm olumsuzlar da ivedilikle son bulacaktır. Prof. Dr. A. M. Celal ŞENGÖR'ün de dediği gibi "Ya bilim yaparak insan olacağız, ya da bilime sırt çevirerek maymunluğa geri döneceğiz."⁸

KAYNAKÇA

- Aktaş, S. : Hukuk Kavramının Analizi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 67, S. 2, Ankara 2018, s. 228.
- Aral, V. : Hukuku Bilim Yapan Nedir, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 6. Kitap, Hayrettin Ökçesiz (drl.), İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2003.
- Karayalçın, Y. & Yongalık, A. : Hukukta Öğretim-Kaynaklar-Metod Problem Çözme, 7. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2008.
- Keyman, S.: "Hukukun Bilimselliği Üzerine", Prof. Dr. Turhan Tufan Yüceye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001.
- Kırca, A. : (Yapım yöneticisi), (2009, 19 Mart). Siyaset Meydanı [Televizyon yayını]. Show TV.
- İşıktaç, Y.: Bir Hukuk Tanımı Vermenin Zorunluluğu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, Ankara 1998.
- Popper, K. R.: Bilimsel Araştırmanın Mantığı, 12. Basım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2022.
- Sözer, A. N.: Bilim ve Hukuk, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 1, İstanbul 2014, s. 1097.
- 8- Kırca, A. (Yapım yöneticisi), (2009, 19 Mart). Siyaset Meydanı [Televizyon yayını]. Show TV.

6- Vecdi Aral, *Hukuku Bilim Yapan Nedir, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 6. Kitap, Hayrettin Ökçesiz (drl.), İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2003, s. 22.*

7- Selahattin Keyman, "Hukukun Bilimselliği Üzerine", Prof. Dr. Turhan Tufan Yüceye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s. 227-252.

TEFECİLİK SUÇU

Av. Sezin METE

ÖZ

Ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar içinde yer alan ve uygulamada önemi gittikçe artmakta olan tefecilik suçuna ilişkin hususlar 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlüğe girmesinden önce de çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnamelerle düzenleme altına alınmıştır. Çalışmamızda suçla korunan hukuksal değer, suçun maddi ve manevi unsurları, suç tipinin genel özellikleri ve muhakemeye ilişkin kurallar tartışmalı hususlara özellikle değinilerek Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefecilik suçu, ekonomi ceza hukuku, kazanç karşılığı ödünç para verme, TCK madde 241.

GİRİŞ

Tefecilik, ekonomik bakımdan zor durumda olup kredi ihtiyacını, kredi vermek için yasal izinleri olan banka ve finans kurumlarından karşılayamayan kişilerin sıkça başvurduğu bir yoldur. Para ve mal değiş tokuşlarının yapılmaya başlandığı tarihin çok eski dönemlerinden beri tefecilik uygulamalarına rastlanmakta, günümüz ceza kanunlarındaki tefecilik düzenlemeleri, bu eski uygulamalara dayanmaktadır. Bu bakımdan tefecilik ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar içinde en sık karşılaşılan ve tarihi en eskilere dayanan suç tiplerinden birini oluşturmaktadır¹. Tefecilik suçu yalnızca bilinçsizlik, ağır ekonomik koşullar gibi sebeplerle borç alıp sonrasında ekonomik anlamda daha kötü duruma düşen bireyleri değil, aynı zamanda serbest rekabet mekanizmasını, kamu güvenliğini de koruması yönüyle geniş bir çevreyi etkilemekte, bu bakımdan da ayrıca bir önem taşımaktadır².

GENEL OLARAK

Tefecilik suçu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun topluma karşı suçları düzenleyen üçüncü kısmının dokuzuncu bölümü olan ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar arasında düzenlenmiştir. TCK madde 241 düzenlemesine göre; "(1) Kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para veren kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beş yüz günden beş bin

Tefecilik suçunun çok failli bir suç olduğu, ödünç alan tarafın yürütülen suç politikası gereği cezalandırılmayan fail olduğu savunulmaktaysa da buna ilişkin açık bir düzenleme olmadıkça ödünç alan tarafı fail olarak kabul etmenin mümkün olmayacağını düşünmekteyiz.

1 - Zekiye Özen İnci, *Tefecilik Suçu*, 2. Baskı (Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 51-52.

2 - Çetin Arslan, "Tefecilik Suçu", *Ankara Barosu Dergisi*, sy 1 (01 Ocak 2014): s.30.

güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (2) ... Suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde verilecek ceza bir kat artırılır." Tefecilik suç 765 sayılı TCK'da düzenlenmiş değildir. Ancak "90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile "...ikrazatçılık yapmak üzere izin alınmadan, faiz veya her ne ad altında olursa olsun, bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle, ödünç para verme işlemlerinin yapılması veya bu işlerin meslek itihaz edilmesi ve Kanun Hükmünde Kararname uyarınca alınan ikrazatçılık izni iptal edildiği halde ödünç para verme işlerine devam edilmesi, tefecilik sayılır." şeklinde bir tefecilik tanımı yapılmıştır³.

KORUNAN HUKUKSAL DEĞER

Tefecilik suçunun ekonomik boyutu, bireysel ve toplumsal etkileri, kanunda düzenlendiği yer gibi çeşitli hususlar göz önünde tutularak korunan hukuksal değer konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bir görüşe göre, kamu otoritelerinin faiz karşılığı ödünç para verme eylemlerini kontrol altında tutması ekonomide istikrarın sağlanmasına hizmet eder. Bu eylemlerin kamu otoritelerinin kontrolü dışında gerçekleşmesi engellenerek ekonomide istikrarın sağlanması ve kamu otoritesinin korunması istenmiştir⁴.

Diğer bir görüş suçun bireysel etkisine odaklanır. Kişi, aldığı ödünç para miktarının daha fazlasını ödemek suretiyle zor duruma düşürülmektedir. Bu durumda suçun koruduğu bir diğer değer, bireysel menfaatler olarak karşımıza çıkmaktadır⁵. Bu görüş parayı alan kişinin iktisadi ve toplumsal olarak içinde bulunduğu zorluğun geri ödeme anında artmasına vurgu yapmaktadır⁶.

Tefecilik suçunun kanunda düzenlendiği yer üzerinden öne sürülen görüş Yargıtay'ın da ağırlıklı olarak kabul ettiği görüştür. Bu görüşe göre suç TCK'nın "Topluma Karşı Suçlar" kısmının "Ekonomi,

Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar" bölümünde düzenlenmiş olduğundan serbest rekabet mekanizması ve ekonomik yaşamın güvenilirliği korunmaktadır⁷.

Diğer bir görüş bu suçla korunan hukuksal değer Anayasanın 48'inci maddesi olduğunu ileri sürer. Kişilerin acil para ihtiyaçları ve içinde bulundukları finansal zorluklar kötüye kullanılarak serbest iradeleriyle sözleşme yapma özgürlükleri ihlal edilmektedir⁸.

Doktrinde ve Yargıtay uygulamasında ağırlıklı görüş; korunan hukuki değer toplumsal niteliğinin ağır bastığı yönündedir. Tefecilik faaliyetlerinden zarar görenler ise öncelikle halihazırda ekonomik anlamda zor durumda olduğu için ödünç para alan ve bu zor durumları kötüye kullanılan bireylerdir, bu kişilerin bireysel menfaatlerini korunan hukuksal değer olarak kabul etmemek eksik olacaksa da bireysel menfaatlerin de korunduğunu söyleyebilmek için kanun koyucunun buna yönelik iradesinin ortaya konulması gerekmektedir. Kanunun sistematigi ve madde içeriği ise bu yorumu yapmaya imkan tanımamaktadır.

SUÇUN UNSURLARI

Tipiklik

Suç Tipinin Genel Özellikleri

Tefecilik suçunu oluşturan fiil, maddede "kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para vermek" şeklinde tanımlanmış olup paranın verilme şekli suçun oluşması bakımından önemli değildir. Elden teslim şeklinde, havale yoluyla, EFT yoluyla veya aracı kullanılarak verilmesi mümkündür⁹. Yargıtay, hangi hareketlerin "kazanç karşılığı ödünç para verme" olarak kabul edileceği madde metninde belirtilmediğinden tefecilik suçunu serbest hareketli

3- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.05.2015 tarihli ve 2014/655 E., 2015/152 K. sayılı kararı, Erişim tarihi: 15 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2014-655-k-2015-152-t-12-5-2015>

4- İzzet Özgenç, "Tefecilik Suçu", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 14, sy 2 (01 Aralık 2010): s. 544.

5- Veli Özer Özbek, "Tefecilik Suçu (TCK m.24 1)", Ceza Hukuku Dergisi, Cilt:5, Sayı: 14 (Aralık 2010): s. 31.

6- Köksal Bayraktar, Vesile Sonay Evik, Zeynel Temel Kangal, Pınar Memiş Kartal, Ali Kemal Yıldız, Eylem Aksoy Retornaz, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Ali Hakan Evik, Asuman Aytekin İnçeoğlu, Fulya Eroğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII – Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar ve Bilişim Alanındaki Suçlar (TCK m. 235-246) (On İki Levha Yayıncılık, 2021), s. 203.

7- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.04.2016 tarihli ve 2014/118 E., 2016/208 K. sayılı kararında korunan hukuksal değeri "Tefecilik suçuyla korunan hukuksal değer serbest rekabet mekanizması ve ekonomik yaşamın güvenilirliğidir. Bu nedenle suç TCK'nın "Topluma Karşı Suçlar" kısmının "Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar" bölümünde düzenlenmiştir." şeklinde açıklamıştır. Erişim tarihi: 21 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2014-118-k-2016-208-t-26-4-2016>

8- Necati Meran, Tefecilik, Ekonomi Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, 3. bs (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), s. 20.

9- İsa Çelik, Yargıtay Kararları Işığında Tefecilik Suçu, 2. bs (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), s. 38.

suç olarak kabul etmektedir¹⁰.

Kanuni tanıma göre, meydana gelmesi için tek bir hareket yeterli olduğundan tefecilik suçu tek hareketli bir suçtur¹¹.

İhmal, "belirli bir icrai davranışta bulunma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi" olarak tanımlandığından tefecilik suçunun ihmali suretle işlenmesi mümkün değildir, icrai bir hareket gerektirir¹²

Türk hukuku bakımından ödünç para verileceğinin vaat edilmesi ve hatta buna yönelik bir tefecilik anlaşması yapılması dahi suçu oluşturmayaacağından bu suç tehlike suçu değil, zarar suçudur¹³.

Madde başlığının tefecilik olması ve tefecilik suçuna ilişkin "birden fazla kişiye sürekli ve sistemli bir şekilde faiz karşılığı ödünç para vermek suretiyle çıkar sağlanması"¹⁴ şeklindeki eski düzenlemeler konuyu tartışmalı hale getirirse de 5271 Sayılı TCK bakımından suçun oluşması için süreklilik ve meslek

haline getirme şartları bulunmamaktadır¹⁵. Bu sebeple "kazanç elde etmek amacıyla ödünç para verme" fiilinin yalnızca bir kez gerçekleştirilmesi dahi suçun oluşması ve tamamlanması için yeterlidir. Ayrıca ivazın temin edilip edilmediği, ödünç alınan paranın vade tarihinde geri ödenip ödenmediği de suçun oluşumu üzerinde etkisizdir¹⁶. Suç, ödünç paranın verildiği an oluşur, yani ani suçtur.

Tefecilik suçunun oluşumu için ayrıca bir neticenin meydana gelmesi aranmamıştır, kanuni tanımı gereği ödünç para verme eyleminin gerçekleşmesiyle suç tamamlanır¹⁷. Yargıtay buna ilişkin kararlarının birinde; "...Sırf hareket suç niteliğinde olan tefecilik suçunun kazanç karşılığı ödünç paranın verilmesi ile oluşacağı, suçun tamamlanması için ivazın temin edilmesi şart olmadığı gibi ödünç olarak alınan paranın vadesinde geri ödemesinin yapılmamış olmasının da suçun oluşumu üzerinde bir etkisinin bulunmadığı..." şeklindeki ifadeyle tefeciliği sırf hareket suçu olarak kabul etmiştir¹⁸

Suçun Maddi Unsurları

Fail

Tefecilik suçu herkes tarafından işlenebilir, özgü suç niteliği taşımaz. Suçun çok failli olup olmadığı ise doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre suçun oluşabilmesi için biri ödünç veren ve diğeri ödünç alan olmak üzere iki taraf bulunmalıdır. Ödünç alan kişi de suçun failidir fakat cezalandırılmaz, bunun temelinde takip edilen suç politikaları vardır ki bu durum madde gerekçesinde de "izlenen suç politikası gereğince, kazanç elde

10- Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 25.11.2020 tarihli ve 2020/7817 E., 2020/2297 K. sayılı kararı: "TCK'nın 241. Maddesindeki tefecilik suçunun oluşabilmesi için hangi hareketlerin, "Kazanç karşılığı başkasına ödünç para verme" sayılacağına açıkça belirtilmemesi karşısında, atılı suçun serbest hareketli bir suç tipi olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır." Erişim tarihi: 24 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/9-ceza-dairesi-e-2020-7817-k-2020-2297-t-25-11-2020>

11- Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. bs (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), s. 122.

12- İzzet Özgenç, "İhmalî Suç Teorisi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, sy 4 (31 Ekim 2021): s. 303.

13- İnci, Tefecilik Suçu, s. 202-203. "Alman hukukunda sadece vaatin dahi suçun oluşması için yeterli sayılması sebebiyle tefeciliğin Alman hukukunda tehlike suçu olarak sayıldığı yönünde görüşler de bulunmaktadır."

14- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 05.04.2016 tarihli ve 2014/2141 E., 2016/3401 K. sayılı kararında: Tefecilik suçunun, 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 03/07/1995 tarih ve 1995/207-236 sayılı Kararında da belirtildiği üzere birden fazla kişiye sürekli ve sistemli bir şekilde faiz karşılığı ödünç para vermek suretiyle çıkar sağlanması, başka bir anlatımla ödünç para verme işinin meslek haline dönüştürülmesi durumunda oluştuğu, suçun yaptırımının ise 2279 Sayılı Yasanın 17. maddesinde düzenlendiği, 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nın 241. maddesinde düzenlenen tefecilik suçunun ise, maddede yazılı tipik hareketin bir kez işlenmesiyle oluşan sırf hareket suçu niteliğinde bulunduğu, bu suçun kazanç karşılığında ödünç paranın borç alana verilmesiyle tamamlandığı, bunu meslek haline getirmenin suçun unsurları içerisinde yer almadığı... şeklinde belirtmiştir. Erişim tarihi: 26 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2014-2141-k-2016-3401-t-5-4-2016>

15- İlhan Akıllı, "Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tefecilik Suçu" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), s. 26.

16- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 25.09.2013 tarihli ve 2012/10162 E., 2013/9307 K. Sayılı kararı; Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 04.02.2013 tarihli ve 2011/1580 E., 2013/2822 K. Sayılı kararı; Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 1.12.2016 tarihli ve 2014/7739 E., 2016/9389 K. Sayılı kararı; Erişim Tarihleri: 30 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2012-10162-k-2013-9307-t-25-9-2013> <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/4-cd-e-2011-1580-k-2013-2822-t-04-02-2013> <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2014-7739-k-2016-9389-t-1-12-2016>

17- Arslan, "Tefecilik Suçu," s. 38.

18- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 01.12.2016 tarihli ve 2014/7739 E., 2016/9389 K. sayılı kararı, Erişim Tarihi: 30 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2014-7739-k-2016-9389-t-1-12-2016>

etmek amacıyla başkasına ödünç para veren kişi cezalandırılmaktadır. Buna karşılık, ödünç para alan kişi cezalandırılmamaktadır” şeklinde açıkça belirtilmiştir¹⁹. Diğer bir görüş; madde metninde ödünç para alan tarafın da cezalandırılacağına ilişkin açıkça bir düzenleme olmadığı için suçun failini yalnızca “kazanç elde etmek amacıyla ödünç para veren kişi” olarak kabul etmektedir. Ödünç alan tarafın da fail olarak kabul edilebilmesi için TCK madde 252’ deki gibi bir düzenlemenin yapılması gerekir²⁰. Kanaatimizce fiilin doğası gereği iki tarafın bulunması zorunlu olsa da normatif olarak fail, “suçun kanuni tarifinde yer alan fiil üzerinde hakimiyet kuran, kanuni tanıma uygun haksızlığı gerçekleştiren kişi” olarak tanımlandığından ve bu tanıma göre ödünç alan taraf fail olarak kabul edilemeyeceğinden, tek faili bir suç olarak kabul etmek gerekir²¹.

Mağdur

Tefecilik suçunun mağdurunun kim olduğu konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki ve bizim de iştirak ettiğimiz görüş, ödünç para almak zorunda kalan kişilerin içinde bulunduğu zor koşullara vurgu yapar. Acil nakit ihtiyacı olan bu kişilerin bankalardan ve benzeri kuruluşlardan kredi alabilmeleri belirli koşulları sağlamalarına bağlı olduğundan, kişiler nakit ihtiyaçlarını daha hızlı karşılayabilmek için tefecilere başvurmaktadır. Bu görüş suçtan zarar göreni devlet ve toplumu oluşturan herkes olarak kabul eder²². Bir diğer görüş suçun mağdurunun toplumu oluşturan herkes olduğu görüşüdür²³. Bu görüşe göre ödünç alan taraf mağdur değildir, tefeciliği düzenleyen hükümler her ne kadar ödünç alan tarafı korumayı da hedeflemiş olsa da bu durum kişilere doğrudan

mağdur sıfatı kazandırmaz. Ödünç para alan tarafın temyiz etme, davaya katılma gibi yetkilerinin olmaması da buna bağlanmaktadır. Bu yazarlar tefecilik suçunun çok faili bir suç olduğunu kabul ederler. Belli suç politikaları gereği cezalandırılmıyor olmaları mağdur oldukları anlamını taşımaz²⁴.

Yargıtay uygulamalarına bakıldığında; 5237 sayılı TCK’nın öncesi ve sonrası için farklı yaklaşımların benimsendiği görülür. Önceden tefeciden ödünç para alanlar mağdur olarak kabul edilmemekteyken sonrasında bu kişileri suçun mağduru, Hazineyi ise suçtan zarar gören olarak kabul etmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra farklı kararlarda ivaz karşılığı ödünç para alan taraf için müşteki, şikayetçi, tanık ifadelerinin kullanıldığı da görülmektedir²⁵. Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararına göre; “Tefecilik suçu ile korunan hukuki yarar ve bu bağlamda suçun topluma karşı suçlar bölümünde düzenlenmesi karşısında bu suçun mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğu, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi halinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olacağının kabulü gerekmektedir”²⁶.

Ağırlıklı görüş ve Yargıtay’ın yerleşik uygulaması suçun mağdurunu ödünç para alan kişi olarak değil de toplumu oluşturan herkes olarak kabul etmekteyse de kanaatimizce kanun koyucu ödünç para alan kişiyi cezalandırmayarak yalnızca suçun daha hızlı ihbar edilmesini sağlamayı hedeflememiş, ayrıca ödünç para alan kişilerin içinde bulundukları zor durumu da gözetmiştir. Diğer yandan kişi her zaman ekonomik imkansızlar, acil krediye ihtiyaç duymak fakat bunu sağlayamamak gibi zor koşullar altında olmayabilir. Aksine, ekonomik olarak ihtiyaç duymadığı halde yalnızca daha fazla harcama yapabilmek gibi başkaca sebeplerden dolayı da bu yola başvurulabilir. Bu sebeple maddeye Alman Ceza Kanununda olduğu gibi bir ekleme yapmak isabetli olacaktır. Alman Ceza Kanunu ilgili maddesinde; “ödünç alan tarafın zaruret halinin, tecrübesizliğinin, karar verme yeteneksizliğinin veya iradesindeki önemli zayıflığın istismar edilmesi” gerektiği düzenlenmiştir. Böyle bir düzenlemenin yapılması durumunda mağdur ödünç para alan kişi olacak, suçtan zarar gören ise toplumu oluşturan herkes

19- Özgenç, “Tefecilik Suçu”, s. 552; Çetin Akkaya, *Teori ve Uygulamada Tefecilik Suçu*, 2. bs (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), s. 31.

20- 5237 Sayılı TCK madde 252: “(1) Görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, bir kamu görevlisine veya göstereceği bir başka kişiye menfaat sağlayan kişi, dört yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” “(2) Görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kendisine veya göstereceği bir başka kişiye menfaat sağlayan kamu görevlisi de birinci fıkrada belirtilen ceza ile cezalandırılır...”; Havva Aybike Eski, “Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haziran 2022), s. 29.

21- Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 114.

22- Necati Meran, “Türk Ceza Kanununda Tefecilik Suçu ve 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulanması”, *Terazi Hukuk Dergisi* 5, sy 51 (Kasım 2010): s. 107.

23- Çelik, *Yargıtay Kararları Işığında Tefecilik Suçu*, s. 66.

24- Özgenç, “Tefecilik Suçu”, s. 552.

25- İnci, *Tefecilik Suçu*, s. 132.

26- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.04.2016 tarihli ve 2014/118 E., 2016/208 K. sayılı kararı, Erişim Tarihi: 21 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2014-118-k-2016-208-t-26-4-2016>

olabilecektir²⁷.

Suçun Konusu

Suçun konusu ile ilgili görüşleri temelde ikiye ayırmak mümkündür. Yaygın görüş madde metnini esas alarak suçun konusunun yalnızca para olduğunu kabul eder. Ödünç alınan paranın yabancı para ya da Türk parası olmasına ilişkin bir ayırım da yapılmış olmadığından Euro, Dolar veya başka bir ülke parası olması da mümkündür. Günümüzde artan önemleri sebebiyle kripto paraların suçun konusu olup olamayacağı da tartışılmıştır. Sanal ve kripto paraların arkasında bir otoritenin olmaması ve bunların geleneksel anlamda kabul edilen para tanımının fonksiyonlarına sahip olmaması sebebiyle bu suçun konusunu oluşturmayacağı genel kabuldür²⁸.

Diğer tartışmalı husus altının suçun konusunu oluşturup oluşturmayacağıdır. Suçun konusunu belirlemede madde metnini esas alan görüşe göre altın gibi madenler, taşınır ve taşınmaz mallar bunların ödünç verilmesi karşılığında bir kazanç elde edilmiş olsa bile suçun konusu olarak kabul edilmez²⁹. Aksinin kabulü halinde kıyas yasağına ve kanunilik ilkesine aykırı davranılmış olur. Suç teşkil eden fiiller ilgili kanun maddesinde açık bir biçimde belirtilmelidir³⁰. Ancak tefecilik suçunun gerekçesinde; "...Tefecilik suçu, iktisadi hayatımızda 'senet kırdırma' denen usulle de işlenebilir. Örneğin henüz vadesi gelmemiş bir bononun vadesinden önce başkasına verilerek karşılığında bono üzerinde yazılı meblağdan daha az bir paranın alınması durumunda tefecilik suçu oluşur..." demek suretiyle madde metniyle çelişecek bir biçimde suçun yalnızca paranın ödünç verilmesi yoluyla değil senetle de işlenmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir³¹.

Altının da suçun konusu oluşturduğunu savunan görüşe göre TCK'nın 198. maddesindeki paraya eşit sayılan değerlerin dikkate alınması gerekmektedir. Bu maddeye göre; "Devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak ile milli ziynet altınları, para hükmündedir." Bu maddenin para kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda yol gösterici olduğu kabul

edilir. Dolayısıyla bu görüşe göre maddede sayılan değerlerin de tefecilik suçunun konusunu oluşturacağının kabulü gerekir³².

Yargıtay 5. CD yerleşik uygulamasını da yansıtır şekilde verdiği bir kararda;

"Tefecilik suçunun konusunu, kazanç elde etmek amacıyla başkasına verilen ödünç para oluşturmaktadır. 5237 Sayılı TCK'nın 2. maddesindeki 'Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz' düzenlemesi de dikkate alındığında; suç tarihinde sanığın müştekiye ertesi yıl iki katını geri almak üzere ödünç onbir adet cumhuriyet altını vermek suretiyle kazanç elde ettiği kabul edilmiş olsa dahi, kanundaki tanım itibariyle tefecilik suçunun konusunu tedavüle konan, ekonomik değeri olan ve ödeme aracı olarak kullanılan para oluşturduğu nazara alındığında; sanığın eyleminin tefecilik suçunu oluşturmayacağı gözetilmeden suçun maddi unsurunu oluşturan konuda yanılığa düşülerek..."

demek suretiyle suçun konusu olarak yalnızca parayı kabul ettiğini belirtmiştir³³.

Kanaatimizce madde metninde yalnızca paranın tefecilik suçunun konusunu oluşturacağı yönündeki ifade, aynı amaca hizmet edecek şekilde başka emtiaların da faiz karşılığında ödünç verilmesinin mümkün olması sebebiyle eksik kalmaktadır. Özellikle altın gibi değerli madenlerin çok eskiden beri kazanç elde etmek amacıyla başkalarına ödünç olarak verilmesi yaygındır ve yargı kararlarına da sıkça konu olmaktadır. Ancak suçun konusunu madde metninin dışına çıkararak bu şekilde geniş yorumlamak kıyas yasağına ve kanunilik ilkesine aykırı olacağından, para ifadesini daha geniş yorumlamaya imkan verecek bir düzenlemenin madde metnine eklenmesinin isabetli olacağı görüşündeyiz.

32- Akıllı, "Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tefecilik Suçu," s. 56.

33- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 20.01.2014 tarihli ve 2012/15713 E., 2014/607 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 3 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215eb b98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2012-15713-k-2014-607-t-20-1-2014>

Benzer yönde; Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 28.01.2021 tarihli ve 2020/4193 E., 2021/353 K. sayılı kararı: "...Tefecilik suçunun konusunun sadece para ile sınırlandırılması karşısında para yerine geçen kıymetli evrak, altın veya sair menkul kıymetler madde kapsamında bulunmadığından, kanunilik ilkesi gereğince yorum veya kıyas yoluyla bir eşyanın kazanç elde etmek amacıyla ödünç verilmesi suçun konusunu oluşturmayacağından, sanığın beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi..."; Aksi yönde görüş için bkz. Caner Yenidünya, "Tefecilik Suçu (TCK.m.241)", Banka ve Finans Hukuku Dergisi 2, sy 6 (2013): s. 11.

27- İnci, *Tefecilik Suçu*, s. 138-140, 146.

28- Abdullah Batuhan Baytaş, "Tefecilik Suçu", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, sy 2 (29 Temmuz 2020): s. 147.

29- Özbek, "Tefecilik Suçu," s. 31.

30- Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 63.

31- Eski, "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu," s. 24-25.

Hareket

"Kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para vermek" suçun hareket unsurunu oluşturmaktadır. Bu noktada suçun oluşabilmesi için ödünç para verme eyleminin, tefeciliğin aslında izinsiz yapılan hali olan ikrazatçılık şeklinde yapılmamış olması gerekir. Tefecilik aslında ikrazatçılığın izinsiz yapılan halidir. Yürürlükten kalkmış olan "Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile ikrazatçı; "...Devamlı ve mutad meslek halinde, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle, ödünç para verme işleriyle uğraşan veya ödünç para verme işlerine aracılık eden ve kendilerine faaliyet izni verilen gerçek kişileri..." şeklinde tanımlanmıştır³⁴. Bu tanım artık terim olarak hukuk düzenimize girmiş olduğundan, ilgili kanun hükmünde kararname yürürlükten kalkmış olsa da tanım geçerlidir³⁵. Bunun yanında tefeciliğin düzenlendiği maddede kazanç elde etmek amacının varlığı arandığından, paraya ihtiyacı olan birine yardım etmek amacıyla para verip ardından o paranın geri alınması suçu oluşturmaz³⁶.

Tefecilik suçunun madde gerekçesinde belirtilen "senet kırdırma" yoluyla da işlenip işlenemeyeceği tartışma konusudur³⁷. Senet kırdırma yönteminde kişi elinde bulundurduğu ve henüz vadesi gelmemiş olan senedini, acil nakit ve kredi ihtiyacı gibi sebeplerle senedin üzerinde yazılı olan bedelden daha düşük bir bedelle vadeden önce üçüncü bir kişiye satar. Senedi satın alan bu üçüncü kişi senedin vadesi geldiğinde asıl borçluya giderek senedin tam

bedelini tahsil eder ve bunun sonucunda oluşan aradaki farktan kişi kazanç elde etmiş olur³⁸. Madde gerekçesinde açıkça belirtilmiş olması sebebiyle Yargıtay³⁹ ve doktrindeki çoğunluk görüşü, senet kırdırmayı da suçu oluşturan hareketlerden biri olarak kabul eder⁴⁰. Bu yöntem senetlerle işletilen bir yöntem olsa dahi neticede ödünç alma verme eylemi gerçekleştirilir ve suçun konusu esasen yine paradır⁴¹. Azınlıkta kalan diğer görüşe göre; henüz vadesi gelmemiş kambiyo senedinin, yazılı olan meblağdan daha az bir bedelle başkasına devredilmesi "ödünç para verme" olarak kabul edilemez. Aynı zamanda gerekçe hükme dahil değildir, yalnızca yorum yaparken kullanılabilir. Senet kırdırma yoluyla da tefecilik suçunun işlenebileceğinin kabulü kıyas yasağına ve kanunilik ilkesine aykırılık teşkil eder⁴².

Senet kırdırma yönteminin "tipikliğe dahil olmayıp madde gerekçesinde tarif edilen ve yargı kararlarıyla kabul edilen fiil" niteliği taşıdığı görüşünü benimsiyoruz. Senet kırdırmak suretiyle haksız bir kazanç elde etmek ile ödünç para vermek suretiyle haksız bir kazanç elde etmek arasında korunan hukuksal değer anlamında bir fark görünmemektedir. Ancak bu durum tipiklik sorununu çözmez. Senet kırdırma yönteminde,

38- Eski, "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu," s. 38.

39- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 19.02.2014 tarihli ve 2012/13551 E., 2014/1760 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 4 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2012-13551-k-2014-1760-t-19-2-2014>

Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 09.04.2014 tarihli ve 2014/3556 E., 2014/4022 K. sayılı kararında;

...hükümün gerekçesinde de belirtildiği üzere atılı suçun "senet kırdırma" denen usulle de işlenebileceği, zira bu durumda kambiyo senedinin el değiştirmesinin kişiler arasında doğmuş olan bir alacak borç ilişkisine dayanmayıp bizatihi kambiyo senedinin kendisinin satılıp satın alındığı gözetildiğinde, paraya ihtiyacı olan müşteki A.. Ç.. ve eşi G...Ç..'in tanık A..Y.. aracılığıyla 2009 yılı Nisan ayı içerisinde sanıklardan borç para istedikleri ve G.. Ç..'in keşidecisi olduğu 10.000 TL bedelli Mayıs 2009 keşide tarihli çeki, tanık Adem'in ciro suyuyla verip karşılığında 8.000 TL para aldıkları, müştekinin birbiriyle uyumlu ve tanık anlatımı ile diğer delillerle teyit edilen beyanları karşısında sabit olduğu ve sanıklara yüklenen tefecilik suçunun tüm unsurlarıyla oluştuğu gözetilmeden...

şeklinde ifade etmiştir, Erişim Tarihi: 4 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2014-3556-k-2014-4022-t-9-4-2014>
40- Özgeng, "Tefecilik Suçu," s. 549; Abdülkâki Gıyık, Türk Hukukunda Tefecilik Suçu, 1. bs (Adalet Yayınevi, 2014), s. 74.

41- Ali Parlar, Türk Ceza Kanununda Tefecilik ve İhaleye İlişkin Suçlar, 2. bs (Ankara: Bilge Yayınevi, 2015), s. 21'den aktaran Eski, "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu," s. 38.

42- Arslan, "Tefecilik Suçu," s. 38.

34- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.04.2016 tarihli ve 2014/118 E., 2016/208 K. sayılı kararı; "Tefecilik suçunun hareket unsuru, kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para verme işlemidir. Bu suçun oluşması için öncelikle ikrazatçılık yapmak üzere yetkili organlardan izin alınmamış olmalı ya da verilen iznin iptal edilmiş olması gerekir. İzin alınarak faiz karşılığında ödünç para verilmesi eylemi suç olmayacaktır." Erişim Tarihi: 21 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2014-118-k-2016-208-t-26-4-2016>

35- Arslan, "Tefecilik Suçu," s. 34.

36- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.04.2016 tarihli ve 2014/118 E., 2016/208 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 21 Ekim 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2014-118-k-2016-208-t-26-4-2016>

37- TCK madde 241 gerekçesinde şöyle denmektedir; "...Tefecilik suçu, iktisadi hayatımızda, "senet kırdırma" denen usulle de işlenebilir. Örneğin henüz vadesi gelmemiş bir bononun vadesinden önce başkasına verilerek karşılığında bono üzerinde yazılı meblağdan daha az bir paranın alınması durumunda tefecilik suçu oluşur. Çünkü, bu durumda bononun el değiştirmesi, kişiler arasında doğmuş olan bir alacak borç ilişkisine dayanmamaktadır. İfade yerinde ise, bu durumlarda, birer ödeme aracı olan bononun veya çekin kendisi satılmakta ve satın alınmaktadır..."

madde metninde bahsedildiği anlamda bir ödünç para verme işlemi gerçekleşmemektedir. Madde gerekçesinde bu yöntemin anlatılmış ve kabul edilmiş olması ise gerekçe metne dahil olmadığından yeterli değildir⁴³. Tartışmalara son vermek ve yaygın uygulamanın ve Yargıtay kararlarının kanunilik ilkesine uygun hale gelmesi amacıyla senet kırdırma fiilinin de madde metnine dahil edilmesi ve metnin genişletilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Tartışmalı olan bir diğer yöntem kredi kartı (pos) tefeciliği yöntemidir. Bu usulde nakit ihtiyacı olan kart sahibi A, 10.000 TL tutarındaki ihtiyacı için B kişisine başvurur ve bu miktardaki parayı nakit olarak B kişisinden alır. B kişisi ise sanki bir mal veya hizmet satışı yapmış gibi A kişisinden taksitli olarak 11.000 TL tahsil eder. Böylece bankanın kendisine ödeyeceği 11.000 TL ile A'ya ödemiş olduğu 10.000 TL arasındaki fark kendisine kazanç olarak kalır⁴⁴. Aslında taraflar arasında gerçek bir mal yahut hizmet alım satımı şeklinde bir alışveriş olmamasına rağmen kredi kartının kullanılması yoluyla para tahsili yapılıyor ancak kartın sahibine karttan çekilen bedelden daha düşük bir para ödenmektedir⁴⁵.

Senet kırdırma yöntemindeki doktrin tartışmaları pos tefeciliği bakımından da mevcuttur. Benzer şekilde pos tefeciliğinde de klasik anlamda bir ödünç söz konusu değildir. Öncelikle pos tefeciliği ödünç alan ve ödünç veren şeklinde iki taraftan oluşan bir işlem değil; satıcı, alıcı ve bankadan oluşan üç ayaklı bir işlemdir. Satıcı alıcıya verdiği paradan daha fazlasını bankadan alırken, alıcı bankaya borçlanmış olmaktadır. Bu durum ise TCK madde 241 anlamındaki "kazanç karşılığı ödünç para vermek" hareketini karşılamaz ve tefecilik suçunu oluşturmaz. Aksinin kabulü kanunilik ilkesine ve kıyas yasağına aykırılık teşkil eder⁴⁶. Kredi kartı kullanılmak suretiyle gerçekleştirilen hareketlerin tipik olduğunu savunan karşı görüşe göre, görünürdeki işlem satış sözleşmesi olsa da satıcının asıl amacı faiz karşılığında ödünç para vermek olduğundan aslında bir ödünç sözleşmesi vardır ve bu hareketlerin sonucunda da

suç oluşur⁴⁷.

Yargıtay vermiş olduğu kararlarda tefecilik suçunun kredi kartı kullanmak suretiyle işlenebileceğini kabul etmektedir. "...Sanığın, iş yerinde herhangi bir alışveriş yapılmadığı halde, alışveriş yapılmış gibi kendisine para ihtiyacı nedeniyle başvuran şahısların hamili oldukları kredi kartı ile POS cihazı aracılığıyla işlem yapıp, gerçek olmayan bu alışveriş tutarlarından belli bir komisyon kesintisi yaparak geriye kalan kısmı nakit olarak ödeme biçimindeki işlemlerinin, bankaya komisyon ödememesi veya kredi kartı sahiplerinden aldığı komisyon miktarından az ödemesi halinde, kazanç elde etmek maksadıyla başkasına ödünç para verme niteliğinde olacağı gözetilerek..."⁴⁸ şeklindeki kararı Yargıtay'ın istikrar kazanmış görüşünü yansıtan örneklerden biri olarak karşımıza çıkar.

Tefecilik Suçunun Nitelikli Unsuru: Suçun Bir Örgütün Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi

TCK madde 241/2'de "suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek cezanın bir kat arttırılacağı" düzenlenmektedir. Bu nitelikli halin söz konusu olabilmesi için TCK madde 220 kapsamında bir suç örgütünün varlığı

47 - Burak Bilge, Faizin Tefecilik Suçu Bakımından Değerlendirilmesi (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), s. 103; Benzer yönde Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 23.03.2021 tarihli ve 2020/8614 E., 2021/1569 K. sayılı kararı:

...Pos tefeciliği olayında, her ne kadar görünürde bir satım akdi mevcut olsa ve suçun işlenmesinde kredi kartı araç olarak kullanılsa da, tarafların gerçek niyeti bir faiz anlaşması yapmaktan ibarettir. Üye işyeri sahibi olan fail, kart hamili ile yapmış olduğu faiz anlaşması üzerine işyerinde kurulu POS cihazı üzerinden kart hamilinin kartından -faiz ve anlaşmaya konu ödünç para miktarının toplamından oluşan- bedeli çekerek alacağını teminat altına almakta, sonra çektiği tutardan daha azını (Anlaşmaya konu ödünç para miktarını) kart hamiline nakit olarak ödemektedir. Ödünç paranın verilmesi, görünürdeki muvazaalı bir satım akdine dayanmaktadır. Buradaki muvazaa, nispi muvazaa olup; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca nispi muvazaa hallerinde görünürdeki işlem, tarafların gerçek iradelerini yansıtmadığından geçersiz olacak, tarafların gerçek iradelerini yansıtan alttaki gizli işlem hukuki sonuç doğuracaktır. POS tefeciliğinde tarafların gerçek iradelerini (Kastlarını) yansıtmayan görünürdeki satım işlemi geçersiz olmakla birlikte temel de gerçekleştirilmek istedikleri gizli işlem (Karz akdi/ ödünç sözleşmesi) varlığını muhafaza edecektir...

Erişim Tarihi: 8 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215eb b98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/9-ceza-dairesi-e-2020-8614-k-2021-1569-t-23-3-2021>

48 - Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 15.10.2020 tarihli ve 2020/2065 E., 2020/1547 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 9 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215eb b98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/9-ceza-dairesi-e-2020-2065-k-2020-1547-t-15-10-2020>

43- İnci, Tefecilik Suçu, s. 159, 160.

44- Aybars Kaan Bostancı, "Tefecilik Suçu" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), s. 61.

45- Arslan, "Tefecilik Suçu," s. 37.

46- Baytaz, "Tefecilik Suçu," s. 161, 162.

gerekmektedir⁴⁹. 220. maddenin düzenlemesine göre örgütü sadece kurmak, yönetmek ya da üye olmak suçun oluşması bakımından yeterli olup ayrıca örgüt kapsamında bir suç işlenmesi aranmamıştır ancak işlenmesi durumunda ne olacağını 4. fıkra düzenlemektedir. Böyle bir durumda ayrıca bu suçlardan da cezaya hükmolunur⁵⁰. Bir örgüt faaliyeti çerçevesinde tefecilik suçu işlendiğinde fail hem 220/1 ve 220/2'de düzenlenen örgüt kurma, yönetme, örgüte üye olma suçlarından cezalandırılır hem de tefecilik suçunun nitelikli hali olduğundan cezası bir kat arttırılır⁵¹.

Suçun Manevi UNSURLU

TCK madde 22/1 gereği; "taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır." Tefecilik suçunun taksirle işlenmiş hali ayrıca düzenlenmemiş olduğundan yalnızca kasten işlenebileceği kabul edilmektedir. Ancak, bu suçun oluşabilmesi bakımından kastın yanı sıra tefecinin "kazanç elde etmek amacıyla bir başkasına ödünç para vermesi" gerektiğinden doktrindeki bir görüşe göre bu suç bir amaç suçudur. Suçun oluşması bakımından ödünç para verilirken bu amacın varlığı aransa da kazancın elde edilmiş olup olmamasının yahut elde edilen kazancın faiz olarak nitelendirilip nitelendirilmediğinin bir önemi yoktur. Ayrıca suçun konusu her ne kadar para olarak kabul edilse de elde edilen kazancın cinsi para dışında bir şey de olabilir⁵². Ancak her halükarda bunun ekonomik nitelikte bir yarar olması gerektiği kanaatindeyiz.

Doktrindeki baskın görüşe göre madde metnindeki "kazanç elde etme amacı" özel kasta işaret eder ve tefecilik suçu ancak bu özel kast ile işlenebilecek bir suçtur⁵³. Kural olarak TCK, failin bir suçu işlerkenki saikiyle ilgilenmez ancak tefecilik gibi bazı suçlarda fail o suçun belli bir saikle ve maksatla işlemesini aramıştır. Bu kast olmaksızın örneğin yakın bir arkadaşına kazanç elde etme amacı taşımadan yalnızca yardım amaçlı verilen ödünç paraların geri ödenmesi

durumunda bu suç oluşmayacaktır⁵⁴.

Yargıtay verdiği kararlarda kazanç elde etmek amacının özel kast olduğunu ileri sürmektedir. Karara göre; "...TCK'nin 241. maddesinde yazılı tefecilik suçunun oluşması için maddi unsur "başkasına ödünç para vermek"tir. Manevi unsur ise; "Kazanç elde etmek amacıyla yapılması"dır. Suçun konusu ise "ödünç verilen para"dır. Kanun koyucu ayrıca kazanç elde etme amacıyla ödünç para vermeyi suçun unsuru haline getirerek sanıkta "kazanç sağlama özel kastının" varlığını aramıştır⁵⁵ Bu durumda Yargıtay da kazanç elde etme amacını özel kast olarak kabul etmektedir

Konuyla ilgili tartışmalı olan bir başka husus, ödünç para veren tarafın elde ettiği kazanç üçüncü bir kişinin lehine olursa yani kazanç elde etmek amacıyla ödünç para veren fail, elde ettiği kazancın kendisine değil bir başkasına verilmesini isterse suçun yine de oluşup oluşmayacağına ilişkindir. Burada iki görüş ileri sürülebilir. Birinci görüşe göre burada ödünç para veren tarafın her halükarda bir kazancı olabilir. Örneğin üçüncü kişiye borçludur ve borcunu bu şekilde kapatıyor olabilir yahut muvazaalı bir işlem yapılmak istenmiş olabilir. Görünürde üçüncü kişi lehine bir kazanç elde ediliyorken gerçekte yalnızca suçtan kaçmak için bu yola girilmiş olabilir. İkinci görüşe göre ise, bazı suçlarda özel olarak belirtilen "kendisi veya başkasına bir yarar sağlamak" amacının tefecilik suçu bakımından belirtilmemesi bilinçli bir tercih olup üçüncü kişiler lehine bir kazanç sağlanması durumunda bu suç oluşmaz⁵⁶

Kanaatimizce kişinin kendi lehine olan kazançlar da üçüncü kişi lehine olan kazançlar da bu suçun özel kast unsurunun gerçekleşmesi bakımından yeterlidir.

HUKUKA AYKIRILIK UNSURLU

Tefecilik suçunu düzenleyen maddede özel bir hukuka uygunluk sebebi düzenlenmemiştir. Genel nitelikli hukuka uygunluk nedenlerinin tefecilik suçu bakımından uygulanması mümkün görünmemektedir. Bazı yazarlara göre, ilgili mevzuatı gereği ivaz karşılığında ödünç para vermeye yetkili kılınan kuruluşlar bakımından bu hallerle sınırlı olmak üzere ivaz karşılığı ödünç para verme eylemi hukuka uygun olacaktır⁵⁷. Örneğin Bankacılık Kanunu Madde

49- TCK Madde 220 : "(1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir." (2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır..."

50- İzzet Özgenç, Suç Örgütleri (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, 2020), s. 26.

51- Bostancı, "Tefecilik Suçu", s. 89.

52- Özgenç, "Tefecilik Suçu", s. 553.

53- Meran, Tefecilik Ekonomi Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, s. 32; Parlar, Türk Ceza Kanununda Tefecilik ve İhaleye İlişkin Suçlar, s. 23.

54- İnci, Tefecilik Suçu, s. 177, 178.

55- Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 02.10.2018 tarihli ve 2016/12503 E., 2018/754 1 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 14 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/11-ceza-dairesi-e-2016-12503-k-2018-754-1-t-2-10-2018>

56- İnci, Tefecilik Suçu, s. 178.

57- Özgenç, "Tefecilik Suçu", s. 553.

4'de bankaların faaliyet konuları düzenlenmiştir. Bunlardan birisi de "nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri" olarak karşımıza çıkar. Bankalara ivaz karşılığı ödünç para verme yetkisi ile kuruluş ve faaliyet yetkisi ilgili mevzuatında yasal olarak verilmiş olduğundan, bu yetkileri veren ve faaliyet alanını düzenleyen bu maddelerin bankaların tefecilik suçuna vücut verebilecek işlemleri bakımından hukuka uygunluk nedeni teşkil ettiği kanaatindeyiz⁵⁸. Benzer durum "6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu" kapsamında faaliyet gösteren faktöring şirketleri bakımından da geçerlidir. Bu kuruluşların ivaz karşılığı kredi vermesi hukuk düzeni tarafından kabul edilmiş olan ekonomik faaliyetler sınıfındadır⁵⁹.

Hukuka uygunluk nedeni olarak rıza tefecilik suçu bakımından üzerinde durulması gereken konulardan bir diğeridir. İlgilinin rızasının fiili hukuka uygun hale getirebilmesi için en önemli şart "kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkın varlığı" olduğundan tefecilik suçu bakımından mağdurun kim olduğunun tespiti önem taşımaktadır çünkü mağdurun bir kişi değil, toplumu oluşturan herkes olduğu suçlar bakımından ilgilinin rızası söz konusu olmaz⁶⁰.

Mağdurun toplumu oluşturan herkes olduğu kabul edilirse ödünç para alan tarafın rızası hukuka uygunluk nedeni sayılmayacaktır. Ödünç para alan taraf mağdur olarak kabul edilirse de sonuç yine değişmeyecektir. Tefecilik suçu kişinin içinde bulunduğu maddi güçlükten ve sıkıntılı durumdan faydalanılarak gerçekleştirilir ve ödünç alan taraf sakatlanmış bir iradeyle koşulları zaten en başından beri bilir ve kabul eder. Bu bakımdan mağdurun ödünç para alan taraf olarak kabul edildiği hallerde dahi ilgilinin rızası hukuka uygunluk sebebi olarak karşımıza çıkmayacaktır⁶¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinde hata tefecilik suçu

58- Aksi görüş için bkz. Ezgi Küçükler, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Tefecilik Suçu (m.24 1)" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), s. 60; Bankacılık Kanununun 6 ve 10. Maddelerinde belirtilen kuruluş ve faaliyet izinleri alınmaksızın ödünç para verme işlemleri gerçekleştirilirse bu eylem Bankacılık Kanununun 150. maddesinde: "...Bu kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın banka gibi faaliyet gösteren ya da mevduat kabul eden yahut katılım fonu toplayan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevleri, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır..." şeklinde düzenlenen izinsiz faaliyette bulunmak suçunu meydana getirir. Bu nedenle bu faaliyetler için alınan izinler tefecilik suçu için değil izinsiz faaliyette bulunmak suçu açısından hukuka uygunluk nedeni teşkil ederler.

59- Yenidünya, "Tefecilik Suçu (TCK.m.24 1)," s. 15.

60- Koca ve Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 294.

61- İnci, Tefecilik Suçu, s. 172, 173.

bakımından teorik olarak mümkündür. Örneğin bir banka, mevzuatına uygun bir şekilde kuruluş ve faaliyet izinlerini almış ancak sonrasında izinleri iptal edilmiş olabilir. Bankanın bundan habersiz şekilde kredi verme işlemlerine devam etmesi ve hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilen yasal iznin varlığına güvenerek kaçınılmaz bir hataya düşmesi mümkündür. Bankalar ve faktöring şirketlerinin tacir sıfatları gereği, yasal prosedürlerin ve yasal izinlerle alakalı hususların farkında olması beklenir, dolayısıyla yasal izinleri hiç olmadığı halde var olduğunu sanmaları hayatın olağan akışına aykırıdır ancak bu kuruluşlara yapılan eksik denetimler sonucunda hatalı olarak faaliyet ve kuruluş izni verilmiş olabilir. Bu durumda ödünç para verme eylemine başlamış bu kuruluşların sorumluluğuna gitmek mümkün olmayacaktır. Benzer şekilde izinlerini mevzuata uygun olarak almış olmakla birlikte izinleri iptal edilmiş ancak bunun bildirimi ellerine ulaşmamış olabilir. Kısa sürede gerçekleşen faaliyetler bakımından hukuka uygunluk sebeplerinde hata gündeme gelecektir⁶².

KUSUR

Tefecilik suçunda ödünç para veren bakımından kusur yeteneğini etkileyen yaş küçüklüğü, akıl hastalığı⁶³, sağır ve dilsizlik, geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma halleri özellik arz etmez, şartların varlığı halinde uygulama alanı bulur. Zorunluluk hali değerlendirmesinin yapılması, ödünç alan kişinin fail olarak kabul edildiği ancak suç politikası gereği cezalandırılmadığı görüşü bakımından gereksizdir çünkü kişi zaten cezalandırılmamaktadır. Ödünç alanın mağdur olarak kabul edildiği görüş bakımından zorunluluk hali zaten gündeme gelmeyecektir⁶⁴.

Haksız tahrik sayılabilecek bir fiilin etkisinde kalarak işlenen suçun topluma ve devlete karşı bir suç olması

62- İnci, Tefecilik Suçu, s. 174-175.

63- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 29.11.2023 tarihli ve 2022/9126 E., 2023/11728 K. sayılı kararında; sanığın tefecilik suçu sebebiyle ceza sorumluluğunu etkileyecek nitelikte bir akıl hastalığı olup olmadığını değerlendirmiştir. "...sanığın aynı suça ilişkin olarak şizofreni rahatsızlığı bulunduğu ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azaldığının bildirildiği, inceleme konusu dosya kapsamında aynı kurumdan alınan 21.03.2022 tarihli heyet raporunda ise tefecilik suçu nedeni ile ceza sorumluluğunu etkileyecek nitelikte akıl hastalığı ya da zayıflığının olmadığı ve ceza sorumluluğunun tam olduğu kanaatinin bildirilmesi..."

Erişim Tarihi: 21 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2022-9126-k-2023-11728-t-29-11-2023>

64- Giyik, "Türk Hukukunda Tefecilik Suçu," s. 93.

halinde haksız tahrik hükümleri uygulanmayacaktır⁶⁵.

SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ

Teşebbüs

Tefecilik suçu sırf hareket suçu olması sebebiyle teşebbüse elverişli değildir ancak icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği durumlar doktrinde tartışma konusudur. Teşebbüsün hiç mümkün olmayacağını ileri süren yazarlar olduğu gibi, yalnızca icra hareketlerinin bölünebilmesinin mümkün olduğu durumlarda teşebbüsün söz konusu olabileceğini ileri süren yazarlar da bulunmaktadır⁶⁶. Örneğin ödünç para verilmesi konusunda taraflar anlaştıktan sonra ödünç veren taraf parayı kurye yoluyla ya da havale yoluyla gönderirken yakalanırsa henüz teslim gerçekleşmediği için teşebbüs söz konusu olabilir⁶⁷. Ancak yalnızca anlaşma sağlanması tefecilik suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı anlamına gelmez çünkü anlaşma icra hareketleri kapsamında değil, hazırlık hareketleri kapsamında değerlendirilir⁶⁸.

Kısımlara bölünebilir olan icra hareketleri failin kendi isteğiyle tamamlanmazsa gönüllü vazgeçme hükümleri uygulama alanı bulur.

İştirak

Tefecilik suçunun iştirak bakımından özellik arz etmediği, iştirakin tüm türlerinin uygulama alanı bulabileceği kabul edilmektedir⁶⁹. Ancak kişinin hiçbir müdahalesi olmadan tamamlanmış olan suça bilahare iştirak mümkün olmadığından suç tamamlandıktan sonra alacağın tahsili için işlemler yapmak ya da icra takibi başlatmak iştirak kapsamında değerlendirilmez⁷⁰. Yargıtay da buna ilişkin bir kararında; "...sırf hareket suçu niteliğindeki tefecilik suçunun oluşabilmesi için kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para verilmesinin yeterli olması ve suçun tamamlanmasından sonra icra takibi başlatanların eylemlerinin bu suça iştirak niteliğinde olmaması hususları nazara alınarak..."

şeklinde ifade etmiştir⁷¹.

Yargıtay bir kararında sanığın mağdurları diğer sanıktan faiz karşılığında borç para almaları konusunda ikna etme, ödenmekte olan faizin miktarını arttırmak için mağdurlarla görüşmeler yapma, senetleri diğer sanıktan ciro yoluyla alıp mağdurlar hakkında icra takibi başlatma şeklindeki hareketlerini müşterek faillik olarak değerlendirmiştir⁷².

Halihazırda tefecilik yapan ancak elinde pos cihazı olmadığı için pos tefeciliği icra edemeyen birine pos cihazı temin etmek yardım etme olarak değerlendirilirken⁷³, yasa dışı yollardan elde etmiş olduğu parayı nasıl aklayacağını bilemeyen birinin, tefecilik yapmak isteyen ancak sermayesi olmayan birini bu parayla tefecilik yapabileceği ve büyük paralar kazanabileceği konusunda teşvik etmesi ise azmettirme olarak değerlendirilir⁷⁴.

İçtima

Tefecilik suçunun zincirleme şekilde işlenip işlenemeyeceği hususu tartışmalıdır. Suçun oluşması için tefeciliğin meslek edinilmiş olmasını kabul eden görüşe göre, fail aynı suç işleme kararı çerçevesinde farklı zamanlarda birden fazla kez ödünç para verirse tek bir suç oluşur ve zincirleme suç hükümleri uygulanmaz⁷⁵. Tek bir sefer ödünç para verilmesini suçun oluşması için yeterli gören, meslek haline getirme gibi bir şart aramayan görüşe göre zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür. Zincirleme suçu düzenleyen TCK madde 43'de "mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır" denmektedir. Dolayısıyla tefecilik suçu bakımından zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür. Mağdur ödünç para alan kişi olarak kabul edilirse tefecilik işlemleri tek bir mağdura karşı gerçekleştirilmiş olmayacağından her bir tefecilik suçu ayrı ayrı cezalandırılır ve bu durumda zincirleme suç

65- Zeynel Temel Kangal, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik," *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XIV, Sayı 3-4 (2010): s. 51.

66- Meran, *Tefecilik Ekonomi Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*, s. 34.

67- Tayfun Gün, "Türk Ceza Kanununda Tefecilik Suçu" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), s. 53.

68- Bilge, "Faizin Tefecilik Suçu Bakımından Değerlendirilmesi," s. 116.

69- Baytaç, "Tefecilik Suçu," s. 167; Arslan, "Tefecilik Suçu," s. 41.

70- Faruk Erem, "Suça İştirak", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, sy 1 (01 Mart 1946): s. 76.

71- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 17.06.2019 tarihli ve 2017/2028 E., 2019/6255 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 23 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2017-2028-k-2019-6255-t-17-6-2019>

72- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 11.06.2024 tarihli ve 2013/2873 E., 2014/6505 K. sayılı kararı,

Erişim Tarihi: 23 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215ebb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2013-2873-k-2014-6505-t-11-06-2014>

73- Ahmet Haşim Bardakçı, "Tefecilik Suçu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1, sy 41 (01 Ocak 2020): s. 655.

74- Cengizhan İstanbullu, *Tefecilik Suçu (Platon Hukuk, Nisan 2022)*, s. 155.

75- Arslan, "Tefecilik Suçu," s. 41, 42.

hükümleri uygulanmaz⁷⁶. Yargıtay vermiş olduğu kararlarda tefecilik suçu bakımından zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağını kabul etmektedir. Bir kararında; suçun oluşması için sanığın yalnızca bir kişiye ödünç para vermesinin yeterli olduğunu, bu işi mesleğe dönüştürmesinin gerekli olmadığını, tefecilik suçunun zincirleme olarak işlenmesinin mümkün olduğunu kabul etmiştir⁷⁷.

Zincirleme suç hükümlerinin yanı sıra gerçek içtima hükümlerinin uygulanacağı haller de söz konusu olabilir. Örneğin vadesi henüz gelmemiş olan bir bono, senette yazılı bedelin altında bir bedelle satın alınır ve fail vermiş olduğu paranın teminatı olarak mağdura karşı cebir veya tehdit kullanarak senet imzalatırsa TCK madde 148/2'de düzenlenen senedin yağması suçu da işlenmiş olur ve iki suçtan da sorumluluk doğar⁷⁸.

Kredi kartı kullanılarak gerçekleştirilen tefecilik suçlarında, bunu gizlemek için yapılan muvazaalı bir faturalandırma tefeciliğin yanında 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 359-b maddesinde düzenlenen sahte fatura düzenleme suçunu oluşturacaktır⁷⁹.

YAPTIRIM

Tefecilik suçunun işlenmesi halinde, "ödünç para veren kişi iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beşyüz günden beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır." Ayrıca ikinci fıkrada suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi düzenlenmiş olup bu durumda verilecek ceza bir kat arttırılacaktır. Tefecilik suçunun işlenmesi suretiyle lehine haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında ise güvenlik tedbirlerine hükmolunur⁸⁰.

Tefecilik suçu bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer konu müsadereyi. Sadece kazanç sayılan alacak faizi kısmının müsadere edilmesini

savunan görüşler olduğu gibi⁸¹ hem suçun konusu olan paranın hem de suçun işlenmesiyle elde edilen kazancın müsadere edilmesi gerektiğini savunan görüşler bulunmaktadır⁸². Yargıtay verdiği kararlarda; "...ancak el konulmuş olması halinde tefecilik suçunun konusunu oluşturan değer niteliğindeki ana paranın TCK'nın 55/1. maddesi uyarınca müsadere edilebileceği, ödünç olarak verilen para nedeniyle elde edilen kazancın zarar gören konumundaki gerçek kişiye, vergi kaybı karşılığının ise Hazineye iade edilmesi gerektiği nazara alınarak bir karar verilmesi..." gerektiğini belirtmiştir⁸³.

MUHAKEMEYE İLİŞKİN KURALLAR

Tefecilik suçu takibi şikayete bağlı bir suç olmadığından, soruşturma suçun işlendiğini haber alan Cumhuriyet Savcısı tarafından re'sen gerçekleştirilir. "5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca tefecilik suçlarına bakmakla görevli ve yetkili mahkeme, ödünç paranın verildiği yer Asliye Ceza Mahkemesidir."⁸⁴.

SONUÇ

Tefecilik suçu madde metninde düzenlenişi itibariyle bazı eksiklikler barındıran, tartışmalı hususların çok olduğu suç tiplerinden biridir. Korunan hukuksal değer konusunda Yargıtay ve doktrindeki çoğunluk, suçun kanunda düzenlendiği yeri de dikkate alarak toplumsal yönünün ağır bastığını kabul etmektedir. Tefecilik suçuyla devlet hazinesinin, ekonomik hayatın güvenli işleyişinin ve serbest rekabet mekanizmasının korunması öncelikli olsa da ödünç alan tarafın bazı bireysel menfaatlerinin de korunduğunu söylemeye imkan verecek bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz.

Suçun faili ve mağduru konusu da doktrinde oldukça tartışmalıdır. Tefecilik suçunun çok faili bir suç olduğu, ödünç alan tarafın yürütülen suç politikası gereği cezalandırılmayan fail olduğu savunulmaktaysa da buna ilişkin açık bir düzenleme olmadıkça ödünç alan tarafı fail olarak kabul etmenin

76- Baytaz, "Tefecilik Suçu," s. 167.

77- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 08.12.2015 tarihli ve 2013/14542 E., 2015/17094 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 25 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215eb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/5-ceza-dairesi-e-2013-14542-k-2015-17094-t-8-12-2015>

78- Elif Bekar, "Tefecilik Suçu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 71, sy 2 (20 Ocak 2014): s. 518; TCK madde 148/2: "... (2) Cebir veya tehdit kullanılarak mağduru, kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi veya var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir vesikayı vermeye, böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya, ilerde böyle bir senet haline getirilebilecek bir kağıdı imzalamaya veya var olan bir senedi imha etmeye veya imhasına karşı koymamaya mecbur edilmesi halinde de aynı ceza verilir."

79- Yenidünya, "Tefecilik Suçu (TCK.m.24 1)," s. 23.

80- Arslan, "Tefecilik Suçu," s.42-43.

81- Rezan Epözdemir, "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu", Mali Hukuk Dergisi 13, sy 151 (2017): 1738.

82- Özgenç, "Tefecilik Suçu," s. 553; Yenidünya, "Tefecilik Suçu (TCK.m.24 1)," s. 26.

83- Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 26.09.2017 tarihli ve 2017/1781 E., 2017/5095 K. sayılı kararı

Erişim Tarihi: 30 Kasım 2024, <https://29b13951316a490bc215eb98f180002769de725.vetisonline.com/ictihat/yargitay/16-ceza-dairesi-e-2017-1781-k-2017-5095-t-26-9-2017>

84- Epözdemir, "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu," s. 1736.

mümkün olmayacağını düşünmekteyiz. Diğer yandan mevcut kanuni düzenlemeyle bu tarafın mağdur olarak kabul edilmesi de mümkün değildir. Kişiler bu yola her zaman zor durumları sebebiyle başvuramazlar ancak bazı hallerde ödünç veren taraf, karşı tarafın içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan yahut bilinçsizliğinden faydalanmak suretiyle bu suç işler, bu durumların madde metninde nitelikli hal olarak ayrıca düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Böylece ödünç alan tarafı da suçun mağduru olarak kabul etmek mümkün olacaktır.

Suçun konusunun yalnızca para olarak belirtilmiş olması, gelişen dünya ve gelişen teknoloji düşünüldüğünde yetersiz kalmaktadır. Yargıtay da yerleşik içtihatlarında suçun konusunun yalnızca para olduğunu, aksinin kabulünün kıyas yasağına, belirlilik ve kanunilik ilkelerine aykırı olacağını kabul etmektedir. Yargıtay'ın bu görüşüne katılıyoruz, bu sorunun önüne geçilmek için madde metninin sınırlayıcı olmayacak biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Uygulamada kabul edilen senet kırdırma yoluyla tefecilik ve POS tefeciliği tipik değildir ancak senet kırdırma madde gerekçesinde tanımlanmıştır. Yargıtay uygulaması da bu iki yöntemi suçun hareket unsuru olarak kabul etmektedir ancak bu kabul kanunilik ilkesine aykırıdır. Bu sebeple sıkça karşılaşılan bu iki yöntemin de madde metninde düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Tefecilik suçu bakımından meslek edinmiş olma ve süreklilik, suçun unsurlarından bir tanesi değildir. Bu şartların aranmıyor oluşunu doğru bulmakla birlikte bunların ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akıllı, İlhan. "Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tefecilik Suçu". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.*
- Akkaya, Çetin. *Teori ve Uygulamada Tefecilik Suçu*. 2. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Arslan, Çetin. "Tefecilik Suçu". *Ankara Barosu Dergisi*, sy 1 (Ocak 2014): 23-48.
- Bardakçı, Ahmet Haşim. "Tefecilik Suçu". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1, sy.41 (2020): 623-82.
- Baytaş, Abdullah Batuhan. "Tefecilik Suçu". *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, sy 2 (Temmuz 2020), 139-74.
- Bekar, Elif. "Tefecilik Suçu". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 71, sy.2 (2014): 499-526.
- Bilge, Burak. *Faizin Tefecilik Suçu Bakımından Değerlendirilmesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Bostancı, Aybars Kaan. "Tefecilik Suçu". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.*

Çelik, İsa. *Yargıtay Kararları Işığında Tefecilik Suçu*. 2. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Epözdemir, Rezan. "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu". *Mali Hukuk Dergisi* 13, sy.151 (2017): 1719-42.

Erem, Faruk. "Suça iştirak". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, sy.1 (1946): 62-107.

Eroğlu, Köksal Bayraktar, Vesile Sonay Evik, Zeynel Temel Kangal, Pınar Memiş Kartal, Ali Kemal Yıldız, Eylem Aksoy Retornaz, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Ali Hakan Evik, Asuman Aytekin Inceoğlu, Fulya. *Özel Ceza Hukuku Cilt VIII - Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar ve Bilişim Alanındaki Suçlar (TCK m. 235-246)*. On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Eski, Havva Aybike. "Türk Ceza Hukukunda Tefecilik Suçu". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.*

Giyik, Abdalbaki. *Türk Hukukunda Tefecilik Suçu*. 1. bs. Adalet Yayınevi, 2014.

Gün, Tayfun. "Türk Ceza Kanununda Tefecilik Suçu". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.*

İnci, Zekiye Özen. *Tefecilik Suçu*. 2. Baskı. Seçkin Yayıncılık, 2017.

İstanbulu, Cengizhan. *Tefecilik Suçu*. Platon Hukuk, 2022.

Kangal, Zeynel T. "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrir". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XIV, sy. 3-4 (2010): 19-68.

Küçüker, Ezgi. "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Tefecilik Suçu (m.241)". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.*

Meran, Necati. "Türk Ceza Kanununda Tefecilik Suçu ve 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulanması". *Terazi Hukuk Dergisi* 5, sy. 51 (2010): 103-13.

———. *Tefecilik, Ekonomi Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*. 3. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.

Özbek, Veli Özer. "Tefecilik Suçu (TCK m.241)". *Ceza Hukuku Dergisi* 5, sy. 14 (2010): 29-39.

Özgenç, İzzet. "Tefecilik Suçu". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy.2 (2010): 543-53.

———. *Suç Örgütleri*. 13. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

———. "İhmalî Suç Teorisi". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, sy. 4 (2021): 303-78.

Parlar, Ali. *Türk Ceza Kanununda Tefecilik ve İhaleye İlişkin Suçlar*. 2. bs. Ankara: Bilge Yayınevi, 2015.

Üzülmüş, Mahmut Koca, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 14. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Yenidünya, Caner. "Tefecilik Suçu (TCK.m.241)". *Banka ve Finans Hukuku Dergisi* 2, sy. 6 (2013): 3-28.

HALKA AÇIK OLMAYAN ŞİRKETLERDE KAYITLI SERMAYE SİSTEMİ'NİN BENİMSENMESİ

Av. Ece YASAV

Anonim şirketler hukukunda "esas sermaye sistemi" ve "kayıtlı sermaye sistemi" olmak üzere iki tür sermaye sistemi kabul edilmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu öncesinde kayıtlı sermaye sistemi yalnızca halka açık şirketler açısından ve 6362 sayılı Sermaye Piyasaları Kanunu'nda düzenlenmişti. Ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun¹ yürürlüğe girmesi ile halka açık olmayan anonim şirketler açısından da kayıtlı sermaye sisteminin benimsenebileceği kanun ile düzenlenmiş oldu.

Kayıtlı Sermaye Sistemi, anonim şirketlerde sermaye artırım süreçlerinin daha esnek ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlayan bir sermaye modelidir. Bu kapsamda, şirket esas sözleşmesinde belirlenecek tavanı aşmayacak tutarda ve yine şirket esas sözleşmesi ile bu hususta Yönetim Kurulu'na verilen yetkinin süresi içinde yapılacak sermaye arttırmalarında Genel kurul toplantısı yapılmasına gerek bulunmamakta, Yönetim Kurulu kararıyla bu tavana kadar olan sermaye arttırımı gerçekleştirilebilmektedir. Bu da özellikle pay sahibi sayısı fazla olan şirketlere, pratikte prosedür kolaylığı ile hız ve esneklik sağlamaktadır.

6102 sayılı Tür Ticaret Kanunu'nda bulunan hükümlerin yanı sıra, konu ile ilgili olarak özel bir düzenleme niteliğinde "Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" yürürlüğe konmuş ve sisteme ilişkin detaylar bu "Tebliğ" ile açıklanmıştır.

Konuyu detaylandırabilmek açısından öncelikle ilgili tanımlar hakkında bilgi vermekte yarar görülmektedir. Tebliğ'in "Tanımlar" başlıklı 4.maddesinde yer alan bazı tanımlar aynen şu şekildedir;

*(b)Başlangıç Sermayesi: Kayıtlı sermaye sistemini kabul eden şirketlerde, kuruluşta veya kayıtlı sermaye sistemine ilk geçildiğinde sahip olunması zorunlu sermayeyi,

*(c)Çıkarılmış Sermaye: Çıkarılmış payların tümünün

Kayıtlı sermaye sisteminden çıkan veya çıkartılan şirketler, çıkış tarihinden itibaren en az 2 yıl geçmeden yeniden sisteme kabul edilmezler.

¹ - 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 332. ve 460.maddeleri

itibari değerlerinin toplamını temsil eden sermayeyi,
 *(f)Kayıtlı Sermaye: Şirketlerin, Kanunun esas sermaye sistemindeki sermayenin artırılmasına ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın yönetim kurulu kararı ile yeni pay çıkarmak suretiyle ulaşabilecekleri azami sermaye tavanını gösteren ve esas sözleşmelerinde yer alan sermayeyi ifade eder.

Kayıtlı Sermaye Sisteminin Kabulü Ve Bu Sisteme Geçiş Şartları

Halka açık olmayan anonim şirketler, esas sermaye sistemini benimseyebileceği gibi, uygun görmesi halinde kayıtlı sermaye sistemini de benimseyebilecektir. Başlangıç sermayesi en az 500.000,00TL (beşyüzbinTürkLirası) olan anonim şirketler²; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin almak şartıyla kuruluşta kayıtlı sermaye sistemini kabul edebilirler veya sonradan esas sözleşmelerini değiştirerek kayıtlı sermaye sistemine geçebilirler. Her ne kadar bu sistemin kabulü aşamasında ayırım yapılmaksızın tüm şirketler Bakanlık iznine tabi tutulmuşsa da, kuruluşu ve esas sözleşme değişikliği Bakanlık iznine tabi olmayan şirketlerde; kayıtlı sermaye tavanının arttırılmasına ve sermaye artırım hususunda Yönetim Kurulu'na verilen yetki süresinin uzatılmasına ilişkin esas sözleşme değişiklikleri Bakanlığın iznine tabi olmadığı Tebliğ hükmü ile açıkça düzenlenmiştir.

Şirketin kuruluş aşamasında kayıtlı sermaye sistemini kabul edecek şirketlerde; başlangıç sermayesinin tamamının ödenmiş olması gerekir. Sonradan kayıtlı sermaye sistemine geçecek şirketlerde ise; çıkarılmış sermayenin tamamının ödenmiş olması ve sermayenin karşılıksız kalmamış olması şarttır.

Kayıtlı sermaye tavanı sınırları dahilinde Yönetim Kurulu'na verilecek sermaye artırım yetkisinin süresi şirket esas sözleşmesi ile belirlenir ve bu süre 5 yılı aşamaz. Yönetim kuruluna tanınan yetki süresinin dolmasından sonra, Yönetim Kurulu'nun sermaye artırım kararı alabilmesi için esas sözleşmenin değiştirilerek yönetim kuruluna yeniden yetki süresi belirlenmesi şarttır. En geç yetki süresinin dolduğu yıl genel kurul toplantısında yetki süresine ilişkin esas sözleşme değişikliği yapmayan şirketler kayıtlı sermaye sisteminden çıkmış sayılırlar. Esas sözleşmede belirlenen yetki süresi içinde Yönetim Kurulu'nun değişmesi halinde

ise, göreve yeni başlayan Yönetim Kurulu'na yeniden yetki verilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu halde, Yönetim Kurulu'na verilen yetkinin ortadan kalkmayacağı Tebliğ hükmü ile açıkça düzenlenmiştir.

Kuruluştaki kayıtlı sermaye sistemini kabul etmek veya sonradan bu sisteme geçmek isteyen şirketlerin esas sözleşmelerinde bulunması gereken asgari unsurlar Tebliğ'in 5.maddesinin 3.fıkrasında şu şekilde sıralanmıştır;

- a) Başlangıç sermayesi,
- b) En fazla beş yıl olmak üzere yönetim kuruluna verilen sermayeyi kayıtlı sermaye tavanına kadar artırma yetkisinin süresi, sürenin başlangıç ve bitiş tarihleri,
- c) Kayıtlı sermaye tavanı,
- ç) Yönetim kurulunun sermaye artırımına ilişkin kararının ne şekilde ilan edileceği,

hususlarının belirtilmesi zorunlu olup, ayrıca ihtiyari olarak Yönetim kuruluna imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde pay çıkarma ya da rüçhan haklarını sınırlandırma yetkisi verilecek ise, buna ilişkin hükümlerin de esas sözleşmede yer alması zorunludur.

Kayıtlı sermaye sistemi, Şirketlerin sermaye artırım süreçlerinde esneklik sağlanması açısından yürürlüğe konmuşsa da, kanun koyucu sermaye tavanı açısından bir sınırlama getirmiş ve bu sayede sistemin kontrolünü sağlamayı amaçlamıştır. Buna göre; kabul edilecek kayıtlı sermaye tavanı, başlangıç sermayesinin beş katından fazla olamaz. Kayıtlı sermaye tavanı, çıkarılmış sermayenin kayıtlı sermaye tavanına ulaşmış, ulaşmadığına bakılmaksızın her zaman esas sözleşmenin tadil edilmesi suretiyle Genel Kurul tarafından yükseltilebilir, bu durumda ise kayıtlı sermaye tavanı esas sözleşmenin değiştirileceği genel kurul toplantısı sırasındaki çıkarılmış sermayenin en fazla beş katı olarak belirlenebilir.

Başvuru Ve Bakanlık İzni Süreci

Kayıtlı sermaye sistemini kuruluş aşamasında kabul etmek veya bu sisteme sonradan geçmek isteyen şirketlerin, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nden izin almak üzere yapacakları başvurular sırasında sunmaları gereken evraklar Tebliğ'in 6.maddesinde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Tebliğ hükmü uyarınca:

* Kuruluştaki kayıtlı sermaye sistemini kabul edecek şirketlerin izin başvurusunda;

Şirket kurucularının imzaları noterce onaylanmış esas sözleşme örneği,

2- 25/11/2023 tarihli ve 32380 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7887 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı uyarınca, 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere asgari sermaye tutarı 100.000,00TL'den 500.000,00TL'ye yükseltilmiştir.

Başlangıç sermayesinin tamamen ödendiğine dair banka mektubu,
Esas sözleşme ile yönetim kuruluna imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde pay çıkarma veya rüçhan hakkını sınırlandırma yetkilerinin verilmesi halinde bunların ve kayıtlı sermaye sisteminin kabul edilmesinin gerekçelerini içeren kurucular tarafından imzalanmış beyan,
dilekçe ekinde sunulur.

* Kayıtlı sermaye sistemine sonradan geçmek isteyen şirketlerin izin başvurusunda;

Yürürlükte bulunan, tüm değişiklikleri içeren ve tek bir metin haline getirilmiş esas sözleşme örneğinin şirketi temsile yetkili kişilerce onaylanmış hali,
Şirket Yönetim Kurulu'nca hazırlanmış esas sözleşmede yer alacak kayıtlı sermaye maddesi taslağı ile esas sözleşmesinin kayıtlı sermaye sistemine uyum sağlaması için değişmesi gereken diğer maddelerine yönelik değişiklik tasarımları,
Şirket sermayesinin tamamen ödendiğine ve sermayenin karşılıksız kalmadığına ilişkin yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir raporu,
Son üç yıla ait bilanço ve gelir tablosu,
Esas sözleşme ile yönetim kuruluna imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde pay çıkarma veya rüçhan hakkını sınırlandırma yetkilerinin verilmesi halinde, bunların ve kayıtlı sermaye sistemine geçilmesinin gerekçelerini içeren şirketi temsile yetkili kişilerce imzalanmış beyan,
Bağımsız denetime tabi olan şirketlerde denetleme raporu,
dilekçe ekinde sunulur.

Bakanlık İzninden Sonra Yapılacak İşlemler

Kayıtlı sermaye sistemine sonradan geçecek olan Şirketlerde Bakanlık iznini aldıktan sonra; Şirket Genel Kurul'u, Türk Ticaret Kanunu'nun 421.maddesi uyarınca sermayenin en az yarısının temsil edildiği toplantıda mevcut bulunan oyların çoğunluğu ile, şirketin kayıtlı sermaye sistemine geçilmesine ilişkin esas sözleşme değişikliklerini karara bağlar ve Genel Kurulca onaylanan esas sözleşme değişiklikleri ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir.

Kayıtlı Sermaye Sisteminde Sermayenin Artırılması

Yukarıda bahsi geçen tescil ve ilan süreçlerinin tamamlanması ile Kayıtlı Sermaye Sistemine geçiş gerçekleşmiş olur. Bu aşamadan sonra kendisine verilen yetki dahilinde Yönetim Kurulu sermaye artırımını yapabilecektir.

Bu yetkisi dahilinde sermaye artırımını gerçekleştirecek olan Yönetim kurulu; artırılan

sermaye tutarı, çıkarılacak yeni payların itibari değerleri, sayıları, cinsleri, primli ve imtiyazlı olup olmadıkları, rüçhan hakkının sınırlandırılıp sınırlandırılmadığı ve kullanılma şartları ile süresini içeren bir Yönetim Kurulu kararı olacaktır.

Söz konusu Yönetim Kurulu kararını,
Çıkarılmış sermayeyi gösteren esas sözleşme maddesinin yeni şeklini,
Yeni payların itibari değerlerini, cinslerini, sayılarını, imtiyazlı olup olmadıklarını,
Var ise, imtiyazlı paylara ve rüçhan haklarına ilişkin sınırlamaları ve kullanılma şartları ile süresini, prime dair kayıtları ve bunun uygulanması hakkındaki kuralları

esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde ilan edecek ve eğer şirket internet sitesi oluşturma yükümlülüğüne tabi ise internet sitesinde yayımlayacaktır.

Sermaye artırımının mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmesinden sonra ise, sermaye artırımına ilişkin yönetim kurulu kararı ile çıkarılmış sermayeyi gösteren esas sözleşme maddesinin yeni şekli Ticaret Sicil Müdürlüğü nezdinde tescil ve Ticaret Sicil Gazetesinde ilan edilecektir.

Sermaye artırımını sırasında, yönetim kurulu kararı ile imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde pay çıkarılabilmesi, pay sahiplerinin yeni çıkarılacak paylara ilişkin rüçhan haklarının veya imtiyazlı pay senedi sahiplerinin haklarının sınırlandırılabilmesi için esas sözleşmeyle bu hususlarda da Yönetim Kurulu'nun yetkilendirilmiş olması şarttır.

Kayıtlı sermaye tavanına ulaşıldıktan sonra, Şirket Genel Kurul'u tarafından yeni tavan belirlenmedikçe Yönetim Kurulu kararı ile sermaye artırımını yapılamaz. Bu kısımda belirtmekte fayda görüldüğü üzere; her ne kadar Yönetim Kurulu, belirlenen kayıtlı sermaye tavanını aşamayacak olsa da, bu durumun bir istisnası bulunmakta olup, sermaye artırımının iç kaynaklı yapılması durumunda kayıtlı sermaye tavanının aşılabileceği Tebliğ'in 9.maddesinin 4.fıkrasında açıkça düzenlenmiştir.

Kayıtlı Sermaye Sisteminden Çıkma Ve Çıkarılma

Kuruluştaki kayıtlı sermaye sistemini kabul eden veya bu sisteme sonradan geçen şirketlerin, esas sözleşmelerinde belirlenen süre dolmadan önce bu sistemden çıkmak istemeleri halinde, Yönetim Kurulunca esas sözleşme değişiklik taslağı hazırlanarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'ne başvurulur. Bakanlığın sistemden çıkarma kararı vermesi halinde, buna ilişkin esas sözleşme değişikliği ticaret siciline tescil

ve ilan ettirilir.

Kayıtlı sermaye sisteminin amacı dışında; ortakların ve diğer tasarruf sahiplerinin istismarına yol açacak şekilde kullandığı anlaşılan, ortaklık yapısı nedeniyle bu sisteme ihtiyaç duymaksızın kolayca sermaye artırımını yapabilecek durumda olan ve bu sisteme geçişte aranan diğer nitelikleri yitiren şirketler herhangi bir başvuruya gerek olmaksızın Bakanlık tarafından sistemden çıkartılabilir. Kayıtlı sermaye sisteminden çıkmış sayılan şirketlerin, bu tarihten sonra esas sermaye sistemi uyarınca yapacakları sermaye artırımına bağlı esas sözleşme değişikliği sırasında, kayıtlı sermaye sistemine ilişkin hükümleri esas sözleşmeden çıkarılır.

Kayıtlı sermaye sisteminden çıkmış sayılan şirketlerin bundan sonra gerçekleştirecekleri sermaye artırımlarında, Kanunun esas sermayenin artırılmasına dair hükümleri uygulanır.

Kayıtlı sermaye sisteminden çıkan veya çıkartılan şirketler, çıkış tarihinden itibaren en az 2 yıl geçmeden yeniden sisteme kabul edilmezler. Ancak, şirket yönetiminin değişmesi veya kayıtlı sermaye sisteminden çıkma veya çıkartılma sebeplerinin ortadan kalktığına ispatlanması şartıyla, şirketlerin başvurusu üzerine 2 yıllık sürenin dolması beklenmeksizin şirketlerin yeniden kayıtlı sermaye sistemine geçmelerine Bakanlıkça izin verilebilir.

ADLİ BELGE İNCELEME UZMANI/BİLİRKİŞİ SEÇİMİNDE NİTELİKLER

Murat ÇOBAN

Adli Belge İnceleme Uzmanı¹

Giriş

Adli belge incelemesi, adalet sisteminde hakikatin ortaya çıkarılması açısından kritik öneme sahip kriminal inceleme alanıdır. Mahkemeler/savcılıklar, sahtecilik iddiaları, imza ve yazı incelemeleri, evrakların sahteliği ve evrak üzerindeki tahrifatlar gibi durumlarda adli belge inceleme uzmanlarının görüşlerine başvurmaktadır. Bu bağlamda, bilirkişi olarak seçilecek uzmanın nitelikleri, adil yargılanma hakkının teminatı açısından büyük önem taşımaktadır.

Bilirkişilikte Uzmanlık Kavramı

Bilirkişilik, sadece teknik bilgiye sahip olmayı değil, aynı zamanda objektiflik, tarafsızlık ve bilimsel yöntemlere bağlı kalmayı gerektirir. Adli belge inceleme uzmanının görevi, mahkemeye “kanıta dayalı, güvenilir ve bilimsel rapor” sunmaktır.

Uzmanın Taşınması Gereken Nitelikler

Akademik ve Mesleki Eğitim

Adli belge inceleme konusunda lisansüstü eğitim, sertifika veya resmi kurumlarca verilen uzmanlık belgelerine sahip olmalıdır.

Adli Belge İnceleme Uzmanları; Jandarma Kriminal El Yazısı ve Doküman İnceleme Laboratuvarı, Polis Kriminal Belge İnceleme Laboratuvarı ve Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Belge İnceleme Şubesinde Laboratuvar ortamında en az 2 yıl çalışması sonucunda yapılan uzmanlık sınavını geçen Jandarma Subay, Astsubay, Sivil Memurları, Polis

1 - Murat ÇOBAN kimdir?

Atatürk Üniversitesi Güvenlik ve Adli Bilimler Yüksek Lisans eğitimini tamamladım. Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı 2001-2016 tarihleri arasında Jandarma Kriminal Laboratuvarlarında El Yazısı ve Doküman İnceleme Uzmanı olarak görevlerde bulundum. Ankara, Bursa, Van illerinde 2005-2025 yıllarında Adalet Bakanlığı İl Adalet komisyonlarında Adli Belge İnceleme Uzmanı bilirkişi olarak görevlerde bulundum. Halen Bursa Bölge Kurulunda Adli Belge İnceleme alanında bilirkişilik görevime devam etmekteyim. Uzun yıllardır Adli Belge İnceleme alanında çalışmalar yapmakta olup, özellikle imza ve yazı incelemeleri, sahtecilik tespitleri ve belge doğrulama konularında uzmanlaştım.

Müvekkillerinizi savunma adına uzman mütalaası alınması gerektiğinde seçeceğiniz uzmanın Jandarma Kriminal Laboratuvar, Polis Kriminal Laboratuvar ve Adli Tıp Fizik İhtisas Dairesi'nden sertifikalı uzmanlardan seçilmesi savunduğunuz dosyada daha erken ve sağlıklı sonuçlar almanızı sağlayacaktır.

Komiser, Polis Memurları ve Polis Sivil Memurları, Adli Tıp Kurumundaki doktor personel uzmanlık belgesine sahip olur.

Adli Belge İnceleme alanında kurumsal olarak yetişmiş uzmanların dışında bu alana ilgi duyan şahıslar tarafından üniversitelerden veya bu alanda uzman olan şahıslardan kısa süreli (1 hafta, 15 gün gibi) kurslarla sertifika alarak konunun uzmanı/bilirkişi olduğunu iddia eden birçok adli tıp doktoru (morg ihtisas doktoru), polis memuru, jandarma personeli, zabıt kâtibî vb. bulunduğu bilinmektedir.

Adli Tıp alanında eğitimler ve dersler gören bir polis, jandarma, avukat, savcı ve hâkimin adli tıp doktoru olarak uzmanı/bilirkişi olarak kabul edilemez.

Hukuk alanında eğitimlerde ders gören bir polis, jandarma, adli tıp doktoru bir hukuk uzmanı/bilirkişi olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Her ilde bulunan Adli Tıp alanında morg ihtisasında görevli doktorlarında adli belge inceleme alanında inceleme yaparak rapor sunmaları da hatalıdır. Çünkü Adli Belge İncelemesi Adli Tıp Fizik İhtisas Dairesinde uzman olarak yetiştirilmesi ve adli belge inceleme uzmanı olarak sertifikalandırılması gerekmektedir.

Resmi kurumda adli belge inceleme uzmanı olarak yetişmiş bir uzman olarak birçok dava ve soruşturma dosyasında el yazısı, imza ve sahtecilik dosyalarında kanaat ve tespitlerde zorlandığımız kriminal incelemelerle karşılaşmaktayız. Ancak, kısa dönem kurslarla sertifika alan adli tıp doktoru, polis memuru, jandarma personeli, zabıt kâtibî vb. adli belge inceleme alanında dosya inceleyip kanaat ve tespitlerde bulunması ve adalet gibi bir alanda raporlar sunması çok sıkıntılı bir durumdur.

Adli Belge İnceleme alanında yeterli olmayan uzmandan alınacak raporların sonucunda adaletin tecellisi gecikmiş olacak, suçsuz kişiler gereksiz yere yargılanacak, suçlu kişilerin ise yargılanmalarına engel olunacak, davaların gereksiz yere uzamalarına, ek raporlar düzenlenmesine, yeniden bilirkişi atamaları gibi zaman kayıpları meydana çıkacaktır. Müvekkillerin maddi ve manevi zararları artacaktır.

Hukuk terminolojisine aşina olmalı ve bilirkişilik

mevzuatına hâkim olmalıdır.

Bilimsel Yeterlilik

El yazısı, imza, kağıt, mürekkep ve baskı teknikleri incelemelerinde kullanılan güncel bilimsel yöntemleri bilmelidir.

Teknolojik donanım (mikroskop, doküman inceleme cihazı, görüntü işleme yazılımları) kullanabilme becerisine sahip olmalıdır.

Tarafsızlık ve Bağımsızlık

Bilirkişi, hiçbir tarafla çıkar ilişkisine girmemeli ve raporunu yalnızca bilimsel verilere dayandırmalıdır.

Tarafsızlığın korunması, yargılamanın meşruiyeti açısından vazgeçilmezdir.

Tecrübe ve Uygulama Becerisi

Daha önceki incelemelerden edinilen tecrübeler, rapor yazma becerisi ve duruşmada sözlü beyanda bulunabilme yeteneği son derece önemlidir.

Etik Değerler

Mesleki etik ilkeleri gözetmeli, gizliliğe riayet etmeli ve bilimsel dürüstlükten ödün vermemelidir.

Sonuç

Avukat olarak dava/soruşturma dosyalarınızda görevlendirilen bilirkişilerin uzmanlığının araştırılması davanın/soruşturmanın sağlıklı bir süreçte ilerlemesi için önemli bir husustur.

Müvekkillerinizi savunma adına uzman mütalaası alınması gerektiğinde seçeceğiniz uzmanın Jandarma Kriminal Laboratuvar, Polis Kriminal Laboratuvar ve Adli Tıp Fizik ihtisas Dairesi'nden sertifikalı uzmanlardan seçilmesi savunduğunuz dosyada daha erken ve sağlıklı sonuçlar almanızı sağlayacaktır.

Adli belge inceleme uzmanı bilirkişinin seçimi, sadece teknik uzmanlıkla sınırlı olmayıp aynı zamanda etik, bilimsel ve hukuki boyutları da kapsayan çok yönlü bir süreçtir. Bu nedenle, bilirkişi seçiminde objektif kriterler belirlenmeli ve uzmanların nitelikleri titizlikle değerlendirilmelidir. Ancak bu şekilde, adaletin sağlanmasına gerçek anlamda katkı sunulabilir.

AKTÜERYAL HESAPLAMALARDA PASİF DÖNEM KAZANCINA ASGARİ ÜCRET VERGİ İSTİSNALARININ DAHİL EDİLİP EDİLMEMEYECEĞİ SORUNU

Av. Erhan YAŞBEY

Bilindiği üzere yerleşik Yargıtay içtihatları uyarınca; ölüm ve cismani zararlardan kaynaklı aktüeryal hesaplamalar yapılırken, kişi istisnai bir mesleğe mensup değil ise 60 yaşına kadar çalışacağı, 60 yaşından sonra emekli olacağı kabul edilmektedir. Bu nedenle kişinin 60 yaşına kadar çalışmaya devam edeceği varsayılan dönem aktif dönem, 60 yaşından sonra emeklilikte geçireceği varsayılan dönem ise pasif dönem olarak adlandırılmaktadır.

2021 yılı öncesinde asgari geçim indirimi (AGİ) yürürlükteyken Yargıtay pasif döneme esas kazançta asgari geçim indiriminin dahil edilmeyeceği görüşündeydi. 2022 yılından itibaren ise AGİ düzenlemesi kaldırıldı ve yerine asgari ücret vergi istisnaları getirildi. İlgili vergi istisnalarının pasif dönem kazancının tespitinde dikkate alınıp alınmayacağı konusu da tartışma konusu oldu. Bu hususta bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay tarafından uzun süre bir verilmedi.

2025 itibarıyla ise ilk olarak Ankara BAM 35. H.D.'nin 2024/295 E. 2025/611 K. sayılı kararıyla; "davacının pasif dönem hesabında ödenecek (Vergi İstisnası Dahil) net ücretin 11.402,32 TL olarak belirlenmiş olması karşısında pasif dönem hesabında bu rakamın esas alınması gerekirken ilgili raporda pasif dönem hesabında (vergi istisnası hariç) 9.590,15 TL'lik ücretin esas alınmasıyla tazminat miktarının belirlenmiş olması isabetli görülmemiştir" gerekçesiyle asgari ücret vergi istisnası tutarının pasif dönem kazancına dahil edilmesi yönünde bir karar verildi.

Takiben ise Yargıtay 4. H.D. 2023/2514 E. 2025/1018 K. sayılı kararı ile; "Çalışma hayatının aktif çalışma

...sadece fiili çalışan hizmet erbaplarının yararlanabileceği bir vergi düzenlemesinden fiili çalışması söz konusu olmayan pasif dönemdeki kişilerin yararlanması mümkün olmadığından, pasif dönem hesabına esas kazancın asgari ücret vergi istisnalarının dışlandığı 18.591,59 TL olarak esas alınması gerektiğini, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin kararının hem hatalı hem de önceki içtihatları ile çelişki içerisinde olduğunu düşünüyoruz.

dönemi ve emeklilik dönemi olan pasif devre olarak ayrılması ve pasif devrede zararın asgari geçim indirimsiz asgari ücret düzeyinde bir zarar olacağının kabulünün gerektiği Dairemizin yerleşmiş içtihatlarındandır. Yine, 25.12.2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7349 sayılı Kanun’un 3 üncü maddesine göre 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 32 nci maddesinde düzenlenen Asgari Geçim İndirimi (AGİ) uygulaması kaldırılmış ve bu hükmün 01.01.2022 tarihinden itibaren ücret ödemelerine uygulanmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği düzenlenmiştir.

Buna göre davacı için bilinmeyen işleyecek aktif dönem için 01.01.2022 tarihinden itibaren ücrete AGİ dahil edilmeden hesap yapılması, pasif dönem için de önceki içtihatlarımız gereğince AGİ’ siz net asgari ücret ile hesap yapılması gereklidir. Pasif dönem hesabında esas alınan net asgari ücretten AGİ yerine gelir vergisi, damga vergisi istisnası adı altında kalemlerin düşülmesi hatalıdır” gerekçesiyle aynı doğrultuda karar verilmiştir. Henüz iş kazalarına bakan Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin bu durum ile ilgili bir kararına rastlanılmamıştır.

Ancak verilen kararlar kanımızca ciddi şekilde hatalı olup, bu kararlar Yargıtay geçmiş dönem kararları ile de çelişmektedir.

5615 sayılı Yasanın 2. maddesi ile Gelir Vergisi Kanunu’nun mülga 32. maddesi, başlığıyla birlikte yeniden düzenlenerek, 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren “Asgari Geçim İndirimi” müessesesi yürürlüğe konulmuştur. Bu düzenleme uyarınca vergi mükellefinin medeni durumu, çocuk sayısı, eşinin çalışıp çalışmadığı dikkate alınarak ücret gelirlerinden kesilen gelir vergisinin bir kısmı iade edilmiştir.

Bu uygulamaya göre asgari geçim indiriminin yürürlükte olduğu 2021 yılında asgari ücret aşağıdaki şekilde nete çevrilmektedir.

3.577,50 TL	Brüt
536,63 TL	SGK %15
3.040,87 TL	G.V. Matrah
456,13 TL	G.V. %15
27,15 TL	D.V. %0,759
2.557,59 TL	Net
268,31 TL	Bekar İşçi AGİ’si
2.825,90 TL	Ele Geçen

Görüldüğü üzere 2021 yılında asgari ücretle çalışan bekar çocuksuz bir işçiden ilk olarak 456,13 TL gelir vergisi kesintisi yapılmış takiben 268,31 TL AGİ iade

edilmiştir. Ancak bu tutar işçinin medeni durumu gibi yukarıda belirtilen kıstaslara göre artmaktadır. Örnek vermek gerekirse evli eşi çalışmayan 3 çocuklu bir işçi yönünden iade edilen AGİ 456,13 TL, yani kesilen gelir vergisinin tamamıdır.

Burada günlük hayatta net asgari ücret olarak adlandırılan 2.825,90 TL’nin aslında ele geçen tutar olduğu aslında net asgari ücretin tüm yasal kesintiler yapıldıktan sonra bulunan 2.557,59 TL olduğu görülmektedir.

Pasif döneme esas kazancın nasıl belirleneceği konusunda 2021 yılı öncesi için yerleşik Yargıtay görüşü; “Pasif devre zararının hesaplanması sırasında esas alınan ücretin, bir çalışmanın karşılığı değil, ekonomik bir değer taşıyan yaşamsal faaliyetlerin sürdürülmesinin karşılığı olduğu, ücretle fiilen çalışanlara uygulanmak için getirilen asgari geçim indiriminin, ücretli bir çalışmanın söz konusu olmadığı pasif dönem (devre) zararının hesaplanmasında dikkate alınamayacağı açıktır. Zira, asgari geçim indirimi (AGİ), ücretin eki olmadığından, tazminat alacaklarının hesaplanmasına esas ücrete dahil edilemez.” şeklindedir¹. Görüldüğü üzere Yargıtay, AGİ’nin pasif dönem kazancına eklenmemesinin gerekçesi olarak, AGİ vergi iadesinin ücretle fiilen çalışanlara uygulanan bir düzenleme olmasını göstermiştir. Bu doğrultuda da uygulamadan örnek vermek gerekirse 2021 yılındaki pasif dönem kazancı yukarıda belirtilen şekilde AGİ dahil edilmemiş 2.557,59 TL üzerinden hesaplanmıştır.

2022 yılı itibarıyla AGİ uygulaması kaldırılmış ve asgari ücret gelir vergisi istisnası uygulaması getirilmiştir. Vergi istisnası 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 23/18 maddesinde; “Aşağıda yazılı ücretler Gelir Vergisinden istisna edilmiştir...

18-Hizmet erbabının, ödemenin yapıldığı ayda geçerli olan asgari ücretin aylık brüt tutarından işçi sosyal güvenlik kurumu primi ve işsizlik sigorta primi düşüldükten sonra kalan tutarına isabet eden ücretleri (Şu kadar ki, istisnayı aşan ücret gelirinin vergilendirilmesinde verginin hesaplanacağı gelir dilim tutarları ve oranları, istisna kapsamındaki tutarlar da dikkate alınarak belirlenir. Ödenecek vergi tutarı, bu suretle bulunan vergi tutarının içinde istisna tutara isabet eden kısım düşülmek suretiyle hesaplanır. İstisna nedeniyle alınmayacak olan vergi ilgili ayda aylık asgari ücret üzerinden hesaplanması

1- Yargıtay 21.HD.2018/3421 E.2019/2096 K. 18.03.2019 T. ve Yargıtay 17.HD.2013/5369 E.2014/5163 K.07.04.2014 T. sayılı kararları.

gereken vergiyi aşamaz. Birden fazla işverenden ücret alanlarda bu istisna sadece en yüksek olan ücrete uygulanır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Yine 7349 sayılı Kanun’un 4. maddesi ile; 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu’nun 2 Sayılı Tablosundaki “Damga Vergisinden İstisna Edilen Kağıtlar” başlığındaki “III-İşçiler, çiftçiler ve göçmenlerle ilgili kağıtlar” kısmındaki 34. maddesine; “...Gelir Vergisi Kanununun 23 üncü maddesinde belirtilen ücretlere ilişkin kağıtlar (Bu maddenin birinci fıkrasının (18) numaralı bendinde düzenlenen ücretlerde istisna, aylık brüt asgari ücrete isabet eden kısım için uygulanır)” ibaresi eklenmiştir.

27.01.2022 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde (319) belirtilen örnek ücret hesaplamaları incelendiğinde; söz konusu gelir ve damga vergisi istisnasının esasında AGİ gibi bir vergi iadesi olduğu, sadece adının istisna olarak adlandırıldığı, asgari ücrete isabet eden gelir ve damga vergisinin ilk olarak kesildiği, takiben hizmet erbabına iade edildiği görülmektedir.

Örnek vermek gerekirse 2025 yılında aylık asgari ücret brüt 26.005,50 TL olarak açıklanmıştır. Bu tutar aşağıdaki şekilde nete çevrilmiştir.

26.005,50 TL	Brüt
3.900,83 TL	SGK %15
22.104,67 TL	G.V. Matrah
3.315,70 TL	G.V. %15
197,38 TL	D.V. %0,759
18.591,59 TL	Net
3.513,08 TL	G.V. ve D.V. İstisnaları
22.104,67 TL	Ele Geçen

Görüldüğü üzere 22.104,67 TL de net asgari ücret değildir. 22.104,67 TL vergi istisna tutarının iadesi yapıldıktan sonra ele geçen tutardır. Asgari ücret vergi istisnasının muhasebe anlamında uygulamasının AGİ ile bire bir aynı olduğu görülmektedir.

Zira bu düzenleme gerçek bir istisna olsa idi, yani düzenleme ile asgari ücret tutarı hiç vergilendirilmeyecek olsa idi; SGK kesintisi yapıldıktan sonra 30.000,00 TL vergi matrahı olan bir işçinin gelir vergisi matrahının 30.000,00 - 22.104,67 = 7.895,33 TL olması gerekirdi. Yani asgari ücrete isabet eden kısmın hiç vergilendirilmemesi gerekirdi. Ancak düzenlemede uygulama bu şekilde olmamakta vergi önce 30.000,00 TL üzerinden kesilmekte takiben 22.104,67 TL’ye isabet eden kısım iade edilmektedir. Yani esasen bu bir vergi iadesidir.

Yine AGİ’de olduğu gibi yukarıda bahsedilen düzenlemeler uyarınca asgari ücret vergi istisnalarına ilişkin iadeler de sadece ücret geliri elden eden fiilen çalışan hizmet erbablarına yapılmaktadır. Söz konusu istisna olarak adlandırılan iade düzenlemesinden yararlanabilmek için fiili çalışma şartı AGİ’de olduğu gibi yine mevcuttur.

Yukarıda belirtildiği üzere zaten evli eşi çalışmayan 3 çocuklu işçinin AGİ’si de mevcut gelir vergisi istisnasına tekabül etmektedir. Esasen devlet bu düzenleme ile medeni durumu ve çocuk sayısına bakmaksızın ücret geliri elde eden herkesi 3 çocuklu ve eşi çalışmayan işçinin AGİ’sinde eşitlemiştir.

Belirtilen nedenlerle asgari ücret vergi istisnasından sadece fiilen çalışan hizmet erbablarının yararlanması mümkün olduğundan, önceki dönem yerleşik içtihatları gereği pasif dönem hesabının asgari ücretin neti olan 18.591,59 TL üzerinden yapılması gerekmektedir.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi’nin vermiş olduğu bu son karar aslında önceki dönem yerleşik Yargıtay içtihatları ile de çalışmaktadır. İlgili kararın gerekçesinde hem 2021 yılı öncesi için AGİ’nin dikkate alınmayacağı belirtilmiş, hem de 2022 yılı sonrası için vergi istisnalarının eklendiği gelirin dikkate alınacağı belirtilmiştir.

Ancak Yargıtay’ın 2021 yılı öncesinde AGİ’ye dahil etmeme gerekçesi bunun fiili çalışmaya bağlı bir vergi iadesi olması ise; 2022 yılı sonrasında gelen vergi istisnası düzenlemeleri de birer vergi iadesi olduğundan, bunların dahil edilmesinin ve sadece ücret geliri elde eden hizmet erbabları için getirilmiş bir vergi iadesi düzenlemesinin, fiili çalışmanın mevcut olmadığı pasif dönem kazancına eklenmesinin bir açıklaması yoktur. Keza kararda da buna bir açıklama getirilemediği görülmektedir.

Sonuç olarak; sadece fiili çalışan hizmet erbablarının yararlanabileceği bir vergi düzenlemesinden fiili çalışması söz konusu olmayan pasif dönemdeki kişilerin yararlanması mümkün olmadığından, pasif dönem hesabına esas kazancın asgari ücret vergi istisnalarının dışlandığı 18.591,59 TL olarak esas alınması gerektiğini, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi’nin kararının hem hatalı hem de önceki içtihatları ile çelişki içerisinde olduğunu düşünüyoruz.

...dosyada feshe yetkili makamın kim olduğu, bu makamın fail ve fiili ne zaman öğrendiği hususları ayrı ayrı ve açıkça belirtilmelidir. Bu yönden bu karar içeriği belirsiz ve tartışmalara yol açacak bir karardır.

İŞVERENİN HAKLI FESHİNDE FESHE YETKİLİ MAKAM VE SÜRE

(Yargıtay Kararı İncelemesi)

Av. Tolga SOLMAZ

Karar Özeti¹

Davalı, davacının işyerinde başka bir işçi ile kavga etmeleri ve küfürleşmeleri sebebiyle soruşturma yapmıştır. Soruşturma raporu, denetçi tarafından hazırlanmış olup feshe yetkili merci olan disiplin kuruluna sunulmuş, konu disiplin kurulunca 09.12.2021 tarihinde değerlendirilmiş, kurulca davacının iş sözleşmesinin feshinin gerektiğine karar verilmiştir. 15.12.2021 tarihinde ise bu karara dayanılarak iş sözleşmesinin feshi tamamlanmıştır. Feshe yetkili makam olan disiplin kurulu kararından beş iş günü sonra iş sözleşmesinin feshedilmesi, feshin altı günlük hak düşürücü süre içerisinde gerçekleştiği anlamına gelip, mahkemece olayın 13.09.2021 tarihinde disiplin kuruluna sevk edilmesi sebebiyle feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde yapılmadığı kabul edilerek davanın kabulüne karar verilmesi, kanun yararına bozmayı gerektirmiştir.

İlgili Mevzuat

4857 sayılı İş K. m. 25, 26.

I. YARGITAY KARARI

Taraflar arasında, İlk Derece Mahkemesinde görülen alacak davasında davanın kabulüne karar verilmiştir. İlk Derece Mahkemesince kesin olarak verilen kararın kanun yararına temyizden incelenmesi Adalet Bakanlığı tarafından istenilmiş olmakla; Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü.

A) Davacı İsteminin Özeti

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin 13.07.2021-15.12.2021 tarihler arasında davalı işveren yanında çalıştığını, müvekkilinin İş sözleşmesinin davalı işveren tarafından 4857 sayılı İş Kanunu'nun (4857 sayılı Kanun) 25 inci maddesinin

* Avukat. Bursa Barosu, Dokuz Eylül Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı.

1- İnceleme konusu karar Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 2023/9430 Esas, 2023/8075 Karar Numaralı ve 30.05.2023 Tarihli karardır. (Legalbank)

birinci fıkrasının (II) numaralı bendinin (d) alt bendi gerekçe gösterilerek haksız bir şekilde feshedildiğini, müvekkilinin anılan maddede yazılı eylemlerden hiçbirisini gerçekleştirmediğini, yapılan haksız feshin rağmen müvekkilinin hak kazandığı alacakların müvekkiline ödenmediğini beyanla kıdem ve ihbar tazminatı alacaklarının davalıdan tahsili ile müvekkilinin Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bildirilen işten ayrılış kodunun düzeltilmesini talep etmiştir.

B) Davalı Cevabının Özeti

Davalı vekili cevap dilekçesinde; dava konusu alacakların belirsiz alacak davasına konu edilemeyeceğini, davanın hukuki yarar yokluğundan reddinin gerektiğini, zamanaşımı def'inde bulunduklarını, davacının müvekkili Şirkette çalışan bir başka işçiye sözlü ve fiili saldırıda bulunması üzerine iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiğini beyanla davanın reddini istemiştir.

C) Yerel Mahkeme Kararının Özeti

1. İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile SGK kayıtlarına göre davacının davalı işyerinde 01.07.2020-15.12.2021 tarihleri arasında çalıştığı, feshin gerekçe gösterilen olay tarihinin 23.08.2021 olduğu, davacının 13.09.2021 tarihinde disiplin kuruluna sevk edildiği, buna göre işverence davacının iş sözleşmesinin haklı nedenle feshinin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde yapılmadığı, fesih kodunun değiştirilmesi talebinin davacının talebi doğrultusunda dava dışı Kurum tarafından gerçekleştirilebileceği, davacının bu talep yönünden hukuki yararı bulunmadığı gerekçe gösterilerek davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

2. İlk Derece Mahkemesi kararı kesin olarak verilmiştir.

D) Kanun Yararına Temyiz

1. Kanun Yararına Temyiz Yoluna Başvuran:

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararının kanun yararına temyizen incelenmesi Adalet Bakanlığı tarafından istenilmiştir.

2. Temyiz Sebepleri

Adalet Bakanlığı; davacı ile işyerindeki başka bir işçinin kavga ettikleri ve küfürleştiklerini, davacının olaya ilişkin alınan savunmasında küfür ettiğini ve kavga ettiğini kabul ettiğini, feshin konu olay sonrasında soruşturma yapıldığını, Merkez Disiplin Kurulunun 09.12.2021 tarihinde davacının iş sözleşmesinin feshine karar verdiğini, işverence

bu karara dayanılarak 15.12.2021 tarihinde iş sözleşmesinin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde feshedildiği gözetilmeksizin davacı lehine kıdem ve ihbar tazminatına karar verilmiş olmasının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek İlk Derece Mahkemesi kararının kanun yararına bozulması istemi ile başvuruda bulunmuştur.

3. Gerekçe

a. Uyuşmazlık ve Hukuki Nitelendirme

Uyuşmazlık, iş sözleşmesinin hak düşürücü süre içerisinde feshedilip feshedilmediğine ilişkindir.

b. İlgili Hukuk

aa. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 363 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca ilk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına karşı, yürürlükteki hukuka aykırı bulunduğu ileri sürülerek Adalet Bakanlığı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulur.

ab. Temyiz talebi Yargıtayca yerinde görüldüğü takdirde, 6100 sayılı Kanun'un 363 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca karar kanun yararına bozulur ve bu bozma, kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz.

ac. 4857 sayılı Kanun'un "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" kenar başlıklı 25 inci maddesinin ilgili bölümü şu şekildedir:

"Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeden feshedebilir:

...

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

...

d) İşçinin işverene yahut onun ailesi üyelerinden birine yahut işverenin başka işçisine sataşması, işyerine sarhoş yahut uyuşturucu madde almış olarak gelmesi ya da işyerinde bu maddeleri kullanması.

..."

ad. 4857 sayılı Kanun'un "Derhal fesih hakkını kullanma süresi" kenar başlıklı 26 ncı maddesi şu şekildedir:

"24 ve 25 inci maddelerde gösterilen ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan hallere dayanarak işçiveya işveren için tanınmış olan sözleşmeyi fesih yetkisi, iki taraftan birinin bu çeşit davranışlarda

bulunduğunu diğer tarafın öğrendiği günden başlayarak altı iş günü geçtikten ve her halde fiilin gerçekleşmesinden itibaren bir yıl sonra kullanılamaz.

Ancak işçinin olayda maddi çıkar sağlaması halinde bir yıllık süre uygulanmaz.”

D. Değerlendirme

1. İşçi veya işveren bakımından haklı fesih nedenlerinin ortaya çıkması halinde, iş sözleşmesinin diğer tarafının sözleşmeyi haklı nedenle fesih yetkisinin kullanılma süresi sınırsız değildir. Bu bakımdan

4857 Kanun’un 26 ncı maddesinde, fesih nedeninin öğrenildiği tarih ile olayın gerçekleştiği tarih başlangıç esas alınmak üzere iki ayrı süre öngörülmüştür. Bu süreler içinde fesih yoluna gitmeyen işçi ya da işverenin feshi, haklı bir feshin sonuçlarını doğurmaz. Bu süre, feshe neden olan olayın diğer tarafça öğretilmesinden itibaren altı iş günü ve herhalde fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren bir yıl olarak belirlenmiştir.

2. 4857 Kanun’da işçinin maddi çıkar sağlamış olması halinde bir yıllık sürenin işlemeyeceği öngörülmüştür. O hâlde, haklı feshe neden olan olayda işçinin maddi bir menfaati olmuşsa, altı iş gününe riayet etmek koşuluyla olayın üzerinden ne kadar süre geçerse geçsin işverenin haklı fesih imkânı vardır.

3. Altı iş günlük süre işçi ya da işverenin haklı feshe neden olan olayı öğrendiği günden itibaren işlemeye başlar. Olayı öğrenme günü hesaba katılmaksızın, takip eden iş günleri sayılarak altıncı günün bitiminde haklı fesih yetkisi sona erer.

4. İşverenin tüzel kişi olması durumunda altı işgünlük süre feshe yetkili makamın öğrendiği günden başlar. Bu konuda müfettiş soruşturması yapılması, olayın disiplin kurulunca görüşülmesi süreyi başlatmaz. Olayın feshe yetkili kişi ya da kurula intikal ettirildiği gün altı iş günlük sürenin başlangıcını oluşturur. Bir yıllık süre ise her durumda olayın gerçekleştiği günden başlar.

5. Somut uyuşmazlıkta feshe konu olay sonrasında işverence soruşturma yapıldığı, denetçi tarafından hazırlanan soruşturma raporunun feshe yetkili işyeri disiplin kurulunca 09.12.2021 tarihinde değerlendirilerek davacının iş sözleşmesinin feshinin gerektiğine karar verilmiş olup bu karara dayanılarak 15.12.2021 tarihinde fesih işleminin tamamlandığı anlaşılmaktadır. Feshe yetkili makam olan işyeri disiplin kurulu kararından beş iş günü sonra

davacının iş sözleşmesinin feshedildiği, bu durumda feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde gerçekleştiği anlaşılmış olup Mahkemece haklı feshe konu olayın 13.09.2021 tarihinde işyeri disiplin kuruluna sevk edildiğinden bahisle işverence feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içinde yapılmadığı kabul edilerek davacı lehine kıdem ve ihbar tazminatına hükmedilmesi, kararın kanun yararına bozulmasını gerektirmiştir.

E. Sonuç

Açıklanan sebeplerle;

Adalet Bakanlığının 6100 sayılı Kanun’un 363 üncü maddesinin birinci fıkrasına dayalı kanun yararına temyiz isteminin kabulü ile kararın sonuca etkili olmamak üzere KANUN YARARINA BOZULMASINA

Dava dosyasının İlk Derece Mahkemesine, kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına gönderilmesine,

30.05.2023 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.

II. KARARIN İNCELENMESİ

A. GENEL OLARAK

İnceleme konusu, karar metninden anlaşıldığı üzere davaya konu olayda işçinin işyerindeki başka işçi ile küfürleşmesi üzerine işverenin olaya ilişkin soruşturma yapması, denetçinin bu soruşturmaya ilişkin raporu disiplin kuruluna sunması ve disiplin kurulunun 5857 sayılı İş Kanununun 25. maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinin (d) alt bendine dayanarak işçinin iş sözleşmesine ilişkin kararı ile iş sözleşmesinin feshinin tamamlanması söz konusu olmuştur.

Davacı işçi, yapılan feshin haksız şekilde yapıldığını, feshe dayanak oluşturulan kanun maddesindeki fiillerden hiçbirini gerçekleşmediğini ve bundan dolayı kıdem ve ihbar alacaklarının tahsili ile SGK’ya bildirilen işten ayrılış kodunun düzeltilmesi talebiyle açtığı davada mahkeme, olaydaki feshin, disiplin soruşturmasına ilişkin raporun disiplin kuruluna sevk edilmesinden yaklaşık 3 ay sonra disiplin kurulunca feshin gerektiğine karar verilmesi ve bundan da 5 gün sonra fesih işleminin tamamlanmasından dolayı İş Kanununun 26. maddesinde belirtilen 6 iş günlük hak düşürücü süre içerisinde yapılmadığına karar vermiştir. Bu kararın kanun yararına temyizen incelenmesini Adalet Bakanlığı istemiş, Yargıtay, feshin hak düşürücü süre içerisinde yapıldığını belirterek, kararın kanun yararına bozulmasına karar vermiştir.

Kararda feshe yetkili makam açısından bazı belirsizlikler bulunmakla birlikte bu husus aşağıda

detaylıca incelenecektir.

Kararın incelenmesi açısından öncelikle olay özelinde kısaca değinilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır.

Bunlar: Haklı Nedenle Fesih, Hak Düşürücü Süre, Savunma Almanın Gerekmemesi ve Fesih Süreci Düzenlemesi, Disiplin Kurulu Kararı ve Hak Düşürücü Süre.

B. HAKLI NEDENLE FESİH

Bilindiği üzere, 4857 sayılı İş Kanunu²nda işçinin işverene veya onun aile üyelerinden birine veya işverenin başka bir işçisine sataşması, "ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri" bendi başlığında düzenlenmiş olup, işverene, işçinin iş sözleşmesini derhal feshetme hakkı vermektedir. (m. 25) İnceleme konumuz olan kararda, işçinin işverenin başka bir işçisine küfretmesi ve kavgaya etmesi sebebiyle bu hükme dayanılarak yapılan haklı nedenle fesih³ söz konusudur.

C. HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

İş sözleşmesini haklı nedenle feshedecek olan taraf feshi ne zaman gerçekleştirmesi gerektiğini bilmelidir. Kanun, ahlak ve iyiniyet kurallarına aykırı davranışın feshe sebep olduğu hallerde fesih için bazı süreler belirlemiştir⁴. İşveren, anılan hükme dayanan haklı nedenle fesih hakkını, ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırı olarak hareket eden işçinin davranışını öğrendiği günden itibaren altı iş günü içerisinde ve her halde de fiilin gerçekleşmesinden itibaren bir yıl içinde kullanmak zorundadır. Bu hak ilgili süreler içerisinde kullanılmadığı takdirde artık haklı nedenle fesih hakkından söz edilemeyecektir. Bu durumun istisnasını ise "işçinin olayda maddi menfaat sağlaması hali"⁵ (örn: İşçinin işyerinden mal çalması) oluşturmakta, bu durumda bir yıllık sürenin uygulanmayacağı, fiil ve fail ne zaman öğrenilirse öğrenilsin 6 iş günlük sürede kullanılması gerektiğini hükme bağlanmaktadır. (İK. m. 26/1) Bu durum, kanundaki bu sürelerin bir zamanaşımı süresi değil,

hak düşürücü süre olduğunu göstermektedir⁶.

Buradaki 6 iş günlük süre, olayın öğrenildiği günden değil, bir gün sonrasında başlayarak hesaplanacak, altı iş gününün bitiminde sona erecektir. Bir yıllık süre ise her durumda olayın gerçekleştiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır⁷.

Sürelerden birinin geçmesi durumunda haklı fesih hakkı ortadan kalkacak, sürelerin hak düşürücü süre olmasından kaynaklı olarak da hâkimin bunu re'sen dikkate alması gerekecektir⁸. İnceleme konusu kararda uyulması gereken süreler de bu açıklamalarla sabit olan hak düşürücü sürelerdir. Davacının taleplerinden anlaşıldığı üzere, mahkeme, davacının böyle bir talebi olmamasına rağmen hak düşürücü süreleri yerinde olarak re'sen dikkate alarak inceleme konusu yapmıştır.

D. SAVUNMA ALMAK GEREKMEMESİ VE FESİH SÜRECİ DÜZENLEMESİ

Belirsiz süreli iş sözleşmelerinde, işçinin davranışı ve verimi ile ilgili bir neden olduğu durumda işverenin, işçinin savunmasını alması gerekmektedir. Bu durumun istisnasını ise Kanun, 25.maddenin (II) numaralı bendi, yani ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerlerine dayanılarak yapılan fesihler olarak belirlemiştir.(İşK. m.19/2) Bu hüküm dayanak oluşturularak yapılan fesihlerde savunma alma zorunluluğu bulunmamakla birlikte⁹ işverenin tüzel kişi olması durumunda olay hakkında disiplin kurulu tarafından karar verilmesine ilişkin bir zorunluluk da yoktur. Fakat işyeri yönetmelikleri ve toplu iş sözleşmelerinde olay hakkında işçinin savunmasının alınması, disiplin kurulu kurulması ve olay hakkında karar vermeye yetkili kılınması gibi hükümler düzenlenebilmektedir¹⁰. Hatta böyle bir yöntem düzenlenmesine gidilmesi ve buna uyulmadan fesih işlemi yapılması durumunda haksız

2-RG 10 Haziran 2003, Sayı 25134. Bu kanun, çalışma kapsamında "Kanun" olarak adlandırılacaktır.

3- Haklı nedenle fesih sebepleri için bkz: Nuri Çelik, Nurşen Caniklioğlu, Talat Canbolat, İş Hukuku Dersleri, 29.Bası, Beta Basım, İstanbul, 2016, ss. 440-470

4- Ercan Akyiğit, Bireysel İş Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2023, s. 313.

5- Akyiğit, bu hükmü, işverenin sonsuz bir fesih yetkisine sahip olabileceği, maddi çıkar sağlamanın çok geniş bir hüküm olduğu sebepleri ile anayasanın sosyal devlet ve eşitlik ilkelerine aykırı bulmakta ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptalin gerektiğini savunmuştur. Akyiğit, s. 314.

6-Kadir Arıcı, Türk İş Hukuku –İ Ferdî İlişkileri Hukuku, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022, s. 257; Haluk Hadi Sümer, İş Hukuku, 26. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022, s. 124; Y.9.HD.E.2016/35051 K.2018/768 T.22.01.2018 (Legalbank)

7-Y.9.HD.E.2016/6122 K.2019/15301 T.9.9.2019 (Kazancı); Y.22.HD.E.2017/20035, K.2019/5831, T.13.03.2019. <https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi 04.03.2024.

8-Y.9.HD.E.2011/54865, K.2014/4290, T.12.02.2014 (Legalbank)

9- Sözek'e göre, burada işçinin savunmasının alınmaması olması gereken hukuk açısından isabetli değildir. Yazara göre, İşK m.18/1 uyarınca yapılan süreli fesihlerde savunma alınmasına rağmen ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırılık gibi ağır bir kusur isnadı durumunda savunma alınmamasına ilişkin bu düzenleme yanlıştır. Sarper Sözek, İş Hukuku, 21. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 721.

10- Sümer, s. 115.

fesih söz konusu olabilecektir¹¹.

İnceleme konusu karardan da anlaşılacağı üzere işyerinde, fesih konusunu oluşturan olaylarda bir soruşturma yapılması, işçinin savunmasının alınması, denetçi tarafından soruşturma raporu hazırlanması ve bunun işyerinde feshe yetkili kılınan bir disiplin kuruluna sunulmasına ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Kararda söz konusu süreç, bu düzenlemelere bağlı işlemiştir.

E. DİSİPLİN KURULU KARARI VE HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

Tüzel kişilerde, tüzel kişiliğin organlarının niteliği önemlidir. Zira iş sözleşmesinin tarafı olan tüzel kişiler işçinin iş görme ediminin alacaklısı konumundadır ve bu alacağı talep etme hakkına da sahiptir. Tüzel kişiler, yönetim haklarını ve işçiye emir verme yetkilerini organları aracılığıyla kullanmaktadırlar. İrade açıklamalarını ve hukuki işlemlerini de organları aracılığı ile yaparlar¹². Buna bağlı olarak sözleşmeyi feshetmeye yetkili merci, yönetim kurulu, sözleşmenin tarafı, genel müdür, müdür, insan kaynakları birimi, disiplin kurulu gibi kurullar vb. olabilecektir¹³.

İş hukuku uygulamasında ise, iş sözleşmesini haklı nedenle feshetme hakkı ile ilgili hükümler toplu iş sözleşmelerinde yaygın olarak yer almaktadır. Bu sözleşmelerde ise iş sözleşmesinin feshedilmesi hususu genellikle disiplin kurulu veya komitenin kararlarına bağlanmaktadır¹⁴.

Yargıtay'ın yerleşmiş içtihadına göre, iş yerinde iş akdinin feshine bir disiplin soruşturması sonucunda karar verileceğine ilişkin düzenleme varsa bu soruşturmanın yapılması, olayın disiplin kurulunda görüşülmesi de altı iş günlük süreyi başlatmayacaktır. Olayın feshe yetkili kişi veya kurula sevk edilmesi ile altı iş günlük süre başlamış olacak. Bir yıllık süre ise her halde olayın gerçekleştiği günden itibaren

başlayacaktır¹⁵.

Sonuç olarak, olay tarihi, iş yerinde feshe yetkili makamın kim olduğu, bu makamın işçinin savunmasını alan kişiyle aynı olup olmadığı, makamın faili ve fiili öğrenme tarihi mahkemece dikkate alınması gereken hususlardır¹⁶. Aksi takdirde eksik inceleme ile hatalı kararlar verilebilecektir.

Fesih sebebini oluşturan olayın açıklığa kavuşması bir soruşturma sonucunda elde edilebilecek bilgilerle bağlı ise, kanundaki altı günlük hak düşürücü süre, bu soruşturma sonucunun öğrenilmesi ile başlayacaktır. İşverenin tüzel kişi olması ve işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi yetkisinin de bir kurul kararına bağlanması durumlarında da hak düşürücü süre, olayın işveren tarafından öğrenilmesinden itibaren başlayacaktır¹⁷.

Bazı durumlarda tüzel kişi işverenin feshe yetkili organı belirleme konusundaki düzenlemelerinde açık olmayan kurallar bulunabilmektedir. Toplu iş sözleşmelerinde, işyeri iç yönetmeliklerinde yer alan feshe ilişkin düzenlemelerin ve yetkili kişi veya kurulların açıkça belirtilmesi, işverenin hak düşürücü süreler açısından hataya düşmesini engelleyecektir. Özellikle disiplin kurulu gibi kurulların kurul kararının feshe yetkili olan genel müdür gibi yetkililere sunması ve yetkilinin kararı onaması gerektiği hususu varsa bunun tereddüde yer bırakmayacak şekilde açıklanması gerekmektedir. Yüksek mahkemenin bazı

11 - "...Toplu iş sözleşmesinde Disiplin Kuruluna gidilme zorunluluğu bulunması durumunda, Disiplin Kuruluna gitmeden feshin gerçekleştirilmesi halinde, Dairemizin uygulamasına göre fesih, haksız fesih haline geleceğinden işçi, ihbar ve kıdem tazminatı talep edebilecektir..." Y. 9. HD. E. 2008/36286, K. 2009/18338, T. 29.06.2009. Kararın inceleme için bkz: Özdemir, Erdem, "Disiplin Kurulu Kararı Olmadan İş Sözleşmesinin Feshi, Feshin Geçersizliği ve İşe İade Davası Hakkında Karar İncelemesi", Sicil İş Hukuku Dergisi, 2009, Y. 4, S. 16, SS. 153-162; Sümer, s. 125.

12- Süzek, ss. 149-150.

13- Faruk Barış Mutlay, "İş Sözleşmesinin Feshinde Süre". İstanbul Hukuk Mecmuası, 2021, C. 78, S. 4, SS. 1783-1858, s. 1827-1828. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1573616>. Erişim: 20.06.2025)

14- Çelik, Caniklioğlu, Canbolat, ss. 472-473.

15- Y. 22. HD. E. 2016/28127, K. 2019/892, T. 15.01.2019; Y. 9. HD. E. 2011/23505, K. 2013/22202, T. 12.09.2013 (Yargıtay Karar Arama)

16- Y. 22. HD. E. 2012/18467, K. 2013/6490, T. 26.03.2013. (Yargıtay Karar Arama)

17- Emine Tuncay Senyen Kaplan, Bireysel İş Hukuku, 10. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019, s. 327.

kararlarında da bu husus özellikle tartışılmaktadır¹⁸.

Yukarıda da belirtildiği üzere, failin ve fiilin haklı nedenle fesih oluşturup oluşturmadığı konusunda bir soruşturma yapılması gerekiyorsa 6 iş günlük süre, feshe yetkili makamın soruşturma sonucunu öğrendiği tarihte başlayacak, disiplin kurulunun bu konuyu görüşmesi de bu süreyi başlatmayacaktır.

18- Bu hususun dikkate alındığı bir kararda, "Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyumsuzluk, somut olay bakımından iş sözleşmesinin feshine yetkili birimin Disiplin Kurulu mu, Genel Müdür mü olduğu; yetkinin Disiplin Kurulu'nda olduğunun kabulü halinde feshin, İş Kanununun 26. maddesinde gösterilen yasal 6 iş günlük hak düşürücü süre içinde yapıp yapılmadığı noktasında toplanmaktadır. Bilindiği üzere fesih, sürekli borç ilişkilerinin geleceğe yönelik olarak tek taraflı bir irade beyanı ile sona erdirilmesidir. 4857 Sayılı İş Kanunu'nun "işverenin haklı sebeple derhal feshi" başlıklı 25. maddesinin "ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri" başlıklı (II) numaralı bendinin (g) alt bendine göre işçinin belirli şartlardaki devamsızlığı, işverene iş sözleşmesini haklı sebeple ve derhal fesih hakkı vermektedir. Aynı Kanunun "derhal fesih hakkını kullanma süresi" başlıklı 26. maddesinin birinci fıkrası: "24 ve 25. maddelerde gösterilen ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hallere dayanarak işçi veya işveren için tanınmış olan sözleşmeyi fesih yetkisi, iki taraftan birinin bu çeşit davranışlarda bulunduğunu diğer tarafın öğrendiği günden başlayarak altı iş günü geçtikten ve her halde fiilin gerçekleşmesinden itibaren bir yıl sonra kullanılamaz" hükmünü taşımaktadır. Burada belirtilen süreler hak düşürücü niteliktedir. Maddede gösterilen 6 işgünlük süre, fesih nedeninin işverenin herhangi bir birimince öğrenilmesinden değil feshe yetkili merci tarafından öğrenilmesinden itibaren hesaplanır. Önemle vurgulamak gerekir ki işçi ile işveren arasındaki temel hukuki metin Toplu İş Sözleşmesi (TİS)'dir. Somut olay bakımından uygulanması gereken TES-İŞ Türkiye Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası ile Başkent Doğalgaz Dağıtım A.Ş. Genel Müdürlüğü arasında bağitlanan ve 15.05.2010 ilâ 14.05.2012 tarihleri arasında yürürlükte bulunan 2. Dönem Toplu İş Sözleşmesi'nin "işçi çıkarma" başlıklı 27 nci maddesinin (A) bendinde "İş Yasası 17. madde kapsamı dışında kalan 25/2'ye göre işçi çıkarmalarında Disiplin Kurulu kararı gerekir" denildikten sonra "disiplin kurulu" başlıklı 89 uncu maddenin (a) bendinde "Üyelerin suç sayılan eylemlerinden dolayı haklarında ihtardan işten çıkarmaya kadar (işten çıkarma dâhil) karar vermeye yetkili organ disiplin kuruludur" denildikten sonra aynı maddenin (c) alt bendinde "Disiplin Kurulu kararları Genel Müdürün onayı ile yürürlüğe girer" düzenlemesi getirilmiştir. Somut olaya bakıldığında işçinin devamsızlığı hususunda çekişme bulunmamaktadır. İşçi bu eylemi nedeniyle Disiplin Kuruluna sevk edilmiş, Kurul 17.05.2011 günlü toplantısında devamsızlık tutanaklarının ilgili birimden getirilmesi için ara kararı oluşturmuş; 06.06.2011 günlü toplantıda da "ihraç" kararı vermiştir. Bu karar ertesi gün (07.06.2011 tarihinde) Genel Müdürlük makamına bildirilmiş ve Genel Müdür Vekilinin aynı günlü "olur"u alınmıştır. Toplu İş Sözleşmesinin 89 uncu maddesinin (a) ve (c) alt bentlerinin birlikte değerlendirilmesinden ihraç kararının Disiplin Kurulunca verileceği ve bu kararın yürürlüğe girmesinin de Genel Müdürün onayına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda feshe yetkili merci Genel Müdür olup, İş Kanununun 26 ncı maddesinde gösterilen 6 işgünü de fesih nedeninin Genel Müdür tarafından öğrenildiği tarihten itibaren hesaplanmalıdır. Yukarıda da değinildiği gibi ihraç kararı Genel Müdüre 07.06.2011 günü bildirilmiş ve adı geçen de aynı gün bu kararı onamış olmakla Kanunda gösterilen 6 işgünlük sürenin dolduğundan söz edilemez..." şeklinde karar verilmiştir. Y. HGK. E. 2014/2352, K. 2017/438, T. 08.03.2017. Benzer karar için bkz: Y. 9. HD. E. 2010/45185, K. 2013/4661, T. 07.02.2013.

Özellikle işverenin yüksek miktarda işçi çalıştırması durumlarında disiplin soruşturmasının zaman alması olağan bir durumdur¹⁹.

Bu soruşturma, örneğin, işçinin kusurlu olup olmaması²⁰, zararın belirlenmesi²¹ gibi hususların araştırılması gerekli olduğu için yapılabilir. Buna göre, somut olayda olay tarihi 23.08.2021 olmakla, soruşturmanın tamamlanarak denetçi tarafından hazırlanan soruşturma raporunun disiplin kuruluna sevk edilmesi 13.09.2021 olmuştur.

III. KARARDAKİ BELİRSİZLİK VE DEĞERLENDİRME

Tüm bu hususlara değindikten sonra belirtmek gerekirse, inceleme konusu Yargıtay kararında işin esasına etki edecek çok önemli derecede belirsizlikler mevcuttur. İki seçenekte açıklanacak olursa:

1. Kararda "Kanun Yararına Temyiz" başlığı altında bulunan "Temyiz Sebepleri" alt başlığı altında, Adalet Bakanlığının temyiz sebeplerinin özeti yer almaktadır. Bu özette Merkez Disiplin Kurulunun 09.12.2012 tarihinde davacı işçinin "iş sözleşmesinin feshine" karar verdiği belirtilmiştir. İkinci seçenekte de belirtileceği üzere, değerlendirme başlığı altında bu temyiz sebebine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.
2. Kararda "Gerekçe" başlığı altındaki "Değerlendirme" adlı üçüncü alt başlık altındaki 5. Paragrafta, feshe yetkili makamın işyeri disiplin kurulu olduğu belirtilmiş ancak aynı zamanda disiplin kurulunun "davacının iş sözleşmesinin feshinin gerektiğine" dair karar verdiği, bunun üzerine işverence 5 iş günü içerisinde feshin tamamlandığı belirtilmiştir. Olağan durumda disiplin kurulunun feshe yetkili olduğu hallerde, kurul, "iş sözleşmesinin feshine" karar verecektir ve başkaca bir fesih beyanı ile tamamlama işlemi yapılması gerekmeyecektir.

Ayrıca burada belirtilen "işverence" kavramı, belirsizliği ortadan kaldırmamaktadır. Zira işverenin fesih yetkisini farklı organa bırakması ve bu organın

19- Y. 22. HD. E. 2013/8784, K. 2014/10923, T. 02.05.2014. (Yargıtay Karar Arama)

20- Çelik, Caniklioğlu, Canbolat, s. 476

21- Süzek, s. 718; Çelik, Caniklioğlu, Canbolat, s. 476; "...4857 sayılı İş Kanununun 26. maddesi yönünden 1 yıllık hak düşürücü süre zarara neden olan olayın oluşumundan başlar. Ancak 6 işgünlük ikinci süre, zarar miktarının belirlenmesinin ardından bu durumun feshe yetkili makama iletilmesiyle işlemeye başlayacaktır. Zarar miktarının belirlenmesi bazen uzun zaman alabilir ve fesih hakkının kullanılması bakımından zarar miktarının belirlenmesi ve işçinin ücreti ile kıyaslanması zorunluluğu vardır..." Y. 9. HD. E. 2008/22842, K. 2010/8946, T. 01.04.2010. (Kazancı)

fesih yetkisini kullanması durumunda da fesih işverence yapılmış olacaktır. Yani bu konuda işveren kavramı sadece genel müdür gibi makamları değil, olaya göre disiplin kurulunu da ihtiva edebilecektir.

Kararda maddi hata olduğu ve yüksek mahkemenin diğer içtihatları ile çelişmediği belirlenebilecek bir varsayım vardır ki, o da "Değerlendirme" başlığı altında yer alan ve beş iş günü içerisinde disiplin kuruluna dayanılarak tamamlanan fesih işleminin kim tarafından yapıldığının, bunun onanma şeklinde olup olmadığının açıklanmasıdır. Ancak kararda bu hususlar net ifadeler ile açık bir şekilde açıklanmadığı için maddi hata varlığı netleşmemekte ve belirsizlik ortadan kalkmamaktadır.

Bu belirsizliğe bağlı olarak kararın değerlendirilmesinin bağlı olduğu iki varsayım mevcuttur ve bu varsayımlara bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıkacağı için bu sonuçların şu iki başlıkta açıklanması gerekmektedir: 1) Disiplin Kurulunun Feshe Yetkili Mercî Olması 2) Disiplin Kurulunun Feshe Yetkili Mercî Olmaması

A. DİSİPLİN KURULUNUN FESHE YETKİLİ MERCİ OLMASI

Yukarıda da belirttiğimiz üzere tüzel kişi işveren, iş sözleşmelerini fesih yetkisini disiplin kurulu organı ile kullanabilmektedir. Yargıtay, biri feshe yetkisiz, biri yetkili olan iki disiplin kurulunun bulunduğu dosyada şu şekilde karar vermiştir²², "...Bu konuda müfettiş soruşturması yapılması olayın disiplin kurulunca görüşülmesi süreyi başlatmaz. Olayın feshe yetkili kişi ya da kurula intikal ettirildiği gün, 6 iş günlük sürenin başlangıcını oluşturur. Somut olayımızda feshe yetkili makam Genel Müdürlük Merkez Disiplin Kurulu olup feshe konu olay ... İstasyonu Disiplin Kurulu tarafından 20.02.2014 tarihinde intikal ettirilmiş ve aynı gün 20.02.2014 tarihinde Merkez Disiplin Kurulu tarafından 6 iş günlük hak düşürücü süre içerisinde davacının iş akdi feshedilmiştir..."

Kararda belirtildiği üzere, hak düşürücü süre, feshe yetkisiz disiplin kurulunun olayı feshe yetkili makam olan Genel Müdürlük Merkez Disiplin Kuruluna sevk ile başlamış, mercî feshi altı iş günü içerisinde gerçekleştirmiştir. Burada da yetkili makamın disiplin kurulu olduğu takdirde fail ve fiilin kurula sevk halinde sürenin başlayacağı açıktır.

Yargıtay, feshe disiplin kurulunun yetkili olduğu

bir kararda²³, "Davacı hakkında, çalıştığı işyerinin bulunduğu yerde yapılan soruşturma evrakının hangi süreçlerden geçtiği ve ne zaman tamamlandığı, bu kararın feshe yetkili makam olan disiplin kuruluna hangi tarihte gönderildiği ve disiplin kurulunca hangi tarihte alındığına ilişkin tüm belgelerin ve özellikle tebligat evraklarının davalıdan temin edilerek dosyaya eklenmek suretiyle tekrar Dairemize gönderilmesi için dosyanın mahkemesine GERİ ÇEVİRİLMESİNE..." karar vermiştir. Bu kararda da görülmektedir ki, feshe yetkili makamın disiplin kurulu olması halinde soruşturma evrakının hangi tarihte feshe yetkili disiplin kuruluna sevk edildiği ve kararın disiplin kurulunca hangi tarihte alındığı hususları hak düşürücü süre açısından esas alınmaktadır.

Tüm bu hususlar ile birlikte açıklamak gerekirse, soruşturmayı gerektiren bir olay olduğu ve feshe yetkili makamın da disiplin kurulu olduğu hallerde soruşturma raporunun disiplin kuruluna sevk edildiği tarih 6 iş günlük hak düşürücü süreyi başlatacaktır.

İncelediğimiz kararda, olay tarihi 23.08.2021 olmakla birlikte soruşturmanın disiplin kuruluna sevk 13.09.2021 olmuştur. Feshe yetkili olan mercî Merkez Disiplin Kurulu olduğu takdirde, feshe yetkili mercî soruşturma sonucunu bu tarihte öğrenmiş olacak ve altı iş günlük hak düşürücü süre başlamış olacaktır. Disiplin Kurulunun feshe karar verdiği tarihin ise 09.12.2021 olduğu gözetildiğinde feshin hak düşürücü süre içerisinde yapılmadığına karar verilmesi gerekecektir. Zira feshe yetkili mercî faili ve fiili gerekli soruşturma raporu ile birlikte öğrenmiş, fesih için gerekli süre ise başlamış olacaktır.

B. DİSİPLİN KURULUNUN FESHE YETKİLİ MERCİ OLMAMASI

Tüzel kişi işveren, iş sözleşmesinin feshi için disiplin kuruluna bizzat yetki vermemiş olabilir. Bu durum genellikle disiplin kurulu kararının tavsiye kararı vermesi ve bunun üzerine feshe yetkili başka makamın fesih yetkisini kullanması şeklinde olmaktadır. Yargıtay önüne gelen bir dosyada, 31.10.2013 tarihinde meydana gelen olay için soruşturma sonrası disiplin kurulunun 27.11.2013 tarihinde davacının iş akdinin feshinin gerektiğine karar vermiş, bu karara dayanılarak 28.11.2013 tarihinde fesih işlemi tamamlanmıştır. Yüksek mahkeme, feshe yetkili makamın yönetim kurulu olduğunu, disiplin kurulu kararından bir gün sonra feshedildiğini belirterek, feshin altı iş günlük hak

22- Y. 22. HD. E. 2017/23485, K. 2019/2933, T. 11.02.2019. (Yargıtay Karar Arama)

23- Y. 7. HD. E. 2016/22027, K. 2016/19791, T. 21.11.2016. (Yargıtay Karar Arama)

düşürücü süre içerisinde yapıldığına karar vermiştir²⁴. Yüksek mahkemenin bu kararına göre de feshe yetkili makamın kim olduğu hak düşürücü süre açısından büyük önem arz etmektedir.

Disiplin kurulu kararının "feshedilmesine" ilişkin mi "feshin gerektiğine" ilişkin mi olduğu hususunun karıştırılmaması bu açılardan önemlidir. Zira feshe yetkili olmayan disiplin kurulunun "sözleşmenin feshedilmesine" ilişkin vereceği karar ancak feshe yetkili makama fiili ve faili öğretecek bir karar olmakla birlikte, feshe yetkili bir disiplin kurulunun aynı kararı, sözleşmenin feshini sağlayacaktır. Anılan Yüksek Mahkeme kararında feshe yetkili makam yönetim kuruludur ve disiplin kurulu feshin gerektiğine karar vermiştir. Bunun üzerine feshe yetkili olan organ tarafından fesih işlemi yapılmıştır. Yargıtay da altı iş günlük sürenin disiplin kurulunun "feshinin gerektiğine" dair kararının verilmesi ile feshe yetkili kişi için başladığını belirtmiştir.

Yüksek mahkeme başka bir kararında²⁵, "Somut olayda, davalı işyerinde fesih yetkisi genel müdürde olup, davacının eylemi sebebi ile Disiplin Kurulunca alınan fesih kararının bu konuda yetkili olan genel müdüre 07.06.2011 tarihinde sunulduğu ve genel müdür tarafından aynı gün olur verildiği, fesih kararının davacı işçiye 09.06.2011 tarihinde tebliğ edildiği anlaşılmakla, işverenin fesih hakkını 4857 sayılı Kanun'un 26. maddesindeki 6 iş günü olan hak düşürücü süre geçmeden kullandığı..." şeklinde karar vererek feshe yetkili olmayan disiplin kurulu kararının feshe yetkili olan genel müdüre sunulması tarihinde hak düşürücü sürenin başladığını belirtmiştir.

Olaydaki disiplin kurulunun fesih işlemi için yetkisiz olması ve buna bağlı olarak da "feshin gerektiğine" dair karar vermesi durumunda feshe yetkili kişi için hak düşürücü sürenin başlamasını sağlayacaktır. İncelediğimiz kararda, olay tarihi 23.08.2021 olmakla birlikte soruşturma raporunun disiplin kuruluna sevki 13.09.2021 olmuş, disiplin kurulunun feshin gerektiğine ilişkin kararı 09.12.2021 olmuştur. Fesih işleminin tamamlanmasının da 15.12.2021 tarihinde olduğu kararda belirtilmektedir. Karara konu olayda feshe yetkili makam genel müdür, yönetim kurulu gibi farklı organlar olduğu takdirde,

bu makamın disiplin kurulu kararından beş iş günü sonra fesih işlemi yapması, hukuka aykırı bir durum yaratmayacaktır.

IV. SONUÇ

Çalışma kapsamında açıklanan nedenlerle, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin incelememize konu olan kararında feshe yetkili makamın açıkça belirtilmemesi ve kararda belirsizliklere yol açacak nitelendirmelerin bulunması sebebiyle kararın yüksek mahkemenin diğer içtihatları ile uyumlu olduğu veya çelişkili olduğu söylenememektedir.

Yüksek Mahkemenin diğer kararlarında da açıkça belirtildiği üzere dosyada feshe yetkili makamın kim olduğu, bu makamın fail ve fiili ne zaman öğrendiği hususları ayrı ayrı ve açıkça belirtilmelidir. Bu yönden bu karar içeriği belirsiz ve tartışmalara yol açacak bir karardır. Bundan dolayıdır ki karar iki ihtimal açısından incelenmiş ve müstakar içtihadı göre değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR ve MAKALELER

Akyiğit, Ercan. *Bireysel İş Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2023.

Arıcı, Kadir. *Türk İş Hukuku - I Ferdi İş İlişkileri Hukuku*, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022.

Çelik, Nuri, Nurşen Caniklioğlu, Talat Canbolat. *İş Hukuku Dersleri*, 29.Bası, Beta Basım, İstanbul, 2016.

Mutlay, Faruk Barış. "İş Sözleşmesinin Feshinde Süre". *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2021, C. 78, S. 4, SS. 1783-1858, s. 1827-1828.

Özdemir, Erdem. "Disiplin Kurulu Kararı Olmadan İş Sözleşmesinin Feshi, Feshin Geçersizliği ve İşe İade Davası Hakkında Karar İncelemesi", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, 2009, Y. 4, S.16, ss. 153-162.

Senyen Kaplan, Emine Tuncay. *Bireysel İş Hukuku*, 10. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019.

Sümer, Haluk Hadi. *İş Hukuku*, 26. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022.

Süzek, Sarper. *İş Hukuku*, 21. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Kazancı İhtihat Bilgi Bankası - <https://kazanci.com.tr/>

Legalbank İhtihat ve Mevzuat - <https://legalbank.net/>

Resmî Gazete - <https://www.resmigazete.gov.tr/>

Yargıtay Karar Arama - <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

24- Y.9.HD.E.2015/16586,K.2017/19302,T.28/11.2017. (Legalbank)

25- Y.22.HD.E.2013/37348,K.2014/675,T.22.01.2014. (Yargıtay Karar Arama) Disiplin kurulu kararı ve genel müdür onaylı fesih ile ilgili bazı kararlar: Y.9.HD.E.2015/9433,K.2017/7849,T.04.05.2017; Y.9.HD.E.2015/7554,K.2017/915,T.26.01.2017; Y.22.HD.E.2012/8279,K.2012/29171,T.21.12.2012.

*...hayati öneme haiz,
zorunluluğu elzem ilaçların
temini noktasında idarenin
kısıtlayıcı bir rol oynaması
yaşam hakkına müdahale
niteliğindedir.*

SGK TARAFINDAN KARŞILANMAYAN İLAÇ BEDELLERİNE İLİŞKİN YARGI YOLLARI

Av. Fahriye ÖZKORKMAZ ÖZKAN¹

GİRİŞ

19. yy'ın sonlarından itibaren devletlerin uluslarının refah içerisinde yaşamasına sağlamak için geliştirdiği sosyal devlet ilkesi anlayışı, bugün Sosyal Güvenlik Kurumları'nın temelini oluşturur. Devlet, bireylerin sosyal ve ekonomik yaşamlarına müdahale ederek bu anlayışın gerçekleşmesi adına çalışır. Sosyal devlet ilkesi gereği devlet; aktif statü, pozitif statü hakları ve negatif statü haklarından oluşan temel hak ve özgürlüklerinin bireylere asgari düzeyde sağlanması adına gerekli adımları atar. Yaşam hakkı da bunlardan bir tanesi olduğu kuşkusuzdur. Yaşam hakkı, temel hak ve özgürlüklerin başında gelir. Yaşam hakkı olmadan diğer hakların varlığının korunmasının bir anlamı yoktur. Bu hakkın yokluğu, bir domino taşı gibi diğer hakları da devirmeye yetecektir. Gerek ulusal gerekse başta Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) olmak üzere çeşitli uluslararası metinlerde bu hakkın önemine yeterince atıf yapılarak uluslararası sözleşmelere taraf olan devletlerin bu hükümlere uyması beklenmiştir. DSÖ'nün tanımına göre "bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali" olarak sağlığın tanımını yapmıştır. Devlet ise bireylerin bu iyilik haline ulaşması ve bu düzeyde kalması için üzerine düşen görevleri yapması gerekir. Hukukumuzda Sosyal Sigortalar Kanunu ve çeşitli yönetmeliklerle düzenleme altına alınan kişinin tedaviye erişme ve yaşam hakkı devlet tarafından sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak koruma altındadır.

Bu bağlamda kanser ilaçlarını karşılamayan SGK'ya ilaç bedeli ödenmesine yönelik yapılan başvurularda idarenin bireylerin yaşam hakkına ve tedaviye erişim hakkına erişimi bakımından ne derece etkin çareler sunduğu bugün hala cevabı aranan bir sorudur. 5510 sayılı kanunun 63. ve 64. maddeleri ile SGK tarafından finansmanı sağlanacak ve sağlanmayacak tedavilerin sınırları belirlenmiş iken Sağlık Uygulama Tebliği ile bu sınırın genişletilmesi ne ölçüde yasalıdır? SGK

¹ - Bursa Barosu'na kayıtlı Avukat. Yalova Üniversitesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi.

tarafından ilaç bedellerinin ödenmesine yönelik başvuruların reddinin hukuki gerekçesi nedir? SGK tarafından bedeli ödenmeyen ilaçlardan endikasyon dahilinde olmamasına rağmen hekim tarafından kabul ve onay verilmesi, hastanın hastalığının tedavisinde etkin maddeler içermesine rağmen ülke içinde belirli endikasyon dahilinde kullanım onayı verilmemiş olması tedaviye erişimi kısıtlar mı? Hekimin tedavi seçme hürriyetine bir engel midir? Kimi zaman ise geri ödeme listelerine alınan ilaçlar tıptaki gelişmelerin gerisinde kalabilmektedir, bu husus eleştiriye açıktır.

Çalışmamızda, devlet için tedavi masrafları yüksek olan hastalar bir mali yük mü yoksa devletin bireylerin haklarını koruma ve güvence altına alması onun pozitif bir yükümlülüğü müdür sorusuna cevap aranacaktır. Birey açısından yaşam hakkı kapsamında değerlendirilen bu giderlerin sosyal güvence kapsamında karşılanması zorunlu mudur? Çalışmamızda bedeli SGK tarafından karşılanmayan ilaçlara erişim sürecinde tüketilen idari ve hukuki yollar, SGK'nın mali gücünün sınırlılığını dayanak göstererek yargı sürecinde yaptığı savunmaları AİHM'nin konu ile alakalı 2012 tarihli Panaitescu / Romanya Kararı bağlamında değerlendirilmiştir. Kararda kanser hastalığına yakalanan başvurunun ilaç bedellerine erişimi talebi ile idari ve yargı mercilerinde hukuk arayışını anlatmıştır. AİHM, başvurunun bu ilaçların kullanımı ile hastalığın seyrinde iyileşme olduğu tıbbi verilerle tespit edildiğine dair veriler ışığında başvurunun ölümü ile devlet makamlarının yükümlülüğünü yerine getirmemesi arasında nedensellik bağının olduğuna hükmetmiştir. Bu nedenle sağlık hizmetlerine erişimin engellenmesi, yaşam hakkının ihlaline sebep olacağı, devletin mali eksikliğini öne sürerek yükümlülüklerini yerine getirmemesi kabul edilemez bulunmuştur.

Kanser hastalarının yargı süreci boyunca hastaların tedaviye erişim hakkına ulaşımı adına geçici koruma mahiyetinde ihtiyati tedbirlerle ne ölçüde sağlanabildiği, ihtiyati tedbir kararı verilirken mahkeme tarafından hangi ölçütlerin dikkate alındığı işlenecektir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu yönde vermiş olduğu kararlar ile Anayasa Mahkemesi, Danıştay, İstinaf ve İlk derece mahkemelerinin önüne gelen uyuşmazlıklarda genellikle sosyal devlet ilkesine değindiği, uluslararası mevzuatlarda yaşam hakkının biricikliğine yapılan vurguyu değerlendirerek kişilerin maddi ve manevi bütünlüğünün korunmasında devletin pozitif yükümlülüğünün olduğu değerlendirmesi yapılmıştır.

ENDİKASYON DIŞI İLAÇLARDA İDARİ BAŞVURU USULÜ VE YARGI SÜRECİ

GENEL OLARAK

Endikasyon kavramı, Türk Dil Kurumunun Tıp, Veterinerlik ve Hemşirelik terimleri sözlüklerinden anladığımız üzere, "gereklilik, iyi gelirlik, gereklilik, bir ilacın etkili olduğu durum" şeklinde karma bir tanımlama yapmamız mümkündür.²

Endikasyon dışı ilaçların tanımını şu şekilde yapmak mümkündür: Ülkemizde ruhsatı olmakla beraber, Sağlık Bakanlığı tarafından belli hastalıklar için onaylanmamış ilaçlara Endikasyon dışı ilaçlar denmektedir. Uygulamada hekim, hastasına endikasyon dışı ilaç tedavisi başlayarak hastalığı daha iyileştirme gücüne haiz olduğunu düşünebilir ve tedavi sürecini o ilaca endeksli düzenleyebilir. Zira bazı ilaçlar üretildiği alanlar haricinde de çeşitli hastalıklara iyi gelebilmektedir³. Örneğin akciğer kanseri için üretilmiş, onay almış bir ilaç pekala deri kanseri için de etkin tedavi sağlayabilir. Fakat böyle bir durumda ilacın kullanım onayının alındığı alandan farklı bir alan için kullanılması söz konusu olması sebebiyle TİTCK'den onay alınması zaruridir. O hastalık alanında kullanım ruhsatı olmayan ilaç için SGK'nın da pek tabi geri ödeme yapması beklenemez. Zira ülke çapında o hastalık alanı için kullanım ruhsatı yoktur. Bu sebeple hekimler ilk aşamada kullanım onayı almak için TİTCK'ye başvuruda bulunurlar. Endikasyon dışı ilaç kullanım onayı talebi, hekimin bilimsel tedavi yönteminin bağımsızlığı olarak değerlendirilebilir⁴. Aynı zamanda nihayetinde endikasyon dışı ilaç kullanım olması yani bir ruhsat sürecinden geçmemiş olması nedeniyle hekimin sorumluluğundadır⁵.

ONAYLI ENDİKASYON DIŞI KULLANIM İZİNİ

18.07.2014 tarihli Endikasyon Dışı İlaç Kullanımı Kılavuz düzenlemesine göre ülkemizde tedavisi onaylı endikasyon ve standart doz ilaçla mümkün olan hastalıklar için endikasyon dışı kullanım onayı verilmeyeceği "Ancak belirgin olarak farmakoeconomik avantaj tanıyan tedavi seçeneklerinde hasta ve hekimin talebi değerlendirilir." şeklinde ifade ile tedavisinin olumlu sonuçlandığına yönelik belirli argümanların olması halinde kurumun değerlendirebileceğini ifade

2- <https://sozluk.gov.tr/>, TDK Tıp Terimleri Kılavuzu- 2010; Hemşirelik Terimleri Sözlüğü; Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü. (E.T.: 16.05.2025)

3- Ersöz, Ahmet Kürşat, İlaç Hukuku Bağlamında İdarenin Sorumluluğu, ss 139.

4- Ersöz, Ahmet Kürşat, İlaç Hukuku Bağlamında İdarenin Sorumluluğu, ss 142.

5- İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2022/232 E, 2022/429 K. <https://reyhankayisli.av.tr/sgk-kanser-ilacari-dava/> (E.T.: 27.05.2025)

etmiştir. 08.02.2019 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Endikasyon Dışı İlaç Kullanımı Kılavuzunda ise, "izin verilmez" ifadesi kaldırılarak, hastalıkların tedavisinde ülke içinde onaylı endikasyon haricinde ilaç temini "ancak bilimsel veriler doğrultusunda belirgin avantaj sağlayan tedavi seçenekleri olması" durumunda, izin verileceği düzenlenmiştir.⁶ Kurumun onay verdiği ilaçlar, SGK tarafından karşılanacaktır.

Bu başvuru kurum tarafından değerlendirilmeye alınırken hekimin görüşü, bilimsel veriler, hastanın mevcut durumu gibi hususlar birlikte değerlendirilerek bir karara bağlanır. Kişiler, yurt içinde ruhsat kapsamına alınmayan ilaçlar için veya henüz ruhat sürecinde olan ilaçlar için kuruma başvuruda bulunabilir. Kurum bu başvurulara ilişkin ilacın etkinliği ve bilimsel kanıtları gibi hususları merkezine alarak kararını verir. Kurumun onay verdiği ilaçlar için bu kez SGK tarafından bedelin ödenmesi talebi ile başvuru yapılacaktır.

Yurt içinde ruhsatlı, fakat endikasyon dışında kullanılacak ilaçları ise Sağlık Uygulamaları Tebliğinin ilgili maddeleri çerçevesinde incelemek gerekir. İlacın Türkiye’de onaylı kullanım amacı dışında hekim tarafından reçete edilmesi için öncelikle Sağlık Bakanlığı onayı yani TİTCK tarafından onay gerekir. Bu durumda "Endikasyon Dışı İlaç Kullanım Kılavuzu"na bakacağız. Kılavuzda yer almayan kullanımlar için hasta bazlı özel onay gerekir. SUT EK-4/D listesinde yıldız (*) olmayan ilaçlar için listede bulunan hastalıklar için kullanılacaksa ayrıca endikasyon dışı onay gerekmeyecektir. İlacın ülkemizde onaylanan endikasyon haricinde SUT’ta özel bir düzenlemesi yoksa, kullanımı sadece hasta bazlı TİTCK tarafından verilen onayla mümkündür. İlaç, ülkemizdeki kullanım onayı dışında kullanılırsa ve SUT özel düzenleme koşulu dışında kullanımı mevcut ise yalnız Sağlık Bakanlığı’nın hasta bazında endikasyon dışı onayı ile kullanılabilecektir.

SUT 4.1.4. maddesi 4/e bendi gereği; Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yayımlanan ve geri ödemesi yapılan ilaçları içeren listeye alınmış (EK-4/A kapsamında sayılan ilaçlar) ilaçlar için bu ilaçla ilgili SUT ve eklerinde düzenleme yapılmışsa; yani ilacın nasıl ve hangi koşullarda ödeneceğine dair kurallar varsa fakat Sağlık Bakanlığı tarafından yeni bir endikasyon alanı eklenmiş olabilir. İlaç firması, bu yeni endikasyonun SGK tarafından da geri ödenmesini talep etmek için, "İlaç Geri

Ödeme Yönetmeliği" veya "Alternatif Geri Ödeme Yönetmeliği" kapsamında bir başvuru yapmış fakat SGK tarafından değerlendirme aşamasında ise bu durumda Sağlık Bakanlığı tarafından verilen hastaya özel endikasyon dışı onay ile bedeli SGK tarafından karşılanabilir. Bir örnek anlatmak daha açıklayıcı olacaktır. Diyelim ki bir kanser ilacı EK-4/A Listesi’nde yer alıyor ve SUT’ta "Akciğer Kanseri" için ödeniyor. Sağlık Bakanlığı, bu ilacın artık "Pankreas Kanseri" için de kullanılabileceğini onayladı (yeni endikasyon). İlaç firması SGK’ya, bu yeni kullanım için başvurdu. Başvuru sonuçlanmadı ama doktor "pankreas kanseri" hastasına bu ilacı reçete etmek istiyor. Doktor, Bakanlık’tan hasta adına özel kullanım izni aldıysa, SGK bu kullanım için ilaç bedelini karşılar (başvuru süreci sonuçlanana kadar.) Bu hastaların mağduriyet yaşamaması adına getirilen bir istisnadır. SUT 4.1.4. maddesi 4/f bendinde ise; ilacın söz konusu hastalıkta kullanımı için Türkiye’de yasal olarak onaylı fakat SGK tarafından geri ödeme kapsamına alınmamış endikasyonda kullanılacaksa yani onaylı fakat geri ödeme kapsamında olmayan bir alan için kullanılacaksa bu durumda bedeli SGK tarafından karşılanmayacaktır.

Burada asıl sorun, kurumun başvuruyu reddettiği durumlar ve kurumun açıkça kabul etmeyeceğini düzenlediği ilaçlarla ilgili nasıl yol izlenmesi gerektiği hususudur. Sağlık Uygulama Tebliği’nin(SUT) Geri Ödeme Listesinde yer almamış olup hekim tarafından kuruma başvuru yapılması halinde TİTCK’nın bu kapsamda "onaylanmış tedavi yöntemlerini denenmediği" gerekçesi ile kuruma yapılan başvuruları reddettiği başvurular olmaktadır.⁷ Hekim tarafından TİTCK’ya yapılan başvurunun olumsuz sonuçlanması halinde SGK’nın da bu ilacı karşılaması elbette beklenemez. Onay alınmadan Geri Ödeme Listesinde de bulunmayan ilaç için SGK’ya ilaç bedelinin ödenmesi davası açılması mümkün değildir.

Zira SGK da, SGK’nın "red" kararından sonra açılacak iptal davalarında da mahkemeler kurumun bu onayını aramakta, aksi takdirde idari işlemin gerçekleşmediğinden bahisle red kararı vermektedir. Danıştay önüne gelen uyuşmazlıkta, davacı SUT koşulları kapsamında olmayan ilaç için TİTCK’ya başvurmadan SGK tarafından ilaç bedellerinin karşılanmasına yönelik dava açmıştır. Dava süresi boyunca ilaç bedellerinin karşılanmasını talep etmişse de mahkeme, TİTCK’nın bu hususta kararı olmadan İYUK m. 27/2 şartları oluşmadığından

6- Endikasyon Dışı İlaç Kullanım Kılavuzu, Md. 4
[https://www.teb.org.tr/versions_latest/1005/end%C4%B0kasyon-di%C5%9Ei-%C4%B0la%C3%87-kullanimi-kilavuzu_09022019_kar%C5%9Fila%C5%9Ft%C4%B1rma%C4%B1-tablo_\(E.T.:10.06.2025\)](https://www.teb.org.tr/versions_latest/1005/end%C4%B0kasyon-di%C5%9Ei-%C4%B0la%C3%87-kullanimi-kilavuzu_09022019_kar%C5%9Fila%C5%9Ft%C4%B1rma%C4%B1-tablo_(E.T.:10.06.2025))

7- <https://kadimhukuk.com.tr/makale/endikasyon-disi-ilac-kullanim-izni-reddi-karsi-iptal-davasi/>

yürütme durdurma verilemeyeceğine hükmetmiştir.⁸ Bu nedenle Endikasyon Dışı Kullanım İzninin Reddine yönelik iptal davası açılarak SGK'nın Red Kararının İptaline ilişkin açılan davada bu davanın bekletici mesele yapılması gerekecektir.

Buna karşın TİTCK'nın reddettiği başvurular adına kurum aleyhine açılmış idari davalarda hasta lehine kararlar verildiğini görmekteyiz. TİTCK aleyhine açılmış bir iptal davasında, davacı "Akciğer CA" tanısıyla tedavi gördüğü ve tedavisinde kullanılmak üzere belirli bir ilaca ilişkin endikasyon dışı ilaç kullanım onayı talebinde bulunulduğu, ancak Bilimsel Danışma Komisyonu tarafından, "ülkemizde ruhsatlı/izinli tedavi seçeneklerinin tüketilmediği" gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir. Mahkemeye taşınan olayda, davalı idare, ruhsatlı tedavi seçenekleri mevcutken endikasyon dışı ilaç kullanımına gerek bulunmadığı savunması yapmıştır. Fakat mahkeme, öncelikle Anayasa'nın 2. maddesine göre devletin bir sosyal devlet olduğu, 5. maddesi ile kişilerin hak ve hürriyetlerinin devlet koruması altında olduğuna değinerek Anayasa'nın yine 17. maddesinde kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesine, 56/3. fıkrası gereği bireylerin beden ve ruh sağlığını koruma yükümlülüğüne, 56/4. fıkrasına göre devlet bu görevini kamu ve özel sağlık kurumlarından yararlanarak ve denetleyerek yerine getirmesi yükümlülüğüne ve 60/1. fıkrası gereği, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Bunlarla birlikte hastanın hekimi tarafından talep edilen ilacın hayati öneme sahip olduğu açıkça ifade edilmesi ve kanserin ilerleyici doğası gereği standart prosedürlerin uygulanmasında yaşanacak gecikmelerin telafisi imkânsız sonuçlara yol açabileceği dikkate alarak hekim inisiyatifinin ve tıbbi kanaatin esas alınmasına yönelik karar vererek hastanın ilaca erişiminin, tedaviye erişiminin öncelikli olarak değerlendirilmesi ile kurumun kararının hukuksuz olduğuna hükmetmiştir.⁹

İDARİ BAŞVURU USULÜ

Genel Olarak

Bir ilacın kısa ürün bilgisi/ prospektüste geçen hastalık haricinde kullanımı için S.U.T 4.1.4 hükmü gereği, TİTCK onayı aranır. Kurumun onay vermediği durumlarda, dava aşaması söz konusu olacağı için

TİTCK'ye başvuru dava şartıdır.

İdari başvuru gerek TİTCK'ye yapılan başvurularda, gerekse ruhsatlı fakat geri ödeme listesinde bulunmayan ilaçlar için SGK'ye yapılan başvurularda dava şartıdır. Bu başvuruların yapılmadan idari başvuru yolları tüketilmeden dava yoluna gidilmesi idari merci tecavüzünü oluşturur. İYUK14/3-b gereği, bu hususlar ilk inceleme konularındandır. Mahkeme ilk inceleme sonucunda bu eksikliği farkedirse İYUK15/1-e gereği yetkili idari mercie dosyayı tevdi eder.

Kuruma başvuru adli yargıda çözülecek davalar için 7036 sy İş mahkemesi kanunun 4/1 fıkrası, "hizmet akdi çalışma harici nedenleri ile, dava açılmadan önce SGK başvuru zorunludur." düzenlemesi gereği ve HMK 114/2'te belirtilen özel dava şartlarından olduğu kabul edilmektedir¹⁰. Dava açılmadan önce alınan ihtiyadi tedbir kararlarında ise kuruma başvuru zorunlu değildir¹¹. İdari yargıda çözülecek işler için ise, İYUK m. 10 kapsamında başvuru zorunluluğundan bahsetmek mümkündür.

TİTCK Yapısı

Konu bağlamında TİTCK'nın yapısına değinmekte yarar görmekteyiz. TİTCK, uzun adıyla Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, eski adıyla Bilimsel Değerlendirme Komisyonu olarak ifade edilebilir.¹² Kurum Sağlık Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak görev yapmakta ise de netice itibarıyla ilaç, izin, ruhsat vs gibi işlemler kurumun kendi işleyişindedir ve izinler buradaki değerlendirme komisyonları tarafından yapılır. Sorumluluk yine Sağlık Bakanlığında olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle açılan davalarda hasım Sağlık Bakanlığı olarak gösterilmektedir.

TİTCK Başvuru

Endikasyon Dışı İlaç Kullanımı Kılavuzu" adı verilen kılavuz çerçevesinde hekim TİTCK'ye ilaç onay başvurusunda bulunur. Bununla birlikte "Bilgilendirilmiş Hasta Olur Formu" ve "Sağlık Kurulu Raporu Örneği" de başvuru ile birlikte kuruma gönderilir. Talep formu, ilaç kullanım raporu / sağlık raporu (bu rapor TİTCK tarafından onay verme işleminde özellikle dikkate alınan belgedir. Tek hekim

8- Daniştay, 15. Daire, Esas Numarası: 2016/7065, Karar Tarihi: 27.10.2016. [https://legalbank.net/belge/d-15-d-e-2016-7065-k-t-27-10-2016/3045439/\(E.T.:11.05.2025\)](https://legalbank.net/belge/d-15-d-e-2016-7065-k-t-27-10-2016/3045439/(E.T.:11.05.2025))

9- Ankara BİM 12. İdari Dava Dairesi, 2017/684E., 2017/617K. 13.06.2017 Karar Tarihi. [https://legalbank.net/belge/ankara-bolge-idare-mahkemesi-12-idari-dava-dsi-e-2017-684-k-2017-617-t-13-06-2017-4158090/\(E.T.:11.06.2025\)](https://legalbank.net/belge/ankara-bolge-idare-mahkemesi-12-idari-dava-dsi-e-2017-684-k-2017-617-t-13-06-2017-4158090/(E.T.:11.06.2025))

10- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 114.

11- Peksöz, Vildan, Kanser İlaçlarının Karşılanması Konulu İhtiyatî Tedbirler (Uyuşmazlığın Esasını Çözer Nitelikte İhtiyatî Tedbir Örneği) Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 72 (4) 2023: s 1759-1784. ss 1777.

12- Öget, Mehmet, Endikasyon Dışı (Off Label) İlaç Kullanımına İlişkin İdari Başvuru Usulü ve Yargı Yolları, Terazi Hukuk Dergisi, Ocak 2021, Cilt 16, S. 173, ss 77.

tarafından yazılmış ilaç kullanım raporu veya hastane heyetinden alınmış sağlık kurulu raporu alınması zaruridir.), Bilgilendirilmiş hasta onam formu, ilgili ilacın söz konusu endikasyonda kullanımı ve etkinliği alınmış bilimsel değeri yüksek çalışmalar, hastanın tedavileri ve bu tedaviye verilen yanıtlar kuruma başvuru formu ekinde gönderilir.

Tedavinin hukuka aykırı olup olmadığı tedavi özelinde değerlendirilecektir. Onun haricinde başvurunun reddedilmesi, başvurulanan tedavinin tıbbi standartlar dışında olduğunu da göstermeyecektir. Bu sebeple yargı ve itiraz yolları açıktır. Kurumun başvuruya red kararı vermesinin akabinde başvuruyu yapan hekim tarafından Kılavuzda'da belirtildiği üzere, kuruma bilimsel geçerliliği olan sebeplerle itiraz yoluna gitmesi mümkündür¹³. Bu itiraz yolu İYUK md. 11 kapsamında "üst makamlara başvurma" şeklindedir. Buradan da yasa kapsamında 60 günlük süre içerisinde red veya hiç cevap vermemesi (zımni red) halinde hasta tarafından idare mahkemesinde dava açması mümkündür. Üst makamlara başvuru ihtiyaridir.

REDDİ HALİNDE : İPTAL DAVASI

TİTCK'nın red işlemleri, idari işlem niteliğindedir. İYUK 12. maddesi kapsamında bu idari işlemlerine karşı idari mercide iptal davası açılabilir. Bununla birlikte kurumun red kararına yine İYUK 11. madde kapsamında kuruma "İtiraz" yoluna da başvuru yolu mevcuttur. Bu kez, itiraz sürecinden sonra iptal davası açılacaktır. İdari merciine iptal davası açma süresi 60 günlük hak düşürücü süredir. Bu süre kuruma itiraz halinde duracaktır.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere TİTCK, Sağlık Bakanlığı bünyesinde hizmet vermekte olduğundan sorumluluk Sağlık Bakanlığın'dadır ve hasım da Sağlık Bakanlığı'dır¹⁴. Bununla birlikte TİTCK kurumunun doğrudan taraf gösterildiği davalar da mevcuttur. ¹⁵TİTCK'nın red işlemi bir idari işlem niteliğinde olduğundan İYUK md 12 kapsamında irdelenmesi gerekmektedir. Kanuna göre, ilgilinin hakları idare tarafından ihlal edildiği durumlarda; 1) Doğrudan doğruya tam yargı davası açabilir. 2) Tam yargı davası ve iptal davası birlikte açılabilir. 3) İptal davasının

açılması sonucunda verilen kararın tebliği ile tam yargı davası açılabilir. 4)İdari işlemin icrası nedeniyle icra tarihinden itibaren 60 günlük süre içerisinde tam yargı davası açabilir.

Bu sebeple Kurum aleyhine açılmış pek çok dava vardır. Genellikle inceleme konusu yapılan durumlar; hastanın durumu ve hasta için olağan tüm yolların denenerek başka tedavi yolunun kalmamış olmasıdır. Bu davalarda Danıştay özelinde aranan kriter, Bilimsel araştırma yapılmamış olması ve Bilirkişi raporunun aldırılmamış olmasıdır. Bu durumda esastan red verilmektedir.¹⁶ TİTCK tarafından verilen red kararlarının gerekçesi "Danışma Komisyonu tarafından uygun görülmediği" şeklinde yargı kararlarına yansımaktadır. Yargı merciileri ise genellikle bu uygun görülmemenin hukuka aykırı olduğu, hasta hakkında verilmesi gereken ilacın tespiti noktasında sorumluluğun hekimde olduğu ifade edilmiştir. Diğer türlü verilen kararların AY/56. maddesine aykırılık teşkil etmekte olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi 2017/684E. - 2017/617 K., 13.06.2017 tarihli kararında da, başvuru tarafından kuruma, Endikasyon dışı ilaç kullanım izin talebi reddedilmiş olup bu karara karşı İptal davası açılmıştır. Dava konusu olayda, "Akciğer CA" kanseri tanısı konulan hastanın tedavisinde, hastanelerin uzman hekimleri tarafından hayati öneme sahip olduğu bildirilerek ilacın endikasyon dışı kullanım talebi ruhsatlı tedavi seçeneklerinin tüketilmediği gerekçesiyle TİTCK tarafından reddedilmiş; başvuru bunun üzerine İptal davası açmıştır. Mahkeme, durumu Anayasa'nın sosyal hukuk devleti ilkesi, yaşam hakkı, sağlık hizmetine erişim hakkı ve hastanın bireysel durumu doğrultusunda hekimin tıbbi takdir yetkisine öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kararda Anayasanın 2. maddesi gereği sosyal devlet ilkesi, 5. maddesi gereği devletin görevi, kişilerin refahı ve temel hak ve özgürlüklerine ulaşmasını sağlamak olduğu, 17. maddesi

Yürütme Durdurma Talebi

Yürütmenin durdurulması talebi, İYUK 27. maddedeki tanımında özetle şu şekilde ifade edilmiştir: İdare tarafından verilen işlemlerin uygulanması ile telafisi güç veya imkansız zararların doğması muhtemel ise mahkemeden idari işlemin yürütmenin durdurulması talep edilebilir. Mahkeme tarafından bu talep idarenin savunması alındıktan sonra veya savunması alınmadan yürütmeyi durdurma talebi verilebilir. Ne

13-Endikasyon Dışı İlaç Kullanım Kılavuzu 4. md. / 10. f. [https://www.teb.org.tr/versions_latest/1005/end%C4%B0kasyon-di%C5%9Ei-%C4%B0la%C3%87-kullanimi-kilavuzu_09022019_kar%C5%9Fila%C5%9Ft%C4%B1rmal%C4%B1-tablo_\(E.T.:17.05.2025\)](https://www.teb.org.tr/versions_latest/1005/end%C4%B0kasyon-di%C5%9Ei-%C4%B0la%C3%87-kullanimi-kilavuzu_09022019_kar%C5%9Fila%C5%9Ft%C4%B1rmal%C4%B1-tablo_(E.T.:17.05.2025))

14- Öget, Mehmet, Endikasyon Dışı (Off Label) İlaç Kullanımına İlişkin İdari Başvuru Usulü ve Yargı Yolları, agm, ss 73.

15- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2021/149E. [https://www.milhukuk.com/endikasyon-disi-ilac-basvurusu-reddi-iptal-davasi_\(E.T.:16.05.2025\)](https://www.milhukuk.com/endikasyon-disi-ilac-basvurusu-reddi-iptal-davasi_(E.T.:16.05.2025))

16- Öget, Mehmet, Endikasyon Dışı (Off Label) İlaç Kullanımına İlişkin İdari Başvuru Usulü ve Yargı Yolları, a.g.m., ss 76.

yazık ki, bu davalar devam ederken hak sahipleri yaşam mücadelesi vermektedir. Davacının, hastalığının tedavisinde gerekli olan ilaca erişimini bir belirsizlik içinde beklerken, yargı sürecinin uzun sürmesi nedeniyle kişinin beklenen yararı zarara uğrayacağı su götürmez bir gerçektir. İşte böyle durumda, davacının hakkının zarar görmemesi adına bu kurumun önemi yadsınamaz niteliktedir.

Kurum tarafından verilen red kararlarına karşı idari işlemin iptali yoluna gidileceğinden bahsettik. İdare mahkemelerinde dava açılırken yürütme durdurma talepli dava açılması, SGK'dan ilaç bedellerinin tahsilinin önünü açacaktır. TİTCK'nın red başvurusunun ardından, hak sahibi idare mahkemesine yürütme durdurma talepli iptal davası açarak mahkemenin bu talebi kabul etmesi ile, SGK'nın muhtemel ilaç bedellerinin ödenmesi talebinin reddi kararına karşı görevli mahkemede "İlaç Bedellerinin Karşılanmasına Yönelik" davada bu yürütme durdurma kararını sunulabilecektir¹⁷. TİTCK'nın endikasyon dışı kullanım onayına ilişkin kabul veya red kararı, SGK tarafından ilaç bedellerinin karşılanması noktasında gerek mahkemeler tarafından gerekse SGK tarafından önemli ölçüde dikkate alındığından bu husus önemlidir. Ankara 7. İdare mahkemesinde açılan davada yürütme durdurma talebine davalı idarenin savunması alınmadan arada geçen zamanın davacının hakkını geri dönülemez bir şekilde zarara uğratacağından bahisle, talebin kabulüne karar vermiştir.¹⁸ Kararda öncelikle İYUK 27. madde gereğince davalının savunması alındıktan sonra karar verileceği düzenlenmiş olduğu ifade edilmişse de, davacının yargılama konusu yapmış olduğu hak yaşam hakkı ile doğrudan bağlantılı olduğu, yürütme durdurma talebinin idarenin savunması alındıktan sonra verilmesi durumunda ciddi bir şekilde menfaati ihlal edileceğine dair somut argümanların varlığı kabul edildiğinden İYUK md 27/2. fıkrası uyarınca davalının savunması alınması beklenmeden bu konu hakkında bir karar verilmiştir. Kanaatimizce bu kararın diğer yürütme durdurma talepli açılan davalarda yaşam hakkının diğer tüm menfaatlerin önüne geçtiği vurgusu bakımından emsal teşkil etmesi

17- <https://reyhankayisli.av.tr/sgk-kanser-ilaclari-dava/>; <https://alcan.av.tr/sgk-tarafindan-karsilanmayan-parasi-odenmeyen-kanser-ilaclari-endikasyon-disi-ilac-davalari> (E.T.: 16.05.2025)

18- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2021/149E.: "...davanın durumuna ve uyuşmazlığın hukuki niteliğine göre dava konusu işlemin, davacının yaşam hakkına ilişkin olması ve uygulanması halinde fiili durum nedeniyle telafisi güç veya imkansız zararlar doğurabilecek nitelikte bulunması nedeniyle ..."
<https://www.milhukuk.com/endikasyon-disi-ilac-basvurusu-reddi-iptal-davasi> (E.T.: 16.05.2025)

gerekmektedir.

Görevli Adli Yargı Yolu ve Yetkili Mahkeme

Endikasyon dışı kullanım onayının reddi işlemi, TİTCK tarafından verilen bir "red" işlemi olması ve bu işlemi veren kurum bir idare olması hususu birlikte değerlendirildiğinde görevli olacak yargı yolu, idare mahkemeleridir. İYUK md. 2'de "İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan.." davalar olarak iptal davalarını tanımlamıştır. Yine başka bir tanımla iptal davaları; "hukuka aykırı bir idari işlemin idari yargı merciileri tarafından iptal edilmesini sağlayan bir dava türüdür."¹⁹

Yetkili olacak mahkeme ise TİTCK'nın merkezi Ankara'da olması sebebi ile, İYUK m. 32 gereğince; "yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir." Yani Ankara mahkemeleri genel yetkili olarak kabul edilecektir. İYUK md. 15/1-a gereğince görevli veya yetkili olmayan bir mahkemede açıldığında da resen gönderilecektir: "İdari yargının görevli olduğu konularda ise görevli veya yetkili olmayan mahkemeye açılan davanın görev veya yetki yönünden reddedilerek dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine,"

III. KURUM TARAFINDAN GERİ ÖDEME LİSTESİNE ALINMAYAN İLAÇLARDA YARGI SÜRECİ

GENEL OLARAK

Ülkemizde resmi olarak onaylanmış bir ilacın sadece onaylı endikasyonunun olması yeterli değildir; SUT'ta da açıkça bu kullanımın ödemesiyle ilgili bir hüküm bulunması gerekir. Aksi takdirde SGK ödeme yapmayacaktır. Bu düzenleme eleştiriye açıktır. En başta hekimlerin tedavi özgürlüğünü devletin mali finansmanı tarafından sınırlanması anlamına gelmektedir.

Ülkemizde SGK'nın bedelini karşıladığı ilaçlar belirlidir ve kurumun kendis sitesinde bu sürekli güncellenmektedir. Hekimin Tıbbi deontoloji kapsamında hastayı tedavi ederken reçete ettiği ilacın kurum kapsamında bedeli karşılanıp karşılanmadığı hususu hekimin tedavi etme özgürlüğünü ihlal etmektedir. Bu kapsamda geri ödeme listesinde

19- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref TAN, Turgut; İdare Hukuku, Cilt 2, İdari Yargılama Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, 4. Bası. ss 313 naklen; ÖGET, Mehmet, Endikasyon Dışı (Off Label) İlaç Kullanımına İlişkin İdari Başvuru Usulü ve Yargı Yolu, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 16, sayı 173, Ocak 2021, ss 71.

olmayan ilaçlar için hasta tarafından kuruma karşı bedelin ödenmesine yönelik başvurunun olması gerekir. Hekimin reçete ettiği bazı ilaçların endikasyon dışı kullanım onayının olmaması durumunda öncelikle yukarıda belirttiğimiz dava yolu izlenecektir. Bu başlık altında ise;

- 1) SGK tarafından bedeli ödenen ilaçlar listesinde yer almayan ilaçlar,
- 2) TİTCK tarafından onay verilmesine rağmen kurumca bedeli karşılama talebi reddedilen ilaçlar,
- 3) TİTCK tarafından onay verilmeyen ilaçlar için YD talepli idare mahkemesinde dava açıldıktan sonra SGK tarafından bedeli karşılanmayan ilaçlar için kurumdan bedelinin karşılanması amacıyla izlenecek yolu inceleyeceğiz.

TİTCK'YA BAŞVURU

TİTCK tarafından endikasyon dışı kullanım izni olmayan ilaçlar için hasta özelinde TİTCK'dan onay talebi zaruridir. Fakat uygulamada endikasyon dahilinde olup SGK tarafından geri ödeme kapsamına alınmayan ilaçlar için de TİTCK'ye aynı usul ile (reçete, sağlık raporu vs) başvuru yapıldığını görmekteyiz²⁰. Kurum bu talebe karşı ilacın halihazırda talep edilen endikasyonda kullanım izni olduğunu belirterek ilacın kullanımının hasta özelinde herhangi bir engel olmadığı kararı verilir²¹. TİTCK tarafından verilen bu izin kararı dayanak gösterilerek SGK'ya başvuru yapılmaktadır. Bunun sebebi Sağlık Bakanlığı nezdinde faaliyet gösteren TİTCK'nın ilacın kullanımına hasta bazında onay verdiğini belgelemektir. Uygulamada örnek için Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin E.2023/1305, 2023/4957 sayılı ve 8.5.2023 tarihli kararı değerlendirilebilir²². Kararda davacıya deri kanseri teşhisi konulmuş olup hekim tarafından Opdiva isimli ilaç hastalığın tedavisinde etkin rol oynacağı sebebiyle reçete edilmiştir. Bu ilaç her ne kadar endikasyon dahilinde ruhsatlı ise de, SGK'nın geri ödeme listesinde yer almadığından kurumca bedelin karşılanması talebi ile dava açılmıştır. Verilen kararda "Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu tedavide Nivolumab

(Opdivo) etkin maddeli ilaç/ilaçların kullanımına uygun görüldüğü..." şeklinde davacının TİTCK'ya başvurusuna atıfta bulunarak bedelin ödenmesi talebini kabul etmiştir. Fakat kuruma başvuru bir dava şartı olarak değerlendirilmemelidir²³.

SGK'YA BAŞVURU

SGK tarafından geri ödeme listelerine alınan ilaçlar da dahil olmak üzere, TİTCK'nın Endikasyon dışı kullanım onayı verdiği ilaçlar, TİTCK'nın Endikasyon dışı kullanım onayı vermediği ilaçlar ve Endikasyon dahilinde olmasına rağmen SGK tarafından geri ödeme listelerine alınmayan ilaçlar için SGK'ya başvuru zorunluluğu vardır. SUT Geri Ödeme Listesinde yer almayan ilaçlar için hasta doğrudan SGK ilaç bedelinin karşılanması talebinde bulunabilir. SGK tarafından SUT EK-4/A 'da bedeli ödenecek ilaçlar listesinde yer almayan ilaçlar için hasta bedelini bizzat kendisi karşılayarak eczaneler aracılığı ile ilaçlara ulaşır²⁴. Daha sonra SGK tarafından ödenmesini talep eden hasta SGK'ya başvuruda bulunur, kurum tarafından talebi reddi halinde mahkeme süreci işler²⁵. Bu başvuru şartı, somut olay bakımından adli yargıda çözümlenmesi gereken uyuşmazlık ise, İş Mah. Kanunu 4. maddesi kapsamında 5510 sayılı kanuna tabi SGK aleyhine açılacak hizmet tespit davaları hariç davalarda SGK'ya başvuru şartı usuli bir şarttır. Adli yargıda açılacak davalarda da bu şart HMK 114 /2 gereğince özel dava şartı olarak kabul edilmiştir. Dava şartları kamu düzenindedir ve mahkeme tarafından re'sen dikkate alınması gerekir²⁶. Bu dava şartı sonradan giderilebilir bir dava şartı olup olmadığına Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2020 tarihli kararında sosyal devlet ilkesi, tedaviye erişim hakkı ve usul ekonomisi ilkelerine dayanarak mahkeme tarafından verilecek kesin süre ile sonradan giderilebilir bir dava şartı olduğuna, davanın doğrudan usulden reddedilemeyeceğine

23-Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 113.

24- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 110.

25- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 100.

26- HMK md 115: Dava şartlarının incelenmesi

"(1) Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır. Taraflar da dava şartı noksanlığını her zaman ileri sürebilirler.

(2) Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder."

20- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 111.

21- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 111.

22- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 113.

Naklen: https://legalbank-net.eu/1.proxy.openathens.net/belge/y-10-hd-e-2023-1305-k-2023-4957-t-08-05-2023/5026302/E+2023_1305%2c+2023_4957+

hükmetmiştir²⁷.

Eğer idare mahkemesine tabi bir somut uyuşmazlık ise, SGK tarafından verilecek muhtemel "red" kararını elde edebilmek için kuruma başvuru yapılması yine zorunludur. Red kararı ile oluşacak bir idari işlem neticesi ile artık idare mahkemesinde dava açılması gündeme gelecektir.

Burada yapılan başvuruya idarenin sükutu hususu idari uyuşmazlık ve hukuki uyuşmazlık bağlamında ikili değerlendirme yapılması gerekmektedir. Zira İYUK 10. madde gereği yapılan başvuruya idarenin 30 gün içinde cevap vermemesi halinde dava açılabilir²⁸. Adli yargıda görülecek olan işlemlerde ise İYUK değil, 5510 sy kanuna tabi olduğundan doktrinde oluşan görüşe göre neticeten adli yargıda görülecek iş olduğundan SGK'ya yapılan başvuru sonrasında 60 günlük hak düşürücü dava açma süresine sahiptir²⁹.

-SGK tarafından geri ödeme listelerine alınan ilaçlar bakımından "ilaç bedellerinin ödemesini, ilacın anılan ödeme listelerinde bulunması koşulunda ve uygun belgelerin ibrazı ile yapılabilir³⁰. Başvuru, Sosyal Güvenlik Kurumu İlaç Geri Ödeme Yönetmeliği ve Sosyal Güvenlik Kurumu İlaç Geri Ödeme Başvurularına İlişkin Usul ve Esaslar yönetmeliğinde anılan ilaçlardan ise başvuru buradaki usullere göre yapılması gerekmektedir³¹.

SGK tarafından yapılan bu başvuruya genellikle ilaç eğer SUT EK 4/A kapsamında değilse kurum listede

yer almadığı gerekçesi ile red kararı vermektedir. Dayanak olarak Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) 4.1.9 Bedeli Ödenecek İlaçlar maddesini öne sürmektedir³².

İHTİYATİ TEDBİR

Uyuşmazlığı çözmeye yetkili yargı koluna göre idari yargıda İYUK 27. madde gereği yürütme durdurma kurumu ile adli yargıda ise, HMK 389-390. maddeler gereği, ihtiyadi tedbir kurumu olarak "geçici hukuki koruma" sağlanmış olur. HMK 389. madde gereği, "değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından" "ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden", "gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi" durumlarında, HMK 390. madde gereği ise, zorunluluk bulunan hallerde bu uygulamaya karşı tarafın savunması alınmadan başvurulabileceği ifade edilmiştir.

Bu davalarda, mahkeme özellikle ilacın hastalık üzerinde etkinliğini kanıtlayan ve SGK tarafından karşılanan muadil ilaçların söz konusu tedavide etkin rol oynamadığına kanaat getiren bir rapor aramaktadır. Davacı, ilaç bedellerinin kurum tarafından karşılanmasına yönelik açmış olduğu davada ihtiyadi tedbir kurumuna başvurarak dava süresi boyunca ilaç bedellerinin ödenmesi talebinde bulunmuştur. İlk derece mahkemesi tarafından bu talebin reddi akabinde dosya istinafa taşınmıştır. Ankara BAM, önüne gelen uyuşmazlığa ilişkin vermiş olduğu kararında, hastalığın tedavisinde bedelin karşılanmasını talep ettiği ilaçların Kurum tarafından karşılanan muadil ilaçlardan daha etkili olduğuna ve hasta açısından tıbbi zorunluluk olduğuna ilişkin dosya içerisinde bir sağlık raporu bulunmadığından talebi reddetmiştir³³.

Uygulamada bir grup yargı mensupları bu şekilde karar verirken tam tersi verilen kararlar da mevcuttur. İstanbul 19. İş Mahkemesi, E. 2023/541 numaralı dosyasında, dava süresi boyunca ihtiyadi tedbir talebinde bulunan davacıya her ne kadar davalı idare, "kurum tarafından bedeli karşılanan muadil ilaçların hastalığın tedavisinde etkin rol oynamadığı ile alakalı bir rapor sunulmadığı" ndan bahisle reddini talep

27- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2017/10-2695, K. 2020/587, 15.09.2020 tarihli karar. <https://www.adanabarasu.org.tr/tr/yargitay-kararlari/sosyal-guvenlik-kurumuna-muracaatin-zorunlu-oldugu-davalarda-bu-hususun-tamamlanabilir-dava-sarti-olduguna-dair-emsal-yargitay-karari> (E.T.:18.05.2025)

28- 2577 sy İdari Yargılama Usul Kanunun 10. maddesinde; "1. İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler. Otuz gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer otuz günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler."

29- 7036 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde; "...31/5/2006 tarihli ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile diğer sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklarda, hizmet akdine tabi çalışmaları nedeniyle zorunlu sigortalılık sürelerinin tespiti talepleri hariç olmak üzere, dava açılmadan önce Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurulması zorunludur. Diğer kanunlarda öngörülen süreler saklı kalmak kaydıyla yapılan başvuruya altmış gün içinde Kurumca cevap verilmezse talep reddedilmiş sayılır."

30- <https://alga.av.tr/skg-tarafından-karsılanmayan-parasi-odenmeyen-kanser-ilac-lari-endikasyon-disi-ilac-davalari> (E.T.:17.05.2025)

31- ALTUN, Eda, Türkiye Barolar Birliği, SGK Tarafından Karşılanmayan Kanser Hastalığının Tedavisinde Hayati Önem Taşıyan İlaçların Temininde Hukuki Süreç ve SGK İlaç Davaları, 2024, S. 78, ss 62-66 <https://medya.barobirlik.org.tr/ebarobirlik/Ebulten/sayi78/65/> (E.T.:18.05.2025)

32- a.g.m. ss 64. <https://medya.barobirlik.org.tr/ebarobirlik/Ebulten/sayi78/65/> (E.T.:18.05.2025)

33- Ankara BAM. 10.HD., T.29.04.2021, E.2021/720, K. 2021/912- Sümer/Kayırgan, s. 793'te yer alan karar, Naklen; Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, a.g.e., ss 172. Benzer yönde bkz. Ankara BAM 10.HD, E. 2020/1460, K. 2020/1813, 29.12.2020; Ankara BAM 10.HD, E. 2020/1371, K. 2020/1812, 29.12.2020, (Lexpera) Naklen; Peksöz, Vildan, Kanser İlaçlarının Karşılanması Konulu İhtiyatî Tedbirler (Uyuşmazlığın Esasını Çözer Nitelikte İhtiyatî Tedbir Örneği) a.g.m., ss 1767.

etmişse de mahkeme ihtiyadi tedbirin kabulüne karar vermiştir. Mahkeme kişinin yaşam hakkı ile kurumun menfaatleri arasında çatışma bulunduğunu, yaşam hakkının her şeyden üstün olduğunu ve anayasal haklar bağlamında kişinin tedaviye erişimine izin verilmesi gerektiği vurgusunu yapmıştır.³⁴

Kişiler bu kuruma, hakkın elde edilmesinden doğan menfaati ciddi zarara uğrayacağı tehlikesi ile başvurabilir. Zira hasta olan davacının ilaçlara erişimin kısıtlandığı müddetçe hayatı riske girebileceğinden şüphe yoktur. Mahkemelerin ise bu konuda tedavide ilacın "hayati öneme haiz" olduğunu gösterir sağlık/ hekim raporu aramasının kimi zaman varlığına rağmen "uyuşmazlığın esasını çözer mahiyette" tedbir kararı verilemeyeceği gerekçesinin kanaatimizce hukuki dayanağı yoktur. Aksi halde ihtiyadi tedbir kurumuna başvurulmasında hukuki yarardan bahsedilemeyecektir. Telifisi imkansız zararların doğma ihtimali işbu davalar özelinde kişilerin yaşam hakkıdır. Dava sonucunda lehe karar verilse dahi dava sürecinde kişinin tedaviye erişim hakkı kısıtlandığından davadan elde edilen menfaat de kalmamış olacaktır. Aynı zamanda bu kararın verilmesi için de mahkemelerde yaklaşık ispat oluşturulması gerekir. Bu yaklaşık ispat, dosyaya sunulan kişinin mezkur tedaviyi aldıktan sonra tıbben iyileştiğine yönelik raporlarla sağlanabilecektir.

Bazı AYM Bireysel Başvurularında, başvuru kişinin bu kararının uygulanması ile bireysel başvuru yapılmasını anlamsız kılacak derece bir zarar doğma ihtimali mevcut ise, AY/ 6216 sy kanun m. 49 v, c.1 gereği ihtiyadi tedbir kararı verilerek AYM'ye başvuruya konu kararın icrasını durdurabileceği de hükmetmiştir.³⁵

GÖREVLİ YARGI KOLU, GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Kişilerin ilaç bedellerinin karşılanmasına yönelik kuruma karşı açacağı davalarda yargı kolu, tabi olduğu sigorta koluna göre değişkenlik arz etmektedir. 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca sigortalılar üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; hizmet akdiyle çalışanlar (4/I-a), kendi nam ve hesabına çalışanlar ile muhtarlar (4/I-b) ve kamu görevlileri (4/I-c)'dir. Buna göre, 4/I-a ve 4/I-b kapsamında çalışanlar ile 5754 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1 Ekim 2008 tarihinden sonra memuriyete başlayanların sosyal güvenlik uyuşmazlıklarında görevli yer, adli yargı olacaktır. Ancak, bu tarihten önce 4/I-c kapsamında

olan kamu görevlileri ile bunların hak sahipleri açısından 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaya devam ettiğinden, bu kişilere ilişkin uyuşmazlıklarda görevli yargı yeri idari yargı, dolayısıyla görevli mahkeme de idare mahkemeleridir. Bu kapsamda sayılanlar için, SGK'nın tesis edeceği işlemler idari işlem kabul edilecektir ve idari yargı görevli olacaktır. 5510 sayılı kanunun 60. maddesinde genel sağlık sigortalı sayılan kişilerden kurum tarafından tedavi ücretleri karşılanmayan hastaların uyuşmazlığı çözüm yeri adli yargıdır. Yani hasta 5510 sayılı kanun yürürlüğe girmeden kamu görevlisi olmuş veya bunların hak sahiplerinden ise, görevli adli kolu idare mahkemeleridir. Hasta kamu görevlisi veya bunların hak sahiplerinden olup bu tarihten sonra göreve başlamışsa adli yargı görevlidir.³⁶ Uyuşmazlık mahkemesi de 2015 tarihinde bu yönde karar vermiştir.³⁷

Bir diğer konu, yetkili mahkemenin tespitidir. Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı il müdürlüğünün yapmış olduğu bir işlem sebebiyle iş mahkemesinde açılacak davalarda yetkili mahkemenin SGK Başkanlığının merkezinin bulunduğu Ankara veya davacının işlemlerini yürüten şubenin bulunduğu yer mahkemesi de olabilecektir. ³⁸ Yani özel dava şartı olan SGK'ya başvuru şartını başvuru tarafından hangi il müdürlüğüne başvurularak red kararı almışsa, SGK'nın bulunduğu o ile ait mahkemeler de yetkili olabilecektir. Bunun yanında merkezinin bulunduğu Ankara Mahkemeleri de yetkilidir.

IV. TEMEL HAKLAR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRME

AİHM'in Romanya kararında belirttiği görüşlerinin aksine endikasyon dışı ilaçlar için vermiş olduğu Bulgaristan kararında özetle yaşam hakkına bir müdahalede bulunmadığı, devletlerin bu anlamda takdir yetkisinin bulunduğunu ifade etmiştir. Bulgaristan idari merciine başvuran vatandaşlar, kanser hastalığının tedavisinde kullanmak üzere ülke içinde mevcut hastalık için onayı bulunmayan ilacın endikasyon dışı kullanım talebinde bulunmuşlardır. Bulgaristan hükümetinin endikasyon dışı ilaçlar için tıpkı ülkemizde olduğu gibi sağlık bakanlığına bağlı

34- Peksöz, Vildan, *Kanser İlaçlarının Karşılanması Konulu İhtiyati Tedbirler (Uyuşmazlığın Esasını Çözer Nitelikte İhtiyati Tedbir Örneği)* a.g.m., ss 1768.

35- Tabak, Mehmet Alp, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar*, a.g.e., ss 212.

36- Tabak, Mehmet Alp, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar*, a.g.e., ss 123.

37- *Uyuşmazlık Mahkemesi* 26.10.2015 T. 2015/744 E. 2015/742 K. (E.T.: 11.06.2025)

<https://ayboga.av.tr/sgk-tarafinda-karsilanmayan-kanser-ilaci-davasi/>

38- *Yargıtay 20.HD*, E. 2020/405, K.2020/1060, T. 27.02.2020 <https://legalbank.net/belge/y-20-hd-e-2020-405-k-2020-1060-t-27-02-2020/3820387/>

eksikliğe düşülmesi diğer hakların varlığını önemsiz kılacaktır. Özellikle SGK'nın geri ödeme listesine almadığı ilaç bedellerinin karşılanmasında sosyal devlet ilkesi gereği vatandaşların tedaviye erişim hakkı engellenmektedir. Çalışmamız kapsamında incelediğimiz yargı kararlarında da idarenin savunması ekseriyetle kurumun karşıladığı muadil ilaçların hastalığın tedavisinde etkin rol oynamadığına dair esaslı raporun bulunmadığına yöneliktir. Buradan anlaşılabileceği üzere, kişilerin yaşam hakkı, tedaviye erişim hakkı ile SGK'nın mali bütçesi arasındaki menfaat çatışması tüm bu olayların özünü oluşturmaktadır. Oysa gerek ulusal gerek uluslararası metinlerde yaşam hakkının diğer tüm haklardan üstün olduğuna değinilmiş nitekim ulusal mevzuatın en üst normu olan anayasa'da da bu hak diğer haklardan üstün tutulmuştur. Diğer yandan kişilerin yaşamı, onurlu ve sağlıklı yaşama hakkı, idarenin ekonomik politikası ile kıyaslanamayacak derecede üstün haklardandır. AİHM önüne gelen bu tarz uyuşmazlıklarda da devletin mali durumunun yetersiz olmasını sorumluluktan kurtulmaya yetecek bir savunma olarak görmemektedir.

İlaç bedellerinin idare tarafından karşılanmaması durumunda öncelikle ilacın ülke içinde onaylı endikasyon dahilinde kullanılıp kullanılmadığı araştırması yapılacak, şayet ülke içinde onaylı endikasyon dahilinde kullanılmıyorsa bu kez öncelikle TİTCK'den kullanım izni için başvuru yapılacaktır. Kurumun buna onay veya red vermesi bir gün içinde dahi olabilmektedir. Onay halinde SGK'ya ilaç bedellerinin karşılanması talebi ile başvuru yapılabilecektir. Ret halinde idari işlemin iptaline yönelik idare mahkemelerinde yürütme durdurma talepli dava açılacaktır. Yürütme durdurma kararının alınması ile birlikte SGK nezdinde yeniden ilaç bedellerinin ödenmesine yönelik başvuru yapılacak reddi halinde yine görevli yargı koluna göre adli/ idari yargıda dava açılacaktır. Burada da görevli yargı koluna göre ihtiyadi tedbir veya yürütme durdurma talep edilebilecektir.

Sonuç olarak, bireylerin yaşam hakkının etkili biçimde korunabilmesi adına SGK'nın geri ödeme sistemi üzerinde hem mevzuat düzeyinde hem de yargısal uygulamalar bakımından daha insan hakları temelli bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği açıktır. En başta Sağlık Uygulamaları Tebliği ile ilaç, reçete, ödenecek ilaçların belirlenmesinin yapılması, sağlık makamlarının tedaviyi seçme özgürlüğünü açık şekilde kısıtlamaktadır. Tedaviye erişimin kişi için hayati önem taşıdığı durumlarda, mahkemelerce daha esnek, hakkaniyete uygun ve bireyin yüksek yararını gözeterek değerlendirmelerin yapılması, Anayasa'nın ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinin öngördüğü

pozitif yükümlülüklerin bir gereğidir.

KAYNAKÇA

- ALTUN, Eda, Türkiye Barolar Birliği, SGK Tarafından Karşılanmayan Kansere Hastalığının Tedavisinde Hayati Önem Taşıyan İlaçların Temininde Hukuki Süreç ve SGK İlaç Davaları, 2024, S. 78, ss 62-66 <https://medya.barobirlik.org.tr/ebarobirlik/Ebulten/say78/65/>
- Büyüktanır, Burcu G. Özcan, Karaosmanoğlu, Dilâ Okyar. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Endikasyon Dışı (Off-Label) İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin ve Hekimin Hukuki Sorumluluğu, Cilt:8 Sayı: 1, Yıl 2017.
- Dinç, Melda, Türkiye'de İlaç Geri Ödeme Sistemine Genel Bakış Ve Alternatif Geri Ödeme Modellerine Geçiş Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul, 2018.
- Düğer, Sırrı. İdarenin İlaç Temin Faaliyeti, Tıp Hukuku Dergisi - Sayı: 15/ Yıl: 2019
- Ersöz, Ahmet Kürşat, İlaç Hukuku Bağlamında İdarenin Sorumluluğu, Konya, 2013, Doktora Tezi.
- Gözler, Kemal, İnsan Hakları Hukuku, Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, Kemal. (2020). Anayasa Hukuku Dersleri, 20. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları.
- Kartal, Nazan ve Konca, Murat. (2017) "İlaç Endüstrisinin Eleştirel Analizi: Orjinal Karşı Jenerik" Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırmaları Dergisi, C.3., s.2.
- Kaboğlu, İbrahim. (2020). Anayasa Hukuku Dersleri, 15. Baskı, Legal Yayıncılık
- Kabakçı, Mahmut, Sağlık Uygulama Tebliğinde Sağlık Hakkı, Çalışma ve Toplum, 2022/3, ss. 1769- 1796.
- Nart, Serdar, Endikasyon Dışı İlaç Tedavisinde Hekimin Ve İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 729-791
- Peksöz, Vildan, Kansere İlaçlarının Karşılanması Konulu İhtiyati Tedbirler (Uyuşmazlığın Esasını Çözer Nitelikte İhtiyati Tedbir Örneği) Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 72 (4) 2023: 1759-1784.
- Şentürk, Ayşen, Sosyal Güvenlik Sisteminde İlaç Geri Ödeme Politikalarının İlaç Harcamalarına Etkisi, Ankara, 2009, Yüksek Lisans Tezi.
- Tabak, Mehmet Alp, Medeni Usul Hukuku Bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Karşılanmayan İlaç Bedellerine İlişkin Davalar, Ankara, 2024, Yüksek Lisans Tezi.
- Özbek, Hanefi, İnsani Amaçla İlaça Erişim. https://www.medipol.edu.tr/sites/default/files/document/SD_26_60-61.sayfalar_Hanefi_Ozbek_0.pdf
- Öget, Mehmet, Endikasyon Dışı (Off Label) İlaç Kullanımına İlişkin İdari Başvuru Usulü ve Yargı Yolları, Terazi Hukuk Dergisi, Ocak 2021, Cilt 16.

Bursa Barosu

DERGİSİ

DERGİMİZİN
ÖNCEKİ SAYILARINI
www.bursabarosu.org.tr
ADRESİNDEN
OKUYABİLİRSİNİZ!

Her kız çocuęu okusun,
Geleceğe
UMUT OLSUN!

Maddi olanakları kısıtlı
liseli kız öğrencilere
ücretsiz yurt imkânı!

Kır Çiçekleri
Okusun Diye...

GÜLER-OSMAN KÖSEOĞLU
ORTAÖĞRETİM
KIZ ÖĞRENCİ YURDU